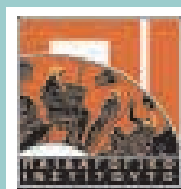

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου Γιάννης Παπαδάτος Βίκυ Πάτσιου
Δημήτρης Πολίτης Θεοδόσης Πυλαρινός

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ' & Δ' Δημοτικού

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠΕΑΕΚ

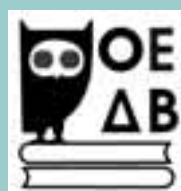

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΚΟΡΥΦΗ
Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Εκπαίδευσης και Αρχικής
Επαγγελματικής Κατάρτισης

ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

ISBN 960-06-1798-8

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού
Στο σχολείο του κόσμου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

**Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού**

Στο σχολειό του κόσμου

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Άντα Κατσική-Γκίβαλου , Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Γιάννης Σ. Παπαδάτος , Σχολικός Σύμβουλος Βίκυ Πάτσιου , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρης Πολίτης , Εκπαιδευτικός Θεοδόσης Πυλαρινός , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Μένη Κανατσούλη , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Ελένη Σάββα , Σχολικός Σύμβουλος Μαρία Κουρκουμέλη , Εκπαιδευτικός
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Διατσέντα Παρίση , Σκιτσογράφος - Εικονογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Θεοδόσης Πυλαρινός , Σοφία Παπανδρέου , Φιλολόγοι
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Πέτρος Μπερερής , Χρίστος Παπαρίζος , Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Νικολέττα Γκλιάου , Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Θεόδωρος Πάντος , Εικαστικός Καλλιτέχνης
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

Γ' Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:

«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου Γιάννης Παπαδάτος Βίκυ Πάτσιου
Δημήτρης Πολίτης Θεοδόσης Πυλαρινός

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού
Στο σχολειό του κόσμου

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

Στο σκολειό του κόσμου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου, άστρα γέμισε ο γιαλός»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΥΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Μάνος Κοντολέων, «Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα»	10
Λέο Μπουσκάλια, «Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ»	12
Ντάιαν Σέλντον, «Το τραγούδι της φάλαινας»	15
Ζωή Βαλάση, «Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός»	19
Μαριανίνα Κριεζή – Ρεγγίνα Καπετανάκη, «Έκτατα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος»	23
Νίκος Γκάτσος, «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»	26
Χρήστος Μπουλώτης, «Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν»	28

«Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

Γιάννης Ρίτσος, «Πρωινό άστρο»	34
Ρούντο Μόριτς, «Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια»	36
Θέτη Χορτιάτη, «Λούνα παρκ, παπούλη μου!»	39
Μερσέ Κόμπανυ, «Η ιστορία του Ερνέστου»	41

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΗ

Αίσωπος, «Λιοντάρι και αγριόχοιρος»	46
Τάσος Αποστολίδης, «Το λιοντάρι και το αγριογούρουνο»	48
Λαϊκό παραμύθι, «Ο ποντικός κι η θυγατέρα του»	50
Χάρης Σακελλαρίου, «Ο θεός Διόνυσος»	53
Νανά Νικολάου, «Γλωσσοδέτης»	57
«Παροιμίες»	58
«Παροιμιόμυθοι»	58
«Αινίγματα»	59
«Λογοπαίχνιδο»	60
Παραμύθι από την Καλαβρία, «Ο μόχθος της μύγας»	61
Πιπίνα Τσιμικάλη, «Ο Πρασινοσκούφης»	63
Νανούρισμα, «Ύπνε μου, έπαρέ μου το»	66

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ

Νικηφόρος Βρεττάκος, «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί»	68
Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος»	70
Έλσα Χίου, «Ο Νορντίν στην εκκλησιά»	72
Ντίνα Χατζηνικολάου, «Η δική μου προσευχή»	76
Κάλαντα, «Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς»	77
Βούλα Μάστορη, «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο»	79
Κώστας Βάρναλης, «Η μάνα του Χριστού»	82

«Όμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ

Καλλιόπη Σφαέλλου, «Το ξύλινο άλογο»	84
Νώντας Έλατος, «Ένας περίπατος στην πόλη»	89
Ρήγας Βελεστινλής, «Θούριος»	92
Δημοτικό τραγούδι, «Το μικρό κλεφτόπουλο»	94
Διονύσιος Σολωμός, «Ελεύθεροι πολιορκημένοι»	95
Κώστας Καρυωτάκης, «Ο Διάκος»	97
Άλκη Ζέη, «Οι Γερμανοί και οι πρόκες»	99
Λιλίκα Νάκου, «Ο Τζοβάνι»	104
Μάρω Δούκα, «Εδώ Πολυτεχνείο...»	110
Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής, «Χαρμόσυνο γεγονός»	113
Μαρία Πυλιώτου, «Χαρούμενοι χαρταετοί»	115
Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Αιγιαλούσα»	119

«Υγείά μου, πλούτη μου»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ

Ευγένιος Τριβιζάς, «Η Δόνα Τερηδόνα»	122
Σοφία Ζαραμπούκα, «Ο ωραίος Δαρείος»	127
Τζιάνη Ροντάρι, «Ο μαύρος ήλιος»	130
Μάρω Λοϊζου, «Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι»	132
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, «Η αιμοδοσία»	135
Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Ο πονόδοντος του Γκρινιάρη»	138
Παντελής Καλιότσος, «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας»	143
Αγγελική Βαρελλά, «Σπύρος Λούης»	147

«Να φτιάξω έναν κόσμο που τίποτα δε θα του λείπει»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Οδυσσέας Ελύτης, «Ο γλάρος»	152
Λίτσα Ψαραύτη, «Το περιβόλι του Σαμίχ»	154
Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος, «Το τραγούδι του κλόουν»	158
Φωτεινή Φραγκούλη, «Παππούς και εγγονή»	160
Ναζίμ Χικμέτ, «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»	164

«Με προορισμό την επόμενη χιλιετία...»

ΚΕΙΜΕΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΦΑΝΤΑΣΙΑ

Ρόαλντ Νταλ, «Η τρεχάλα»	166
Ιούλιος Βερν, «Περίπατος στο βυθό της θάλασσας»	169
Ντιντιέ Λεβύ, «Άντζελμαν»	173
Κίρα Σίνου, «Συνάντηση στο διάστημα»	178

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	181
-------------------------------------	-----

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου,
άστρα γέμισε ο γιαλός»

Έβγα έβγα Μαγισσάκι
χτύπα χτύπα το ραβδάκι
ντο και ρε και μι και φα
μες στα ροζ τα σύννεφα.

Οδυσσέας Ελύτης

Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα

Ηταν, κάποτε, μια μικρή ηλιαχτίδα. Μικρή, μα πολυταξιδεμένη. Και πού δεν είχε πάει! Είχε ταξιδέψει μέχρι τα πιο μακρινά αστέρια. Είχε διασχίσει το διάστημα σκαρφαλωμένη πάνω σε βιαστικούς γαλαξίες.

Μα πάντα γυρνούσε πίσω. Στη ζεστή αγκαλιά του ήλιου. Όσοι μια μέρα αποφάσισε να έρθει στη Γη. Και ήρθε.

Έπαιξε με τα κύματα. Κρύφτηκε μέσα στα σκοτεινά φυλλώματα των δέντρων. Δροσίστηκε στα νερά των ποταμών. Κουβέντιασε, καθισμένη πάνω στα πέταλα μιας μαργαρίτας, με τις μέλισσες και τις πεταλούδες. Ακούμπησε πάνω στις φτερούγες ενός αηδονιού και τραγούδησε μαζί του.

Και οι μέρες περνούσαν. «Πότε θα γυρίσεις πίσω;», τη ρωτούσε ο ήλιος. «Αχ, είναι όμορφη η Γη!», του απαντούσε εκείνη. «Άσε με να μείνω για πάντα!».

Ο ήλιος δεν της το χάλασε το χατίρι. «Μείνε!», της είπε. Κι η ηλιαχτίδα, χαρούμενη, άρχισε να ψάχνει να βρει το πού θα έστηνε το νέο σπιτικό της.

Έψαξε εκεί που φυτρώνουν τα λουλούδια. Κι εκεί που υψώνονται τα πεύκα. Εκεί που κοιμούνται τα ελάφια. Εκεί που ξεδιψούνε τα πουλιά. Παντού ήταν όμορφα! Ποιο μέρος να πρωτοδιαλέξει;

Όσοι μια μέρα συνάντησε ένα δέντρο. Μικρό ήταν. Μα είχε καταπράσινα φύλλα, με όμορφη μυρωδιά. Είχε και κάτι ολοστρόγγυλους καρπούς, που κρεμόντουσαν από τα κλαδιά του.

Κάτω από τη φλούδα τους –κι αυτή μυρωδάτη ήταν– η ηλιαχτίδα άκουσε τους χυμούς να την προσκαλούνε: «Σ' εμάς μείνε!», είπαν. «Σ' αυτό το πορτοκάλι!». Κι έτσι έκανε.

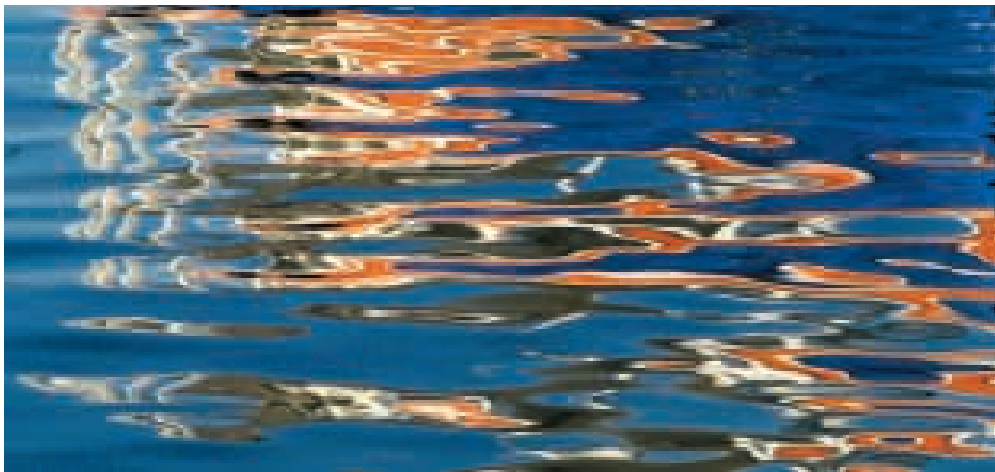
Από τότε είναι που το πορτοκάλι έχει αυτό το λαμπερό χρώμα. Όταν το πιάνεις στα χέρια σου, λες και κρατάς τον ήλιο. Ίδια μ' αυτόν λάμπει.

Δραστηριότητες

1. Η ηλιαχτίδα του κειμένου μας ταξιδεύει στη γη. Κάτω βλέπουμε μια εικόνα με ανατακλάσεις του φωτός. Οι ηλιαχτίδες της εικόνας αυτής ταξιδεύουν στη θάλασσα. Συζητάμε για τα ταξίδια των δύο ηλιαχτίδων.
2. Στην ιστορία μας το πορτοκάλι πήρε το λαμπερό του χρώμα από την ηλιαχτίδα. Γράφουμε τη δική μας μικρή ιστορία για το χρώμα της ντομάτας, του μήλου ή της πατάτας.
3. Ακούμε το τραγούδι του Νίκου Κυπουργού «Ήλιε μου» (στίχοι Λένας Κιτσοπούλου, Νίκου Κυπουργού). Φανταζόμαστε τους ήχους και τους ζωγραφίζουμε με χρώματα.

Οι ηλιαχτίδες ταξιδεύουν (φωτογραφία: Ρωμύλος Παρίσης)

Μάνος Κοντολέων (Αθήνα 1946)

Γράφει πεζογραφία για παιδιά και για μεγάλους. Επίσης, ασχολείται με την κριτική του βιβλίου. Τα θέματα των βιβλίων του αναφέρονται στις οικογενειακές σχέσεις και στα καθημερινά προβλήματα του ανθρώπου. Μερικά από τα έργα του: *Κάποτε στην Ποντικούπολη*, *Ο Φωκίων ήταν ελάφι*, *Ο σκύλος... θα δείξει*, *Οι κάλτσες με τα δώρα*, *Ο αδερφός της Ασπασίας*, *Δομήνικος*.

Πρόταση για διάβασμα

Ευγένιος Τριβιζάς, *Ο ήλιος της Λίζας*, εκδ. Κέδρος.

Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ

Η Άνοιξη είχε περάσει. Το ίδιο και το Καλοκαίρι. Το φύλλο που το έλεγαν Φρέντυ είχε μεγαλώσει. Είχε εμφανιστεί για πρώτη φορά την Άνοιξη σαν ένας μικρός βλαστός σ' ένα μεγάλο κλωνάρι στην κορυφή ενός πανύψηλου δέντρου.

* γεμάτους φύλλα

* απαλός ήχος από την κίνηση των φύλλων

Του Φρέντυ του άρεσε που ήταν φύλλο. Αγαπούσε το κλωνάρι του, τους ανάλαφρους φυλλωτούς* φίλους του, τη θέση του ψηλά στον ουρανό, το θρόισμα* που έφερνε ο άνεμος, τις ηλιαχτίδες που τον ζέσταιναν, το φεγγάρι που τον σκέπαζε με απαλές, άσπρες σκιές.

Ο Φρέντυ συμπαθούσε ιδιαίτερα τους ηλικιωμένους. Κάθονταν πολύ ήσυχα πάνω στο γρασίδι και περνούσαν εκεί την ώρα τους σχεδόν ακίνητοι. Μιλούσαν ψιθυριστά για τα περασμένα.

Και τα παιδιά ήταν επίσης διασκεδαστικά, παρ' όλο που ορισμένες φορές χάραζαν τα ονόματά τους στον κορμό του δέντρου και έσκιζαν τις φλούδες του. Ήταν, ωστόσο, διασκεδαστικό να τα βλέπεις να τρέχουν αδιάκοπα και να γελούν τόσο πολύ.

Όμως, το Καλοκαίρι του Φρέντυ πέρασε γρήγορα.

* δυνατό χτύπημα του αέρα

Μια μέρα, ένα πολύ παράξενο πράγμα συνέβηκε. Η ίδια αύρα, το ίδιο αεράκι, που σε άλλη εποχή έκανε τα φύλλα να χορεύουν ανάλαφρα, τώρα τα φυσούσε δυνατά πάνω στο κοτσάνι τους και τα τράνταζε αγριεμένα. Μερικά φύλλα δεν άντεξαν το ανεμόδαρμα,* κόπηκαν από τα κλαράκια τους και βρέθηκαν να πετούν ψηλά στον αέρα. Στο τέλος, έπεφταν μαλακά πάνω στη γη.

* δυνατά χτυπήματα

Ο Φρέντυ πρόσεξε ότι τ' άλλα φύλλα συνέχισαν να πέφτουν. «Θα ήρθε η ώρα τους», σκέφτηκε. Είδε, μάλιστα, ότι μερικά φύλλα αντιστέκονταν για λίγο στις ριπές* του ανέμου πριν πέσουν. Άλλα πάλι αφήνονταν να κοπούν από το κλωνάρι τους με το πρώτο φύσημα του ανέμου κι έπεφταν απαλά στη γη.

Γρήγορα το δέντρο έμεινε σχεδόν γυμνό.

Τώρα ο Φρέντυ ήταν ολομόναχος, το μόνο φύλλο που είχε απομείνει στο κλαδί.

Τα χαράματα ο άνεμος πήρε τον Φρέντυ από το κλωνάρι του. Καθόλου δεν πόνεσε. Ένωσε να πλέει ήρεμα, απαλά και αθόρυβα μέσα στο κενό, όλο προς τα κάτω.

Ο Φρέντυ έπεσε πάνω σ' ένα σωρό από χιόνι. Κατά κάποιο τρόπο ένωσε να είναι μαλακά, ακόμα και ζεστά. Σ' αυτή τη νέα του θέση ήταν πιο άνετα από κάθε άλλη φορά. Έκλεισε τα μάτια του και κοιμήθηκε. Δεν ήξερε ότι ο ξερός και άχρηστος εαυτός του,* όπως τον νόμιζε τώρα, θα γινόταν ένα με το νερό και θα χρησίμευε να γίνει το δέντρο πιο δυνατό. Πιο πολύ απ' όλα, δεν ήξερε ότι εκεί, κοιμισμένα μέσα στο δέντρο και τη γη, υπήρχαν κιόλας σχέδια για να βγουν νέα φύλλα την Άνοιξη.

*ο Ξεραμένος

Δραστηριότητες

1. Πάνω στο δέντρο του Φρέντυ είχε τη φωλιά του ένα πουλί. Όταν γεννήθηκαν τα μικρά του, τους διηγήθηκε την ιστορία του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ. Τι να τους είπε;
2. Παίζουμε την ιστορία του Φρέντυ χρησιμοποιώντας το σώμα, την κίνηση και την έκφρασή μας.
3. Φαντάζομαι το Φρέντυ σε κάθε εποχή. Μαζεύω ή ζωγραφίζω φύλλα διαφορετικών δέντρων και φτιάχνω μια συνεικόνα (κολάζ).

Λέο Μπουσκάλια (Λος Άντζελες 1924-1998)

Καθηγητής της Παιδαγωγικής και της Ψυχολογίας στο Πανεπιστήμιο της Νότιας Καλιφόρνιας· έχει γράψει πολλά βιβλία που αναφέρονται στις ανθρώπινες σχέσεις, στη δύναμη των ανθρώπινων συναισθημάτων, και ειδικότερα της αγάπης. Τα πιο γνωστά βιβλία του είναι: *Να ζεις, ν' αγαπάς και να μαθαίνεις*, *Λεωφορείο 9 για τον Παράδεισο*, *Ν' αγαπάμε ο ένας τον άλλο*, *Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ*.

Προτάσεις για διάβασμα

Μάρω Λοϊζου, *Ο αθάνατος γαϊδάρακος*, εκδ. Πατάκη.
Ιβάν Τουργκένιεφ, *Αχ, κυνηγέ... κυνηγέ*, εκδ. Παπαδόπουλος.

Νικόλαος Λύτρας
(1883-1927),
Το γαϊδουράκι

Το τραγούδι της φάλαινας

Η γιαγιά είπε μια ιστορία στη Λίλη.
«Μια φορά κι έναν καιρό», άρχισε, «ο ωκεανός ήταν γεμάτος φάλαινες. Φάλαινες μεγάλες σαν τους λόφους κι ήρεμες σαν το φεγγάρι. Ήταν τα πιο θαυμαστά πλάσματα στον κόσμο».

Η Λίλη σκαρφάλωσε στα γόνατα της γιαγιάς της.

«Συνήθιζα να κάθομαι στην άκρη της προβλήτας, περιμένοντας να ακούσω τις φάλαινες», συνέχισε η γιαγιά.

«Μερικές φορές καθόμουν εκεί όλη την ημέρα κι όλη τη νύχτα. Και τότε, εντελώς ξαφνικά, τις έβλεπα να 'ρχονται από πολύ μακριά. Έσκιζαν το νερό, σαν να χόρευαν».

«Μα πώς ήξεραν ότι ήσουν εκεί, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη. «Πώς σε έβρισκαν;».

Η γιαγιά χαμογέλασε. «Α, μα πρέπει να έχεις πάντα μαζί σου κάτι ξεχωριστό. Ένα τέλειο κοχύλι ή μια όμορφη πέτρα. Και αν οι φάλαινες σε συμπαθήσουν, θα πάρουν το δώρο σου και θα σου δώσουν κι εκείνες το δικό τους».

«Και τι μπορούσαν να σου δώσουνε, γιαγιά;», ρώτησε η Λίλη.

«Τι σου χάρισαν οι φάλαινες;».

Η γιαγιά αναστέναξε. «Μια δυο φορές», ψιθύρισε, «μια δυο φορές μονάχα τις άκουσα να τραγουδάνε».

Ο θεός Φρειδερίκος μπήκε φουριόζος στο δωμάτιο.

«Δεν είσαι τίποτα άλλο παρά μια παράξενη γριά!», είπε θυμωμένος. «Οι φάλαινες ήταν πολύ σημαντικές για το κρέας τους, τα κόκαλά τους και για το λίπος τους. Αν πρέπει να πεις κάτι στη Λίλη, οπωσδήποτε, πες της τουλάχιστον κάτι χρήσιμο. Μην της γεμίζεις το κεφάλι με ανοησίες. Άκου, φάλαινες που τραγουδάνε!».

«Υπήρχαν φάλαινες εδώ, εκατομμύρια χρόνια πριν εμφανιστούν τα πλοία και οι πόλεις, ή ακόμα και οι άνθρωποι των σπηλαίων»,

συνέχισε η γιαγιά της Λίλης. «Οι άνθρωποι συνήθιζαν να λένε πως είχαν κάτι μαγικό».

«Οι άνθρωποι συνήθιζαν να τις τρώνε και να τις βράζουν, για να πάρουν το λίπος», μουρμούρισε ο θείος Φρειδερίκος. Μετά τους γύρισε την πλάτη και βγήκε έξω στον κήπο.

Η Λίλη ονειρεύτηκε τις φάλαινες.

Ήταν θεόρατες σαν τα βουνά μέσα στα όνειρά της, πιο γαλάζιες κι απ' τον ουρανό.

Τις άκουσε να τραγουδάνε μέσα στα όνειρά της, οι φωνές τους ήταν ολόιδιες με του ανέμου. Πήδηξαν έξω απ' το νερό μέσα στα όνειρά της και τη φώναξαν με το όνομά της.

Το επόμενο πρωί η Λίλη πήγε μια βόλτα μέχρι τον ωκεανό. Πήγε εκεί, όπου κανένας δεν ψάρευε ή κολυμπούσε, ούτε άραζαν βαρκούλες.

Περπάτησε μέχρι την άκρη της παλιάς προβλήτας. Η θάλασσα ήταν γαλήνια, ακίνητη σχεδόν. Έβγαλε ένα κίτρινο λουλούδι από την τσέπη της και το πέταξε στο νερό.

«Αυτό είναι για σας», φώναξε.

Η Λίλη κάθισε στην άκρη της προβλήτας και περίμενε.

Περίμενε όλο το πρωί και όλο το απόγευμα.

Και τότε, καθώς έπεφτε το σούρουπο, ο θείος Φρειδερίκος κατέβηκε από τους λόφους για να τη βρει. «Φτάνουν πια οι ανοησίες», της είπε.

«Γύρισε σπίτι. Δε θα σε αφήσω να περάσεις ονειροπολώντας ολόκληρη τη ζωή σου».

Εκείνη τη νύχτα, η Λίλη ξύπνησε απότομα.

Το φως του φεγγαριού έλουζε το δωμάτιο. Ανασηκώθηκε και αφουγκράστηκε.* Στο σπίτι επικρατούσε απόλυτη ησυχία. Κατέβηκε από το κρεβάτι και πλησίασε το παράθυρο. Κάτι ακουγόταν από μακριά, πέρα από τους λόφους.

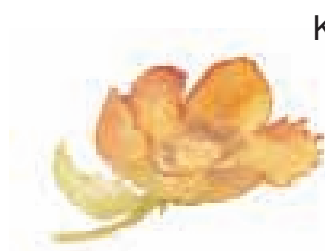
Βγήκε γρήγορα έξω κι άρχισε να τρέχει προς την παραλία.

Η καρδιά της κόντευε να σπάσει, όταν έφθασε στη θάλασσα.

Κι εκεί, πελώριες μέσα στον ωκεανό, βρισκόντουσαν οι φάλαινες. Πηδούσαν και στριφογύριζαν, σα να χόρευαν στο φως του φεγγαριού.

Το τραγούδι τους γέμιζε τη νύχτα.

* άκουσε
προσεχτικά

Η Λίλη είδε το κίτρινο λουλούδι της να χορεύει κι αυτό πάνω στον αφρό.

Πέρασαν πολλά λεπτά, μπορεί και ώρες. Ξαφνικά, η Λίλη ένωσε το παγωμένο αεράκι να διαπερνά το νυχτικό της, να 'χουν ξυλιάσει τα γυμνά της πόδια. Ανατρίχιασε κι έτριψε τα μάτια της. Κι ύστερα ο ωκεανός ήταν ακίνητος ξανά κι η νύχτα σκοτεινή και ήσυχη.

Νόμιζε πως ονειρευόταν. Σηκώθηκε όρθια και πήρε το δρόμο τού γυρισμού. Και τότε, από πολύ, πολύ μακριά, καθώς ο άνεμος ανάσαινε, άκουσε,

«Λίλη! Λίλη!».

Οι φάλαινες φώναζαν το όνομά της.

Μεγάπτερη φάλαινα
(επεξεργασία: Δ. Παρίση)

Δραστηριότητες

1. Χωριζόμαστε σε τέσσερις ομάδες. Καθεμιά από αυτές γράφει ένα γράμμα στις φάλαινες εκ μέρους της Λίλης. Διαβάζουμε όλοι μαζί το περιεχόμενο των παράξενων αυτών επιστολών.
2. Χρησιμοποιώντας μαγνητόφωνο, παίρνουμε συνέντευξη από το θείο της Λίλης. Του ζητάμε να μας εξηγήσει τις απόψεις του σχετικά με τις φάλαινες και εμείς τις συζητάμε στην τάξη.
3. Σχηματίζουμε το περίγραμμα μιας μεγάλης φάλαινας, το γεμίζουμε με εικόνες, αποσπάσματα εφημερίδων, άρθρα περιοδικών ή οτιδήποτε άλλο που να έχει θέμα τα ζώα τα οποία κινδυνεύουν να εξαφανιστούν. Για καλύτερη ενημέρωση μπορούμε να συνεργαστούμε και με οικολογικές οργανώσεις, για να μας στείλουν έντυπο υλικό.

Ντάιαν Σέλντον

Αγγλίδα συγγραφέας. Γράφει βιβλία για παιδιά και εφήβους. Μερικά έργα της: *Η Κλάρα και ο Μπάστερ χορεύουν στο φεγγάρι*, *Κάτω απ' το φεγγάρι*, *Ο πλανήτης της Τζάνετ*.

Πρόταση για διάβασμα

Ευγένιος Τριβιζάς, *Η λαίμαργη φάλαινα*, εκδ. Κέδρος.

Ζωή Βαλάση

Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός

- Η** αχτιδούλα φτερούγισε πάνω στο κύμα.
- Όμορφος που 'ναι ο γιαλός! θαύμασε.
 - Όμορφος που 'ναι ο Μάης! της αποκρίθηκε το σγουρό κύμα.
 - Έλα μαζί μου, του είπε η αχτίδα. Θα σε σεργιανίσω στα τριαντάφυλλα και στα σπαρτά, θα σε φιλέψω κεράσια και μέλι.
 - Έλα μαζί μου, της είπε το κύμα. Θα σε πάω στις βουλιαγμένες πολιτείες και στα πέτρινα καράβια.
- Η Τρελούτσικη κοντοστάθηκε μαγεμένη.
- Έλα, της ξανάπε το κύμα. Κατέβα λίγο και στο δικό μας κόσμο. Εδώ κάτω είναι κρύο και σκοτεινά. Ούτε φως ούτε παραμύθια. Έλα να φτιάξουμε έναν ήλιο, έναν ήλιο δικό μας, αρμυρό, ήλιο θαλασσινό...
- Η ηλιαχτίδα κοίταξε τα βουνά, τις πολιτείες και τον ουρανό. Τα βουνά ονειρεύονταν, οι πολιτείες κουβεντιάζανε, ο ουρανός ήταν χρυσός, γεμάτος Άνοιξη και ηλιαχτίδες.
- Εδώ δε με χρειάζονται, μουρμούρισε η Τρελούτσικη. Κι ύστερα φώναξε του Ήλιου:
 - Ήλιε μου, άσε με να κατεβώ στη θάλασσα, παρέα με το φιλαράκο μου το κύμα. Θα σεργιανίσουμε στις βουλιαγμένες πολιτείες και θα ζεστάνουμε τα πέτρινα καράβια!
 - Να πας, κορούλα μου, είπε ο Ήλιος.
 - Όχι! φώναξε ο αέρας. Δε θα σ' αφήσω να φύγεις. Είσαι παιδί δικό μας. Δε θα πας στη θάλασσα!
 - Σε παρακαλώ, κυρ αέρα μου, είπε και το κύμα. Δώσε μας την ηλιαχτίδα και ζήτη ό,τι θες.
 - Καλά... θα δούμε... Όσπου να δύσει ο ήλιος θα σας απαντήσω.
- Η Τρελούτσικη και το κύμα χαμογέλασαν.
- Θα ζεστάνουμε την άμμο και θ' ανθίζουν ρόδα κι ανεμώνες, είπε το κύμα.

– Θα φωτίσουμε την άβυσσο* και θα γνωριστούνε τα ψάρια και θα γίνουν φίλοι, είπε η ηλιαχτίδα.

– Θα στολίσουμε με σπίθες τα θαλασσινά κοράλια, είπε το κύμα.

– Θα νανουρίσουμε με παραμύθια τα μικρά χταπόδια, μουρμούρισε η αχιτιδούλα.

– Θα 'ναι ωραία..., ψιθύρισε η θάλασσα.

Μα, σαν έφτασε το δειλινό και πριν πέσει το σκοτάδι, ο αέρας είπε:

– Κάναμε συμβούλιο με τ' άλλα πλάσματα της φύσης κι αποφασίσαμε να μην αφήσουμε την ηλιαχτίδα να φύγει...

– Αυτό είναι άδικο! φώναξε η Τρελούτσικη. Η θάλασσα μ' έχει ανάγκη.

– ... εκτός αν, συνέχισε ο αέρας, εκτός αν ένα πλάσμα της θάλασσας έρθει σε μας!

Σώπασε η θάλασσα. Σώπασε η αχιτιδούλα. Ο Ήλιος κούνησε το κεφάλι του. Μια Τρελούτσικη ηλιαχτίδα μπορούσε να πάει στη θάλασσα. Μια Τρελούτσικη ηλιαχτίδα μπορούσε να πάει παντού. Μα ποιο θαλασσινό θα άφηνε το νερό και την αρμύρα;

– Εγώ! είπε το σγουρό κύμα. Εγώ θ' ανέβω στον ουρανό.

Γοργά γοργά η θάλασσα το 'πλυνε, το στόλισε, το φίλησε και το 'στειλε στη μαγική σπηλιά που 'ναι καταμεσής στο πέλαγο.

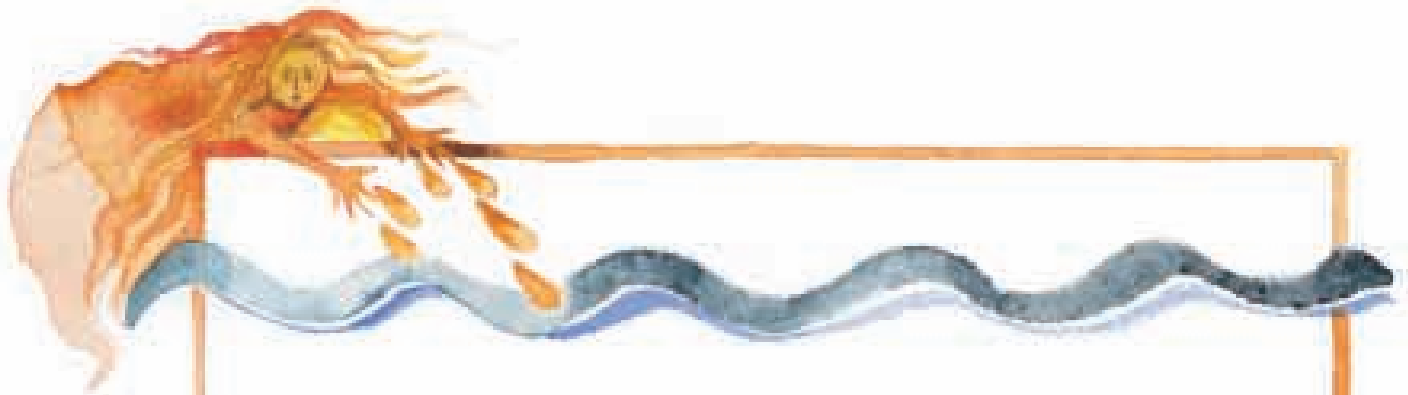
Γοργά γοργά ο Ήλιος στόλισε την Τρελούτσικη, τη φίλησε και την έστειλε στη μαγική σπηλιά που 'ναι καμωμένη από αλάτι και κοχύλια.

Κι από κει, αφού γλυκοφιλήθηκαν κι ορκίστηκαν πάντα ν' αγαπιούνται, το κύμα κι η αχιτίδα, χώρισαν.

Το κύμα έγινε σύννεφο κι ανέβηκε στον ουρανό.

Κι η Τρελούτσικη βούτηξε στη θάλασσα κι έγινε ένας μικρός ήλιος με πουκαμισάκι από αλάτι κι αφρό, ήλιος αρμυρός, να φωτίζει τα ψαράκια, να ομορφαίνει τα θαλασσινά λουλούδια, να λέει παραμύθια για τα δελφίνια και τα φεγγαρόψαρα.

Δραστηριότητες

1. «Θα νανουρίσουμε με παραμύθια τα μικρά χταπόδια, μουρμούρισε η αχιδούλα»: Συνθέστε και σεις, μαζί με την αχιδούλα, ένα νανούρισμα για τα χταπόδια. Καλό θα ήταν να πάρετε και λέξεις μέσα από το ίδιο το κείμενο.
2. Μπορείτε να συζητήσετε για βυθισμένες πολιτείες, αφού πρώτα αντλήσετε πληροφορίες από τη μυθολογία ή από τοπικές παραδόσεις της Ελλάδας.
3. Βρείτε υλικό (ζωγραφικούς πίνακες, τραγούδια, ποιήματα, μύθους, εικόνες αρχαιολογικού περιεχομένου κ.τ.λ.) για τους αέρηδες και τις ονομασίες τους από την αρχαιότητα έως σήμερα.

Ζωή Βαλάση (Αθήνα 1945)

Σπούδασε νομικά. Έχει γράψει παραμύθια, διηγήματα και θεατρικά έργα. Ασχολείται και με την κριτική του παιδικού βιβλίου. Στα έργα της εμπνέεται από τους θρύλους και τις παραδόσεις του λαού μας. Μερικά από αυτά είναι: *Ιστορίες του ασημένιου δάσους, Η επανάσταση των παραμυθιών, Ο κήπος των μεταμορφώσεων, Ο κλέφτης των μαργαριταριών, Σχολείο παιχνιδιών.*

Πρόταση για διάβασμα

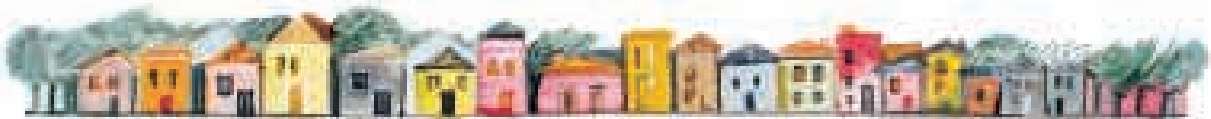
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Η οικογένεια του ήλιου*, εκδ. Πατάκη.

Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος

Ο δήμαρχος Χαρχούδας δεν ενδιαφέρεται πραγματικά για τη Λιλιπούπολη. Το συμφέρον του είναι πάνω απ' όλα. Ο Πρίγκιπας, μορφωμένος συνεργάτης και ακόλουθός του, είναι το ίδιο πονηρός και υποκριτής. Ο Σιδερομάσας, μια μηχανή ανακύκλωσης, έπειτα από μια κλοτσιά του δημάρχου για την κακή της απόδοση, και ύστερα από μια έκρηξη, καταστρέφεται και το νέφος κατακλύζει τη Λιλιπούπολη.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Εδώ Λιλιπούπολη, εδώ Λιλιπούπολη. Σας μιλάει ο δημοσιογράφος Μπρίνης. Γεια σας παιδιά! Τίποτα δε σκιάζει τον ασυννέφιαστο μπλε ουρανό της Λιλιπούπολης. Τίποτα δε σκιάζει την υγεία, την ευτυχία και την αισιοδοξία μας. Όλοι οι Λιλιπουπολίτες δουλεύουν, παίζουνε ή πάνε περίπατο με το χαμόγελο στα χείλη. Ακόμα και ο δήμαρχος της Λιλιπούπολης Χαρχούδας επιτέλους πρόκοψε. Μαζί με τον αχώριστο φίλο του τον Πρίγκιπα έχουν ξεχυθεί στους δρόμους και μαζεύουν τα σκουπίδια.

Χαρχούδας: [βήχουν] Τι μαύρο σύννεφο είναι αυτό; Σκέπασε το νοτιά, όλη τη Λιλιπούπολη.

Πρίγκιπας: Στα 'λεγα εγώ, Χαρχούδα, στα 'λεγα εγώ πως ο Σιδερομάσας χωρίς φίλτρο είναι επικίνδυνος.

Χαρχούδας: Θα σε πνίξω, βρε! Πού είσαι να σε πνίξω πια; Να ησυχάσω από σένα και τις ιδέες σου, που μου 'χουν καταστρέψει τη

ζωή. Πού είσαι λέω; [βήχουν] Σκοτεινίασε και δε σε βλέπω. Τσούζουνε τα μάτια μου.

Πρίγκιπας: Αντί να ψάχνεις εμένα [βήχει], ψάξε καλύτερα δρόμο να ξεφύγουμε και κρυψώνα να κρυφτούμε [βήχει], να εξαφανιστούμε πριν το πάρουν οι άλλοι μυρωδιά πως εμείς δημιουργήσαμε το νέφος [βήχει], γιατί θα μας γδάρουνε ζωντανούς.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Εδώ Λιλιπούπολη, εδώ Λιλιπούπολη. Σας μιλάει ο δημοσιογράφος Μπρίνης. Γεια σας παιδιά. Τι γεια σας, που μας πλάκωσε το σύννεφο.

Παπαγάλος: Θα σκάσω, πνίγομαι. Μπαίνει το νέφος... από τις χαραμάδες μπαίνει.

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Ακριβώς, αγαπητοί ακροατές. Από στιγμή σε στιγμή θα βρεθούμε αγκαλιά με το νέφος. Δήμαρχε Χαρχούδα, δήμαρχε Χαρχούδα, ξύπνα.

Χαρχούδας: Τι έγινε, ρε παιδιά, μας πιάσανε;

Δημοσιογράφος Μπρίνης: Δήμαρχε Χαρχούδα, οι κάτοικοι της Λιλιπούπολης περιμένουν εναγωνίως* κάποια λύση.

Χαρχούδας: Α, για το νέφος πρόκειται; Φέρε εδώ το μικρόφωνο. Λιλιπουπολίτες, Λιλιπουπολίτισσες, τόσα χρόνια ρημάζατε* τη φύση κι όποιον πάρει το νέφος. Ου να χαθείτε, να χαθείτε! Την κάνατε τη Λιλιπούπολη σαν τα μούτρα σας, αλλά ως γνωστόν ο Χαρχούδας είναι μεγάλοψυχος. Γι' αυτό σας συγχωρώ και σας τα απαγορεύω όλα. Απαγορεύεται να ανάβετε καλοριφέρ, τζάκια, σόμπες, κεριά και σπίρτα. Απαγορεύεται να τρέχετε με τα πατίνια και να σηκώνετε σκόνη.

* με αγωνία

* καταστρέ-
φατε

Απαγορεύεται να πετάτε στρακαστρούκες άμα δεν είναι γιορτή. Επίσης, απαγορεύεται να τηγανίζετε ψάρια, για να μη μεγαλώσει το νέφος, διότι τώρα τι είναι, ένα συννεφάκι είναι εκεί χάμω, θα το συνηθίσετε. Γι' αυτό μη με πιέζετε άλλο. Είναι ώρα κοινής ησυχίας [χασμουριέται].

Δραστηριότητες

1. Συζητήστε για τις προτάσεις του δημάρχου Χαρχούδα και μέσα από αυτές προσπαθήστε να περιγράψετε το χαρακτήρα του.
2. Ακούμε την πρώτη πλευρά του δίσκου *Εδώ Λιλιπούπολη* («Μάσα, Σιδερομάσα» και «Το νέφος») και τραγουδάμε τα τραγούδια του.

Μαριανίνα Κριεζή

Γεννήθηκε στην Αθήνα. Είναι στιχουργός, παραγωγός ραδιοφωνικών εκπομπών και συγγραφέας βιβλίων για μικρά παιδιά. Μερικά από τα έργα της είναι: *Αχ, γιατί να είμαι γάτα!*, *Είμαι ένας βάτραχος μικρούλης* ο *Εμμανουήλ Α. Μπακακούλης*, *Μια τίγρη φοβερή, φοβερή και τρομερή!*

Ρεγγίνα Καπετανάκη

Είναι χορογράφος και σκηνοθέτρια. Διδάσκει μιούζικαλ και χορό στη Δραματική Σχολή του Εθνικού Θεάτρου.

Πρόταση για διάβασμα

Σοφία Ζαραμπούκα, *Το Βρωμοχώρι*, εκδ. Κέδρος.

Νίκος Γκάτσος

Ο εφιάλτης της Περσεφόνης

*αρωματικά
φυτά

*εργοστάσιο με
μεγάλου ύψους καμίνια

* αυτοί που
μούσαν στα
Ελευσίνια
μυστήρια

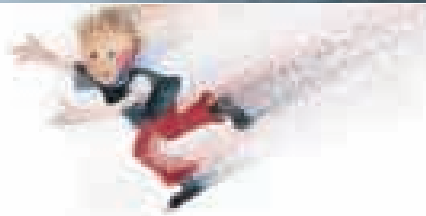
Εκεί που φύτευνε φλησκούνι* κι άγρια μέντα*
κι έβγαζε η γη το πρώτο της κυκλάμινο
τώρα χωριάτες παζαρεύουν τα τσιμέντα
και τα πουλιά πέφτουν νεκρά στην υψικάμινο.*

Εκεί που σμίγανε τα χέρια τους οι μύστες*
ευλαβικά πριν μπουν στο τελεστήριο
τώρα πετάνε τ' αποτσιγάρα οι τουρίστες
και το καινούργιο παν να δουν διυλιστήριο.

* μεταλλικές
πλάκες

Εκεί που η θάλασσα γινόταν ευλογία
κι ήταν ευχή του κάμπου τα βελάσματα
τώρα καμίνια κουβαλάν στα ναυπηγεία
άδεια κορμιά σιδηρικά παιδιά κι ελάσματα.*

Κοιμήσου Περσεφόνη
στην αγκαλιά της γης
στον κόσμο το μπαλκόνι
ποτέ μην ξαναβγείς.

Δραστηριότητες

1. Το ποίημα έχει μελοποιηθεί από το Μάνο Χατζιδάκι. Ακούμε τη μουσική και έπειτα χωριζόμαστε σε δύο ομάδες. Η μία τραγουδά τους δύο πρώτους στίχους κάθε στροφής και η άλλη τους δύο τελευταίους. Την τελευταία στροφή την τραγουδάμε όλοι μαζί.
2. Γιατί ο ποιητής παρακινεί την Περσεφόνη να μείνει στην «αγκαλιά της γης»; Εσείς τι θα κάνατε για να βγει στο «μπαλκόνι του κόσμου»;

Η αρπαγή της Περσεφόνης

3. Η παράσταση από τον αρχαίο κρατήρα (στην εικόνα δίπλα) εικονίζει την αρπαγή της Περσεφόνης από τον Πλούτωνα. Μπορείτε να βρείτε πληροφορίες από τη μυθολογία για το θέμα αυτό;
4. Συγκεντρώνουμε πληροφοριακό υλικό για το παρελθόν του δικού μας τόπου και το συγκρίνουμε με το σήμερα.

Νίκος Γκάτσος (Αρκαδία 1911 - Αθήνα 1992)

Σημαντικός ποιητής. Έχει γράψει στίχους για τραγούδια, που τα έχουν μελοποιήσει συνθέτες, όπως ο Μάνος Χατζιδάκις, ο Μίκης Θεοδωράκης, ο Σταύρος Ξαρχάκος. Από τα πιο γνωστά έργα του είναι η ποιητική συλλογή *Αμοργός*.

Πρόταση για διάβασμα

Jean Giono, *Ο άνθρωπος που φύτευε δέντρα*, απόδοση Κ. Πούλος, εκδ. Παπαδόπουλος.

Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν

Η πρώτη λέξη που ψιθύρισε η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα με το που βγήκε απ' τ' αυγό ήταν: «Αστέρια!!». Για την ακρίβεια, ανασηκώνοντας το κεφάλι της είπε με θαυμασμό: «Ποπό, αστέρια!».

Και τούτο γιατί γεννήθηκε στην άμμο, πλάι στ' ακρογιάλι, μια καλοκαιριάτικη νύχτα με αστροφεγγιά, που εκατομμύρια αστέρια, μικρά, μεγάλα, μεγαλύτερα, κι ακόμη πιο μεγάλα, λαμπύριζαν ψηλά στον ουρανό, τρεμόσβηναν, σαν να της έκλειναν φιλικά το μάτι. Κι εκείνη, μαγεμένη απ' την τόση ομορφιά, βάλθηκε να τα μετράει ένα ένα, χωρίς όμως να ξέρει πως είναι αμέτρητα. Έτσι αποξεχάστηκε...

Και να 'ταν μόνο αυτό! Αντί να πάρει το δρόμο ευθύς για τη θάλασσα, όπως έκαναν τ' αδέρφια και τα πρώτα της ξαδέλφια που βγήκαν κι εκείνα την ίδια νύχτα απ' τ' αυγό, τράβηξε ακριβώς στην αντίθετη κατεύθυνση. Κι ήταν αυτό βαρύ σφάλμα, θανάσιμο που λένε οι μεγάλοι. Γιατί η μικρή Καρέττα-Καρέττα, όπως οι γονείς της κι οι παππούδες της, κι οι προπαππούδες της, αιώνες τώρα, από πάντα δηλαδή, ήταν προορισμένη να ζει στις νερένιες γειτονιές, στη θάλασσα. Εκεί θα ήταν το σπίτι της, όχι στη στεριά.

Ξεγελάστηκε, αλίμονο, απ' τα φανάρια των αυτοκινήτων στη μεγάλη λεωφόρο. Μπερδεύοντας το πάνω με το κάτω, τα πέρασε κι αυτά γι' αστέρια, τεράστια αστέρια.

Έκανε όπισθεν να δει καλύτερα, να καταλάβει, κι αυτό που αντίκρισε την πλημμύρισε αναπάντεχη χαρά.

«Ένα άγαλμα!... Δεν πιστεύω στα μάτια μου! Το άγαλμα της προγιαγιάς μου, της αξιότιμης κυρίας Καρέττα-Καρέττα!», αναφώνησε.*

«Η σοφή προγιαγιά μου! Αχ, τι τύχη που 'χω απόψε!».

* φώναξε δυνατά

«Σταμάτα, επιτέλους, τις ανοησίες, χελωνίτσα», ακούστηκε μια βαριά φωνή. «Δεν είμαι η σοφή προγιαγιά σου. Ένα παλιό Φολκσβάγκεν είμαι. Ένα σαραβαλιασμένο αυτοκίνητο. Κι αν έμπαινες στον κόπο να με προσέξεις λίγο καλύτερα, θα 'βλεπες, καλή μου, πως δε μοιάζω και τόσο με χελώνα. Με σκαθάρι μοιάζω. Κι εσύ... εσύ είσαι μια ονειροπαρμένη χελωνίτσα που λοξοδρόμησε επικίνδυνα, που πριν καλά καλά προφτάσει να βγει απ' τ' αυγό, θα πήγαινε αδικοχαμένη. Γιατί, κακά τα ψέματα, μόλις έσκαγες μύτη* στην άσφαλτο θα σ' έκαναν λιώμα οι ρόδες...».

*θα πατούσες

Η μικρή χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα δε χόρταινε ν' ακούει και να βλέπει. Μπορεί, βέβαια, να μη σεργιάνισε στον ουρανό, μπορεί εκείνα τα πελώρια αστέρια να μην ήταν παρά φανάρια αυτοκινήτων στη μεγάλη λεωφόρο, μπορεί αυτό που νόμιζε για το άγαλμα της σοφής προγιαγιάς της να ήταν ένα παλιό Φολκσβάγκεν, όμως η ατυχία της ήρθε κι έγινε τύχη... Κοίτα να δεις... Όλα τούτα τα παλιά αντικείμενα στην παραλία... Ένας ολόκληρος κόσμος! Τι εμπειρίες κι ιστορίες!

Και σκέφτηκε η χελωνίτσα πως είχε να μάθει ακόμη ένα σωρό πράγματα απ' το στόμα τους. Κι ύστερα σκέφτηκε φωναχτά:

«Φαίνεται πως όλα τα πετούν οι άνθρωποι, άμα παλιώσουν... Και γιατί τα πετούν άραγε στην παραλία;».

«Α, μικρή μου χελωνίτσα», είπε με την μπάσα φωνή του το παλιό Φολκσβάγκεν, «τώρα περνάς στα δύσκολα. Οι άνθρωποι... Αλλά άσε καλύτερα... Αυτό είναι μια θλιβερή ιστορία, θα 'παιρνε πολύ χρόνο για να σου εξηγήσω. Μόνο κοίτα καλύτερα γύρω σου και θα δεις. Κι άλλα κονσερβοκούτια, και κουτιά από κόλα λόκα –κόκα κόλα ήθελα να πω– και νάιλον σακούλες. Πλήθος, σου λέω! Χαμός, συνωστισμός».

«Αλήθεια, σαν να έχετε δίκιο, κύριε Φολκσβάγκεν», διαπίστωσε εκείνη. «Και δε μου λέτε, κύριε Φολκσβάγκεν, έχουν όλα τους φωνή;».

«Έχουν και παραέχουν. Όμως άκου τώρα προσεχτικά τι θα σου πω και βάλε το καλά στο νου σου. Αρκετά όσα είδες κι έμαθες. Καιρός να γυρίσεις στη θάλασσα. Αμέσως, τούτη τη στιγμή. Γιατί εσύ δεν είσαι φτιαγμένη για στεριά, καλό μου κοριτσάκι. Έχουν δει τα μάτια μου πολλές χελωνίτσες της γενιάς σου να χάνονται άδικα. Άλλες ξεστρατίζοντας σαν κι εσένα, κι άλλες πριν προλάβουν να βγουν απ' το αυγό. Μπήζουν απρόσεκτα οι παραθεριστές τις ομπρέλες τους στην άμμο, παίζουν σαν τρελοκάτσικα ρακέτες, στήνουν τις ξαπλωτές πολυθρόνες για ηλιοθεραπεία, αυτές τις δολοφόνες σεζλόγκ,* και, μ' ένα κρααακ, πάνε τ' αυγά, πάνε και τα Καρεττάκια-Καρεττάκια. Κάθε φορά με γέμιζε θλίψη ο χαμός τους. Μ' εσένα όμως θα πονέσω. Αχ, πολύ θα πονέσω! Πίστεψέ με. Γιατί εσένα, μικρή μου χελωνίτσα, σε συμπάθησα, σ' έβαλα στην καρδιά μου. Βιάσου λοιπόν... ».

«Ναι, βιάσου», τη συμβούλεψε και το κονσερβοκούτι. «Κι εγώ σε συμπάθησα. Και θα 'ταν, αλήθεια, κρίμα απ' το Θεό να χαθείς».

* αναπαιτικά καθίσματα

Δραστηριότητες

1. Ζωγραφίζουμε σε χαρτί του μέτρου μια μεγάλη αμμουδιά. Δημιουργούμε έπειτα μια συνεικόνα (κολάζ) με χελωνίτσες και διάφορα άχρηστα αντικείμενα (τενεκεδάκια, σακούλες και άλλα).
2. Με σκηνικό το προηγούμενο έργο μας, παρουσιάζουμε στην τάξη (αν θέλουμε και σε άλλες τάξεις) τη συνάντηση και το διάλογο της χελωνίτσας και του Φολκσβάγκεν.
3. Η χελώνα Καρέττα-Καρέττα κολυμπά στη θάλασσα, όπου βρίσκει μπροστά της τη φάλαινα από την ιστορία «Το τραγούδι της φάλαινας» (σελ. 15-16). Τι να είπαν άραγε οι δυο τους;

Καρέττα-Καρέττα

Μικρά νεογέννητα Καρέττα-Καρέττα

Χρήστος Μπουλώτης (Λήμνος 1952)

Είναι αρχαιολόγος. Έχει γράψει παραμύθια και φανταστικές ιστορίες με θέματα εμπνευσμένα από τη φύση, από την παράδοση των παραμυθιών και την ομορφιά της παιδικής ηλικίας. Μερικά έργα του: *Η παράξενη αγάπη του αλόγου και της λεύκας*, *Με τα φτερά του Πήγασου*, *Το άγαλμα που κρύωνε*, *Ο Πινόκιο στην Αθήνα*, *Ο κλέφτης των καρπουζιών*.

Πρόταση για διάβασμα

Ντέιβιντ Μακ Κι, *Ο Έλμερ και τα ξυλοπόδαρα*, εκδ. Πατάκη.

«Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»

*Το σπίτι που γεννήθηκα ίδιο στην ίδια σιράτα,
στα μάτια μου όλο υψώνεται και μ' όλα του τα νιάτα.*

Κωστής Παλαμής

Πρωινό άστρο

Σ, ένα μαξιλάρι – φεγγαράκι
το παιδί μου αποκοιμήθηκε.
Όλη η πλάση στις μύτες των ποδιών
κοιτάζει απ' το παράθυρό μας
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Όλα τ' αστέρια
μια μυγδαλιά ανθισμένη αστέρια
μπρος στο παράθυρό μας
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Ο θεός των σπουργιτιών και των παιδιών
πίσω από μια κουρτίνα λουλουδένια
κοιτάζει το παιδί μου που κοιμήθηκε.

Σιγά, μανούλα,
σιγά.
Θα το ξυπνήσεις.

Τι θόρυβο που κάνει
η πορτούλα της καρδιάς σου
καθώς ανοιγοκλείνει
στον κήπο της χαράς.

Δραστηριότητες

1. Ο ποιητής, για να περιγράψει τον ύπνο του παιδιού, χρησιμοποιεί εικόνες από τη φύση. Μπορείτε να τις βρείτε στο κείμενο;
2. Τι αισθάνεται η μητέρα όταν βλέπει το κοιμισμένο παιδί της;
3. Το ποίημα αυτό μοιάζει με νανούρισμα. Φέρνουμε στην τάξη μας νανουρίσματα και τα διαβάζουμε.

Γιάννης Ρίτσος (Μονεμβασία 1909 - Αθήνα 1990)

Από τους μεγαλύτερους ποιητές μας. Αγωνίστηκε για τη δημοκρατία και την ελευθερία. Τα ποιήματά του συνήθως αντλούν τα θέματά τους από την ιστορία, τη μυθολογία και τα προβλήματα του σημερινού ανθρώπου. Έχει γράψει και ποιήματα που διαβάζονται ευχάριστα από τα παιδιά όπως: «Τα παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού», «Πρωινό άστρο», «Όνειρο καλοκαιρινού μεσημεριού». Πολλά ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί. Άλλα έργα του είναι: *Το τραγούδι της αδελφής μου*, *Ρωμιοσύνη*, *Επιτάφιος*.

Προτάσεις για διάβασμα

Ιωάννα Καρατζαφέρη, *Ένα πιάνο με φτερά*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.
Μάρω Λοΐζου, *Και το μικρό παιδάκι τρέχει στην αγκαλιά της μαμάς του να συναντήσει την αγάπη*, εκδ. Πατάκη.

Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια

Ο ήλιος έμοιαζε μ' ένα πελώριο φανάρι στον ουρανό κι έβαφε κόκκινο όλο τον κόσμο. Η λίμνη, τα λιβάδια, οι αγροί, όλα ρόδιζαν από το φως του. Μόνο το πράσινο του δάσους είχε πάρει ένα σκούρο τόνο καθώς το σούρουπο πλησίαζε.

Η μητέρα και το ζαρκαδάκι της είχαν πάρει δρόμο. Πήγαιναν σε μια κοιλάδα με τρυφερό χορτάρι κι ένα ρυάκι με κρυσταλλένια νερά. Όμως η αλεπού τούς πήρε από πίσω. Ήταν εύκολο ν' ακολουθήσει τα ίχνη τους, κι ο άνεμος τη βοηθούσε, γιατί φυσούσε αντίθετα, κι έτσι τα ζαρκαδάκια δεν μπορούσαν να τη μυριστούν.

Η κοιλάδα ήταν μακριά και στενή. Δεξιά κι αριστερά οι πλαγιές ήταν γεμάτες χορτάρι, θάμνους, φτέρες και βράχια. Η αλεπού είχε καλούς κρυψώνες. Η μητέρα του Αστρούλη άρχισε να τρώει, κι αυτός τη μιμήθηκε. Είχε μπόλικο γρασίδι εκεί τριγύρω.

Ωστόσο, αργά και προσεχτικά, η αλεπού πλησίαζε τα δυο ζώα που ούτε την έβλεπαν ούτε τη μυρίζονταν. Ακόμα κι όταν αυτή σύρθηκε με την κοιλιά κι ήρθε πιο κοντά.

Η μητέρα χώθηκε πίσω από μια βατομουριά. Έψαχνε να βρει ένα τρυφερό χορτάρι ξένοιαστη, χωρίς να νιώθει τον κίνδυνο που παραμόνευε. Για μερικές στιγμές το ζαρκαδάκι έμεινε μόνο, κι αυτό ακριβώς περίμενε η αλεπού. Ζύγιασε* το κορμί της, πήρε φόρα και τινάχτηκε σαν αστραπή πάνω του.

Ο Αστρούλης κινήθηκε αμέσως. Ρίχτηκε στο πλάι κι έτσι η αλεπού δεν μπόρεσε να ριχτεί στην πλάτη του. Έπεσε όμως πάνω του και τον δάγκωσε στα πλευρά. Ευτυχώς ήταν ένα επιπόλαιο δάγκωμα. Ο Αστρούλης ξεφώνισε κι άρχισε να κλοτσάει δεξιά κι αριστερά με τα μακριά, λιγνά του πόδια. Η αλεπού έπεσε στο χορτάρι.

Η μητέρα έτρεξε αμέσως και ρίχτηκε στην αλεπού. Με τα σκληρά νύχια των ποδιών της, της χτύπαγε το κοκκινότριχο κορμί της άσπλαχνα, χωρίς σταματημό σαν να 'χε σφυριά. Τώρα η αλεπού δεν κοίταζε το ζαρκαδάκι, αλλά πώς να γλιτώσει τη ζωή της. Οι οπλές* τής

* ισορρόπησε

* τα νύχια

μητέρας τη βάραγαν στα πλευρά και το κεφάλι. Από τα μεγάλα ήσυχα μάτια της είχε χαθεί κάθε ηρεμία. Ήταν γεμάτα άγριο θυμό κι απελπισία.

Μετά από αυτή την επίθεση η αλεπού το έβαλε στα πόδια. Χώθηκε πίσω από τις βατομουριές κι εξαφανίστηκε, αλλά το μέρος είχε χάσει πια για τον Αστρούλη την ασφάλειά του. Η μητέρα του είχε κλοτσήσει με τόση δύναμη, που την πόνεσε το χτυπημένο της πόδι. Για μια στιγμή μάλιστα φοβήθηκε μήπως της ξανανοίξει η πληγή.

Όσο για την αλεπού, είχε φάει τόσες κλοτσιές, που τώρα έτρεχε κουτσαίνοντας, αξιολύπητη. Τυχερή ήμουν, σκεπτόταν, που δε μου έσπασε κανένα κόκαλο.

Ο Αστρούλης ήταν πάντα πεσμένος στο χώμα. Η πληγή ξεμάτωνε* συνέχεια και το ζαρκαδάκι έχανε δυνάμεις. Τ' άσπρα αστεράκια πάνω στο δέρμα του άρχισαν να βάφονται κόκκινα. Κόκκινα τρομαχτικά αστέρια που προμηνούσαν* το θάνατο, αν το αίμα συνέχιζε να τρέχει.

* έτρεχε αίμα

Η μητέρα ακολούθησε για λίγο τη μοχθηρή αλεπού, αλλά ξαφνικά την παράτησε και γύρισε βιαστικά στον Αστρούλη. Τον κοίταξε και τα μάτια της ξανάγιναν ήρεμα και γλυκά. Ύστερα έσκυψε κι έγλειψε τη ματωμένη πληγή του παιδιού της απαλά, γεμάτη στοργή και τρυφερότητα.

* προανάγγελλαν

Ο Αστρούλης σάλεψε και τέντωσε τα πόδια του κι έστησε τ' αυτιά του. Όλα ήταν ήσυχα τώρα, ακόμα κι η πληγή του έπαψε να πονάει.

Φώκια Μονάχους-Μονάχους με το μικρό της

Δραστηριότητες

1. Τα ζώα υπερασπίζονται τα μικρά τους, όταν κινδυνεύουν. Μπορείς να διηγηθείς παρόμοιες ιστορίες;
2. Περιγράψω ένα περιστατικό που δείχνει την αγάπη της μητέρας μου για μένα.
3. Φτιάχνουμε ένα βιβλίο για τη μητέρα. Κάθε παιδί ζωγραφίζει μια σελίδα και γράφει λίγα λόγια για τη δική του μητέρα. Συγκεντρώνουμε τις σελίδες, τις «δένουμε» όλες μαζί και δίνουμε έναν τίτλο στο βιβλίο.

Ρούντο Μόριτς (Rudo Moric) (Σλοβακία 1921 - 1985)

Συγγραφέας παιδικών βιβλίων, υποψήφιος για το Βραβείο Άντερσεν το 1978, το 1982 και το 1986.

Πρόταση για διάβασμα

Αντώνης Μπενέκος, *Ο Μπακ και οι φίλοι του*, εκδ. Καστανιώτη.

Λούνα παρκ, παππούλη μου!

Έχω μαγικό παππούλη
που 'ναι λούνα παρκ τρελό
έχει γόνατα αλογάκια
δίνω μια και καβαλώ

κάνω κούνια σε δυο χέρια
και τσουλήθρα σ' αγκαλιά
παίζω ένα βουβό ταμπούρλο
τη μεγάλη του κοιλιά

φέγγουν πάνω του λαμπιόνια
μάτια πίσω από γυαλιά
τραγουδάει βραχνή κασέτα
και λαλεί σοφή μιλιά

έχει τσέπες μαγαζάκια
νύχτα μέρα ανοιχτά
παίρνω τσίκλες σοκολάτες
κι ό,τι θες χωρίς λεφτά

μα πληρώνω εισιτήριο
κι είναι ακριβό πολύ
για να μπω στο λούνα παρκ μου
δίνω σφυριχτό φιλί.

Δραστηριότητες

1. Ζωγραφίζουμε σε χαρτί του μέτρου το τρελό λούνα παρκ του μαγικού παππού.
2. Μπορείς να διηγηθείς ασείες ιστορίες με ήρωα το δικό σου παππού;
3. «Τραγουδάει βραχνή κασέτα»: Ηχογραφώ τον παππού μου ή τον παππού των φίλων μου, όταν τραγουδά ή όταν λέει ιστορίες και παραμύθια.
4. Βρίσκουμε σε μια βιβλιοθήκη (της τάξης, του σχολείου ή του δήμου της περιοχής μας) το βιβλίο του Ζίγκριντ Λάουμπε, *Ο παππούς πετάει* (εκδ. Κάστωρ), και το διαβάζουμε. Φανταζόμαστε και γράφουμε έναν διάλογο ανάμεσα στους δύο παππούδες.

Θέτη Χορτιάτη (Θεσσαλονίκη 1929)

Έχει ασχοληθεί με την πεζογραφία, το θέατρο και κυρίως με την ποίηση για παιδιά. Θέματα των βιβλίων της είναι η φύση, η παράδοση και ο χαρούμενος παιδικός κόσμος. Τα ποιήματά της μοιάζουν με παιχνίδια της φαντασίας με τις λέξεις. Μερικά από τα έργα της: *Ο δάσκαλος με το βιολί και το αστέρι, Τα δέντρα μας, Το πανηγύρι, Παιχνιδόγελα, Παιχνιδόλεξα, Είμαι του κόσμου ένα παιδί, Στη Βέροια στη Βεργίνα.*

Πρόταση για διάβασμα

Ζασμίν Ντιμπέ, *Ο τρομερός παππούς*, μετάφραση Ειρ. Μάρρα, εκδ. Κέδρος.

Μερσέ Κόμπανου

Η ιστορία του Ερνέστου

Η σημερινή ημέρα είναι πολύ σημαντική για τον Ερνέστο: θα γιορτάσει μαζί με τους γονείς του την ΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΗΡΘΕ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ.

Κάθε χρόνο, από τότε που υιοθέτησαν τον Ερνέστο, γιορτάζουν με μεγάλη επισημότητα την επέτειο της ημέρας που πήγαν και τον πήραν.

Επίσης, κάθε χρόνο, διηγούνται στον μικρό, αυτό που εκείνος λέει «η ιστορία μου».

Ο Ερνέστος δεν κουράζεται ποτέ να την ακούει, και όσο μεγαλώνει προσθέτει καινούριες ερωτήσεις.

Τώρα, καθισμένος στα γόνατα της μητέρας του, με τη γάτα στην αγκαλιά του, ετοιμάζεται να την ακούσει με πολύ μεγάλη προσοχή.

Και η μητέρα αρχίζει...

– Πριν από πάρα, μα πάρα πολλές μέρες ήταν ένας άντρας και μια γυναίκα που αγαπιόντουσαν.

Ήταν πολύ ερωτευμένοι κι από τον έρωτα αυτόν γεννήθηκε ένα μωρό.

– Εγώ! διακόπτει ο μικρός.

– Ναι, εσύ, και σου έδωσαν το όνομα Ερνέστος. Όμως, αυτός ο άντρας κι αυτή η γυναίκα δεν μπορούσαν να γίνουν γονείς ούτε να σε κρατήσουν κοντά τους.

– Γιατί; Δε με αγαπούσαν;

– Και βέβαια σε αγαπούσαν, αλλά για να γίνουν ένας άντρας και μια γυναίκα γονείς δε φτάνει μόνο η αγάπη.

– Λοιπόν, ενώ εκείνο το ζευγάρι απέκτησε ένα μωρό –εσένα–, εμάς μας είπε ο γιατρός πως ποτέ δε θα μπορούσαμε να κάνουμε παιδί, παρ' όλο που αγαπούσαμε ο ένας τον άλλον πάρα πολύ, επειδή κάτι μέσα στα σώματά μας δε λειτουργούσε σωστά.

Αυτό μας έκανε να στενοχωρηθούμε, είπε ο πατέρας, γιατί και η μαμά σου και εγώ θέλαμε πολύ ένα παιδάκι. Και η αγάπη μας ήταν τόση, που αποφασίσαμε να υιοθετήσουμε ένα.

– Εμένα! πετάχτηκε ο Ερνέστος.
Η μητέρα χαμογέλασε και του χάρηξε το μάγουλο:
– Ναι, εσένα, όμως άσε με να συνεχίσω.
– Ναι, ναι...
– Τότε λοιπόν, επισκεφτήκαμε πολλά οικοτροφεία...
– Και εκεί σας περίμενα εγώ! Τα ματάκια του Ερνέστου έλαμπαν!
Τώρα θα άρχιζε το αγαπημένο του κομμάτι της ιστορίας.
– Ναι, εκεί μας περίμενες. Κι αυτό γιατί εκείνο το ζευγάρι που δεν μπορούσε να σε κρατήσει σε είχε πάει εκεί όπου θα σε αναζητούσαν κάποιοι άλλοι γονείς.
Μέχρι που έφτασε η μέρα που μας ειδοποίησαν να πάμε να σε πάρουμε.
Σήμερα συμπληρώνονται πέντε χρόνια.
– Και το μαλλιαρό αρκουδάκι το αγόρασε ο μπαμπάς για το δρόμο, έτσι;
– Ναι, απαντά ο πατέρας, ήθελα να είναι το πρώτο μας δώρο για σένα.
– Έλα, όμως, συνέχισε, τι έκανα όταν σας είδα; Ήμουν όμορφος;
Η μητέρα πήρε το κεφαλάκι του στα δυο της χέρια και του έδωσε ένα φιλί στην άκρη της μύτης.
– Ήσουν γλύκας! Φορούσες ένα μπλουζάκι κι ένα φορμάκι, αυτά που τα φυλάμε ακόμα.
Ο μικρός ρωτάει:
– Δεν περπατούσα ακόμη, έτσι;
– Όχι, μπουσουλούσες μόνο. Τα πρώτα βηματάκια σου τα έκανες εδώ στο σπίτι.
Ο μικρός όμως έχει το κεφάλι σκυμμένο και δείχνει συλλογισμένος.
Ξαφνικά ψιθυρίζει:
– Μαμά... εμένα... εμένα θα μου άρεσε περισσότερο να ήμουνα στην κοιλιά σου.
– Κοίτα, το πιο σημαντικό πράγμα για ένα παιδί είναι να ξέρει ότι το αγαπούσαν και το ήθελαν απ' την πρώτη στιγμή που το σκέφτηκαν.
Και με εσένα έτσι έγινε.
Δεν σε είχαμε γνωρίσει ακόμη, κι όμως προετοιμάζαμε τον ερχομό σου.

Μιλούσαμε για σένα, αναρωτιόμασταν πώς θα ήσουν, τι θα κάναμε, πώς θα σε μορφώναμε.

Κάναμε τα ίδια πράγματα, μικρέ μου, όπως αν θα ήσουν μέσα μου.

Για μας, για την αγάπη μας για σένα, δεν έχει την παραμικρή σημασία που μας περίμενες σε άλλο μέρος.

Το σημαντικό είναι πως τώρα είμαστε μαζί και αγαπάμε ο ένας τον άλλον.

Δε νομίζεις κι εσύ ότι αυτό είναι που μετράει;

– Όμως...

Ο μικρός σμίγει τα φρύδια και επιμένει.

Επιμένει γιατί θέλει να είναι πολύ σίγουρος.

– Εσύ και ο μπαμπάς θα με αγαπάτε πάντα το ίδιο, όπως και αν ήμουν στην κοιλιά σου;

– Μα και βέβαια, το ίδιο κι ακόμη περισσότερο.

Κι αν πήγαμε να σε πάρουμε, το κάναμε γιατί σε θέλαμε πολύ.

Γι' αυτό, εδώ σε εμάς, η ΗΜΕΡΑ ΠΟΥ ΗΡΘΕΣ ΣΠΙΤΙ είναι ημέρα μεγάλης γιορτής.

– Και ο μπαμπάς είναι ο δικός μου μπαμπάς-μπαμπάς κι εσύ είσαι η δική μου μαμά-μαμά, έτσι;

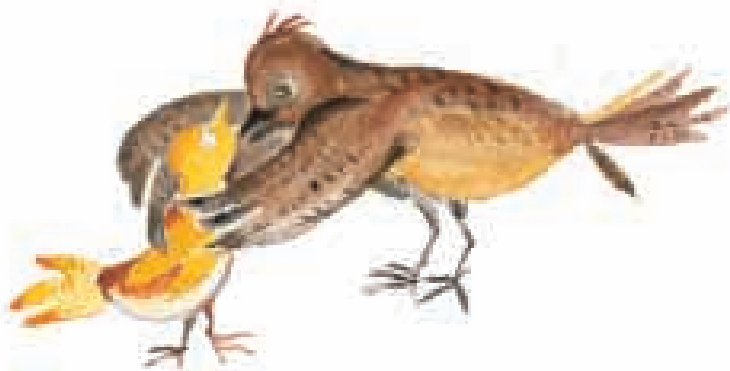
– Κι εσύ το δικό μας παιδί-παιδί. Σε αγαπάμε, και καμιά φορά σε μαλώνουμε, σαν παιδί μας που είσαι. Είμαστε μια πραγματική οικογένεια.

– Και δε... δε θα με αφήσετε ποτέ, ε;

Οι γονείς του άρχισαν να γελάνε και ο μπαμπάς τού είπε:

– Να σε αφήσουμε; Ποτέ! Εσύ θα μας αφήσεις όταν θα ερωτευτείς μια όμορφη κοπέλα.

Τώρα η μαμά τον αγκαλιάζει σφιχτά με τρυφερότητα.

Ήταν όλα τους παιδιά μου...

Δραστηριότητες

1. Ο Ερνέστος θέλει να ακούει την ιστορία του. Τι άλλο θα ήθελε να ρωτήσει τη μητέρα του;
2. Ο Ερνέστος θα γιορτάσει μαζί με τους γονείς του «την ημέρα που ήρθε στο σπίτι». Μπορείς να τη φανταστείς και να περιγράψεις τη γιορτή;
3. Να ρωτήσεις τους γονείς σου πώς ήταν η πρώτη μέρα που ήρθες εσύ στο σπίτι σου. Να γράψεις την ιστορία σου ή να την παρουσιάσεις με φωτογραφίες σου!
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες και γράφουμε ένα γράμμα στον Ερνέστο. Στη συνέχεια ανταλλάσσουμε τα γράμματα και συζητάμε γι' αυτά.

Μερσέ Κόμπανυ

Ισπανός συγγραφέας βιβλίων για παιδιά.

Προτάσεις για διάβασμα

Ι.Δ. Ιωαννίδης, *Το κορίτσι με τις δυο μητέρες*, εκδ. Πατάκη.
Κάρμεν ντε Ποσάδας, *Το Κίβι*, μετάφραση Τζένη Γαβαλάκη, εκδ. Πατάκη.

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»

*Ο κυρ-βοριάς ο δροσερός
στης μάνας του πηγαίνει
– Γιε μ', πού 'σουν χτες,
πού 'σουν προχτές,
πού 'σουν την άλλη νύχτα [...]
– Χρυσόν υγιόν εβίγλιζα
στην αργυρή του κούνια.*

Λιοντάρι και αγριόχοιρος

(Μύθος διασκευασμένος από τη συγγραφέα Έλλη Αλεξίου)

* αγριογούρουνο

Μέσα στη μεγάλη κάψα του καλοκαιριού, βρέθηκαν ένα λιοντάρι και ένας αγριόχοιρος* κοντά σε μια μικρή πηγή, όπου έτρεχε δροσερό νεράκι. Είχαν και οι δυο τους τέτοια δίψα, που δεν είχαν την υπομονή να περιμένουν να πει πρώτα ο ένας κι ύστερα ο άλλος. Έσπρωξε το λιοντάρι με τόση ορμή τον αγριόχοιρο, που ο αγριόχοιρος βρέθηκε δυο μέτρα πέρα από το νερό. Μα κι αυτός ορθώθηκε στα γρήγορα και, πέφτοντας πάνω στο λιοντάρι, το απομάκρυνε από την πηγή. Κι αυτό συνεχίστηκε αρκετή ώρα. Έτσι που ούτε το ένα ούτε το άλλο δεν είχαν καταφέρει να ξεδιψάσουν, μα ούτε να δροσιστούν με μια ρουφηξιά νερό. Πάλευαν του σκοτωμού πεισματωμένα και, παίρνοντας βαθιές ανάσες, σταματούσαν ένα λεφτό, ξαναπαίρνανε φόρα και ξανάρχιζαν. Είχαν και οι δυο καταξεσκιστεί, καταπληγιαστεί.

* σαρκοφάγα

Τους είδαν από ψηλά δυο σαρκοβόρα,* αρπακτικά πουλιά, γύπας και κοράκι, κατέβηκαν χαμηλά και πετούσαν από πάνω τους, περιμένοντας πότε θα πέσουν πια ψόφια για να τα καταβροχθίσουν. Το λιοντάρι κι ο αγριόχοιρος τα είδαν, κατάλαβαν το σχέδιό τους και τρομοκρατήθηκαν.

– Βλέπεις τι γίνεται από πάνω μας; είπε το λιοντάρι στον αγριόχοιρο. Περιμένουν να αλληλοφαγωθούμε, για να γλεντήσουν με τις σάρκες μας.

* έριδα, τσακωμός

– Καλά που το κατάλαβες. Εμένα δε μου αρέσει ποτέ η διχόνοια.* Με τη φιλική συνεννόηση τελειώνουν όμορφα και καλά όλες οι δουλειές... Θα είχαμε πει το νεράκι μας, θα είχαμε ξεδιψάσει και δε θα είχαμε γεμίσει πληγές.

* θεωρούσαν αξιολύπητους
* παράλογο

Στάθηκαν με τη σειρά τους μπρος στην πηγή, ήπιαν, ήπιαν με την ψυχή τους, ξεδίψασαν και ελεεινολογούσαν* τους εαυτούς τους που κόντεψαν με το τυφλό* πείσμα τους να κάμουν τα κορμιά τους πλούσιο τραπέζι στα σαρκοβόρα πουλιά.

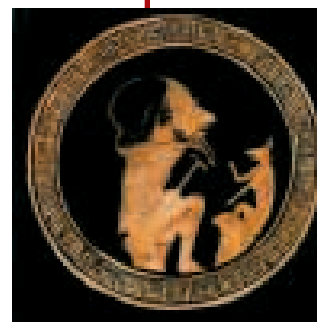

Δραστηριότητες

1. Γράφουμε το κείμενο σε διάλογο. Κατασκευάζουμε μάσκες των πρωταγωνιστών του μύθου και τον δραματοποιούμε στην τάξη μας.
2. Είναι πολλές οι φράσεις που λέει ο λαός για τη δικόνοια, όπως «τρώγονται σαν τα κοκόρια». Μπορείτε να βρείτε κι άλλες;
3. Η δικόνοια είναι η αιτία για πολλές καταστροφές. Ας σκεφτούμε περιστατικά δικόνοιας από την ιστορία ή την καθημερινή ζωή και ας μιλήσουμε γι' αυτά και τα αποτελέσματά τους.
4. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Καθεμιά διαλέγει έναν μύθο του Αισώπου και τον παρουσιάζει στην τάξη (με θεατρικό παιχνίδι, κουκλοθέατρο, παντομίμα κ.ά.).
5. Συγκρίνουμε το μύθο του Αισώπου, όπως τον διασκεύασε η Έλλη Αλεξίου, με τον ίδιο μύθο, όπως τον διασκεύασε ο Τάσος Αποστολίδης και τον εικονογράφησε ο Κώστας Βουτσάς στις σελίδες 48-49 που ακολουθούν.

Αίσωπος (Φρυγία Μικράς Ασίας 7ος - 6ος αιώνας π.Χ.)

Μεγάλος μυθοποιός της αρχαιότητας. Έγινε παντού γνωστός όχι μόνο για τους μύθους του, αλλά και για τα αστεία και τα ανέκδοτα που έλεγε. Οι μύθοι του έχουν μεταφραστεί σε πολλές γλώσσες και από την αρχαιότητα ως σήμερα έχουν γίνει ευχάριστο ανάγνωσμα για μικρούς και μεγάλους.

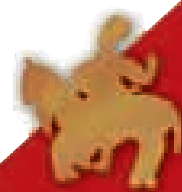
Αίσωπος
(απόδοση Δ. Παρίση)

Έλλη Αλεξίου (Ηράκλειο Κρήτης 1984 - Αθήνα 1988)

Εργάστηκε ως δασκάλα. Έγραψε βιβλία για μικρούς και μεγάλους που τα χαρακτηρίζουν «τρυφερότητα και ανθρωπιά». Ο πόλεμος, η ειρήνη, ο αγώνας του ανθρώπου για τη δικαιοσύνη είναι τα κυριότερα θέματα που την απασχολούν, ακόμη και στα βιβλία της για παιδιά, όπως είναι: *Ο Χοντρούλης και η Πηδηχτή, Ήθελε να την λένε Κυρία, Ρωτώ και μαθαίνω.*

Προτάσεις για διάβασμα

Πιπίνα Τσιμικάλη, *Παραμύθια του Αισώπου*, εκδ. Αστήρ.
Τ. Γκούνταλ, *Ο αγώνας των πουλιών*, εκδ. Σύγχρονοι Ορίζοντες.

Το λιοντάρι και το άγριο χοιράκι

Λαϊκό παραμύθι

Ο ποντικός κι η θυγατέρα του

Μια φορά ήταν ένας ποντικός κι είχε μια θυγατέρα πολύ όμορφη. Ήθελε να την παντρέψει, μα δεν ήθελε να τη δώσει σε ποντικό. Κει που συλλογιότανε,* βλέπει τον ήλιο να λάμπει.

*σκεφόταν

Α! είπε με το νου του, να γαμπρός για το κορίτσι μου· και χωρίς να χάσει καιρό, την παίρνει και πάει στο παλάτι του ήλιου.

– Ήλιε, την παίρνεις τη θυγατέρα μου γυναίκα; Δε θέλω να τη δώσω σ' άλλονα τόσο όμορφη, μόνο σε σένα που 'σαι τόσο όμορφος και δυνατός.

* με νομίζεις
*δες

– Αχ! του λέει ο ήλιος, για να τον ξεφορτωθεί, δεν είμαι γω, όπως με θαρρείς,* δυνατότερος απ' όλους στον κόσμο. Διε* κείνα – να τα σύννεφα, άμα με πλακώσουνε, σκοτεινιάζω και τίποτα δεν μπορώ να τα κάμω. Σύρε* σ' αυτά και χωρίς άλλο θα πετύχεις.

*πήγαινε

Ο καημένος ο ποντικός τι να κάμει! σηκώνεται και πάει στα σύννεφα· μα και κει σκούρα τα βρήκε.

– Βλέπεις το βοριά; του είπαν τα σύννεφα· αυτός όταν φυσά, εμείς σκορπιζόμαστε και χάνουμε τα κομμάτια μας· σύρε στο βοριά.

*σ' αυτόν

Τότε ο ποντικός παίρνει τη θυγατέρα του και πάει στο βοριά και του λέει με τι σκοπόν ήρθε σ' αυτόνα.*

– Μετά χαράς, καημένε ποντικέ, θα την έπαιρνα την όμορφή σου τη θυγατέρα, μα δεν είμαι γω, όπως με θαρρείς, δυνατός. Σύρε κει σε κείνο τον πύργο. Τον βλέπεις; Σαράντα χρόνια φυσώντας δεν μπόρεσα να τον ρίξω κάτω.

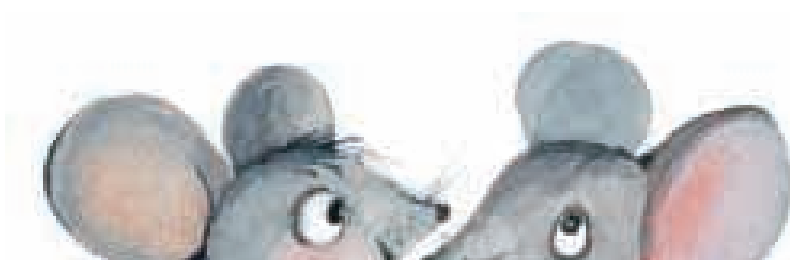
Να μην τα πολυλογούμε, πηγαίνει και στον πύργο και του λέει τα ίδια. Ο πύργος τότε γυρίζει και του λέει:

– Ποντικέ, ποντικέ, ακούς μια βοή μέσα στους τοίχους μου; Τι θαρρείς πως είναι; Αντρειωμένα θεριά, ποντικοί, που με κατατρώνε και κοντεύουνε να με ρίξουνε κάτω. Απ' τους ποντικούς πλειότερο* αντρειωμένος και δυνατός κανείς δεν είναι στον κόσμο και καθόλου κανένα να μην ακούς.

Τότε ο ποντικός γίνηκεν η καρδιά του* και δίνει την κόρη του σ' έναν αντρειωμένο και όμορφο ποντίκαρο.

* περισσότερο

* ήρθε στα συγκαλά του

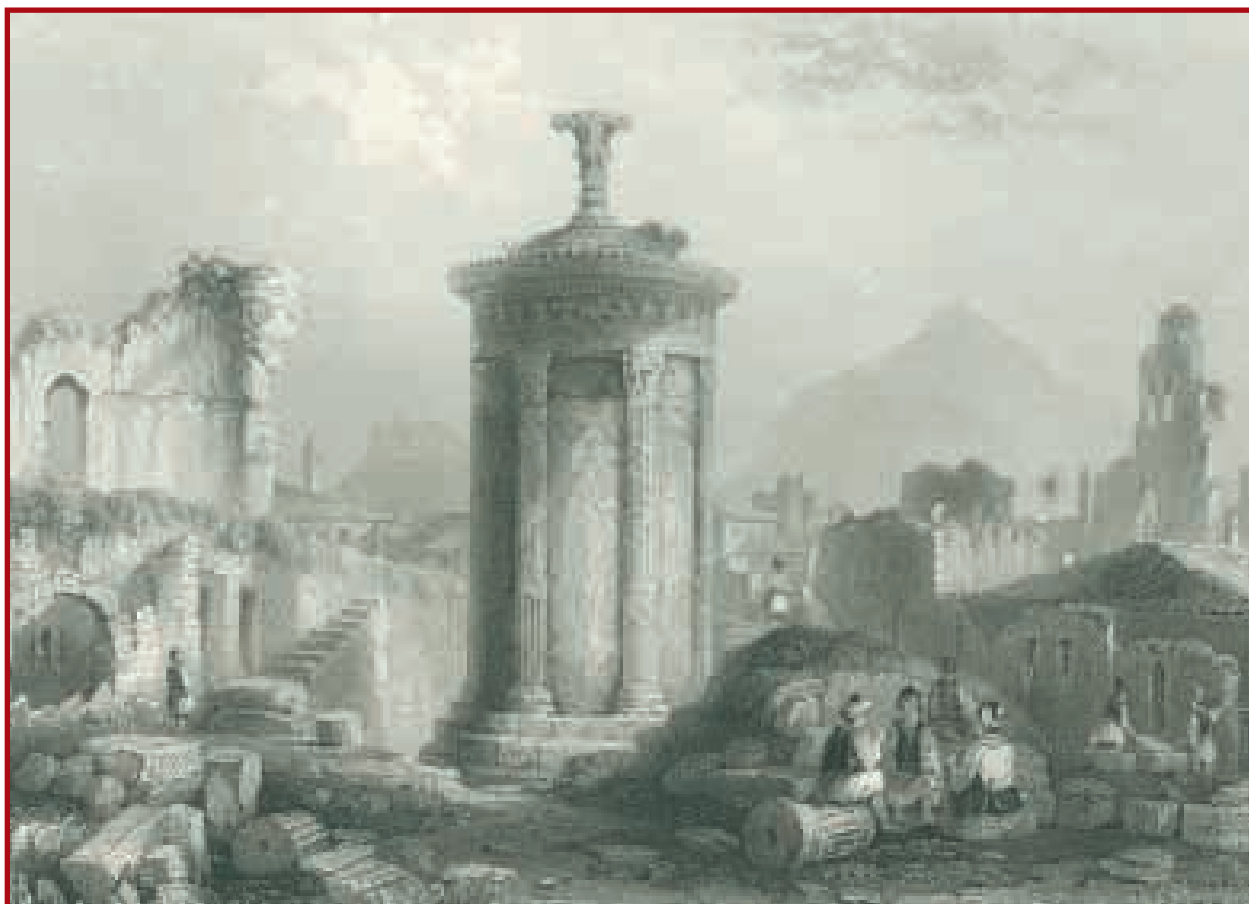
Δραστηριότητες

1. Ας φανταστούμε ότι η ποντικίνα δεν παντρεύεται τελικά με τον ποντικό, αλλά με τον ήλιο ή τα σύννεφα ή το βοριά ή τον πύργο. Γράφουμε την ιστορία τους.
2. Ζωγραφίζουμε το γάμο τής ποντικίνας με το γαμπρό που έχουμε διαλέξει γι' αυτήν.
3. Πώς νιώθετε για τον πατέρα-ποντικό στην αρχή και πώς στο τέλος του παραμυθιού;
4. «Είμαι ένας ωραίος αρουραίος, νεαρός και ρωμαλέος». Ακούμε το δίσκο τού Γ. Κουρουπού *Οι δραπετές της σκακιέρας* (σίχοι Ευγ. Τριβιζά) για τον ωραίο αρουραίο και διηγούμαστε την ιστορία.

Πρόταση για διάβασμα

Λεία Χατζοπούλου-Καραβία, *Η Ρίκι δεν είναι πια πιτσιρίκι*, εκδ. Πατάκη.

Το Μνημείο του Λυσικράτη (Αθήνα, Πλάκα)

Χάρης Σακελλαρίου

Ο θεός Διόνυσος

Πολλές φορές ο Διόνυσος άφηνε τη χαρούμενη συντροφιά του κι αποτραβιόταν σε κάποιαν απόμερη ερημιά, για να καθίσει για λίγο και να στοχαστεί* μονάχος του.

Έτσι, κάποια μέρα βρέθηκε σε μιαν έρημη ακρογιαλιά. Ξάπλωσε κάτω στη ζεστή άμμο και τον πήρε ο ύπνος. Το κύμα από το πέλαγο τον νανούριζε απαλά.

Κάποια στιγμή φάνηκε να πλησιάζει ένα καράβι. Ήταν Τυρρηνοί* πειρατές. Είδαν από μακριά τον ξαπλωμένο νέο με τα ωραία, μαύρα, σγουρά μαλλιά, που πέφτανε κυματιστά στους γερούς του ώμους, καθώς και τον πορφυρό επενδύτη* που τον σκέπαζε, και νόμισαν πως

* να σκεφτεί

* από την Τυρηνία, αρχαία χώρα της Ιταλίας

* σκούρο κόκκινο πανωφόρι

ήταν κανένα πριγκιπόπουλο. Φτάνοντας, λοιπόν, κοντά, πήδησαν κάτω απ' το πλοίο, κι όπως ο Διόνυσος ακόμα κοιμόταν, πέσαν πάνω του, τον έδεσαν κι αφού τον φορτώθηκαν, τον έφεραν στο καράβι.

* μεσαίο

Ήταν γεμάτοι χαρά, γιατί έλπιζαν πως σίγουρα θα πάρουν πολλά χρυσά και ασημένια νομίσματα απ' τους γονιούς του, για να τον λυτρώσουν. Τον δένουν στο μεσιανό* κατάρτι και μαζεύονται όλοι ολόγυρά του. Οι όψεις τους είν' άγριες και απειλητικές:

– Λέγε μας ποιος είσαι..., του λένε.

Μα ξαφνικά τα σκοινιά που τον είχαν δέσει, λύνονται και πέφτουν στα πόδια του σαν σάπιες κλωστές. Ο θεός κάθεται κάτω, ελεύθερος πια, και τους κοιτάζει με τα γελαστά μαύρα μάτια του. Όλοι έχουν μείνει με το στόμα ανοιχτό.

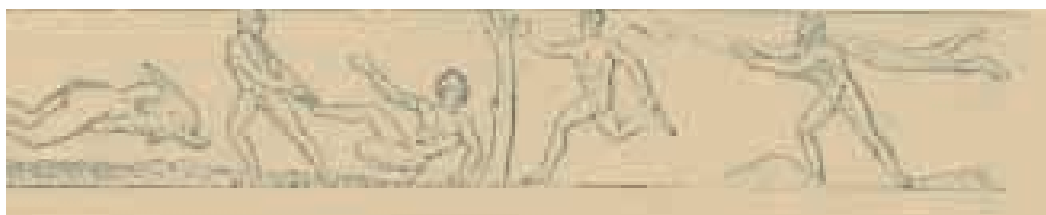
– Δυστυχισμένοι, φωνάζει ο τιμονιέρης. Ποιος είν' αυτός που αρπάξατε και θέλετε να τον δέσετε; Δεν το βλέπετε πως δεν έχετε να κάνετε με άνθρωπο, αλλά με θεό; Δεν βλέπετε που δε μοιάζει με τους θνητούς ανθρώπους; Τι τον κρατάμε λοιπόν; Ελάτε γρήγορα να τον βγάλουμε στη στεριά και μην απλώσει κανένας χέρια πάνω του, για να μη μας βρουν συμφορές που δεν τις φανταζόμαστε!...

* ευκαιρία

Μα ο καπετάνιος δεν ήθελε να του φύγει απ' τα χέρια τέτοιο κελεπούρι.* Γυρίζει αγριεμένος στον τιμονιέρη και του λέει:

– Πάψε, φοβισιάρη κι ονειροφантаσμένη, και κοίτα το τιμόνι και πώς θα ωφεληθούμε καλύτερα απ' τον άνεμο. Κι όσο για τούτον δω τον καλομαθημένο, είναι δική μου δουλειά τι θα τον κάνω. Ελπίζω ν' ανοίξει κάποτε το στόμα του και να μας μαρτυρήσει ποιοι είναι οι γονιόι του. Τώρα που έπεσε στα χέρια μας, εύκολα δε γλιτώνει.

Κι έπιασε να δέσει και πάλι το νεαρό θεό.

Παράσταση από το διάζωμα του Μνημείου του Λυσικράτη

Μα την ίδια στιγμή, πράγματα παράξενα άρχισαν να γίνονται μπρος στα μάτια τους. Γύρω γύρω στο πλοίο άρχισαν να τρέχουν κύματα όχι

από αρμυρό θαλασσινό νερό, αλλά από κρασί ολόξανθο και μωδάτο. Η ευωδιά του χύθηκε πάνω στο καράβι κι οι ναύτες δεν χόρταιναν να την αναπνέουν.

Την ίδια στιγμή μια κληματόβεργα ξεφύτρωσε από τη βάση τού κατάρτιού, τυλίχτηκε ολόγυρά του, έφτασε ίσαμε την κορυφή του κι ύστερα, γέρνοντας προς τα κάτω, φορτώθηκε με ωραία, γυαλιστερά, ρόδινα σταφύλια. Κι ένας κισσός τυλίχτηκε κι αυτός ολόγυρα στο κατάρτι, που δε φαινόταν πια.

Βλέποντας όλα τούτα οι ναύτες, παρακαλούν γεμάτοι τρόμο τον τιμονιέρη να τους βγάλει στη στεριά. Ο τιμονιέρης το θέλει κι ο ίδιος κάτι τέτοιο. Μα στο μεταξύ ο θεός χάθηκε από μπροστά τους και στη θέση του παρουσιάστηκε ένα λιοντάρι που βρυχιέται* τρομαχτικά. Οι ναύτες κάνουν πίσω να φυλαχτούν. Μα στη μέση του πλοίου βλέπουν μια γιγαντώσωμη αρκούδα, να στέκει στα πισινά της πόδια ολόρθη και να τους κοιτάζει λαίμαργα, έτοιμη να τους αρπάξει.

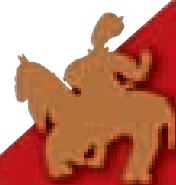
*μουγκρίζει

Τα 'χουν χάσει οι άμοιροι οι ναύτες και δεν ξέρουν πια τι να κάνουν. Μαζεύονται κι αυτοί ολόγυρα στον τιμονιέρη κι από μέσα τους παρακαλούν τους θεούς να τους γλιτώσουν από τούτα τα θεριά. Μα να! Το λιοντάρι μ' ένα τεράστιο πήδημα, ορμά κατεπάνω τους κι αρπάζει τον καπετάνιο. Οι ναύτες πήδησαν όλοι στη θάλασσα κι έγιναν δελφίνια.

Και ξαφνικά, όλα διαλύθηκαν. Το λιοντάρι έγινε πάλι ο ωραίος και γελαστός νέος, που καθόταν πριν από λίγο δίπλα στο κατάρτι. Αγκάλιασε τον τιμονιέρη και του λέει:

– Μη φοβάσαι, καλέ μου τιμονιέρη. Είμαι ο θεός Διόνυσος, ο γιος του Δία και της Σεμέλης. Όταν σε βρίσκουν πίκρες και στενοχώριες, εμένα να καλείς κι όλα θ' αλλάζουν στη ζωή σου. Όλα θα 'ναι ωραία, σαν ένα γλυκό όνειρο.

Κι ο θεός, αφήνοντας το πλοίο, χάθηκε μες στο δάσος, για να ξαναβρεί τη χαρούμενη συντροφιά του.

Δραστηριότητες

1. Χωριζόμαστε σε ομάδες, συγκεντρώνουμε πληροφορίες για το Διόνυσο και τις γιορτές του και ύστερα τις παρουσιάζουμε στην τάξη.
2. Συζητούμε για τις ομοιότητες ανάμεσα στις αρχαίες γιορτές του Διόνυσου και στις σύγχρονες εκδηλώσεις τού καρναβαλιού στις διάφορες περιοχές της Ελλάδας.
3. Οι περιπέτειες του Διόνυσου με τους Τυρρηνούς αναπαριστάνονται στη ζωφόρο του Μνημείου του Λυσικράτη (στην Αθήνα). Μπορούμε να το επισκεφτούμε για να παρατηρήσουμε από κοντά τις παραστάσεις, ή να φέρουμε πληροφορίες γι' αυτό.

Χάρης Σακελλαρίου (Θαυμακός Φθιώτιδας 1923)

Έχει υπηρετήσει στην εκπαίδευση. Τα βιβλία του για μικρούς και μεγάλους αναφέρονται στην ιστορία του τόπου μας και στους αγώνες των ανθρώπων για καλύτερη ζωή. Έργα του για μικρούς αναγνώστες: *Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα, Τα μικρά διαβολάκια, Ο θυμός του Ποσειδώνα, Ο γίγαντας της Σαλαμίνας.*

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Χωρεάνθη, *Ελληνική μυθολογία*, εκδ. Ζαχαρόπουλος.
Λούσυ Κόουτς – Άντονι Λιούις, *Αττικός ο παραμυθάς. 100 μύθοι από την αρχαία ελληνική μυθολογία*, μετάφραση Φίλιππος Μανδηλαράς, εκδ. Πατάκη.

Το Μνημείο του Λυσικράτη

Νανά Νικολάου

Γλωσσοδέτης

Μια μέρα άσπρη ξέξασπρη
που εγώ δεν είχα μία
με τον Ρουμποκομπολογή
φύγαμε για Ρουμπία.

Στον κήπο όταν εταίζε
για πάπια μα ποια πάπια
του παπά μας του παχύ
τη φακή κατάπια.

Να τρέξει πήγε πίσω μου
μα κάτω κουβαριάστηκε
της καρέκλας το ποδάρι
ξεκαρεκλοποδαριάστηκε.

Ανέβηκα στη Τζιτζιριά
για να φωνάξω «κούι»
μα ο Τζιτζιμιτζιχότζιρας
ποτέ του δεν ακούει.

Όλου του κόσμου η Βαβέλ
σα γλωσσοδέτης μοιάζει
κι αν γλώσσεψες τη μπέρδα σου*
κανέναν δεν τον νοιάζει.

*αντί:
μπέρδεψες τη
γλώσσα σου

Δραστηριότητες

1. Βρίσκουμε κι άλλους γλωσσοδέτες. Κάθε παιδί λέει σωστά το δικό του γλωσσοδέτη. Αν δεν τα καταφέρει, μιμείται ένα ζώο.
2. Ακούμε το ποίημα, μελοποιημένο από το δίσκο του Νότη Μαυρουδή *Χάρτινο καράβι*.

Νανά Νικολάου

Ηθοποιός και στιχουργός. Γεννήθηκε στην Αθήνα και σπούδασε νομικά και θέατρο. Έχει ιδρύσει το «Θίασο 81» και παρουσιάζει θεατρικά έργα για παιδιά.

Παροιμίες

* καλύτερα

Κάλλιο* γαϊδουρόδενε παρά γαϊδουρογύρευε.
(από την Ελλάδα)

Μόνο τ' αηδόνι μπορεί να καταλάβει το τριαντάφυλλο.
(από τη Βουλγαρία)

Ο γνωστικός ποτέ δε βάζει μες στον κήπο του κασίκα για κηπουρό.
(από την Ουγγαρία)

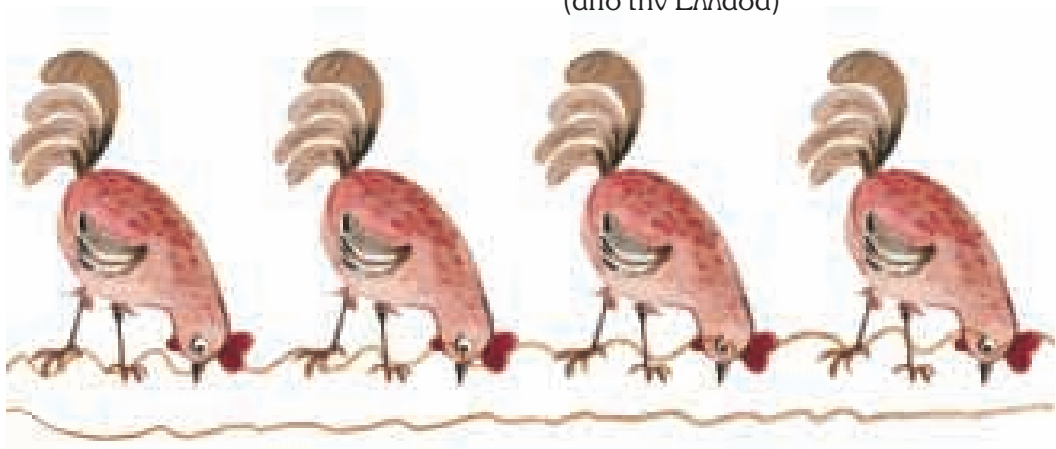
Παροιμιόμυθοι

Άλλαξεν ο Μανωλιός
κι έβαλε τα ρούχ' αλλιώς.

Κάηκε η γριά στο χυλό,
φυσάει και το γιαούρτι.

Η αλεπού, περιμένοντας
να πέσουν απ' την κούρνια*
οι κόττες, ψόφησε απ' την πείνα.
(από την Ελλάδα)

* το μέρος που
κουρνιάζουν

Αινίγματα

Άμα βλέπω, δεν το βλέπω,
και το βλέπω όταν δεν βλέπω.

Του μιλώ και μου μιλά,
τραγουδώ, μου τραγουδά,
του γελάω, μου γελά.

Χοντρός χοντρός καλόγερος
με γένια στο κεφάλι.

Δραστηριότητες

1. Βρίσκουμε παροιμίες από την Ελλάδα και από άλλες χώρες, και τις ανακοινώνουμε στην τάξη.
2. Ένα παιδί παρουσιάζει σε παντομίμα όποια παροιμία θέλει και τα άλλα παιδιά προσπαθούν να τη μαντέψουν.
3. Διαλέγουμε (ατομικά ή ομαδικά) ένα από τα αινίγματα. Το γράφουμε σ' ένα χαρτόνι και το εικονογραφούμε.

Προτάσεις για διάβασμα

Γιώργος Ιωάννου, *Παραμύθια του λαού μας*, εκδ. Ερμής.
Γιάννης Μπάρτζης, *66 φράσεις δυόμισι χιλιάδων ετών*, εκδ. Καστανιώτη.

Λογοπαίχνιδο

* είχαμε

– Να 'χαμε*, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε ένα γέρο, να φύλαγε τον κήπο,
τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε ένα γάιδαρο να καβαλήσει ο γέρος,
ο γέρος ο καημένος, ο κακοπαθημένος,
που φύλαγε τον κήπο, τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε έναν κόκορα να τσίμπαγε το γάιδαρο,
να γκρέμιζε το γέρο, το γέρο τον καημένο, τον κακοπαθημένο,
που φύλαγε τον κήπο, τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

– Να 'χαμε, τι να 'χαμε;

Να 'χαμε μian αλεπού, να 'τρωγε τον κόκορα,
που τσίμπησε το γάιδαρο, που γκρέμισε το γέρο,
το γέρο τον καημένο, τον κακοπαθημένο, που φύλαγε τον κήπο,
τον κήπο με τα πράσα, με τα γαριφαλάκια.

Δραστηριότητες

1. Παίζουμε το λογοπαίχνιδο σύμφωνα με τις παρακάτω οδηγίες: Φτιάχνουμε έναν κύκλο. Ρωτάμε όλοι μαζί «να 'χαμε, τι να 'χαμε;». Ο καθένας με τη σειρά του λέει τι θα ήθελε να έχει και συνεχίζουμε την ιστορία με τον ίδιο τρόπο.
2. Φέρνουμε και άλλα λογοπαίχνιδα ή οδηγίες για ομαδικά παιχνίδια. Μπορούμε να τα παρουσιάσουμε στην τάξη ή να τα παίζουμε στην αυλή.

Προτάσεις για διάβασμα

Θέτη Χορτιάτη, *Τα παιχνιδόλεξα*, εκδ. Κέδρος.

Μαρούλα Κλιάφα – Ζωή Βαλάση, *Ας παίξουμε πάλι*, εκδ. Κέδρος.

Παραμύθι

Ο μόχθος της μύγας

Στο παζάρι χθες που πήγα
είδα μια τεμπέλα μύγα
και μου ήρθε στο μυαλό
παραμύθι γελαστό.*

* αγορά

Πρέπει να σας την πω τούτη την ιστορία, για να γελάσετε όπως γέλασα κι εγώ, όταν μου την έφερε ο άνεμος στ' αυτιά μου. Ακούστε λοιπόν:

Ήταν μια μέρα με τσουχτερό κρύο. Ένα κρύο παράξενο. Και σε κείνο το αφάνταστο και παράξενο κρύο δύο βόδια σ' έναν κάμπο τραβούσαν με κόπο το άροτρο.* Τραβούσαν και ίδρωναν, τραβούσαν και ίδρωναν. Είχαν ξεκάμει πια τα καημένα. Ο κύρης τους προσπαθούσε συνέχεια να τους δίνει κουράγιο φωνάζοντας:

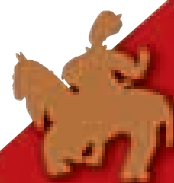
– Άιντε μπρος, καμάρια μου, και τελειώνουμε! Άιντε, παλικάρια μου!

Κι όταν εκείνα κοντοστέκονταν λιγάκι να ξεποστάσουν,* έτρωγαν μια δυνατή βιτσιά* στα καπούλια και συνέχιζαν αδιαμαρτύρητα. Όπως λοιπόν εκείνα όργωναν, περνά πετώντας μια μύγα και κάθεται στο κέρατο του ενός βοδιού. Βολεύεται, στηρίζεται καλά σε ένα αναπαυτικό σημείο και απολαμβάνει το θέαμα.

* εργαλείο για το όργωμα της γης

* να ξεκουραστούν

* ξυλιά

Περνά από εκεί και μια αλεπού που βλέπει τη μύγα και της χαμογελά. Καθώς γνωρίζονταν από παλιά, τη χαιρετά εγκάρδια:

– Καλημέρα, κουμπάρα μύγα.

– Καλημέρα και σε σένα, κουμπάρα αλεπού!

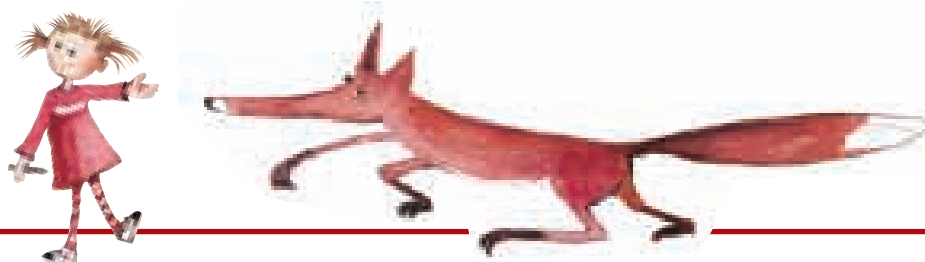
– Τι χαμπάρια, κουμπάρα μύγα; Τι γίνεται;

Και η μύγα με βαθύ αναστεναγμό απάντησε στην αλεπού:

– Αχ, μα τι θέλεις να γίνεται, βρε κουμπάρα αλεπού; Δε βλέπεις; ...

Οργώνουμε!

(παραμύθι από την Καλαβρία)

Δραστηριότητες

1. «Αχ, μα τι θέλεις να γίνεται, βρε κουμπάρα αλεπού; Δε βλέπεις; ... Οργώνουμε!»:
Ας συζητήσουμε για την απάντηση της μύγας στην αλεπού.
2. Τι άλλο θα μπορούσαν να πουν μεταξύ τους η μύγα και η αλεπού; Δημιουργούμε έναν δικό μας διάλογο και τον παρουσιάζουμε στην τάξη.
3. Μπορείς να συνεχίσεις την ιστορία; Τι φαντάζεσαι ότι έγινε μετά;
4. Το παραμύθι που διαβάσαμε προέρχεται από την Καλαβρία της Κάτω Ιταλίας. Μπορείτε να ακούσετε τραγούδια άλλων περιοχών, όπου μιλούν ελληνικά από το δίσκο *Η ελληνική μουσική παράδοση της Κάτω Ιταλίας* του Πελοποννησιακού Λαογραφικού Ιδρύματος.
5. Να φέρετε εικόνες ή φωτογραφίες με διάφορα γεωργικά εργαλεία. Αν υπάρχει στην περιοχή σας λαογραφικό μουσείο, μπορείτε να το επισκεφθείτε και να αναζητήσετε τέτοια εργαλεία.

Πρόταση για διάβασμα

Μαρούλα Κλιάφα, *Παραμύθια της Θεσσαλίας*, εκδ. Κέδρος.

Πιπίνα Τσιμικάλη

Ο Πρασινοσκούφης

Πέρυσι την παραμονή των Φώτων έγινε το κακό. Όλοι οι καλικάντζαροι που είχαν σκορπιστεί στα κεραμίδια και στις καμινάδες των σπιτιών του χωριού ήταν έτοιμοι. Με το πρώτο που θα 'βλεπαν τον παπα-Θύμιο να βγαίνει με την αγιαστούρα* του, θα 'φευγαν, θα 'τρεχαν κουτρουβαλώντας μακριά στ' ανήλιαγο και πυκνό δάσος, πίσω απ' το ψηλό βουνό. Εκεί, κάτω από ένα γέρικο έλατο, περίμενε ανοιχτή μια μικρή τρύπα που κατέβαινε, με κάτι μικρούτσικα σκαλοπάτια, βαθιά μέσα στην κατοικία τους.

Ήταν ένα σπήλαιο μικρούτσικο κι αυτό, μα όμορφο και γεμάτο από λαμπερά γυαλιά και πετράδια, κόκκινα, πράσινα, κίτρινα, άσπρα και γαλάζια, που λαμποκοπούσαν σα να βρίσκονταν έξω και να τα χτύπαε το φως κι ο ήλιος.

Μόλις έμπαινε κι ο τελευταίος καλικάντζαρος, η τρύπα έκλεινε μοναχή της και δεν μπορούσε πια να βγει κανένας έξω στη γη, παρά μονάχα του χρόνου τα Χριστούγεννα, που ξανάνοιγε πάλι μοναχή της.

Το 'ξεραν αυτό οι καλικάντζαροι, μα δεν τους ένοιαζε. Έτσι γινόταν από παλιά, από τότε που βρέθηκαν, και είχαν συνηθίσει. Έπειτα, δεν τους έλειπε και τίποτα μέσα στη σπηλιά. Και φαγητά είχε το κελάρι* τους και νεράκι καθαρό έβγαζε ο βράχος και βιβλία είχαν που τους τα διάβαζε ο παππούς, και τη δουλειά τους. Άλλοι μαγείρευαν, άλλοι συγύριζαν τη σπηλιά, άλλοι πελεκούσαν κι έδιναν όμορφα σχήματα στα πετράδια. Ως και μουσικοί ήταν ακόμα, που έπαιζαν όργανα στις γιορτές. Χώρια πια που τα βράδια, γύρω στο μακρύ τραπέζι, έλεγε καθένας την ιστορία του, πώς τα πέρασε τις δώδεκα μέρες πάνου στη γη. Κοντολογίς,* δεν περνούσανε και άσχημα.

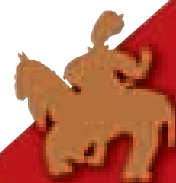
Εκείνη τη χρονιά, η πρώτη δουλειά του Πρασινοσκούφη, του μικρού καλικάντζαρου, καθώς βγήκε πάνου στη γη, ήταν να τρέξει στα κεραμίδια του μύλου του μπαρμπα-Κώστα. Ήξερε πως ζυγώνει* ο καιρός που θα 'φτιαχνε η θεία Κώσταινα τις τηγανίτες. Κι απ' όσες τηγανίτες

* κλαδί βασιλικού, με το οποίο ο ιερέας αγιάζει τους πιστούς

* αποθήκη για τρόφιμα

* με λίγα λόγια

* πλησιάζει

είχε δοκιμάσει ο Πρασινοσκούφης, αυτές του άρεσαν πιο πολύ. Έξω φαίνονταν ροδοκόκκινες και τραγανιστές, μα μόλις τις τρύπαγε το δόντι γίνονταν μαλακές, σα λουκούμι, κι έλιωναν στο στόμα.

Από τα κεραμίδια ανέβηκε στην καμινάδα και γλίστρησε σιγά σιγά πιο κάτω να ιδεί. Επιτυχία! Η θεία Κώσταινα έψηνε τηγανίτες, κι ο μπαρμπα-Κώστας με τα παιδιά καθισμένοι στο τραπέζι περίμεναν. Και σε μια στιγμή που η μυλωνού σήκωσε τα μάτια της από το τηγάνι και κοίταξε τον άντρα της, που κάτι της είπε, ο Πρασινοσκούφης βούτηξε κι άρπαξε την πρώτη.

Κι η μυλωνού τηγάνιζε, κι ο Πρασινοσκούφης άπλωνε το χεράκι του και σούφρωνε,* όποτε έβρισκε ευκαιρία. Σιγά σιγά, μάλιστα, ξεθάρρεψε και τις βουτούσε στο βάζο με το μέλι που ήταν δίπλα. Στο τέλος έκρυσσε και δύο, τις τελευταίες, σ' ένα κούφωμα* της καμινάδας, για να τις φάει αργότερα.

Ε, από το μύλο του μπαρμπα-Κώστα δεν ξεκόλλησε ο Πρασινοσκούφης όλες τις ημέρες, από του Χριστού μέχρι την παραμονή των Φώτων! Καλύτερα να πούμε πως από το τζάκι του μπαρμπα-Κώστα δεν ξεκόλλησε. Εκεί ήταν χωμένος και την παραμονή κι έτρωγε τηγανίτες, κι ούτε άκουσε το σύνθημα που έδωσε ο γερο-καλικάντζαρος, ο παππούς του, που ήτανε και αρχηγός, για να σηκωθούν να φύγουν. Σε λίγο που τις έφαγε ανέβηκε να ιδεί, μα ήταν αργά! Οι καλικάντζαροι είχαν φύγει!

Άρχισε τότε να τρέχει κατά το δάσος μ' όλα του τα δυνατά κι έφτασε ίσα ίσα τη στιγμή που έκλεινε η πόρτα της σπηλιάς τους.

– Ω, δυστυχία μου, είπε τότε το κακόμοιρο, τι θα γίνω τώρα ολομόναχο: Πού να πάω και πού να σταθώ; Αν ήταν τουλάχιστο καλοκαίρι, κάπου θα έβρισκα στο δάσος να τρυπώσω και να φάω τίποτα! Μα με τέτοιο καιρό θα κοκαλώσω!

Πραγματικά, στο ψηλό και πυκνό δάσος δεν έβλεπε τίποτ' άλλο παρά ένα παχύ στρώμα κάτασπρου χιονιού, και τα δέντρα ήτανε κι αυτά γεμάτα χιόνι, από την κορυφή μέχρι τα κάτω κλαδιά, που έγερναν από το βάρος του. Το δάσος απλωνόταν ήσυχο και σιωπηλό, τ' αγρίμια, μικρά και μεγάλα, είχαν τρυπώσει στις φωλιές τους, και μονάχα κάπου κάπου φαινόταν πάνω στο χιόνι τίποτα αχνάρια* από λύκο ή αλεπού.

* έκλεβε

* βαθούλωμα

* ίχνη, πατημασιές

– Άσχημα τα πράγματα! είπε ο Πρασινοσκούφης. Μα δεν τα 'χασε. Έκαμε μερικές βόλτες έξω από την τρύπα της σπηλιάς και κοίταζε τ' αχνάρια των παπουτσιών του. Ήταν μικρότερα από τ' αχνάρια της αλεπούς και πιο κοντά το ένα με το άλλο. Κι ήταν φυσικό αυτό, γιατί όλος όλος ο Πρασινοσκούφης δεν ήταν ψηλότερος από μια πιθαμή. Ευτυχώς που η σκουφίτσα του ήταν ψηλή και μυτερή και του χάριζε λίγο ανάστημα. Έξαφνα χτύπησε το κεφάλι του.

– Βρε, είπε, δεν πηγαίνω πάλι στις θείας Κώσταινας να περάσω το χειμώνα μου; Φωτιά στο τζάκι έχει και τον τρόπο τον ξέρω να σουφρώνω τις πίτες από το τηγάνι της. Καλά θα περάσω!

Δραστηριότητες

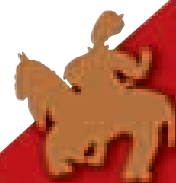
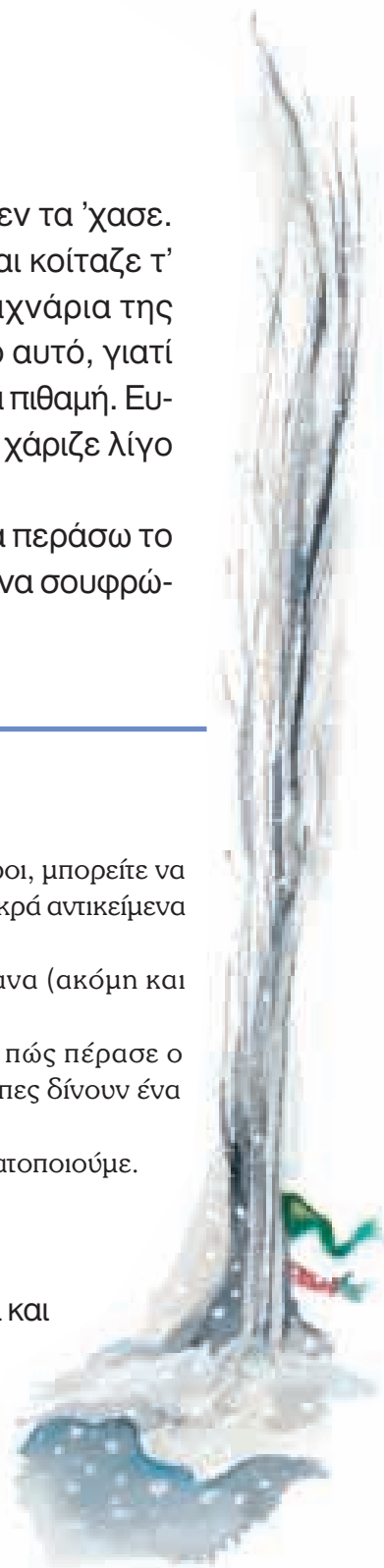
1. Αφού φανταστείτε τα πειράδια που έφτιαχναν οι καλικάντζαροι, μπορείτε να κατασκευάσετε και σεις τα δικά σας, αξιοποιώντας διάφορα μικρά αντικείμενα (πέρλες, ψηφίδες, χαλίκια).
2. Δημιουργούμε μελωδίες, χρησιμοποιώντας μουσικά όργανα (ακόμη και αυτοσχέδια), και τις τραγουδάμε.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες. Οι μισές γράφουν ή διηγούνται πώς πέρασε ο καλικάντζαρος στο σπίτι της θείας Κώσταινας, ενώ οι υπόλοιπες δίνουν ένα διαφορετικό τέλος στην ιστορία του Πρασινοσκούφη.
4. Βρίσκουμε κι άλλες ιστορίες με καλικάντζαρους και τις δραματοποιούμε.

Πίπια Τσιμικάλη (1903 - 1987)

Ασχολήθηκε περισσότερο με το παραμύθι. Έχει κάνει και μεταφράσεις. Άντλησε τα θέματά της από τη φύση, την παράδοση και την ιστορία. Ορισμένα από τα έργα της είναι: *Παραμύθια του Αισώπου*, *50 νέα παραμύθια*, *Ο χαρταετός*, *Η κόκκινη ομπρέλα*, *Ιστορίες Κατοχής* κ.ά.

Πρόταση για διάβασμα

Ζωή Βαλάση και Κατσιμιχαίοι, *Το καλικαντζαράκι των Χριστουγέννων*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Νανούρισμα

Ύπνε μου, έπαρέ μου το

- * πήγαινε
- * πατέρα
- * του νονού
- * όσα ζώα βόσκουν
- * υγεία
- * προίκα
- * μοσχάρια

Υπνε μου κι έπαρέ μου το, κι άμε* το στα περβόλια και την ποδιά του γέμισε τριαντάφυλλα και ρόδα. Τα ρόδα να 'ν' της μάνας του, τα μήλα του κυρού* του και τ' άσπρα τα τριαντάφυλλα να 'ναι του σάντουλού* του. Ο ύπνος τρέφει τα μωρά κι ο κάμπος τα βοσκάρια,* κι έμενα το παιδάκι μου το τρέφουνε τα χάδια. Ο ύπνος μου στα μάτια σου κι η γεια* στην κεφαλή σου κι η αγρυπνιά στον κύρη σου να κάμει το προικί* σου. Κοιμήσου που στο γάμο σου, στ' αρραβωνιάσματά σου θ' ανοίξουν ρόδα και ανθοί μέσα στην κάμαρά σου. Τα χιόνια αλεύρια θα γενούν και τα βουνά δαμάλια* κι η θάλασσα γλυκό κρασί να πιουν τα παλικάρια.

Δραστηριότητες

1. Φέρνουμε στην τάξη νανουρίσματα της πατρίδας μας. Τα παρουσιάζουμε στους άλλους και συζητάμε γι' αυτά.
2. Μπορούμε να φτιάξουμε ένα βιβλίο με τα νανουρίσματα των παιδιών τής τάξης μας.
3. Χωριζόμαστε σε ομάδες· η κάθε ομάδα ζωγραφίζει μια εικόνα για κάθε νανούρισμα, βάζει έναν τίτλο και διακοσμεί την τάξη.
4. Μαγνητοφωνούμε νανουρίσματα και τα τραγουδάμε στην τάξη. Μπορούμε να ακούσουμε νανουρίσματα από τον ψηφιακό δίσκο του Νίκου Κυπουργού *Νανουρίσματα*, με τη Σαββίνα Γιαννάτου, ή από την κασέτα *Νανουρίσματα, ταχταρίσματα*, σε μουσική Λάζαρου Κουζινόπουλου.

Πρόταση για διάβασμα

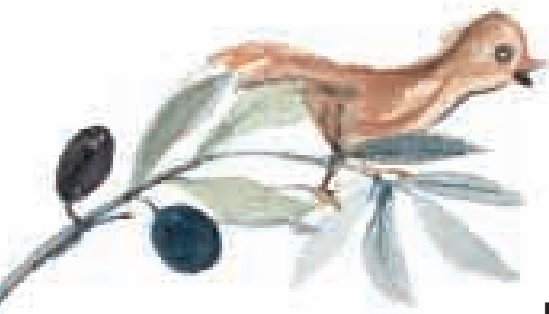
Νανουρίσματα, Ταχταρίσματα, Παινέματα..., επιμ. Μαργαρίτα Κουλεντιανού, εκδ. Θυμάρι.

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα
πρώτα Δόξα Σοι»

*Κάθε που αγκαλιάζω έναν
άνθρωπο, Κύριε, θαρρώ
πως κρεμιέμαι από
το λαιμό σου.*

Νικηφόρος Βρεττάκος

Νικηφόρος Βρεττάκος

Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί

Καθόταν ο Ιησούς κοντά στο ποτάμι,
στη ρίζα ενός δέντρου
και περίμενε τη μητέρα του. Δίπλα στ' αυτί του,
πάνω σ' ένα κλαδί, που η πνοή του φωτός
περισσότερο
παρά το αγεράκι το σάλευε ανάλαφρα,
κελάηδαγε, αμέριμνο, ένα πουλί.
Απ' το ράμφος του έσταζαν διάφανες τρίλλιες*
στο ποτάμι που κύλαγε. Χαμογελούσε
ο Ιησούς.
Περιμένανε τη μητέρα του να τους φέρει
δυο δάχτυλα
μαύρο ψωμί. Η ζωή είναι όμορφη.

* κελαηδήματα

Δραστηριότητες

1. Φανταζόμαστε έναν διάλογο ανάμεσα στον Ιησού και το πουλί. Τι θα μπορούσαν να πουν, άραγε, μεταξύ τους;
2. Πώς νιώθεις διαβάζοντας τη φράση «Η ζωή είναι όμορφη», με την οποία τελειώνει το ποίημα;
3. Ποιες εικόνες του ποιήματος δικαιολογούν τη λέξη «Ειρήνη» του τίτλου του;
4. Ζωγραφίζουμε όποια εικόνα του ποιήματος μας έκανε μεγαλύτερη εντύπωση.

Νικηφόρος Βρεττάκος (Σπάρτη 1911 - 1991)

Λυρικός ποιητής, στο έργο του οποίου υπάρχει χαρούμενη διάθεση, αισιοδοξία και αγάπη για τον άνθρωπο. Στις συλλογές *Ο Ταΰγετος και η σιωπή* και *Ο χρόνος και το ποτάμι* κυριαρχεί η παρουσία της φύσης και η γενέθλια γη. Τα ποιήματά του κυκλοφορούν σε τρεις τόμους, *Τα ποιήματα I, II, III*.

Πρόταση για διάβασμα

Φρόσω Χατόγλου, *Καλημέρα ειρήνη*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ

Είσαι ο ουρανός ο απέραντος

Είσαι ο ουρανός ο απέραντος κι είσαι κι η μικρή φωλιά [...].
Η ακτίνα Σου έρχεται απάνω σε τούτη τη γη, τη δική μου,
με αγκαλιά ορθάνοιχτη, όλη την ημέρα, για να φέρει σα γυρίσει
πίσω στα πόδια Σου σύννεφα
γινωμένα* από τα δάκρυά μου,
από τους στεναγμούς μου κι από τα τραγούδια μου [...].
Πάντα στη ζωή μου Σε αναζήτησα με τα τραγούδια μου.
Ήταν αυτά που μ' οδήγησαν από πόρτα σε πόρτα και μ' αυτά ένιωσα
ολόγουρά μου, ψάχνοντας κι αγγίζοντας τον κόσμο μου.

*φτιαγμένα

Δραστηριότητες

1. Το κείμενο αυτό είναι ένα είδος προσευχής προς το Θεό. Μπορείς να γράφεις και εσύ μια προσευχή;
2. Υπάρχουν στιγμές που χρειάστηκε να ζητήσουμε κάτι πολύ συγκεκριμένο στην προσευχή μας. Ας μιλήσουμε γι' αυτές στην τάξη μας.
3. «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος» – «Πάντα στη ζωή μου Σε αναζήτησα με τα τραγούδια μου»: Πώς καταλαβαίνετε αυτές τις προτάσεις;

Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ (1861 - 1941)

Ινδός ποιητής και μυθιστοριογράφος που τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας, το 1913. Έκανε πολλά ταξίδια και επισκέφθηκε ανάμεσα σε άλλες χώρες και την Ελλάδα. Έγραψε ποιήματα για τη φύση, την αγάπη και την παιδική αθωότητα. Παράλληλα ασχολήθηκε με πολιτικά και κοινωνικά θέματα. Μερικά από τα βιβλία του είναι: *Εκατό ποιήματα του Καμπύρ*, *Πυγολαμπίδες*, *Η θρησκεία του ανθρώπου*.

Ο Νορντίν στην εκκλησιά

* δυο γιορτές
την ίδια μέρα
* γιαγιά

Την άλλη μέρα ξυπνήσανε κι ήταν κεφάτοι. Ήτανε Κυριακή και διπλόσκολο.* 21 Μαΐου, Κωνσταντίνου και Ελένης, γιόρταζε ο πατέρας. Εκτός από τη νενέ,* που δεν την αφήνανε τα ποδάρια της, όλοι οι άλλοι ετοιμάζονταν για την εκκλησιά. Η μαμά είχε φτιάξει άρτο και τον πήγε στην εκκλησιά αποβραδís μέσα στο πανέρι με την ολοκέντητη πετσέτα. Τον ζύμωσε μόνη της με ζάχαρη, κανέλα και μαστίχα. Μοσκομύρισε το σπίτι σαν τον έφερε από το φούρνο ροδοκόκκινο και πασπαλισμένο με σουσάμι.

Ο Νορντίν δεν είχε ιδέα τι συνέβαινε. Οι γιορτινές καμπάνες τον τρομάξανε. Ο Αργύρης ήθελε να τον πάρουν μαζί τους στην εκκλησιά, επέμενε, αλλά ο πατέρας ήταν σκεπτικός.

– Δεν ξέρω, είπε, αν πρέπει να τον πάρουμε, έχει άλλη πίστη. Κι ίσως κακοφανεί και του πατέρα του, του Μουσταφά.

Ο Νορντίν, άμα του εξήγησε η νενέ, είπε κι εκείνος πως κάτι τέτοιο, να πάει δηλαδή σε χριστιανική εκκλησιά την ώρα της λειτουργίας, μπορεί και να εξόργιζε τον πατέρα του. Αλλά ο ίδιος ήθελε πολύ να δει τι κάνουν οι χριστιανοί στις εκκλησιές τους και πώς προσκυνούν το δικό τους Αλλάχ. Δε θα 'λεγε τίποτα στον πατέρα του. Θα το κρατούσε μυστικό. Και θα 'ταν το μοναδικό τουρκάκι στον τόπο του που πάτησε σε χριστιανική εκκλησιά να λειτουργηθεί!

Τι το 'θελαν όμως να πάρουν τον Νορντίν στην εκκλησιά;

Δεν ήταν μόνο που σαν έφτασαν έβγαλε τα παπούτσια του και τα άφησε πίσω από την πόρτα, αλλά πήρε και το χαλάκι που σκούπιζε ο κόσμος τα πόδια του, το 'βαλε μες στη μέση κι έπεσε γονατιστός μπρούμυτα. Κάθε τόσο σήκωνε το κεφάλι, χτυπούσε τις παλάμες του στο μωσαϊκό και ξανάπεφτε με το κούτελο ν' αγγίζει το πάτωμα. Οι γυναίκες άρχισαν να ψουψουρίζουν κι η εκκλησάρισσα πήγε και τον σήκωσε. Η μαμά τον πήρε από το χέρι και τον οδήγησε σ' ένα στασίδι.* Μα ούτε κι εκεί κάθισε πάνω από πέντε λεπτά. Κατέβηκε και πήγε ίσα

* Εύλινο
κάθισμα

στο δεσποτικό. Κάθισε στο θρόνο του δεσπότη κι άπλωσε τα χέρια του στα σκαλιστά μπράτσα του, σαν να 'ταν ο Μέγας Βεζίρης των τζαμιών και των ναών της Ανατολής. Από κει τον τράβηξε γρήγορα γρήγορα ο πατέρας και τον πήρε κοντά του στο ψαλτήρι. Τον κρατούσε απ' το μανίκι και, μόλις έκανε να φύγει, τον τραβούσε, κι ο Νορντίν ησύχαζε.

Ο Αργύρης, ντυμένος διακάκι, ήτανε στο ιερό. Έβγαζε πότε πότε το κεφάλι του από τη μικρή πύλη και παρακολουθούσε με ανησυχία, αλλά και με ευθυμία, τα καμώματα του Νορντίν.

Το επεισόδιο έγινε όταν ήταν να διαβάσει ο παπάς το ευαγγέλιο και ο Αργύρης βγήκε κρατώντας το μικρό μανουάλι. Ο Νορντίν, ποιος ξέρει πώς του φάνηκε, ξέφυγε από το χέρι του πατέρα κι έτρεξε σαν

* μάλωσε

σίφουνας να πάρει από τα χέρια του Αργύρη το μανουάλι. Έγινε μια μικροβαβούρα και τότε επενέβη ο επίτροπος. Έπιασε τον Νορντίν, τον τράβηξε και, μαζί με τον πατέρα, τον έβγαλε έξω. Έξω εκεί, με χαμηλή και νευριασμένη φωνή, έψαλε τον αναβαλλόμενο* στον πατέρα και τον Αργύρη, που κουβάλησαν στην εκκλησιά ένα άγνωστο τρελόπαιδο. Πού να 'ξερε ο επίτροπος πως το τρελόπαιδο αυτό ήταν ένα τουρκάκι που δεν ήξερε πως, όταν ένα αγόρι είναι ντυμένο διακάκι, δεν παίζει, αλλά παίρνει μέρος στη θεία λειτουργία!

Ο Νορντίν εντυπωσιάστηκε απ' την εκκλησιά του χριστιανού Αλλάχ. Όλο το μεσημέρι τα κουβέντιαζε με τη νενέ. Δεν μπορούσε να χωνέψει γιατί οι χριστιανοί κάνουν τέτοιες ζωγραφιές. Και τι άσκημοι γέροι με μακριές γενειάδες ήταν αυτοί στους τοίχους! Και ποιοι ήταν εκείνοι οι καβαλάρηδες, ο ένας με τ' άσπρο άλογο, που είχε χώσει το κοντάρι του στην καρδιά ενός αγριάνθρωπου, κι ο άλλος με το μαύρο άλογο, που καρφώνει ένα δράκο; Και γιατί τόσες μωρομάνες με τα μωρά στην αγκαλιά και μια μάλιστα απ' αυτές να το βυζαίνει κιόλας; Άσε την άλλη που είχε τρία χέρια, και την άλλη, χωρίς μωρό στην αγκαλιά, που φορούσε μαντίλα μαύρη κι έμοιαζε με χανούμ* χωρίς φερετζέ!* Κι εκείνος ψηλά ψηλά τι έκανε και τον κάρφωσαν σε δυο ξύλα με ανοιχτά χέρια, και στο στήθος είχε μια λαβωματιά και στο κεφάλι φορούσε στεφάνι από αγκάθια; Και γιατί τους ανάβανε κεριά και τους φιλούσαν στις πληγές τους, στα πόδια τους, και τις μωρομάνες στο μάγουλο;

* μουσουλμάνα
* κάλυμμα
του προσώπου

Ζαλίστηκε η νενέ με τις τόσες ερωτήσεις. Μάταια προσπαθούσε να εξηγήσει στον Νορντίν πως οι ζωγραφιές απεικονίζουν τις μορφές των αγίων της πίστης μας και πως μ' αυτές επικοινωνούμε με το πνεύμα τους στον Ουρανό. Οι εικόνες είναι οι γέφυρες που ενώνουν τη σκέψη των απλών ανθρώπων με το αθάνατο πνεύμα της άγιας μορφής. Πώς αλλιώς να χωρέσει το φτωχό μυαλό του ανθρώπου το Θεό του, αν δεν τον στήσει απέναντί του, να τον βλέπει, να τον αγγίζει και να τον παρακαλεί κοιτάζοντάς τον όρθιος και κατά πρόσωπο;

Πολλά του 'πε η νενέ τού Νορντίν για τους αγίους και την Παναγία που κρατά το Χριστό και σκεπάζει όλα τα παιδιά του κόσμου, ακόμα και τα τουρκάκια.

Ο Νορντίν άλλα κατάλαβε, άλλα όχι. Του άρεσε πολύ όμως η ιστορία της παρθένας Μαρίας, που σαν μητέρα του κόσμου προστατεύει όλα τα παιδάκια, όπου κι αν ζούνε.

Δραστηριότητες

1. Πώς συμπεριφέρθηκε ο Νορντίν, όταν βρέθηκε στη χριστιανική εκκλησία; Μπορείς να εξηγήσεις τη συμπεριφορά αυτή;
2. Να φέρετε πληροφορίες για τα τζαμί ή να επισκεφτείτε ένα τζαμί, αν υπάρχει στον τόπο σας.
3. Η Παναγία «σαν μητέρα του κόσμου προστατεύει όλα τα παιδάκια, όπου κι αν ζούνε». Ας γράψουμε μια δική μας φράση για την Παναγία ή για το Θεό.
4. Μπορείς να αφηγηθείς την ιστορία τού Νορντίν με δικά σου λόγια;

Έλσα Χίου (Πειραιάς 1954)

Μεγάλωσε στη Σάμο, όπου και ζει. Συνεργάζεται με εφημερίδες και λογοτεχνικά περιοδικά. Έχει γράψει ποιήματα, διηγήματα και μυθιστορήματα για παιδιά και νέους. Η Νενέ η Σμυρνιαά κυκλοφόρησε το 1996.

Πρόταση για διάβασμα

Henri Troyat, *Ανάμεσα σε δύο πατρίδες*, μετάφραση Μελίνα Καρακώστα, εκδ. Μεταίχμιο.

Ντίνα Χατζηνικολάου

Η δική μου προσευχή

Την προσευχή που θα σας πω
κάνεις δε μου την έχει μάθει.
Έρχετ' απ' της καρδιάς τα βάθη.

Θεέ Φύλαγε, Θε μου, τα τριζόνια,
που γαληνεύουν τη νυχτιά.
Σώσε το δέντρο απ' τη φωτιά!

Βοήθα τ' ανέμελο τζιτζίκι
μη σταματήσει το τραγούδι.
Κι από το ταπεινό λουλούδι

ίσαμε τ' ανθρωπάκι εμένα,
όλα να ζουν ευτυχισμένα
τα πλάσματα πάνω στη γη.

Δραστηριότητες

1. Τι άλλο νομίζετε ότι θα μπορούσε να ζητήσει το «ανθρωπάκι» στην προσευχή του;
2. Στο ποίημα αυτό, όπως και στο ποίημα του Ρ. Ταγκόρ, περιγράφονται δύο τρόποι προσευχής. Υπάρχουν ομοιότητες και διαφορές ανάμεσά τους;

Ντίνα Χατζηνικολάου (Αθήνα 1931)

Ασχολήθηκε με τη μουσική και τη λογοτεχνία. Έγραψε παραμύθια, μικρά θεατρικά έργα, καθώς και έργα για το κουκλοθέατρο. Ποιήματα και διηγήματά της έχουν περιληφθεί σε ανθολογίες και σχολικά βιβλία. Μερικά έργα της: *Η Αγαπούλα του καλοκαιριού*, *Φέφε, ο μεγάλος πιανίστας* και άλλες ιστορίες.

Κάλαντα

Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς

Τα κάλαντα είναι τραγούδια που τα λένε συνήθως τα παιδιά την παραμονή των μεγάλων εορτών της χριστιανοσύνης, πηγαίνοντας από σπίτι σε σπίτι. Υπάρχουν κάλαντα των Χριστουγέννων, της Πρωτοχρονιάς (του Αγίου Βασιλείου), των Φώτων και του Σαββάτου του Λαζάρου. Το περιεχόμενό τους, που έχει αρχικά σχέση με τις παραπάνω γιορτές, περιλαμβάνει ευχές και εγκώμια γι' αυτούς στους οποίους ψάλλονται. Ακόμη, υπάρχουν διαφορές στα λόγια τους από περιοχή σε περιοχή.

Σ' αυτό το σπίτι που 'ρταμε* πέτρα να μη ραγίσει
κι ο νοικοκύρης του σπιτιού χρόνους πολλούς να ζήσει.
Αφέντη, αφέντη, ολάφεντε,* αφέντη φημισμένε,
στην ξενιτιά και τη Φραγκιά, στον κόσμο ξακουσμένε,
αφέντη μ' ρήγα* να σε δω ή μπάιλο* στην Πόλη
και βασιλιά στον τόπο σου να σε τιμήσουν όλοι.
Πολλά είπαμε τ' αφέντη μας· ας πούμε της κυράς μας.
Κυρά χρυσή και λυγερή,* κυρά χαριτωμένη,
με φρονιμάδες κι ευμορφιές εσύ 'σαι στολισμένη.
Κυρά μου, όταν βούλεσαι* στην εκκλησιά να πάγεις,
να προσκυνήσεις το Θεό, την προσευχή να κάνεις,
βάνεις τον ήλιο πρόσωπο και το φεγγάρι στήθι
και του κοράκου το φτερό βάνεις γαϊτανοφρύδι.*
Εσέ, κυρά μου, σου 'πρεπε βασίλισσα να γίνεις,
να κάθεται στο θρόνο σου, τις ευμορφιές να κρίνεις.
Κυρά με τους πολλούς υιούς τους μοσκαναθρεμμένους
στην προκοπή και στα καλά καλοσυνηθισμένους,
που λούζεις τους, χτενίζεις τους και στο σχολειό τούς στέλνεις,
να μάθουν χάριν κι αρχοντιές,* πολλά τους παραγγέρνεις.*

* που ήρθαμε

* μεγάλε αφέντη

* αυτοκράτορα
* βάιλο (πρόξενο
της Βενετίας στην
Κωνσταντινούπολη)

* κομψή

* θέλεις

* λεπτό και
όμορφο
φρύδι, μαύ-
ρου χρώματος

* ευγενική και
αρχοντική
συμπεριφορά
* παραγγέλνεις

Δραστηριότητες

1. Οι ευχές που λέγονται στα κάλαντα δηλώνουν τις επιθυμίες που είχαν οι κάτοικοι της Κεφαλονιάς τα παλαιότερα χρόνια. Να βρείτε ποιες είναι αυτές οι ευχές. Ποια επιθυμία κρύβει η καθεμιά;
2. Αν γράφατε δικά σας κάλαντα σήμερα, τι θα ευχόσαστε στις κόρες της κυράς;
3. Να συγκεντρώσετε κάλαντα από διάφορες περιοχές της Ελλάδας. Υπάρχουν λέξεις ή φράσεις που επαναλαμβάνονται σ' αυτά;
4. Αφού ακούσετε κάλαντα από διάφορα μέρη, να συνθέσετε δικά σας πρωτοχρονιάτικα κάλαντα με ευχές που να ικανοποιούν επιθυμίες και όνειρα των ανθρώπων της εποχής μας.
5. Να μάθετε τα κάλαντα της Κεφαλονιάς και να τα ψάλετε στη χριστουγεννιάτικη γιορτή του σχολείου σας.

Κάλαντα (Μυτιλήνη)

Πρόταση για διάβασμα

Χρήστος Μπουλώτης, *Επτά ιστοριούλες γιορτινές και παράξενες*, επτά, εκδ. Πατάκη.

Βούλα Μάστορη

Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο

Ευτυχώς τα δάκρυα στέγνωσαν γρήγορα κοντά στη μαμά και στον μπαμπά. Και μ' άρεσε η εκκλησία έτσι μικρή που ήταν. Ούτε χώριζε κανείς τούς άντρες από τις γυναίκες. Κι ήταν γιομάτη γιαγιάδες και παππούδες, που άκουγαν ευχαριστημένοι τον παπά που έψελνε. Κοντά του στέκονταν λίγοι άντρες κι έκαναν τους ψάλτες.

Εμείς καθόμασταν σε κάτι ψηλές και στενές καρέκλες, με πλάτη και χέρια, όλο ξύλο, που έμοιαζαν με κασετίνες.

Μπροστά μας ήταν ο Επιτάφιος γιομάτος λουλούδια. Και δίπλα του μερικά κορίτσια που τραγουδούσαν το «Αι γενεαί πάσαι ...»* και το «Έρανον* τον τάφον ...». Α, τα έλεγαν τόσο ωραία! Ακουγόταν η φωνή τής καθεμιάς ξεχωριστά! Σαν να τραγουδούσε μόνη της!

Κι ας έλεγε η μαμά έπειτα:

– Θεέ μου, τι παράφωνες οι μικρές!...

Εμένα μου άρεσαν.

Όπως μου άρεσε κι ο παπάς μας, που όλο με κοίταζε και μου χαμογελούσε. Και με χάιδευε κιόλας σαν περνούσε από κοντά μου. Και δε θύμωνε που πήγαινα ολοένα κι έπιανα τον Επιτάφιο. Ούτε όταν μύριζα τα λουλούδια. Ούτε όταν πήρα μερικά να χαρίσω στη μαμά. Ούτε όταν πήγα στα κορίτσια και τραγούδησα κι εγώ:

– Θ' αναστηθεί ο Χριστούληγης!

Ένα, ξέρεις, ολότελα δικό μου τραγούδι. Μετά, οι άντρες που έκαναν τους ψάλτες σήκωσαν τον Επιτάφιο. Κι όταν ο παππούλης ζήτησε ένα νέο να σηκώσει το σταυρό, δεν πήγαινε κανένας. Δεν έβρισκαν νέο.

Εμένα δε μ' άφηναν γιατί, λέει, ήμουνα μικρός. Κι ήταν έτοιμος να πάει ο μπαμπάς, αλλά στο τέλος κατέβασαν ένα αγόρι από την καμπάνα πάνω.

Ύστερα, βγήκαμε όλοι έξω. Μπροστά ο σταυρός, μετά ο Επιτάφιος, ο παππούλης, οι ψάλτες, τα κορίτσια και μετά όλοι εμείς. Κόλλησαν έπειτα πάνω στον Επιτάφιο πολλά κίτρινα μικρά κεριά και τ' άναψαν.

* όλες οι γενεές

* ράντισαν με
αρώματα

Επιτάφιος (Ευαγγελίστρια, Σκιάθος)

Ανάψαμε κι εμείς τα δικά μας και ξεκινήσαμε για την «περιφορά». Δηλαδή, θα πηγαίναμε τον Επιτάφιο μια βόλτα στο χωριό. Έτσι είπε η μαμά, που τη ρώτησα.

Στο δρόμο περπατούσαμε αργά. Πρώτα, γιατί έτσι κάνουν στον Επιτάφιο. Έπειτα, γιατί οι περισσότεροι ήταν γέροι, και τέλος, γιατί έπρεπε να προσέχουμε και τόσα πράγματα: τις στρογγυλές πετρούλες, τα σκαλιά, τα μπαλκόνια...

– Κατεβάστε λίγο τον Επιτάφιο! Θα ρίξει το μπαλκόνι κάτω! έλεγε κι ο παππούλης σταματώντας λίγο το ψάλσιμο.

Αλλά αυτός είχε και να προσέχει και τα κεριά.

– Όχι τώρα το κεριά, κυρα-Τασία! Μετά!

– Σε βλέπω, κυρα-Καλλιόπη! Άσε κάτω το κεριά!

Μετά την περιφορά θα πάρετε όλοι σας. Φτάνουν για όλους.

Τα 'λεγε σε μερικές γιαγιάδες που ήθελαν να πάρουν αγιασμένο, λέει, κεριά από τον Επιτάφιο.

Αλλά δεν τις άρεσε να περιμένουν το μετά.

Κι ήταν παντού νύχτα. Κανένα παράθυρο δεν είχε φως. Κι αυτή η ...πεθαμένη ησυχία...

– Πρόσεχε! Θα με κάψεις! Τι κόλλησες έτσι πάνω μου! είπε η μαμά και μου πήρε το κερί.

Μ' αγκάλιασε όμως.

Στο δρόμο σταματήσαμε τρεις φορές. Τότε ήταν που είπαμε τα τραγούδια των κοριτσιών. Το δικό μου τραγούδι δεν το 'ξερε κανένας.

Όταν φτάσαμε στην εκκλησία ξανά, οι ψάλτες σήκωσαν τον Επιτάφιο ψηλά πάνω από την πόρτα κι όλοι εμείς περάσαμε από κάτω. Να, όπως παίζουμε το «περνά περνά η μέλισσα...».

Κι αγιασμένο κερί πήραμε όλοι μας.

Δραστηριότητες

1. Σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται η συμμετοχή τού πρωταγωνιστή στην τελετή;
2. Να περιγράψετε την περιφορά τού Επιταφίου της γειτονιάς σας ή της περιοχής όπου έχετε περάσει ένα Πάσχα.
3. Γνωρίζετε διαφορετικά έθιμα για τον Επιτάφιο από άλλα μέρη της Ελλάδας;
4. Ποιος τίτλος σας αρέσει περισσότερο, αυτός που έχει το απόσπασμα του βιβλίου σας ή «η περιφορά του Επιταφίου», που αναφέρεται μέσα στο κείμενο; Να εξηγήσετε την προτίμησή σας.

Βούλα Μάστορη (Αγρίνιο 1945)

Σύγχρονη πεζογράφος που συγγράφει βιβλία για παιδιά και νέους. Έχει γράψει μυθιστορήματα κοινωνικού περιεχομένου και μικρές ιστορίες. Μερικά από τα έργα της είναι: *Ο καλεσμένος*, *Ο χιονάνθρωπος πήρε τη μαμά*, *Το αυγουστιάτικο φεγγάρι*, *Εκείνη τη φορά* (κεφάλαιο αυτού είναι και το κείμενο του βιβλίου μας).

Η μάνα του Χριστού

Φ

εύγεις πάνου στην άνοιξη, γιε μου καλέ μου,
Άνοιξή μου γλυκιά, γυρισμό που δεν έχεις.
Η ομορφιά σου βασίλεψε κίτρινη,* γιε μου,
δεν μιλάς, δεν κοιτάς, πώς μαδιέμαι* γλυκέ μου!

*πέθανες

*τραβάω τα
μαλλιά μου
από το πένθος

Δραστηριότητες

1. Να περιγράψετε τα συναισθήματα της Παναγίας-μάνας.
2. Συζητήστε για την παρουσία της Άνοιξης στο ποίημα.

Κώστας Βάρναλης (Πύργος Ανατολικής Ρωμυλίας 1884 - Αθήνα 1974)

Φιλόλογος, λογοτέχνης, μεταφραστής, κριτικός και δημοσιογράφος. Το έργο του έχει κοινωνικό περιεχόμενο. Έγραψε τα βιβλία *Το φως που καίει*, *Σκλάβοι πολιορκημένοι*, *Η αληθινή απολογία του Σωκράτη*, *Ο προσκυνητής*.

Πρόταση για διάβασμα

Πηνελόπη Δέλτα, *Η ζωή του Χριστού*, εκδ. Εστία.

«Όμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»

Θέλει αρετήν και τόλμην
η ελευθερία.

Ανδρέας Κάλβος

Το ξύλινο άλογο

Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από τη διασκευή τής Ιλιάδας του Ομήρου, που έκανε η συγγραφέας.

Έτσι μέσα σε λίγες μέρες οι Αχαιοί έχασαν τους δυο πιο ανδρείους αρχηγούς τους, τον Αχιλλέα και τον Αίαντα, κι η απώλεια αυτή αφόπλισε* τους πολεμιστές. Άλλωστε δέκα ολόκληρα χρόνια βρίσκονταν μακριά από τα σπίτια τους κακοπαθώντας στον ξένο φιλόξενο τόπο. Άρχισαν λοιπόν να σιγομουρμουρίζουν. Και τότε ο Οδυσσέας σκέφθηκε πως ήταν καιρός να τελειώσει πια αυτή η εκστρατεία. Κι αφού οι δυο αξιότεροι από τους αρχηγούς είχαν λείψει, ποια ελπίδα τους απόμεινε να κυριέψουν το Ίλιο με τη δύναμη των όπλων;

Δυνατότερη όμως από τα όπλα είναι η πονηριά. Κι ακούστε τι σοφίσθηκε ο παμπόνηρος Οδυσσέας:

Πήγε και πρότεινε στον Αγαμέμνονα να φτιάξουν με ξύλα ένα πελώριο άλογο, κούφιο στο εσωτερικό του, με μια κρυφή καταπακτή στο μέρος της κοιλιάς απ' όπου θα μπορούσαν να μπεινοβγαίνουν τέσσερις πέντε άνδρες. Θα διέδιδαν λοιπόν πως ετοιμάζονται να φύγουν και πως άφηναν αυτό το ξύλινο ομοίωμα αλόγου σαν αφιέρωμα στον Απόλλωνα. Οι Τρώες σίγουρα θα έτρεχαν να παραλάβουν και να μπάσουν στην πόλη τους την προσφορά αυτή στο θεό τους. Και τότε οι κλεισμένοι στην κοιλιά του Αχαιοί τη νύχτα, όταν σκοτάδι θ' απλωνόταν στο Ίλιο, θα έβγαιναν και θ' άνοιγαν τις πύλες των τειχών για να εισορμήσουν οι σύντροφοί τους.

Έτσι και έγινε. Έφτιαξαν το ξύλινο πελώριο άλογο κι αφού μέσ' στην κοιλιά του κρύφτηκαν ο Οδυσσέας με τέσσερις συντρόφους του, οι σύντροφοί τους το έσυραν κοντά στα τείχη αποχαιρετιστήριο δώρο στον Απόλλωνα.

* αποθάρρυνε

Οι Τρώες πάνω από το τείχος το έβλεπαν με θαυμασμό και περίμεναν ανυπόμονα πότε οι Αχαιοί θ' αποσύρονταν για να το μπάσουν στην πόλη. Μόνον ο Έλενος, ο μάντης γιος του Πριάμου, τους φώναζε πως αυτό ήταν τέχνασμα κι έπρεπε να μη ξεγελαστούν. Μα δεν τον άκουσαν. Έβαλαν μέσα στο Ίλιο το ξύλινο άλογο, τον «Δούρειο ίππο», όπως τ' ονόμαζαν, και τη νύχτα στα σκοτεινά οι κλεισμένοι στο εσωτερικό άνδρες ξεπήδησαν από την καταπακτή κι έτρεξαν ν' ανοίξουν διάπλατα τις πύλες του τείχους.

Η Τροία ήταν χαμένη πια. Κι όταν σε λίγο ο ορίζοντας πορφυρώθηκε,* δεν ήταν από τον ήλιο που ανέτειλε. Ήταν από την ανταύγεια της φωτιάς που έκαιγε την πόλη του Πριάμου.

* κοκκίνησε

Δραστηριότητες

1. Ας υποθέσουμε ότι παρακολουθείτε από κοντά τα γεγονότα που περιγράφονται στο κείμενο. Μπορείτε να τα διηγηθείτε;
2. Τι νομίζετε ότι έλεγαν μεταξύ τους οι πολεμιστές που ήταν κρυμμένοι στην κοιλιά του ξύλινου αλόγου;
3. Να συγκρίνετε το παρακάτω εικονογραφημένο κείμενο του Βασίλη Ρώτα με το κείμενο της Κ. Σφαέλλου. Να βρείτε τις ομοιότητες και τις διαφορές.

ΕΡΧΕΤΑΙ, ΕΡΧΕΤΑΙ ΠΑΝΩ ΣΤΙΣ ΡΟΔΕΣ
ΚΥΛΑΕΙ Η ΣΥΜΦΟΡΑ.

ΚΑΣΑΝΔΡΑ, ΕΛΑ ΚΑΤΣΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ ΚΙ ΑΣΕ
ΠΙΑ ΤΙΣ ΑΠΑΙΣΙΣΙΣ ΠΡΟΦΗΤΕΙΣ.

ΤΙ ΒΛΕΠΕΙΣ ΚΑΣΑΝΔΡΑ;

ΦΩΤΙΑ ΚΑΙ ΑΙΜΑ!

ΠΕΡΑΣΕ, ΠΕΡΑΣΕ ΚΙ ΕΣΥ ΔΙΟΜΗΔΗ,
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ Θ' ΑΝΕΒΩ ΕΓΩ.

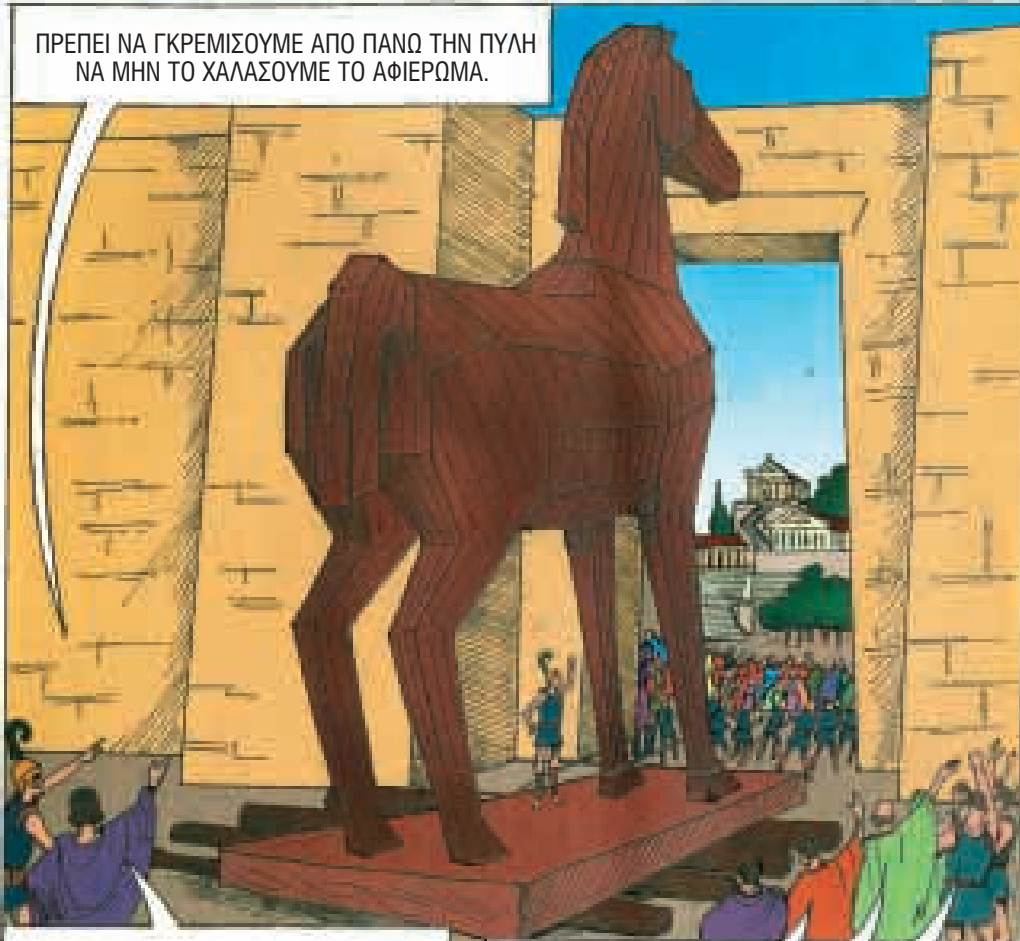
ΣΤΟ ΚΑΛΟ ΟΔΥΣΣΕΑ. ΤΩΡΑ ΕΜΕΙΣ ΘΑ ΠΑΡΟΥΜΕ ΤΗ
ΣΚΑΛΑ, ΔΕ Θ' ΑΦΗΣΟΥΜΕ ΚΑΝΕΝΑ ΣΗΜΑΔΙ ΟΛΟΓΥΡΑ
ΣΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΠΡΩΙ ΜΕ ΤΟ ΕΒΓΑ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΘΑ ΜΠΟΥΜΕ
ΣΤΑ ΠΛΟΙΑ. ΑΝΤΕ ΚΙ Ο ΘΕΟΣ ΒΟΗΘΟΣ.

ΟΙ ΕΧΘΡΟΙ ΜΑΣ ΕΦΥΓΑΝ, ΑΝΟΙΧΤΗΚΑΝ
ΣΤΟ ΠΕΛΑΓΟ ΚΑΙ ΓΙΝΑΝΕ ΑΦΑΝΤΟΙ.
ΠΗΓΑΝ ΑΠΟ ΚΕΙ ΠΟΥ ΉΘΑΝ.

ΣΤΑ ΚΟΜΜΑΤΙΑ ΝΑ ΠΑΝ, ΣΤΟΝ ΧΑΜΟ!
Η ΘΑΛΑΣΣΑ ΝΑ ΤΟΥΣ ΚΑΤΑΠΙΕΙ.

ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΓΚΡΕΜΙΣΟΥΜΕ ΑΠΟ ΠΑΝΩ ΤΗΝ ΠΥΛΗ
ΝΑ ΜΗΝ ΤΟ ΧΑΛΑΣΟΥΜΕ ΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ.

ΝΑΙ, ΝΑΙ, ΝΑΙ, ΕΜΠΡΟΣ
ΝΑ ΓΚΡΕΜΙΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ.

ΓΚΡΕΜΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ, ΓΚΡΕΜΙΣΤΕ ΤΗΝ ΠΥΛΗ!

Καλλιόπη Σφαέλλου (Αλεξάνδρεια 1912 - Αθήνα 2001)

Δημοσιογράφος και συγγραφέας βιβλίων για παιδιά. Τα θέματά της τα αντλεί από την ιστορία, τη μυθολογία και την κοινωνική ζωή. Μερικά από τα έργα της είναι: *Τα απομνημονεύματα ενός γάτου*, *Το Αρκουδόπαιδο*, *Η ώρα της αλήθειας*.

Όμηρος

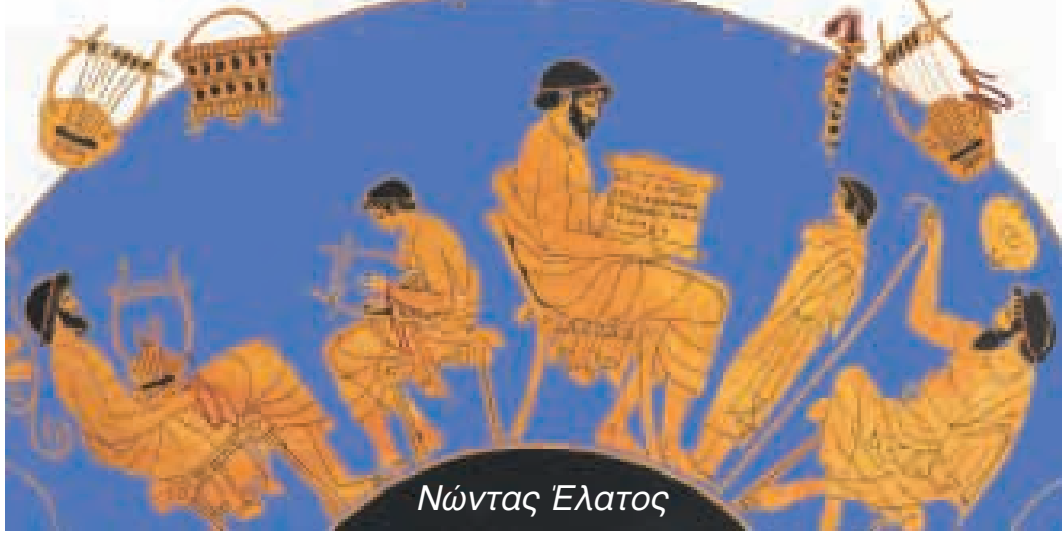
Είναι ο μεγαλύτερος αρχαίος Έλληνας επικός ποιητής. Λέγεται ότι γεννήθηκε στη Χίο ή στη Σμύρνη μεταξύ του 9ου και του 8ου π.Χ. αιώνα. Τραγούδησε τα κατορθώματα των Ελλήνων στον Τρωικό πόλεμο και τις περιπλανήσεις του Οδυσσέα ώσπου να γυρίσει στην πατρίδα του, την Ιθάκη. Τα δύο έπη του, η *Ιλιάδα* και η *Οδύσσεια*, θεωρούνται αξεπέραστα έργα της τέχνης και του λόγου.

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Δικαίου, *Ο πόλεμος στην Τροία*, εκδ. Πατάκη.

Μενέλαος Στεφανίδης, *Ιλιάδα – Τρωικός πόλεμος*, εκδ. Σίγμα.

Νώντας Έλατος

Ένας περίπατος στην πόλη

Καιρός πια να ξεκινήσουν. Η μητέρα φόρεσε στο Χάρη το μικρό του ιμάτιο.* Μέσα στο σπίτι φορούσε το χιτώνα, ένα πουκάμισο να πούμε, που έφτανε ως τα γόνατα. Έπειτα του πέρασε στα πόδια τα πέδιλα. Στο σπίτι μέσα περπατούσε πάντοτε ξυπόλυτος. Ύστερα οι αδερφούλες του, η Αγλαΐα και η Ροδόπη τον εφίλησαν. Θα νόμιζε κανείς πως θα έφευγε για μακρινό ταξίδι.

Ο πατέρας του τότε τον επήρε από το χέρι, γιατί ήθελε την πρώτη μέρα να τον οδηγήσει ο ίδιος στο δάσκαλο. Έτσι βγήκαν έξω και πίσω τους ακολουθούσε ο Λίχας. Οι δρόμοι στην Αθήνα ήταν πολύ στενοί και τα σπίτια δεν είχαν παράθυρα προς το δρόμο. Έτσι σου φαινόταν πως βάδιζες ανάμεσα σε δυο ψηλούς τοίχους με πόρτες. Οι Αθηναίοι δεν έχτιζαν πολυτελή σπίτια για τον εαυτό τους παρά για τους θεούς που λάτρευαν. Ψηλά και πάνω από την πόλη φάνταζε ο πετρωτός λόφος, η Ακρόπολη με τους μαρμαρένιους ναούς. Οι ναοί αυτοί ήταν βαμμένοι σε μερικές μεριές τους γαλάζιοι, κόκκινοι και χρυσοί και είχαν παράξενες μορφές στα αετώματα.* Ω, πόσο έλαμπαν κάτω από τον λαμπρόν ήλιο!

– Πατέρα, παρακάλεσε ο Χάρης, πάρε με στην Ακρόπολη! Είμαι αρκετά μεγάλος για να πάω.

– Θα σε πάω, να είσαι βέβαιος, του είπε ο πατέρας, μα σήμερα θα πας στο σχολείο.

Δεν άργησαν να φθάσουν στον ανοιχτό χώρο της αγοράς. Τι θόρυβος, ζωή και κίνηση και χρώμα! Σ' ένα μέρος λιγωνόσουν από τις μυρουδιές. Στη σειρά με κάνιστρα* όμορφες ανθοπώλιδες πουλούσαν λουλούδια. Λουλούδια της άνοιξης, την εποχή που η Αθήνα περ πως ήταν πνιγμένη στα λουλούδια.

– Πάρτε μενεξέδες, ζουμπούλια, τριαντάφυλλα!

* πανωφόρι

* τα τριγωνικά τμήματα στην πρόσοψη των αρχαίων ναών, πάνω από τις κολώνες

* πανέρια

Βικέντιος Λάντσαας (1822-1902), *Ακρόπολη*

*ρούχα

– Εδώ τ' αρχοντικά ιμάτια,* φώναζε ένας ψηλός άνδρας που πουλούσε λευκούς και πορφυρούς μανδύες.

– Παιγνίδια διάφορα για παιδιά, ξελαρυγγιζόταν άλλος που πουλούσε μάλλινα και δερμάτινα τόπια κι άλλα τέτοια παιγνίδια.

Πρώτη φορά βρέθηκε ο Χάρης μέσα σ' ένα τόσο θόρυβο, που ξεκούφαινε. Η ζωή του και η χαρά του ήταν ν' ακούει θόρυβο, πολύ θόρυβο.

– Στάσου μια στιγμή, πατέρα, παρακάλεσε ο Χάρης.

Περνούσαν από την Ποικίλη Στοά, τη ζωγραφισμένη από τον Πολύγνωτο και τους φίλους του Μίκωνα και Πάναινο. Η στοά ήταν μακριά, τετράπλευρη, με τους τρεις τοίχους κλειστούς και μπροστά ανοιχτή και στηριγμένη σε κολόνες. Πρώτη φορά ο Χάρης έβλεπε ζωγραφιές και μάλιστα τόσο ζωντανές. Το μάτι του πήρε τους πολεμιστές που πατούσαν την Τροία, τις Αμαζόνες καβάλα στα άγρια άλογά τους και τη μάχη του Μαραθώνα.

– Α, να η πρώτη συμπλοκή με τους Πέρσες· να εκεί που τρέχουν στους βάλτους· και τώρα στην παραλία· ω, νάτος ο Κυνέγειρος!...

Κι αυτά τη στιγμή που σταμάτησε ο πατέρας του, ο Θεαγένης, όχι για να τον αφήσει να χαζέψει, παρά για να αγοράσει δυο κούκλες για τις κόρες του, την Αγλαΐα και την Ροδόπη. Έπειτα τραβώντας τον από το χέρι του είπε.

– Η αγορά δεν είναι κατάλληλο μέρος για παιδιά.

- Ε, Θεαγένη, φώναξε ένας φίλος, πού πηγαίνεις τόσο βιαστικός;
- Πάω το γιο μου στο σχολείο, απάντησε περήφανα ο Θεαγένης.
Μόλις έβγαιναν από την αγορά τους χαιρέτησε άλλος φίλος, ο Επικύδης.
- Πάμε στην Πνύκα, Θεαγένη. Ο Φιντίας θα μας μιλήσει για την αγορά νέων πλοίων.
- Και βέβαια θα έλθω, απάντησε ο Θεαγένης. Πρώτα όμως πρέπει να πάω το γιο μου στο σχολείο.
- Το γιο σου! Τι ωραία! είπε ο Επικύδης, που είχε μονάχα κορίτσια. Ο Χάρης ένωσε πως ο πατέρας του τον κρατούσε πιο σφιχτά. Τι ωραίος που ήταν ο κόσμος!

Δραστηριότητες

1. Ο μικρός Χάρης πηγαίνει πρώτη μέρα στο σχολείο. Από ποιες περιοχές περνά και τι βλέπει γύρω του; Μπορείς να τα περιγράψεις σε λίγες γραμμές ή να φέρεις φωτογραφίες, εικόνες κ.τ.λ. για τους χώρους αυτούς;
2. Τα κορίτσια στην αρχαία Ελλάδα δεν πήγαιναν σχολείο. Βρείτε σε ποια σημεία του κειμένου φαίνεται αυτό. Συζητήστε στην τάξη σας για την εκπαίδευση αγοριών και κοριτσιών την εποχή εκείνη.
3. Ο καθένας μας θυμάται την πρώτη του μέρα στο σχολείο και μιλάει γι' αυτήν στους άλλους. Γράφει σ' ένα χαρτί την πιο ευχάριστη στιγμή της και το καρφιστώνει στον πίνακα ανακοινώσεων της τάξης.
4. Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί στο κείμενο αυτό διαλόγους και περιγραφές. Μπορείς να ξεχωρίσεις τις περιγραφές που υπάρχουν; Τι πετυχαίνει μ' αυτές;

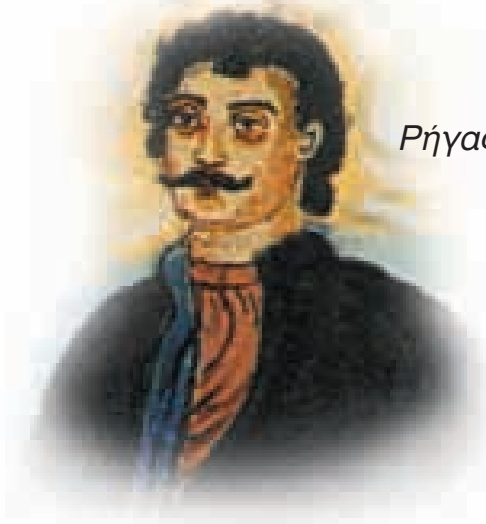
Νώντας Έλατος (1871 - 1951)

Ψευδώνυμο του Επαμεινώνδα Γ. Παπαμιχαήλ, ποιητή και εκπαιδευτικού. Έγραψε τα πρώτα σχολικά βιβλία στη δημοτική.

Προτάσεις για διάβασμα

Βίτω Αγγελοπούλου, *Η Ακρόπολη και η ιστορία της*, εκδ. Κέδρος.
Κωνσταντίνος Βέτσας – Μαρίζα Ντεκάστρο, *Στην Αγορά των αρχαίων Αθηναίων*, εκδ. Γνώση.

Ρήγας Βελεστινλής

Θούριος

Ω

ς πότε, παλικάρια, να ζούμεν στα στενά,
* στις μονάχοι, σαν λιοντάρια, στες* ράχες, στα βουνά;
Σπηλιές να κατοικούμεν, να βλέπομεν κλαδιά,
* εξαιτίας να φεύγομ' απ' τον κόσμον, για* την πικρή σκλαβιά;
Να χάνομεν αδέρφια, πατρίδα και γονείς,
τους φίλους, τα παιδιά μας κι όλους τους συγγενείς;
* καλύτερα Κάλλιο* 'ναι* μίας ώρας ελεύθερη ζωή,
* είναι παρά σαράντα χρόνοι σκλαβιά και φυλακή!

Η Χάρτα του Ρήγα

Δραστηριότητες

1. Μπορείτε να ξεχωρίσετε από τον «Θούριο» του Ρήγα τους στίχους που σας άρεσαν και να συζητήσετε γι' αυτούς στην τάξη;
2. Ποιες συμφορές προκαλεί η σκλαβιά; Να βρείτε στο κείμενο τις λέξεις ή τις φράσεις με τις οποίες ο ποιητής αναφέρεται σ' αυτές.
3. Ακούμε μελοποιημένο τον «Θούριο» και τον τραγουδάμε όλοι μαζί.

Ρήγας Βελεστινλής (Βελεστίνο Θεσσαλίας 1757 - Βελιγράδι 1798)

Ο Ρήγας Βελεστινλής (το πραγματικό του όνομα ήταν Αντώνιος Κυριαζής) είναι ένας από τους πρωτοπόρους της Επανάστασης του 1821. Έζησε στην Κωνσταντινούπολη, στη Βλαχία και στη Βιέννη. Εκεί εξέδωσε ποιήματα, προκηρύξεις και την περίφημη Χάρτα του. Με τα έργα του θέλησε να ξεσηκώσει τον ελληνικό λαό και τους άλλους υπόδουλους λαούς των Βαλκανίων ενάντια στους Τούρκους. Στο επαναστατικό τραγούδι, τον «Θούριο», υμνεί την ελευθερία και καταδικάζει τη σκλαβιά. Πέθανε μαρτυρικά στο Βελιγράδι.

Πρόταση για διάβασμα

Γαλάτεια Γρηγοριάδου-Σουρέλη, *Ρήγας Φεραίος. Ο τροβαδούρος της λευτεριάς*, εκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος.

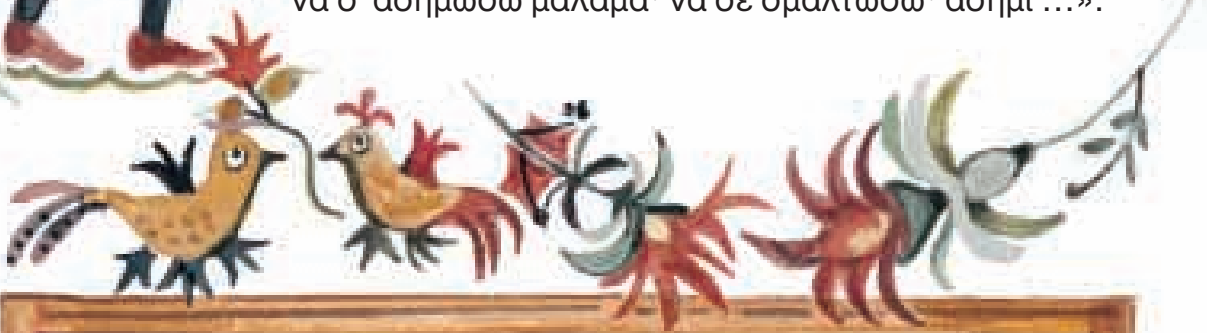

* μόνο
* ακονίζει

* χρυσάφι
* να σε
στολίσω

Το μικρό κλεφτόπουλο

Χορεύουν τα κλεφτόπουλα, γλεντάνε τα καημένα,
κι ένα μικρό κλεφτόπουλο δεν παίζει, δε χορεύει,
μόν' * τ' άρματα συγύραγε και το σπαθί τροχάει.*
«Τουφέκι μου περήφανο, σπαθί μου παινεμένο,
πολλές φορές με γλίτωσες, βόηθα και τούτ' την ώρα,
να σ' ασημώσω μάλαμα* να σε σμαλτώσω* ασήμι ...».

Δραστηριότητες

1. Γιατί το μικρό κλεφτόπουλο «δεν παίζει, δε χορεύει»;
2. Πώς περνά ένα κλεφτόπουλο τη μέρα του στα βουνά; Μπορείς να τη φανταστείς και να την περιγράψεις;
3. Τα κλέφτικα τραγούδια είναι δημοτικά τραγούδια που περιγράφουν τη ζωή των αρματολών και των κλεφτών. Να βρεις άλλα δημοτικά τραγούδια που να αναφέρονται σε άλλες εκδηλώσεις της ζωής.
4. Στο ποίημα του Διονύσιου Σολωμού «Ελεύθεροι πολιορκημένοι» που ακολουθεί, ο Σουλιώτης μιλάει στο τουφέκι του. Μπορείς να συγκρίνεις τα λόγια που λένε το κλεφτόπουλο και ο Σουλιώτης στο τουφέκι τους; Ποια συναισθήματα φανερώνουν;

Διονύσιος Σολωμός

Ελεύθεροι πολιορκημένοι

Το απόσπασμα αυτό είναι από το ποίημα του Διονυσίου Σολωμού «Ελεύθεροι πολιορκημένοι», που το σχεδίασε ο ποιητής τρεις φορές, χωρίς να το ολοκληρώσει. Είναι Απρίλιος του 1826. Οι Τούρκοι πολιορκούν το Μεσολόγγι. Οι κάτοικοι αρνούνται να παραδοθούν. Περνάνε φρικτές στιγμές. Υποφέρουν από πείνα και αρρώστιες. Κι είναι άνοιξη. Η φύση, γεμάτη ζωή, είναι σαν να θέλει να παρασύρει τους πολιορκημένους με την ομορφιά της. Οι πολιορκημένοι όμως βάζουν το χρέος για την πατρίδα πάνω από τη ζωή τους.

Ακρα του τάφου σιωπή στον κάμπο βασιλεύει·
λαλεί πουλί, παίρνει σπυρί, κι η μάνα το ζηλεύει.
Τα μάτια η πείνα εμαύρισε· στα μάτια η μάνα μνέει·*
στέκει ο Σουλιώτης ο καλός παράμερα και κλαίει:
«Έρμo* τουφέκι σκοτεινό, τι σ' έχω 'γω στο χέρι;
Οπού σου μου 'γινες βαρύ κι ο Αγαρηνός* το ξέρει».

* ορκίζεται

* έρημο

* Τούρκος

Θεόδωρος Βρυζάκης (1814-1878), *Η Εξοδος του Μεσολογγίου*

Δραστηριότητες

1. Γιατί η μάνα ζηλεύει το πουλί;
2. Ο Σουλιώτης κουβεντιάζει με το τουφέκι του. Τι θέλουν να πουν τα λόγια του;
3. Ζητήστε από έναν μαθητή της Στ' τάξης του σχολείου σας να σας μιλήσει για την πολιορκία του Μεσολογγίου και την Έξοδο.
4. Ακούμε όλοι μαζί μελοποιημένο το ποίημα στο δίσκο του Γιάννη Μαρκόπουλου *Ελεύθεροι πολιορκημένοι* και το τραγουδάμε.
5. Να αποδώσετε το ποίημα με ζωγραφιές. Κάτω από κάθε ζωγραφιά να βάλετε τις αντίστοιχες ποιητικές φράσεις.

Διονύσιος Σολωμός (Ζάκυνθος 1798 - Κέρκυρα 1857)

Είναι ο εθνικός μας ποιητής και ένας από τους πολύ σημαντικούς Ευρωπαίους ποιητές. Σπούδασε στην Ιταλία. Έζησε την εποχή που η Ελλάδα αγωνιζόταν να αποτινάξει τον τουρκικό ζυγό. Με την ποίησή του εκφράζει τους αγώνες των Ελλήνων για την απελευθέρωσή τους. Ακόμη, τον απασχολεί η αντίθεση ανάμεσα στη ζωή και στο θάνατο. Υπερασπίστηκε τη γλώσσα που μιλάμε σήμερα, τη δημοτική. Έγραψε τον *Ύμνο εις την Ελευθερίαν*. Μερικά έργα του είναι: *Ο Κρητικός*, *Η γυναίκα της Ζάκυθος*, *Ο πόρφυρας*.

Προτάσεις για διάβασμα

Ελένη Χωρεάνθη, *Μεσολόγγι, η πολιτεία του νερού*, εκδ. Καλέντης.

Ντίνος Δημόπουλος, *Ο Μαστρο-Πολύξενος κι η μαγική του βάρκα*, εκδ. Καστανιώτη.

Κώστας Καρυωτάκης

Ο Διάκος

Ο Αθανάσιος Διάκος ήταν ήρωας της Επανάστασης του 1821. Με λίγα παλικάρια αντιστάθηκε στο γεφύρι της Αλαμάνας στους πολυπληθέστερους Τούρκους. Ο θάνατός του υπήρξε μαρτυρικός.

Μέρα του Απρίλη.
Πράσινο λάμπος,*
γελοούσε ο κάμπος
με το τριφύλλι.

*φως,
λάμψη

Ως την εφίλει*
το πρωινό θάμπος,
η φύση σάμπως
γλυκά να ομίλει.

*φιλούσε

Εκελαδούσαν
πουλιά, πετώντας
όλο πιο πάνω.

Τ' άνθη ευωδούσαν.
Κι είπε απορώντας:
«Πώς να πεθάνω;»

Θεόφιλος Χατζημιχαήλ (1867-1934),
Αθανάσιος Διάκος

Δραστηριότητες

1. Διάβασε την ιστορία του Αθανασίου Διάκου και τον τρόπο που αντιστάθηκε στους Τούρκους.
2. Η παράδοση αναφέρει ότι ο Διάκος, προτού βασανιστεί, είπε: «Για δεξ καιρό που διάλεξε ο χάρος να με πάρει, τώρα που ανθίζουν τα κλαδιά και βγάζει η γης χορτάρι». Συμφωνεί η παράδοση με το ποίημα για τον τρόπο που αντιμετώπισε ο Διάκος το θάνατο;

Κώστας Καρυωτάκης (Τρίπολη 1896 - Πρέβεζα 1928)

Εργάστηκε ως δημόσιος υπάλληλος. Ασχολήθηκε με την ποίηση και με μεταφράσεις ξένων ποιητών. Με το έργο του επηρέασε αρκετούς Έλληνες λογοτέχνες. Έγραψε τις συλλογές *Ο πόνος του ανθρώπου και των πραγμάτων*, *Νηπενθή* και *Ελεγεία και σάτιρες*.

Πρόταση για διάβασμα

Τάκης Λάμπας, *Ο ήρωας της Αλαμάνας*, εκδ. Πατάκη.

Άλκη Ζέη

Οι Γερμανοί και οι πρόκες

Το μυθιστόρημα της Άλκης Ζέη Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου αναφέρεται στη γερμανική κατοχή, στην Αθήνα του 1941-44. Ο λαός μέσα από τις οργανώσεις αντιστεκόταν όπως μπορούσε, με απεργίες, διαδηλώσεις, καταστροφές σε εγκαταστάσεις ή υλικά του εχθρού. Ορισμένες φορές αντιστέκονταν και τα παιδιά με το δικό τους τρόπο.

Με το σχολείο του Πέτρου ήτανε χειρότερα τα πράματα. Το είχανε επιτάξει* οι καραμπινιέροι* και τώρα τα μαθήματα γινόντανε σ' ένα πρώην γκαράζ. Χάμω ήτανε πατημένο χώμα σκληρό, γεμάτο ξεραμένα λάδια. Από την τεράστια σιδερένια πόρτα, ακόμα κι αν ήτανε κλειστή, έμπαινε κρύο. Σε κάθε γωνιά έκανε μάθημα κι από μια τάξη του Δημοτικού και πολλές φορές, σαν έλειπε κανένας δάσκαλος, κάνανε και δυο και τρεις τάξεις μαζί. Τελειώνανε στις δώδεκα, γιατί μετά ερχότανε το Γυμνάσιο. Πολλές φορές, σα σχολνούσε, συναντούσε το Γιάννη, που πήγαινε για μάθημα. Από τα εβδομήντα παιδιά της τάξης του Πέτρου ήτανε ζήτημα αν ήταν παρόντα κάθε μέρα τα είκοσι. Ο κύριος Λουκάτος δε διάβαζε πια τον κατάλογο για να βάλει «απών», κι ούτε ρωτούσε κανέναν, «γιατί άργησες;» σαν έφτανε στη μέση του μαθήματος. Δεν κρατούσε πια βέργα, δεν έλεγε «σκασμός» κι ούτε την αγαπημένη του φράση, που την ξέρανε πια απέξω κι ανακατωτά: «Θα σε στείλω να κόβεις ξύλα». Την πρώτη μέρα που πήγανε για μάθημα, τρομάξανε να τον γνωρίσουνε. Τους είπε «καλά μου παιδάκια» και τους ρώτησε αν φάγανε το πρωί. Σήκωσε το χέρι της μονάχα η Νιούρα, η κόρη του φούρναρη.

Από τη μέρα που τους είπε ο Γιάννης, την ώρα που σχολούσανε, «Σας θέλω», πήρανε τη συνήθεια να έρχονται στις πέντε να τον περιμένουνε να σχολάσει. Στην αρχή ο Πέτρος νόμιζε πως θα τον θέλει πάλι κάτι να του πει για την Αντιγόνη, μα ο Γιάννης, τούτη τη φορά, ούτε τον ρώτησε τι κάνει η αδελφή του. Τους έπιασε από τους ώμους, εκείνον και το Σωτήρη, και πήρανε κάτι σοκάκια, ώσπου βγήκανε στη

* το είχαν πάρει με τη βία
* Ιταλοί αστυνομικοί

μεγάλη λεωφόρο... Στάθηκαν σ' ένα υψωματάκι και χάζευαν τα τεράστια γερμανικά φορτηγά που περνούσανε και θαρρείς κι έλειωνε η άσφαλτος από το βάρος τους.

– Τι διάολο κουβαλάνε; ρωτάει ο Σωτήρης.

– Πολεμικό υλικό, το πάνε στο Κέντρο χημικού πολέμου, απάντησε ο Γιάννης και κάτι ψαχούλεψε μέσα στο μπλουζόν* του.

Ύστερα τους κοίταξε πονηρά.

– Τι λέτε, τους σκάμε κανένα λάστιχο;

– Πώς; Πετάχτηκαν κι οι δυο μαζί.

Ο Γιάννης έβγαλε από το μπλουζόν του μια χαρτοσακούλα. Ήταν γεμάτη κοντόχοντρες πρόκες με μεγάλο κεφάλι. Βάλθηκαν να τις πετάνε με φόρα, λες κι ήτανε χαρτοπόλεμος, κατά την άσφαλτο. Κούρνιασαν μετά και περίμεναν το πρώτο αυτοκίνητο που προχωρούσε αργά και βαριά. Ξαφνικά ακούστηκε ένας ξερός κρότος σαν πιστολιά. Ο Σωτήρης κι ο Πέτρος κόλλησαν στη γη. Ο Γιάννης τους σφύριξε στο αυτί:

* κοντή και
φαρδιά
μπλούζα

– Έσκασε, έσκασε..., και το μπαλάκι* χοροπηδούσε χαρούμενα στο λαιμό του.

* το καρύδι,
η προεσοχή
στο λαρύγγι

Με πολλή προφύλαξη κοιτάζανε κι οι τρεις τους το βαρύ φορτηγό που είχε σταματήσει λίγο πιο κάτω κι η μηχανή του λαχάνιαζε. Κατέβηκε από μέσα ένας Γερμανός κι ύστερα άλλοι δυο και καταπιάστηκαν ν' αλλάξουνε τη ρόδα.

– Έχουνε δουλειά για ώρα, λέει ο Γιάννης. Τούτο δω είναι ολόκληρο φρούριο.

– Οι δικές μου πρόκες ήτανε, είπε ο Σωτήρης, εγώ τις πέταξα κατά κει.

– Τρέχα να το κοκορευτείς, τον ψευτομάλωσε ο Γιάννης.

Πέρα από την ανηφόρα, ξεπρόβαλε η μούρη ενός άλλου φορτηγού.

Ο Γιάννης όμως τους πήρε βιαστικά από το χέρι και φύγανε. Σαν είχανε φτάσει στα σοκάκια, ακούστηκε πάλι ο ξερός κρότος.

– Τώρα ήτανε οι δικές μου πρόκες, γέλασε ο Γιάννης.

Από τότε, ο Πέτρος κι ο Σωτήρης πήγαιναν κάθε τόσο στο υψωματάκι που κοίταζε τη μεγάλη λεωφόρο, αλλάζοντας πάντα στέκι να μην τους επισημάνουν οι Γερμανοί. Ο Γιάννης τους είχε μάθει πώς να πετάνε τις πρόκες ακριβώς, δίχως να τις σπαταλάνε, κι ο ίδιος δεν ερχότανε πια μαζί τους. Την τελευταία φορά πήγανε μ' όλη την ομάδα τού φουτμπόλ και το βρήκανε πως είναι πολύ πιο διασκεδαστικό. Φουτμπόλ παίζεις κάθε μέρα. Έσκασε, όμως, μόνο ένα λάστιχο και κοντέψανε να δαρθούνε, γιατί ο καθένας έλεγε πως ήτανε το δικό του καρφί. Δεν μπορέσανε να ξαναπάνε, άρχισε να φυσάει για μέρες τόσο δυνατός αέρας, που οι πρόκες δεν έφταναν εκεί που τις πετούσανε. Κι ύστερα ο Γιάννης δεν μπορούσε να βρει άλλα καρφιά.

– Να τινάξουμε ένα γερμανικό τρένο, είπε ο Σωτήρης, δε χρειάζονται πρόκες.

Ο Γιάννης δε γέλασε καθόλου, σαν τ' άκουσε, ούτε τον κορόιδεψε.

– Για το τρένο θα πάρω μονάχα τον Πέτρο, του είπε σοβαρά. Εσύ είσαι ζαβολιάρης και θα λογαριάζεις όλα τα τρένα για δικά σου.

Δραστηριότητες

1. Τι γνώμη έχετε, τα παιδιά προχώρησαν στο σχέδιό τους; Συνεχίστε την ιστορία.
2. Αφού βρείτε από άλλα λογοτεχνικά έργα αποσπάσματα που να αφηγούνται τη συμμετοχή των παιδιών, αγοριών και κοριτσιών, στον αγώνα κατά των κατακτητών, συζητήστε γι' αυτά.
3. Γιατί ο δάσκαλος ήταν τόσο καλός με τους μαθητές του; Να αναζητήσετε τη φράση του κειμένου που δίνει την απάντηση.
4. Ο αφηγητής περιγράφει, σαν να ήταν μπροστά και να ξέρει τα πάντα, πώς έριχναν τα παιδιά πρόκες στο δρόμο. Μπορείτε να μετατρέψετε την περιγραφή σε διάλογο και να τον παρουσιάσετε στην τάξη;
5. Σας περνάει απ' το μυαλό ότι η συγγραφέας μπορεί να πήρε μέρος στα γεγονότα που περιγράφει;

Αλκη Ζέη (Αθήνα 1925)

Σύγχρονη πεζογράφος. Έγραψε βιβλία για παιδιά και μεγάλους. Τα θέματά της τα αντλεί από δικά της βιώματα, από την ιστορία της χώρας μας και τους αγώνες του λαού μας. Ορισμένα έργα της: *Μια Κυριακή του Απρίλη, Το καπλάνι της βιτρίνας, Η Αλίκη στη χώρα των μαρμάρων, Η μοβ ομπρέλα.*

Προτάσεις για διάβασμα

Δ. Ραβάνης-Ρεντής, *Παιδιά της Αθήνας*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.
Μπίλλυ Οικονόμου-Ρόζεν, *Ο πόλεμος της Αντιγόνης*, εκδ. Πατάκη.
Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου, *Τραγούδι για τρεις*, εκδ. Πατάκη.

Ο Τζοθάνι

Ιταλογερμανική κατοχή στην Αθήνα. Πείνα και δυστυχία. Ο μικρός Σπύρος τη μέρα ζητιανεύει και το βράδυ μαζί με άλλα παιδιά κοιμάται σε μια σπηλιά. Οι Γερμανοί έχουν συλλάβει τον πατέρα του και αγωνίζεται ολομόναχος να επιβιώσει. Στη σπηλιά θα γνωρίσει απρόσμενα έναν Ιταλό στρατιώτη και θα γίνουν φίλοι. Το απόσπασμα που ακολουθεί είναι από το βιβλίο Η κόλαση των παιδιών.

Να πώς πιάσαμε φιλίες με το Σπύρο. Περνούσε μια μέρα μπροστά από το σπίτι, αδύνατος και ωχρούλης καθώς ήταν. Με ένα μπερεδάκο στο κεφάλι και ένα τετράδιο στο χέρι. Του φώναξα:

«Τέτοια ώρα, στις δέκα το πρωί πάνε στο σχολείο τα καλά παιδιά; Τρέχα! Θα σε μαλώσει ο δάσκαλος!».

Τότε αντιλήφθηκα ότι το παιδί περπατούσε με κόπο. Το αγοράκι σταμάτησε και είπε:

«Ο δάσκαλος δε φωνάζει πια... Ξέρει ότι πεινάμε και κρυώνουμε... Τα θρανία όλο αδειάζουν... Ο δάσκαλος δε θυμώνει πια...».

Τότε ρώτησα το μικρό, όχι από αδιακρισία, αλλά από ενδιαφέρον, γιατί ήταν και γειτονόπουλό μας. Τον έβλεπα ταχτικά την ίδια ώρα να περνά από το σπίτι.

«Τι έφαγες το πρωί;», του κάνω.

«Τι να φάω; Φλούδια από λεμόνια! Ο πατέρας τρώει το ίδιο. Από τα λεμόνια θα σωθούμε, όσο βρίσκονται κι αυτά...».

«Και ο πατέρας σου πού δουλεύει;».

«Πού να δουλέψει; Έφτιαχνε πρώτα κλειδωνιές ...* Μα τώρα πια κάθεται ...».

Και ο Σπύρος ξαναπήρε το δρόμο. Βάδιζε σα να 'χε χιονίστρες* στα πόδια και τον πονούσαν.

Έτσι το λοιπόν πιάσαμε γνωριμία με το Σπύρο.

Πέρασε καιρός.

Θυμάμαι ήταν μια παραμονή του Χριστού. Μαύρα Χριστούγεννα.

* κλειδαριές

* πρηξίματα
από το
πολύ κρύο

Έκανε ένα ξεροβόρι και χιόνιζε αραιά. Ο Σπύρος ήρθε και χτύπησε την πόρτα μας.

«Πώς σ' άφησε ο πατέρας σου να τριγυρνάς με τέτοιο καιρό;», του είπα, ανοίγοντας την πόρτα.

Τότε πρόσεξα πως ήταν και ξυπόλητος.

«Τον πατέρα μου τον πιάσανε οι Γερμανοί... Η μητριά μου πούλησε τα πράγματα κι έφυγε, δεν έχουμε πια σπιτικό!».

«Και συ τι κάνεις; Πού βρίσκεσαι; Γιατί δεν ήρθες εδώ σε μένα;».

«Μπα, βρήκα μια παρέα παιδιά, εδώ κατά το Λυκαβηττό που μια φορά μέναμε... Την ημέρα διακονεύουμε,* τη νύχτα κοιμόμαστε σε μια σπηλιά πάνω από τον Άη Σιδέρη... Καλά είναι κει... Μόνο κρύωσα... Βήχω, σα να 'χω πυρετό... Όλο διψώ... Κάτι καίει μέσα μου...».

* ζητιανεύουμε

Τον πήρα μέσα στο σπίτι, του έδωκα σταφίδες, το μόνο πράγμα που είχαμε. Ζεστάθηκε λιγάκι κοντά στη φουφού και, καθώς άπλωσε να ζεσταθούν τα παγωμένα χεράκια του, μου φάνηκε σαν ένα πουλάκι πεσμένο απ' τη φωλιά του.

Του είπα να μείνει κοντά μας. Δεν ήθελε.

«Όχι!», μου κάνει. «Δεν αφήνω την παρέα! Τι θα πουν οι άλλοι; Μόνο που θα 'ρχομαι να μου δίνεις νερό, γιατί όλο διψάω!».

Κι έφυγε.

Πέρασε πάλι κάμποσος καιρός από τότε.

Μια μέρα συναντώ το Σπύρο έξω. Φαινόταν πολύ καλύτερα από πρώτα. Δεν ήταν έτσι αδύνατος, ούτε τόσο ωχρούλης.* Έμοιαζε μάλιστα και κεφάλτος.

* κιτρινούλης

«Τώρα είμαι καλά!», μου λέει. «Έχω ένα φίλο που μ' αγαπά και μου δίνει φαΐ...».

«Και ποιος είναι αυτός; Είναι της παρέας σου;».

«Τι λες! Ο φίλος μου είναι φαντάρος. Είναι Ιταλός και λέγεται Τζοβάνι!».

«Ιταλός;», κάνω εγώ με απορία.

«Μάλιστα, Ιταλός! Γιατί τάχα; Δε βρίσκονται ανάμεσά τους και καλοί; Δεν μπορεί να 'ναι όλοι τους κακοί!», έκανε ο Σπύρος με την παιδιάτικη λογική του.

«Καλά. Και συ πού τον γνώρισες τον Ιταλό; Κάτσε να μου πεις».

Και το αγόρι άρχισε να λέει ολόκληρη την ιστορία:

«Να! Πάνω στο Λυκαβηττό, που κουρνιαζουμε* τη νύχτα, ήρθαν εκεί κοντά στο φυλάκιο Ιταλοί και φυλάνε. Ένα βράδυ το λοιπόν, που ήμαστε καμπόσα παιδιά χωμένα μέσ' αυτού, με το στομάχι αδειανό και τουρτουρίζαμε,* ακούσαμε περπατησιές... Ζαρώσαμε* το λοιπόν ο ένας κοντά στον άλλον και περιμέναμε. Σε λιγάκι ήρθαν δύο Ιταλοί και στάθηκαν μπροστά στη σπηλιά μας. Ένας από τους δύο άναψε ένα φακό και τον έριξε μέσα. Μας τύφλωσε τα μάτια με το φως. Ο διπλανός μου τόσο φοβήθηκε, που άρχισε να κλαίει. Εγώ δεν μπορούσα να βγάλω τσιμουδιά. Μόνο έτρεμα τόσο πολύ, που στάθηκε ο Ιταλός με το φακό και με κοίταζε και κάτι είπε στον άλλον. Ούτε μας χτύπησαν, ούτε μας διώξαν από κει. Φύγαν χωρίς να πούνε λέξη. Ακούγαμε τις περπατησιές τους να χάνονται στο σκοτάδι. «Φτηνά τη γλιτώσαμε απόψε!», φώναξε ένας μεγάλος. «Δεν ξαναπατώ εγώ εδώ πέρα... Θα πάω αλλού να κουρνιασω...». Το ίδιο είπαν και τ' άλλα παιδιά... Μείναμε δυο - τρεις. Είχαμε συνηθίσει τούτην τη σπηλιά και είμαστε και της γειτονιάς. Καθήσαμε...

Το άλλο βράδυ πάμε στη σπηλιά και περιμέναμε ν' ακούσουμε περπατησιές. Θα μας φέρνανε και πάλι ψωμί; Σε λιγάκι ακούμε τα βήματά τους. Δεν τους φοβόμαστε πια τόσο πολύ. Είχαμε ξεθαρρέψει. Ο Ιταλός στάθηκε μπροστά στη σπηλιά, άναψε το φακό και ήρθε κοντά μας. Έσκυψε πάνωθ'ε μας και με το ένα του χέρι μάς χαίδεψε τα μαλλιά... Θυμήθηκα τον πατέρα μου, που καμιά φορά έκανε έτσι – κι άρχισα σιγά να κλαίω. Πόσον καιρό, σκέφτηκα, χέρι ανθρώπου είχε να μας χαϊδέψει, ψειριάρικα και βρόμικα καθώς είμαστε... Και δος του τα δάκρυα να τρέχουν... Ο Ιταλός κάτι μου έλεγε στη γλώσσα του, μα δεν καταλάβαινα. Άρχισε το λοιπόν τσάτρα - πάτρα τα ελληνικά. Έλεγε πως είχε κι αυτός παιδιά και γυναίκα στην Ιταλία. Μας έδειξε και μια φωτογραφία. Ήταν της κορούλας του. Τι όμορφη! Τη λέγανε Λουτσιά. Την κοίταζε και τα μάτια του δακρύσανε. Την άλλη μέρα ξανάρθε, μας έφερε δυο φέτες ψωμί και λίγο τυρί... Ύστερα βγάζει από το λαιμό του και περνά στο δικό μου ένα αλυσιδάκι με μια Παναγίτσα... Να, δεσ τηνε τι όμορφη που είναι!... Και από τότε γενήκαμε πρώτοι φίλοι... Τώρα έρχεται κάθε βράδυ και κάτι μας φέρνει. Δε μας αφήνει δίχως ψωμί... Ένα βράδυ μας έφερε και παιχνίδια... Τον φωνάζουμε Τζοβάνι και αυτός χαίρεται. Τον αγαπάμε πολύ. Με

* φωλιάζουμε

* τρέμαμε από το κρύο
* μαζευτήκαμε

τα κουτσοελληνικά του μας είπε πως δεν ήθελε σκοτωμούς, ούτε τον πόλεμο... Σου λέω, είναι καλός άνθρωπος ο Τζοβάνι...».

Αυτά μου διηγήθηκε ο Σπύρος κι έτσι ησύχασα για την τύχη του.

Πέρασε πάλι κάμποσος καιρός.

Η ρόδα γύρισε της τύχης κι έφερε γρουσουζιά στους Ιταλούς. Όσοι δεν ήταν φασίστες πήγαν με τους Συμμάχους. Οι Γερμανοί όμως τους μισούσαν.

Μια μέρα περνούσα από την οδό Πανεπιστημίου. Είδα ένα λόχο Ιταλών που 'χαν τα κακά τους χάλια. Οι άντρες ήταν κουρελιασμένοι, κατακίτρινοι, ξενηστικωμένοι. Οι Γερμανοί τους πηγαίναν με βρισιές. Ένας φαντάρος δεν μπορούσε να σύρει τα πόδια του και ο λοχίας ο Γερμαναράς τον βάρεσε. Σφίχτηκε η καρδιά μου.

Εκεί δα λοιπόν που καθόμουν και χάζευα, κάνω έτσι και ποιον βλέπω; Το Σπύρο που βάδιζε κοντά στο φίλο του τον Τζοβάνι που κούτσαινε. Του κρατούσε το σάκο και τον βοηθούσε να περπατάει, μ' όλες τις βρισιές που άκουγε απ' το Γερμανό λοχία.

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα κύρια πρόσωπα της ιστορίας; Μπορείς να μιλήσεις με λίγα λόγια για το καθένα από αυτά;
2. Στο κείμενο ο Σπύρος περιγράφει τη γνωριμία του με τον Τζοβάνι. Πώς θα περιέγραφε ο Τζοβάνι τη γνωριμία αυτή;
3. Υπάρχουν και σήμερα χώρες όπου γίνεται πόλεμος και οι άνθρωποι βασανίζονται από την πείνα. Φέρνουμε πληροφορίες (από τη Unicef και την ActionAid) και τις παρουσιάζουμε στην τάξη.
4. Συγκεντρώνουμε φωτογραφικό ή άλλο υλικό για τους πολέμους και τα προβλήματα που δημιουργούν, και το εκθέτουμε στην τάξη. Με αφορμή το υλικό αυτό συζητούμε για τις ανάγκες των ανθρώπων σε όλες τις εποχές.

Φωτογραφίες από τον καιρό της Κατοχής

Λιλίκα Νάκου (Αθήνα 1903/4 - 1989)

Πεζογράφος και μουσικός. Τα έργα της αναφέρονται στην εφηβική ηλικία, στη θέση της γυναίκας, στα ανθρώπινα δικαιώματα. Τα πιο γνωστά από αυτά είναι: *Γη της Βοιωτίας*, *Για μια καινούρια ζωή*, *Η κυρία Ντορεμί*, *Η κόλαση των παιδιών*.

Πρόταση για διάβασμα

Γιώργης Κρόκος, *Τα παιδιά της ειρήνης*, εκδ. Καμπανά.

Μάρω Δούκα

Εδώ Πολυτεχνείο...

Το μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα Η αρχαία σκουριά αναφέρεται σε πρόσφατα ιστορικά γεγονότα της πατρίδας μας. Το απόσπασμα που ακολουθεί, σχολιάζει την εξέγερση του Πολυτεχνείου το Νοέμβριο του 1973. Φοιτητές, εργάτες και μαθητές είχαν κλειστεί μέσα στο κτίριο του Πολυτεχνείου ζητώντας να πέσει το δικτατορικό καθεστώς που είχε επιβληθεί στην Ελλάδα από το 1967. Το βράδυ της 17ης Νοεμβρίου η στρατιωτική κυβέρνηση, για να τους διαλύσει, διέταξε το στρατό να εισβάλει στο Πολυτεχνείο.

* κεντρική
πύλη του
Πολυτεχνείου

* ειδικά
εκπαιδευμένα

Ακούστηκαν οι σειρήνες του νοσοκομειακού. Ήρθε και στάθηκε μπροστά στην καγκελόπορτα.* Το σημάδευαν στα λάστιχα, απ' την οδό Πολυτεχνείου η Αστυνομία, απ' το Ακροπόλ Παλάς οι ελεύθεροι σκοπευτές, τα επίλεκτα* Σώματα Ασφαλείας. Μεταφέραν σε πρόχειρα φορεία τους τραυματίες. Ανοίγαμε χώρο και τους κοιτάζαμε. Μια κοπέλα δίπλα μου έμπηξε τα κλάματα, φώναζε ότι δεν μπορεί να βλέπει αίματα. Έν' αγόρι την παραμέρισε, κι αυτή συνέχιζε ότι πώς βρέθηκε εδώ μέσα δεν το κατάλαβε. Κατέβηκε, λέει, τ' απόγεμα να δει τι γίνεται. Βούιξε η Αθήνα και κατέβηκε. Βλέπει τη συμμαθήτριά της την Πούλια, και μπήκε στον αυλόγυρο.* Κι όσο να πουν τα νέα τούς αρχινούν οι αστυνομικοί τα δακρυγόνα,* πού να φύγει. Περίμενε να ησυχάσουν τα πράγματα, αντ' αυτού, χειροτέρευαν. Και να σου την τώρα εδώ μέσα, άγρια μεσάνυχτα. Θα πεθάνουν οι γονιοί της απ' την αγωνία τους. Ένα δίσκο τούς είχε πει πως κατεβαίνει ν' αγοράσει. Αλλά πού 'ν'* την τώρα;

* αυλή

* αέρια που
προκαλούν
δάκρυα

* είναι

* έκπληκτη

Πήγαινε να σκάσει σοβαρή και φοβισμένη* όσο την καλοκοίταζα, τόσο τη συμπονούσα. Έδειχνε αποσβολωμένη* μ' όλα που γίνονταν μπρος στα μάτια της. Την αγκάλιασα και της λέω: μη φοβάσαι, εδώ μέσα είσαι ασφαλής. Έρχεται και τ' αγόρι από κοντά. Την παρηγορεί ότι περιφρουρούμε* γερά τα κάγκελα – είμαστε μια μεραρχία* ψυχωμένοι που δε θα τους αφήσουμε να περάσουν.

* προστατεύουμε
* στρατιωτική μονάδα

Η νύχτα στο Πολυτεχνείο (φωτογραφία)

Έχομε πληροφορηθεί ότι άρχισαν να κινούνται τανκς με κατεύθυνση το Πολυτεχνείο, ωστόσο πιστεύουμε ότι πρόκειται για εκφοβισμό και τρομοκρατία. Τ' ασφυξιογόνα* που έριξαν ήταν η απόδειξη πως έχουν χάσει την ψυχραιμία τους. Ήθελαν να πανικοβάλουν και να διαλύσουν τις χιλιάδες του κόσμου που μας παραστέκονταν. Με την έκταση που πήρε η κατάληψη,* την απήχηση που έχει, θα 'ναι σαν να σκάβουν το λάκκο τους, αν μας επιτεθούν. Και γενικά καθήκον μας, αυτήν τη νύχτα, να ελπίζουμε. Απόψε πεθαίνει ο φασισμός και το πιστεύουμε.

Δεν μπορούσα ώρα 11.30' να φανταστώ το τέλος αυτής της νύχτας. Ψάλλουν τον Εθνικό Ύμνο. Τ' αυτοκίνητα του Ερυθρού Σταυρού δυσκολεύονται απ' τους πυροβολισμούς να σταματήσουν μπροστά στην πόρτα. Ψηλά, στο ταρατσάκι του θυρωρείου υπάρχουν ακόμη παιδιά.

*αέρια που
δυσκολεύουν
την αναπνοή

*κυρίευση του
κτιρίου

Στον αυλόγυρο του Πολυτεχνείου (φωτογραφία)

Δραστηριότητες

1. Πώς νιώθουν το αγόρι και η κοπέλα που βρίσκονται μέσα στο Πολυτεχνείο;
2. Αν η κοπέλα μπορούσε να επικοινωνήσει με τη μητέρα της στο τηλέφωνο, τι θα της έλεγε;
3. Συνεχίζουμε το κείμενο. Τι φαντάζεστε ή τι ξέρετε ότι έγινε μετά;
4. Βρίσκουμε από άλλα λογοτεχνικά κείμενα και καταγράφουμε διάφορα σημαντικά γεγονότα που βοήθησαν στους αγώνες για την ελευθερία. (Μπορούμε να παρουσιάσουμε τα γεγονότα αυτά, χρησιμοποιώντας και φωτογραφικό υλικό).

Μάρω Δούκα (Χανιά 1947)

Σύγχρονη πεζογράφος. Σπούδασε αρχαιολογία. Τα θέματα των βιβλίων της τα αντλεί από το ιστορικό παρελθόν και από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Μερικά έργα της είναι: *Η αρχαία σκουριά*, *Οι λεύκες ασάλευτες*, *Ένας σκούφος από πορφύρα*, *Η πηγάδα*, *Πού 'ναι τα φτερά*.

Προτάσεις για διάβασμα

Βούλα Μάστορη, *Κάτω απ' την καρδιά της*, εκδ. Πατάκη.
Μαρία Καλογεράκη, *Μαμά τι συνέβη στο Πολυτεχνείο*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής

Χαρμόσυνο γεγονός

“**Α**υτή τη στιγμή, Έλληνες, αυτή τη στιγμή,
στην πόρτα μας σταμάτησε ένα τανκ!
Ο λοχαγός σήκωσε το χέρι και μας χαιρέτησε!
Αυτή τη στιγμή, Έλληνες, αυτή τη στιγμή,
Ο στρατός είναι δικός μας,
δεν θα μας χτυπήσουν!
Αυτή τη στιγμή σήκωσε το χέρι και μας χαιρέτησε
ένας λοχαγός. Δεν θα μας χτυπήσουν!
Μόνο το σίδερο είναι δικό τους,
οι καρδιές είναι δικές μας. Δεν θα μας χτυπήσουν.
Αυτή τη στιγμή,
αδελφώνονται στους δρόμους
πολίτες και φαντάροι.
Δεν θα μας χτυπήσουν!
...ένα άλλο χέρι σηκώθηκε
και διέταξε “πυρ!”...».

Δραστηριότητες

1. Ακούμε το μαγνητοφωνημένο ντοκουμέντο της εξέγερσης του Πολυτεχνείου.
2. Γράφουμε σε καρτόνια συνθήματα του Πολυτεχνείου, όπως «Κάτω η Χούντα», «Ψωμί, Παιδεία, Ελευθερία» και άλλα. Μπορούμε να τα αναρτήσουμε στην τάξη ή στην αυλή του σχολείου μας.
3. Φανταζόμαστε ότι παρακολουθούμε από κοντά την εξέγερση του Πολυτεχνείου. Σηκώνουμε το χέρι μας και χαιρετούμε τους φοιτητές. Τι θα τους λέγαμε;
4. Συζητούμε με τους γονείς μας για τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής (1925 - 1996)

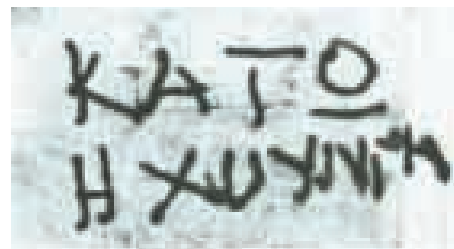

Συνθήματα του Πολυτεχνείου

Έζησε ως πολιτικός πρόσφυγας για πολλά χρόνια στο εξωτερικό, όπου ανέπτυξε πλούσια λογοτεχνική δράση. Στην Κατοχή ασχολήθηκε με το θέατρο του βουνού. Έγραψε μυθιστορήματα, διηγήματα, ποιήματα και θεατρικά έργα για παιδιά, καθώς και πολλά τραγούδια. Κυριότερα έργα του: *Ο δρομάκος με την πιπεριά*, *Μύθοι, μύθοι παραμύθι*, *Παιδιά της Αθήνας*, *Η ωραία Ελένη των γαιδάρων*.

Πρόταση για διάβασμα

Ζωρζ Σαρή, *Τα γενέθλια*, εκδ. Πατάκη.

Μαρία Πυλιώτου

Χαρούμενοι χαρταετοί

Το διήγημα αναφέρεται στην κατάσταση που ακολούθησε μετά την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο το 1974 και το διαχωρισμό των Ελληνοκύπριων από τους Τουρκοκύπριους.

Όταν έφευγαν φορτωμένοι όλα τους τα πράγματα, κανένας δεν μπορούσε να πείσει το Γλαύκο πως δε θα γύριζε σύντομα πίσω. Κι όμως πέρασε ένας ολόκληρος χρόνος. Ο πόλεμος τελείωσε, οι πυροβολισμοί, οι βομβαρδισμοί σταμάτησαν, κι αυτοί που έφευγαν μέσα στη φωτιά αποφάσισαν να γυρίσουν. Το σπίτι τους βρισκόταν στα «σύνορα».

Κανένας δεν μπορούσε να τους εμποδίσει: «Καλέ, δε φοβάστε; Δυο βήματα πιο κάτω... Θεέ μου, αν ξαναρχίσουν;». Πιο πολύ απ' όλους ήθελαν τα παιδιά. Ο Γλαύκος και η Δανάη. Ένα χρόνο μακριά από το σπίτι τους το νοστάλησαν. Την αυλή, τις βεράντες, τα δωμάτια. Και τη μεγάλη ταράτσα. Σαν έφτασαν, δεν ένιωσαν τίποτα από το φόβο που προσπαθούσαν οι άλλοι συγγενείς και φίλοι να τους μεταδώσουν. Ήταν ένα ήρεμο απριλιάτικο δειλινό. Ο ουρανός στη δύση ολοκόκκινος έκανε τα δυο παιδιά να μελαγχολήσουν και να νοσταλήσουν τους παλιούς καλούς φίλους.

Βοήθησαν όλοι και τακτοποιήθηκαν τα πάντα: έπιπλα, ρούχα, μαγειρικά σκεύη, βιβλία, όλα μέχρι το βράδυ. Κοιμήθηκαν κουρασμένα, ωστόσο ικανοποιημένα που γύρισαν στο πατρικό τους σπίτι.

Ξημέρωσε Κυριακή. Ανοιξιάτικη δροσερή. Τι έκπληξη, Θεέ μου. Στο δωμάτιό τους ένας μεγάλος χαρταετός.

– Σ' ευχαριστούμε, πατέρα.

Είναι σίγουρα πως κάθισε αργά το βράδυ να τους τον φτιάξει, για να μπορέσει να τους χαρίσει την πρώτη κυριακάτικη χαρά στο δικό τους σπίτι. Από μικρά παιδιά παίζανε με τους χαρταετούς τέτοια εποχή. Μαζί κι ο πατέρας που έκανε πάντα σα μικρό παιδί.

– Σ' ευχαριστούμε, είπανε ξανά και τον φίλησαν.

Χαρούμενα και τα δυο ανέβηκαν στην ταράτσα. Ο αέρας πρωινός - δροσερός φυσούσε από το Νότο. Και νάτος κιόλας ο χαρταετός όμορφος - καμαρωτός να πετά κι όλο να τραβά κατά το Βορρά. Ο σπάγκος ήταν μακρύς και γερός. Τον άφησαν όλο. Πόσο όμορφα νιώθανε. Σαν τον παλιό καλό καιρό.

※ διαχωριστική γραμμή ανάμεσα στους Ελληνοκύπριους και τους Τουρκοκύπριους

Ξαφνικά λίγο πιο κάτω κατά το Βορρά, λίγο πιο πέρα από τη «γραμμή»* από μια άλλη ταράτσα αντίκρυ, δυο άλλα παιδιά κουνούσαν τα χέρια χαρούμενα και ξεφώνιζαν.

- Σίγουρα μας καλωσορίζουν, ψιθύρισε ο Γλαύκος.
- Πρέπει και μεις να φωνάξουμε να μας ακούσουν, σκέφτηκε η Δανάη.
- Τι να πούμε;
- Να, κάτι για να δείξουμε πως θέλουμε να 'μαστε «φίλοι».

Δυο ταράτσες, τέσσερα παιδιά, μια «γραμμή» ανάμεσά τους κι ένας χαρταετός. Ακόμα κι ένα νήμα γερό που ξεκινά από τούτα τα παιδιά και φτάνει με το χαρταετό ως τ' άλλα.

- Εγώ λέω να γράψουμε στο χαρταετό ένα μήνυμα.
- Κατάλαβα. Δηλαδή κάτι που να λέει πως δε θέλουμε πολέμους. Θέλουμε να ζήσουμε αδελφωμένα...

Την άλλη μέρα ο χαρταετός έγραφε: «ΕΙΡΗΝΗ, ΑΓΑΠΗ». Ευτυχώς φυσούσε πάλι από το Νότο. Τι όμορφα! Ακόμα κι ο ίδιος ο χαρταετός βιαζόταν να πετάξει και να φτάσει γοργότερα στ' αντικρινά παιδιά.

- Μα αν δεν ξέρουν ελληνικά; Αν δεν μπορέσουν να το διαβάσουν; σκέφτηκε ο Γλαύκος.
- Δεν έχει σημασία, θα καταλάβουν. Θα το νιώσουν.

※ συνάντηση

Πραγματικά. Ήταν ένα χαρούμενο συναπάντημα.* Με χαρούμενα ξεφωνητά μια απ' εδώ και μια απ' εκεί πέρασαν όλο το δειλινό τους χωρίς να βαρεθούν.

Την επομένη σαν βγήκαν να πετάξουν το χαρταετό απογοητεύτηκαν. Ο αέρας φυσούσε από το Βορρά.

– Πώς θα καταλάβουν οι φίλοι μας τώρα πως είμαστε στην ταρατσα; Έμειναν αρκετή ώρα να κοιτάζουν λυπημένα κατά τη μεριά των απέναντι φίλων. Πώς θα στείλουν σήμερα το μήνυμά τους;

Ξαφνικά ένας χαρταετός φάνηκε να ξεκινά από την άλλη μεριά και να φτάνει ως τη δική τους ταρατσα. Πέρασε κι αυτός τη «γραμμή» πάνω από τα φυλάκια και τα σύρματα και νάτον περήφανος μπροστά τους. Κάτι έγραφε κι αυτός σε μια γλώσσα που δεν ήξεραν να τη διαβάσουν. Όμως τα παιδιά κατάλαβαν, ένιωσαν το μήνυμά τους και φώναξαν χαρούμενα:

– Ζήτω...

Ξεφώνιζαν κι αυτά, ξεφώνιζαν κι εκείνα. Ήταν μια χαρούμενη, τρελή ανταλλαγή ζητωκραυγών, αγάπης, φιλίας. Βλέποντάς τα ένας ξένος ποτέ δεν θα πίστευε πως ένα χρόνο πριν η ανταλλαγή αυτή ήταν φωτιά, σφαίρες, αίμα, θάνατος. Όχι, προς Θεού, η ανταλλαγή αυτή δε γινόταν από παιδιά. Αν τα ρωτούσαν, θα 'ταν όλα αλλιώςτικα...

Οι παιδικές καρδιές βρήκαν το φυσικό τους ρυθμό.

Ξέχασαν τα λάθη των μεγάλων.

Δυο ταρατσες, τέσσερα παιδιά, μια «γραμμή» ανάμεσά τους κι ένας χαρταετός κάθε φορά που φυσά από Νότο ή από Βορρά. Και το νήμα τόσο γερό να ξεκινά πότε από τούτα κι άλλοτε από κείνα τα παιδιά και να δένει γερά τις καρδιές τους.

– Αν τέτοιους χαρταετούς, σκέφτηκε η Μάνα, αφήσουμε όλοι να πετάξουν, τότε θα σβήσουν από μόνες τους οι «γραμμές», τότε θα λειώσουν τα σύρματα. Δεν θ' αντέξουν κάτω από τέτοια αγάπη...

Δραστηριότητες

1. Τι νομίζετε ότι συμβολίζει ο χαρταετός στο διήγημα αυτό;
2. Γιατί δεν μπορούν να συναντηθούν τα παιδιά και να πετάξουν όλα μαζί τους χαρταετούς τους;
3. Συναντιούνται δύο παιδιά, ένα από κάθε «μεριά», και συζητούν για την κατάσταση στο νησί τους. Μπορείτε να φανταστείτε το διάλογό τους;
4. Χωριζόμαστε σε δύο ομάδες και η καθεμιά (ύστερα από προτάσεις των μελών της) προτείνει τρόπους με τους οποίους μπορεί να γίνει ο κόσμος μας καλύτερος.

Μαρία Πυλιώτου (Λευκόνοικο Κύπρου 1935)

Δασκάλα και συγγραφέας βιβλίων για παιδιά. Τα θέματά της είναι εμπνευσμένα από την ιστορία του νησιού της. Έγραψε τα βιβλία: *Χαρούμενοι χαρταετοί*, *Τα παιδιά του ήλιου*, *Το κάστρο μας*, *Το ασημένιο καπνιστήρι*, *Η αρβύλα που 'γινε βαρκούλα*.

Μετά την εισβολή, το 1974 (φωτογραφία)

Προτάσεις για διάβασμα

Φιλίσα Χατζηχάννα, *Η Ντιντόν, ο Παβελάκης μου κι εγώ*, εκδ. Καστανιώτη.

Λεία Καραβία – Θερπίλ Ουράλ, *Ένα θαλασσινό γεφύρι*, εκδ. Φυτράκη.

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Αιγιαλούσα

Το ποίημα αυτό αναφέρεται στα γεγονότα που ακολούθησαν την εισβολή των Τούρκων στην Κύπρο τον Ιούλιο του 1974, δηλαδή στην κατοχή ενός μέρους του νησιού και στη βίαιη απομάκρυνση των κατοίκων του. Το συγκεκριμένο απόσπασμα περιγράφει ένα τέτοιο γεγονός.

Δυο μέρες πριν να φύγουμε ήρτε* κείνος που θα στρογγυλοκάθονταν στο σπίτι. Γυρεύει το κλειδί. Του λέω: «Εγώ κλειδί δεν έχω και δεν έχει το χωριό μας. Εμείς ξεκλειδωτά είχαμε τα σπίτια γιατί κανένας δεν καταδεχόταν να μπει μέσα στον άλλου την αυλή». Δεν είπε τίποτα, έφυγε, ξανάρτε την άλλη μέρα. Του είπα: «Έλα πιάσε τούτο το πιάτο, φώναξε τον σκύλο να του το δώσεις να σε συνηθίσει, για να μην κλαίει το κτηνόν* μας όταν θα 'χουμε φύγει». Το έπιασε, του φώναξε, όμως ο σκύλος του 'δειξε τα δόντια.

Χαμαί* το πιάτο. Κίνησε να φύγει. Του λέω: «Μίαν χάριν από σένα' έπαρε ως αύριον 'πομονήν* στ' ανάθεμαν να πάμεν κι ύστερα να 'ρτεις να 'μπεις μες στο σπίτι».

Την άλλη μέρα έδεσα τον σκύλο να μην μας ακλουθά,* το πλάσμαν του Θεού. Του έβαλα φαΐ, νερό κι εμπήκαμε ο άντρας μου κι εγώ στο φορτηγό.

* ήρθε

* το ζώο

* χάρω

* κάνε υπομονή

* ακολουθεί

Δραστηριότητες

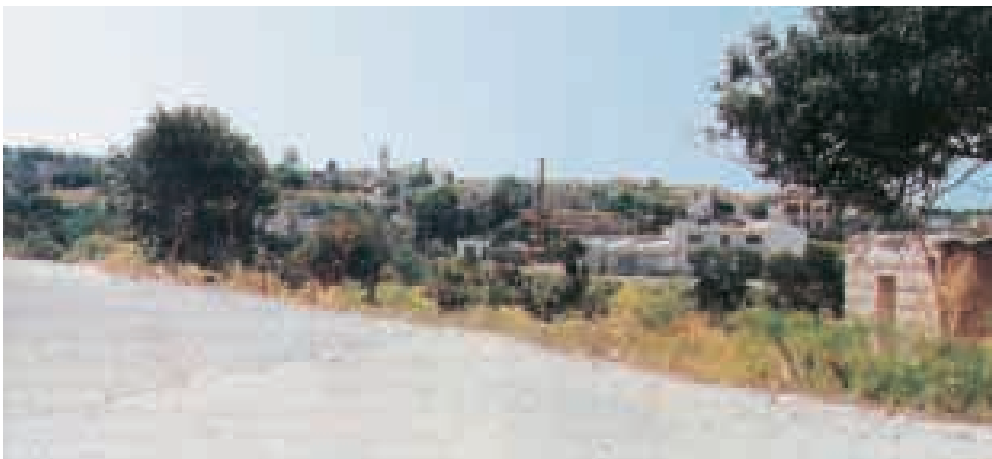
1. Μπορείτε να περιγράψετε με δικά σας λόγια το γεγονός που αναφέρεται στο ποίημα;
2. Πού φαντάζεστε ότι πήγαν με το φορτηγό οι ιδιοκτήτες, όταν διώχτηκαν από το σπίτι τους; Μπορείτε να συνεχίσετε την ιστορία;
3. Τι να έγινε ο σκύλος;
4. Αφού διαβάσετε με προσοχή τα λόγια του ιδιοκτήτη του σπιτιού, να μιλήσετε για τα συναισθήματά του. (Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε στίχους και φράσεις ή λέξεις του ποιήματος).
5. Χάνετε κάτι που αγαπάτε πολύ. Πώς νιώθετε; Τι θα θέλατε εκείνη τη στιγμή;

Κυριάκος Χαραλαμπίδης (Άχνα Κύπρου 1940)

Ποιητής και εκπαιδευτικός. Μεγάλωσε στην Αμμόχωστο και σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο της Αθήνας. Στα ποιήματά του τον απασχολεί κυρίως η μοίρα της Κύπρου και οι περιπέτειες του ελληνισμού. Ποιητικές συλλογές του είναι οι εξής: *Πρώτη πηγή, Η άγνοια του νερού, Το αγγείο με τα σχήματα, Αχαιών ακτή, Μεθιστορία, Δοκίμιν.*

Πρόταση για διάβασμα

Μαρία Πυλιώτου, *Το ασημένιο καπνιστήριο*, εκδ. Πατάκη.

Κύπρος, Κατεχόμενα (φωτογραφία)

«Υγείά μου, πλούτη μου»

*Στο δρόμο και στο πάλεμα
και στο λιθάρι,
των ευγενών Αγώνων
λάμψε την ορμή...*

Κωστής Παλαμάς

Ευγένιος Τριβιζάς

Η Δόνα Τερηδόνα

Ζούσε κάποτε στην Ισπεπονία μια πεντάμορφη κυρά που τη λέγανε Δόνα Τερηδόνα. Η Δόνα Τερηδόνα είχε το πιο γλυκό και φωτεινό χαμόγελο του κόσμου. Όσο γλυκό και φωτεινό όμως ήταν το χαμόγελό της, τόσο μοχθηρή και ύπουλη ήταν η ψυχή της.

Κάθε πρωί η Δόνα Τερηδόνα ρωτούσε τον καθρέφτη της, έναν αστραφτερό καθρέφτη με χρυσή, γυαλιστερή κορνίζα:

– Καθρέφτη, καθρεφτάκι, ποια στον κόσμο αυτό έχει το χαμόγελο το πιο γλυκό;

– Αναμφισβήτητα εσείς, Δόνα Τερηδόνα, και αυτό δεν το λέω για να σας κολακέψω, απαντούσε ο καθρέφτης.

Μια μέρα συνέβη κάτι το εντελώς αναπάντεχο. Η Δόνα Τερηδόνα ρώτησε, όπως συνήθιζε, τον πιστό της καθρέφτη:

– Καθρέφτη, καθρεφτάκι, ποια στον κόσμο αυτό έχει το χαμόγελο το πιο γλυκό;

– Το ομορφότερο χαμόγελο στον κόσμο το έχει η Λουκία.

– Τι έκανε, λέει; Λουκία; Ποια είναι αυτή η χαζο-Λουκία;

– Δεν την ξέρεις;

– Όχι! Πού να την ξέρω;

– Είναι ένα κοριτσάκι, που μόλις μετακόμισε στη γειτονιά μας.

Την άλλη μέρα η Δόνα Τερηδόνα έβαλε σε εφαρμογή το σατανικό της σχέδιο. Πρώτα απ' όλα έστειλε τρεις γορίλες με σομπρέρο,* που είχε στη δούλεψή της, να αρπάξουν τον οδοντογιάτρο της περιοχής και να τον φυλακίσουν στα ανήλιαγα* υπόγεια του πύργου της.

Ύστερα άνοιξε ένα ζαχαροπλαστείο στην οδό Ουράνιου Τόξου, ακριβώς απέναντι από το σπίτι που έμενε η Λουκία.

Όταν το άλλο πρωί η Λουκία βγήκε στο δρόμο, για να πάει στο σχολείο, είδε το ζαχαροπλαστείο με τις βιτρίνες φίσκα* από τούρτες, σοκολατάκια, πάστες και λουκουμάκια. Τα λιγουρεύτηκε και μπήκε μέσα.

– Καλημέρα σας.

– Καλημέρα! τη γλυκοχαιρέτησε η Δόνα Τερηδόνα μ' ένα πλατύ χαμόγελο. Τι επιθυμείς, καλό μου κοριτσάκι;

– Αυτά εδώ τα γλειφιτζούρια, τα μεγάλα, τα στριφογυριστά, με τα τρία χρώματα, πόσο έχουνε;

– Δωρεάν.

– Τότε θα πάρω ένα ή μάλλον τρία.

Κι αυτές εδώ οι τρούφες;

– Οι τρούφες; Για να δω τον τιμοκατάλογο... Δωρεάν!

– Αλήθεια; Βάλτε μου τότε μισό κιλό ή μάλλον ενάμισι.

Η Δόνα Τερηδόνα περίμενε μερικές μέρες, για να δώσει τον καιρό στη Λουκία να φάει τα ψώνια

της, και ρώτησε νωχελικά* τον καθρέφτη:

* μεγάλο
καπέλο

* σκοτεινά

* γεμάτες

* βαριεστημένα

– Καθρέφτη, καθρεφτάκι, ποια στον κόσμο αυτό έχει το χαμόγελο το πιο γλυκό;

– Ε, δεν είπαμε; αποκρίθηκε ο καθρέφτης. Η Λουκία!

– Ποια Λουκία, μωρέ; Είσαι στα καλά σου; Δε χαλάσανε τα δόντια της;

– Όχι.

– Γιατί;

– Επειδή η Λουκία δεν είναι καμιά χαζούλικη μικρούλα. Είναι τετραπέρατη. Κάθε βράδυ πλένει καλά καλά τα δόντια της. Ποτέ, μα ποτέ δεν το ξεχνάει.

Η Δόνα Τερηδόνα κάλεσε τους γορίλες με τα σομπρέρο, τους έδωσε ένα τσουβάλι και τους είπε:

– Πηγαίνετε στο σχολείο της Λουκίας. Μόλις τη δείτε να στρίβει τη γωνία, ριχτείτε της, αρπάξτε την και κουβαλήστε την εδώ.

– Μάλιστα. Στις προσταγές σας.

Οι γορίλες πήρανε ένα τσουβάλι, ανεβήκανε στη μοτοσικλέτα τους, πήγανε στο σχολείο και περιμένανε κρυμμένοι πίσω από μια βελανιδιά. Μόλις είδανε τη Λουκία να βγαίνει, χυμήξανε, την αρπάξανε, τη βάλανε στο τσουβάλι, την πήγανε στον πύργο και την κλειδώσανε σε ένα δωμάτιο που το είχε ετοιμάσει ειδικά για το σκοπό αυτό η Δόνα Τερηδόνα.

Κάθε μέρα οι γορίλες πήγαιναν στο κελί της Λουκίας τα πιο εξαίσια ζαχαρωτά!

– Όχι! Όχι! Όχι!!! Δε θα τ' αγγίξω, έλεγε μέσα της. Δε θα τ' αγγίξω, γιατί δεν έχω μαζί μου οδοντόβουρτσα και θα χαλάσουνε τα δόντια μου αν τα φάω.

Όσο περνούσαν όμως οι μέρες και δεν έβαζε μπουκιά στο στόμα της, τόσο πιο δύσκολο ήταν να αντιστέκεται στον πειρασμό.

Την έβδομη μέρα οι γορίλες φέρανε στο κελί μια υπέροχη, τεράστια, πανέμορφη, δεκαώροφη γαμήλια τούρτα. Η Λουκία δεν άντεξε άλλο, άρπαξε το

κουτάλι, πήρε μια μεγάλη, μια πελώρια, μια τεράστια κουταλιά και ετοιμάστηκε να τη βάλει στο στόμα της.

– Συγγνώμη! άκουσε τότε μια ψιλή φωνίτσα. Εσύ είσαι η Λουκία;

– Ναι. Ποιος μιλάει;

– Εγώ. Το γκρίζο ποντίκι με την κίτρινη ουρά. Εδώ στο πάτωμα. Σου 'φερα ένα μήνυμα. Είναι δεμένο στην ουρά μου με μια κόκκινη κλωστή.

– Μήνυμα; Ποιος το στέλνει;

– Διάβασέ το και θα δεις.

Η Λουκία πήρε το μήνυμα και το διάβασε.

Λουκία,

Είμαι ο Θανάσης ο οδοντίατρος. Βρίσκομαι φυλακισμένος στο αντικρινό κελί. Σε θαυμάζω, Λουκία. Αλλά δεν υπάρχει λόγος να χαλάς τη ζαχαρένια σου. Κάνε ό,τι σου πει ο Ποντικοσουρταφέρτας, το έμπιστο ποντίκι που σου έφερε το μήνυμα.

Με ανυπόκριτο θαυμασμό
Θανάσης Πολφός*

* ειλικρινή

– Τι πρέπει να κάνω; ρώτησε η Λουκία.

– Να ξεγελάσεις τη Δόνα Τερηδόνα, εξήγησε ο Ποντικοσουρταφέρτας.

– Μπα, αλήθεια; Και πώς, παρακαλώ, θα την κάνω να πιστέψει ότι έφαγα την τούρτα, αν δεν τη φάω;

– Θα τη φάω εγώ και η παρέα μου.

– Και πώς θα την κάνω να πιστέψει ότι χαλάσανε τα δόντια μου;

– Θα τα μαυρίσεις με το καρβουνάκι.

– Ποιο καρβουνάκι;

– Αυτό που μου έδωσε ο κύριος Πολφός.

Πέσανε όλα πάνω στη γαμήλια τούρτα και ώσπου να πεις «ποντικοουρά», δεν είχε μείνει ούτε ψίχουλο. Στο μεταξύ η Λουκία μαύρισε με το καρβουνάκι τα δόντια της.

Εκείνη τη στιγμή ακούστηκαν βήματα. Ήταν η Δόνα Τερηδόνα και οι γορίλες που έρχονταν να δουν αν η Λουκία είχε φάει την τούρτα.

– Για να δω τα δοντάκια σου, είπε μελιστάλαχτα η Δόνα Τερηδόνα. Για άνοιξε το στοματάκι σου!

– Ορίστε, χαμογέλασε η Λουκία.

– Βλέπω ότι μαυρίσανε τα δοντάκια σου.

– Αλήθεια; Τι κρίμα!

– Κατάμαυρα είναι. Έχουνε τα μαύρα τους τα χάλια. Δίνε του τώρα. Και αν θες τη συμβουλή μου, μην πολυχαμογελάς, γιατί, αν τύχει να σε δει κανείς, θα του κοπεί η χολή του, και ποιος τον σώζει!

– Ευχαριστώ για την ευγενική σας συμβουλή, καλή μου κυρία. Θα τη λάβω σοβαρά υπ' όψη μου. Μπορώ να πηγαίνω τώρα;

– Μπορείς! απάντησε η Δόνα Τερηδόνα. Αφήστε την ελεύθερη, έδωσε εντολή στους γορίλες. Και τον οδοντογιατρό επίσης. Δεν τον χρειαζόμαστε πια. Έτσι που έγιναν τα δόντια τής χαζούλας, δε θεραπεύονται με τίποτα.

Δραστηριότητες

1. Διασκευάζουμε την ιστορία σε κόμικς και την παρουσιάζουμε στην τάξη.
2. Μοιραζόμαστε σε τρεις ομάδες: η πρώτη θα γράψει για τη Δόνα, η δεύτερη για τη Λουκία και η τρίτη για το μαγικό καθρέφτη. Κάθε ομάδα διαβάζει την ιστορία της στην τάξη.
3. Δημιουργούμε μια φανταστική ηρωίδα, της δίνουμε το όνομα «Μάχη Συνάχι» και γράφουμε τη βιογραφία της.

Ευγένιος Τριβιζάς (Αθήνα 1946)

Διδάσκει σε Πανεπιστήμιο της Αγγλίας. Έχει γράψει παραμύθια, μυθιστορήματα, θεατρικά έργα και ποιήματα. Χρησιμοποιεί το χιούμορ και τη φαντασία για να μιλήσει στα παιδιά για θέματα όπως η καταστροφή της φύσης, η ειρήνη, οι σχέσεις των ανθρώπων. Μερικά από τα έργα του: *Ο χιονάνθρωπος και το κορίτσι*, *Τα τρία μικρά λυκάκια*, *Το όνειρο του σκιάχτρου*: οι σειρές: *Η Χαρά και το Γκουντούν* και *Το νησί των πυροτεχνημάτων*, *Φρουτοπία* (κόμικς), *Το τηγάνι του δήμιου*.

Πρόταση για διάβασμα

Αγγελική Βαρελλά, «Το ελεφαντάκι που είχε πονόδοντο», από το βιβλίο *Δράκε, δράκε, είσ' εδώ*; εκδ. Πατάκη.

Σοφία Ζαραμπούκα

Ο ωραίος Δαρείος

Όποιος τον έβλεπε να κάθεται και να καμαρώνει στο παράθυρο έσκαγε απ' τη ζήλια του. Ήταν λεπτός με πράσινα μάτια, γκρίζος, γυαλιστερός, με κόκκινο λουράκι.

Αμίλητος, πίσω απ' το τζάμι, καμιά φορά ακίνητος για ώρες, έμοιαζε ψεύτικος.

Ζούσε με το αφεντικό του, τον κύριο Τίτο, που ήταν διαιτολόγος-μουσικολόγος.

Ήξερε δηλαδή όλες τις τροφές και τι πρέπει να τρώει ο καθένας, και όλες τις μουσικές και τα όργανα.

Κάθε πρωί ο Δαρείος και ο διαιτολόγος Τίτος τρώγανε το ίδιο πρωινό.

Ένα αυγό, πορτοκαλάδα, γάλα και ψωμί με μέλι.

Ο Δαρείος τηγανητό.

Ο Τίτος βραστό.

Ο Δαρείος γάλα.

Ο Τίτος πορτοκαλάδα.

Ψωμί με μέλι και οι δύο.

Ο Δαρείος βλέπει τηλεόραση μόνο αν έχει Μίκυ Μάους. Αλλιώς, ξαπλώνει στον καναπέ και διαβάζει Μίκυ Μάους. Καμιά φορά ανεβαίνει στο πρεβάζι του παράθυρου και χαζεύει έξω τη νυχτερινή ζωή των άλλων γάτων. Εκεί, γύρω απ' τις σακούλες με τα σκουπίδια, είναι όλοι μαζεμένοι. Ένας γάτος έχει βρει κάτι καλό κι ο άλλος τον κυνηγάει. Ένας μικρούλης τρώει τσιπς και ένας ψωριάρης βρήκε μια πάστα μισοφαγωμένη. «Αυτή είναι ζωή», λέει μέσα του ο Δαρείος, «γεμάτη περιπέτειες...».

Από βδομάδα, δηλαδή τη Δευτέρα που μας έρχεται, ο Τίτος πάει ταξίδι.

Ο Δαρείος θα μείνει μόνος του επτά μέρες.

– Σου έχω αφήσει φαγητό, αλλά μην ξεχνάς κάθε μέρα τη σαλάτα, είπε, τον χαίδεψε, πήρε το λαγούτο* του κι έφυγε.

Εκείνο το πρώτο βράδυ της Δευτέρας, χωρίς καθόλου να διστάσει, ο Δαρείος αποφάσισε να φάει έξω!

– Τι ωραία η ζωή του δρόμου...

Τρία μερόνυχτα έμεινε έξω ο Δαρείος.

Γνωρίστηκε με τον περιπτερά κι έφαγε γαριδάκια και σοκολάτες με την καρδιά του.

Κοιμήθηκε κάτω απ' τα σταματημένα αυτοκίνητα και η γούνα του γέμισε λάδια.

Είχε μπροστά του κάμποσες μέρες μέχρι να γυρίσει ο Τίτος. Έφαγε ξανά μια πάστα, σκέτο πάχος από κρέας, μισό μπιφτέκι από κιμά, με σάλτσα από μπουκάλι, και μαγιονέζα με αυγά κι ένα σωρό τηγανητά.

Νόμιζε ότι θα σκάσει. Στομάχιασε.

«Ωρα να συμμαζευτώ», σκέφτηκε ο Δαρείος. «Δεν αισθάνομαι καλά».

Αποχαιρέτησε την παρέα και πήγε να μπει στο σπίτι του από την τρύπα της κουζίνας.

Αδύνατον. Έβαλε το κεφάλι, αλλά δεν περνούσε η κοιλιά. Ο Δαρείος είχε γίνει διπλός από την τρύπα.

«Τώρα τι θα γίνει; Πρέπει να κάνω δίαιτα μερικές μέρες, αλλιώς θα 'ρθει ο Τίτος και θα είμαι ακόμα έξω».

Αλλά στο δρόμο δεν έχει καλό φαί: ψάρι, κρέας και σαλάτα, όσπρια, λαχανικά και φρούτα, γάλα, γιαούρτι και τυρί, και από λίγο όλα. Έξω τρως ό,τι σου τύχει. «Θα φάω σκουπίδια, τι να κάνω, αλλά θα πάω στο γυμναστήριο», σκέφτηκε.

Κάθε μέρα γυμναζότανε δύο ώρες, αλλά τίποτα. Έμενε το ίδιο χοντρός. Όσοι ένα βράδυ είδε φως στο παράθυρο του σπιτιού του.

Πήγε από κάτω και νιαούριζε να τον ακούσει ο Τίτος. Άδικα ξελαιμιζότανε.

Μέσα ακούγαν μουσική και τρώγαν μαριδίτσα.

Να πάρει η ευχή, ήταν και Τρίτη, που έχουμε ψάρι. Ας ήταν και σκέτη σαλάτα, ας ήταν μπάμιες με κοτόπουλο, αλλά ας του άνοιγε...

Ο Δαρείος κοιμήθηκε στο χαλάκι της εισόδου περιμένοντας.

Το πρωί, βγαίνοντας, παρά λίγο να τον πατήσει ο Τίτος.

– Πού ήσουνα; Πώς έχεις γίνει έτσι; Έλα, μπρος, πάμε στο φούρνο.

– Δεν αντέχω, δεν μπορώ. Πρώτα θέλω το αυγό μου, γάλα και ψωμί με μέλι.

– Γάλα και ψωμί με μέλι; Εσύ πρέπει να τρως μόνο σαλάτα για να βρεις την παλιά σου φόρμα. Σε έχει πάρει η κάτω βόλτα. Πού 'ναι η ωραία γούνα; Πού 'ναι η κομπή σου μέση; Τι θα κάνουμε με εσένα;

– Θα χορεύω, είπε ο Δαρείος, θα χορεύω κάθε βράδυ, και θα τρώω πρώτα σαλάτα και μετά λίγο κρέας, ψάρι, όσπρια και χόρτα, όλα τα λαχανικά και φρούτα, γάλα, γιαούρτι και τυρί. Ε, κι αν πας πάλι ταξίδι, μπορεί μια τόση δα μικρούλα σοκολάτα...

Δραστηριότητες

1. Παρακολουθήστε στην τηλεόραση διαφημίσεις για τροφές που σας αρέσουν, αν και ξέρετε ότι δεν είναι υγιεινές. Συζητήστε γι' αυτές στην τάξη.
2. Συζητάμε και κρίνουμε στην τάξη τις διαφημίσεις που συγκεντρώσαμε. Με βάση τα συμπεράσματά μας δημιουργούμε δικές μας διαφημίσεις, για να προβάλουμε τις τροφές που προτείνει ο διαιτολόγος Τίτος. Αν υπάρχουν στο σχολείο σας κάμερα και βίντεο, μπορείτε να τα χρησιμοποιήσετε για την προβολή τους.

Σοφία Ζαραμπούκα (Αθήνα 1942)

Έχει γράψει και έχει εικονογραφήσει παραμύθια, ιστορίες, μυθιστορήματα και θέατρο. Επίσης, διασκεύασε για μικρά παιδιά έργα αρχαίων Ελλήνων συγγραφέων. Μερικά βιβλία της: *Στο δάσος*, *Το Βρωμοχώρι*, *Ειρήνη Αριστοφάνη*· οι σειρές: *Μυθολογία* και *Φίλοι φίλοι καρδιοφίλοι*.

Πρόταση για διάβασμα

Τζιλ Μέρφου, *Μία δίαιτα για ελέφαντες*, εκδ. Ρώσση.

Ο μαύρος ήλιος

Και οι γιατροί κάνουν λάθη πότε πότε. Και οι γονείς ανησυχούν μερικές φορές χωρίς ιδιαίτερο λόγο. Δύο ιατρικά λάθη θα διορθωθούν έγκαιρα, αν διαβάσετε προσεχτικά τη φρασούλα «είναι η έκλειψη του ήλιου», που συνοδεύει τη ζωγραφιά του κοριτσιού.

Η κόρη μου ζωγράφισε
ολόμαυρο έναν ήλιο.
Είχε βάλει γύρω γύρω
πού και πού καμιά ακτίνα
με μπογιά πορτοκαλί.

Έκοψα λοιπόν το φύλλο
το 'δειξα σ' ένα γιατρό
που αμέσως πήρε ύφος
λυπημένο σοβαρό
και μου είπε ορθά κοφτά
«θα 'χει ψυχολογικά».

«Μέσα στο μυαλό της κρύβει κάτι
κι είναι λυπημένη
και τα βλέπει όλα μαύρα η καημένη,
μα αν το πρόβλημά της είναι
οφθαλμολογικό,
πήγαινε στον ειδικό
να της βάλει γιατρικό».

Ακούγοντας αυτά για το παιδί μου
από το φόβο παρά λίγο να κοπεί η αναπνοή μου.
Μα κοιτώντας πάλι, βρήκα σε μια γωνιά του φύλλου
μια φρασούλα που έλεγε: «είναι η έκλειψη του ήλιου».

Δραστηριότητες

1. Διαβάστε το ποίημα και δείξτε με λόγια τού κειμένου ότι το παιδί δεν έχει κανένα πρόβλημα υγείας.
2. Ζωγραφίστε το δικό σας παράξενο ήλιο. Μην ξεχάσετε να δηλώσετε με μια φράση πού οφείλεται η παραξενιά του.

Τζιάνι Ροντάρι (1920 - 1980)

Από τους μεγαλύτερους παραμυθάδες, Ιταλός στην καταγωγή· θεωρείται από τους ανανεωτές της σύγχρονης παιδικής λογοτεχνίας. Μερικά έργα του: *Το βιβλίο με τα λάθη*, *Ένα λεπτό κρεμμύδι*, *Παραμύθια απ' το τηλέφωνο*.

Πρόταση για διάβασμα

Amelie Cantin, *Ο πειρατής κόλλησε γρίπη*, εκδ. Μεταίχμιο.

Μάρω Λοϊζου

Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι

Η Κατερίνα δε νυστάζει καθόλου. Ποτέ δε νυστάζει, άμα έχουνε ξένους. Μόνο που, όσο περνάει η ώρα, θέλει να μαθαίνει όλο και περισσότερα.

Θέλει να μάθει τι γεύση έχει το κρασί του μπαμπά, πόσα τσιγάρα υπάρχουν μέσα στο πακέτο του κυρίου Τάκη και πώς ανοίγει και κλείνει η τσάντα της κυρίας Γεωργίας. Και τότε η μαμά λέει: «Κατερίνα, αρκετά. Γρήγορα στο κρεβάτι σου». Τρεις φορές της το λέει. Η Κατερίνα όμως δεν ακούει.

«Το ξέρεις πως είναι αργά, μωρό μου. Πρέπει να πας για ύπνο».

Η μαμά την πιάνει από το χέρι και την οδηγεί στο δωμάτιό της. Τη βοηθάει να γδυθεί και της στρώνει το κρεβάτι.

«Καληνύχτα, χρυσό μου», της λέει.

Τη σκεπάζει και της δίνει ένα φιλάκι στο μάγουλο.

«Μαμά, μην κλείσεις σήμερα το φως, σε παρακαλώ».

«Μην ακούω ανοησίες, Κατερίνα. Ξέρεις πολλούς ανθρώπους να κοιμούνται με το φως αναμμένο;».

«Ούτε και την πόρτα, μαμά».

«Σε παρακαλώ, Κατερίνα. Μα τι έχεις πάθει απόψε; Ολόκληρη κοπέλα είσαι πια... Έλα, κλείσε τα μάτια σου και κοιμήσου... Γρήγορα...», λέει η μαμά και βγαίνει κλείνοντας πρώτα το φως και ύστερα την πόρτα.

Στην αρχή η Κατερίνα δε βλέπει τίποτα. Όλα είναι σκοτάδι. Δε βλέπει απολύτως τίποτα. Ούτε καν την Κατερίνα. «Κατερίνα!», φωνάζει

τρομαγμένη. Δεν της απαντάει κανείς. Κι αυτή χώνει το κεφάλι της κάτω από τα σκεπάσματα και κλείνει τα μάτια της. Σφιχτά. Πολύ σφιχτά. Γκαπ, γκουπ, ακούει να χτυπά η καρδιά της. «Κατερίνα!», ξαναφωνάζει και την πιάνουμε τα κλάματα. Τι σκληρή που είναι η μαμά! Γιατί την άφησε μόνη, κατάμονη μέσα στο μαύρο σκοτάδι; Καθόλου δεν τη λυπάται! Κι αν τη φάνε οι λύκοι; Κι αν τη δαγκώσουν τα σκυλιά; Κι αν την πνίξουνε τα φίδια; Γίνεται μικρή σαν κουβαράκι και τραβιέται στην άκρη του κρεβατιού. Μένει ακίνητη και σφίγγει κι άλλο τα μάτια της. Κόκκινα λαμπερά φωτάκια αστράφτουν παντού, σαν τα μάτια της μάγισσας στη σκοτεινή σπηλιά. «Βοήθεια!», φωνάζει κι αρχίζει να τρέχει για να ξεφύγει. Όμως δε βρίσκει πουθενά την έξοδο της σπηλιάς. Κι όλο τρέχει... κι όλο τρέχει... Πέφτει, σηκώνεται... Τα γόνατά της ματώνουν, τα χέρια της γδέρνονται...

«Ψιτ, ψιτ», ακούει τότε μια φωνή. Η Κατερίνα κοιτάζει γύρω γύρω. Παντού μαύρο πηχτό σκοτάδι. Δε βλέπει τίποτα. «Ψιτ, ψιτ», ξανακούγεται η φωνή.

«Δε σε βλέπω. Πού είσαι;».

«Πώς θες να με δεις, χαζή, αφού είμαι αόρατος και μ' αυτό το σκοτάδι δεν μπορεί κανείς να δει ούτε τη μύτη του;».

«Τι θες να κάνω;».

«Δώσ' μου το χέρι σου».

Η Κατερίνα απλώνει δισταχτικά το δεξί της χέρι. Και τότε κάτι παράξενο συμβαίνει. Μια ζεστασιά την πλημμυρίζει. Μια ζεστασιά γαλάζια.... Τα υγρά γκρίζα τείχη της σπηλιάς σωριάζονται σε ερείπια και τα χιλιάδες κόκκινα μάτια της μάγισσας γίνονται εκατομμύρια αστέρια και

πλανήτες και γαλαξίες. Και η γαλάζια Κατερίνα ταξιδεύει ανάμεσά τους, κρατώντας σφιχτά από το χέρι τον Αόρατο. Δε μιλάνε. Δε λένε τίποτα. Μόνο γελάνε. «Χαχαχά», γελάει ο Αόρατος. «Χαχαχά», γελάει η Κατερίνα.

«Μα επιτέλους!... Θα ξυπνήσεις καμιά φορά; Τι γέλια είναι αυτά;».

Η Κατερίνα ανοίγει ξαφνιασμένη τα μάτια της και βλέπει πάνω από το προσκέφαλό της τη μαμά της να χαμογελάει και να προσπαθεί να την ξυπνήσει. Κοιτάζει γύρω της απογοητευμένη. Ο ήλιος έχει πλημμυρίσει το δωμάτιο.

«Πού πήγε ο Αόρατος;».

«Ποιος αόρατος;».

«Ο Αόρατος, μαμά..., που μου κρατούσε το χέρι και μ' έκανε γαλάζια...».

«Μου φαίνεται πως κοιμάσαι ακόμη, μωρό μου.

Ονειρεύεσαι κιόλας».

Δραστηριότητες

1. Τι φοβάται η Κατερίνα; Μπορείς να ζωγραφίσεις τους φόβους της;
2. Ο Αόρατος κι εσύ ταξιδεύετε με την Κατερίνα στο όνειρό της. Πού αλλού θα μπορούσατε να πηγαίνατε;
3. Μίλησε, αν θέλεις, για τους φόβους που αισθάνεσαι. Μοιάζουν με αυτούς της Κατερίνας ή των συμμαθητών σου;
4. Η τάξη μας έχει το δικό της Αόρατο. Τι θα μπορούσε ή τι θα θέλαμε να κάνει για μας;

Μάρω Λοΐζου (Αθήνα 1940)

Έχει γράψει πολλά βιβλία για παιδιά. Το έργο της αναφέρεται στη μαγεία της παιδικής ηλικίας, στο περιβάλλον, στην ελληνική παράδοση, στην παράδοση άλλων πολιτισμών, στην ειρήνη και στη συναδέλφωση των λαών. Μερικά βιβλία της: *Ήταν και δεν ήταν, Ένα παραμύθι μια χώρα, Η Ονειρώ, Η πολιτεία του βυθού, Οι περιπέτειες του χαμόγελου, Η νύχτα τρέχει να συναντήσει τη μέρα.*

Πρόταση για διάβασμα

Ζίγκριντ Λάουμπε, *Η Λία ζωγραφίζει*, εκδ. Κάστωρ.

Η αιμοδοσία

Ο Φίλιππος που διηγείται το περιστατικό αυτό, και ο Άρης, ο τραυματίας που χρειάζεται επείγοντως αίμα, ζουν στην ίδια οικογένεια. Δεν είναι όμως αδέρφια. Η μητέρα του πρώτου έχει παντρευτεί τον Ορέστη, τον πατέρα του Άρη. Το χειρουργείο, η αιμοδοσία, η αγωνία θα γίνουν αφορμή ώστε τα δυο παιδιά να έρθουν πιο κοντά το ένα στο άλλο.

Ο Άρης είναι στο νοσοκομείο. Είπανε πως θα ζήσει. Δηλαδή πρέπει να ζήσει, γιατί αλλιώς...

Όταν τηλεφώνησε ο Ορέστης τη νύχτα, πετάχτηκα κι εγώ, που μόλις είχα ξαπλώσει. Ντύθηκα κι ας μην ήθελε η μαμά. Πήγαμε μαζί στο νοσοκομείο. Βρήκαμε τον Ορέστη έξω από το χειρουργείο. Μου φάνηκε γέρος κι αδύνατος, τόσο που τρόμαξα να τον γνωρίσω. Μιλούσε με κόπο, μας εξήγησε με δυσκολία πώς έγινε η σύγκρουση.

Χρειαζόμαστε αίμα και η ώρα περνάει, μας κοίταξε σαν χαμένος.

– Ε, καλά, μην κάνεις έτσι, θα βρούμε, τον παρηγόρησε η μαμά. Θα δώσουμε όλοι.

Τότε ξαφνικά έγειρε κείνος μέσα στις χούφτες του κι άρχισε να κλαίει, όπως τα παιδιά.

– Έχει την πιο σπάνια ομάδα και δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή, είπε με μια φωνή που δεν έμοιαζε με τη δική του. Είναι νύχτα, έλεγε, και δυσκολεύονται να βρουν αιμοδότη. Δεν ωφελεί όσο αίμα κι αν δώσουμε εμείς.

Η μαμά μου είχε γίνει κατάσπρη, έτρεμε ολόκληρη...

Μόνο από τύχη μπορεί πια να βρεθεί αίμα Όμικρον – ρέζους αρνητικό. Και η ώρα περνάει...

Όμικρον – ρέζους αρνητικό; Όμικρον – ρέζους αρνητικό; Δηλαδή αυτό που έγραφε η δική μου εξέταση, τότε που παραλίγο να κάνω εγχείρηση αμυγδαλών, το θυμόμουν πολύ καλά! Την είχα φυλαγμένη με προσοχή την εξέταση, για να τη δώσω όταν θα ήταν να βγάλω ταυτότητα.

– Εγώ έχω τέτοιο αίμα! τους φώναξα.

Και χρειάστηκε να το φωνάξω κι εγώ δεν ξέρω πόσες φορές, για να το πιστέψουν.

– Δε γίνεται να δώσει αίμα ο μικρός, απάντησε ο γιατρός, όταν τους έπεισα να το πουν. Δεν επιτρέπεται αιμοδοσία σε τόσο μικρή ηλικία.

Και η ώρα περνούσε.

– Λυπάμαι, τον πλησίασε κάποιος από τους γιατρούς. Αν δε βρεθεί αίμα ως το πρωί, φοβάμαι πως θα είναι αργά πια για την επέμβαση.*

Το μυαλό μου είχε σταματήσει. Κατάλαβα μόνο πως βγήκε από μέσα μου μια φωνή δυνατή.

– Πάρτε μου λίγο αίμα, επιτέλους! Πέστε πως είχα πέσει και είχα χτυπήσει! Δε θα έχανα αίμα; Αφού έχετε εμένα εδώ μπροστά σας μ' αυτή την ομάδα, θα τον αφήσετε να πεθάνει;

*εγχείρηση

Ο γιατρός με κοίταξε σαστισμένος. Είπε κάτι σιγά με τους άλλους και ύστερα γύρισε προς το μέρος μου:

– Σύμφωνοι, είπε. Ας γίνει το τεστ.

Με πήγαν σ' ένα δωμάτιο, ξάπλωσα, ο Ορέστης έφεγγε τώρα δίπλα μου. Όλο και πιο νέος μου έμοιαζε, όλο και πιο νέος. Ένα τσίμπημα ένιωσα και τίποτ' άλλο.

Στις οχτώ το πρωί μας είπαν πως η επέμβαση τέλειωσε, πως βρέθηκε κι άλλο αίμα και πως ο Άρης ήταν «εκτός κινδύνου». Εμένα δε μ' άφησαν να τον δω. Με γύρισε στο σπίτι η μαμά, για να φάω καλά και να κοιμηθώ – έτσι της είπαν οι γιατροί. Μ' έφερε εδώ, λοιπόν, και ξαναπήγε αμέσως στο νοσοκομείο.

Πέρασα ολόκληρη τη μέρα μονάχος. Κάποτε ήθελα πάρα πολύ να λείπανε όλοι και να με άφηναν στην ησυχία μου. Τώρα το σπίτι μού φαίνεται παγωμένο, ξένο και άγριο. Και τι δε θα 'δυνα, για να ήταν και οι άλλοι εδώ, να είμαστε όλοι μαζί όπως πρώτα.

Δραστηριότητες

1. Κάποιες φορές ακούμε στις ειδήσεις ή βλέπουμε ανακοινώσεις για αιμοδοσία. Συζητάμε για το θέμα αυτό στην τάξη.
2. Πώς θα πείθατε έναν φίλο σας να δώσει αίμα σε μια δύσκολη στιγμή ενός συνανθρώπου μας;
3. Φανταστείτε τη συνέχεια της ιστορίας. Μπορείτε να την πείτε ή να τη γράψετε;

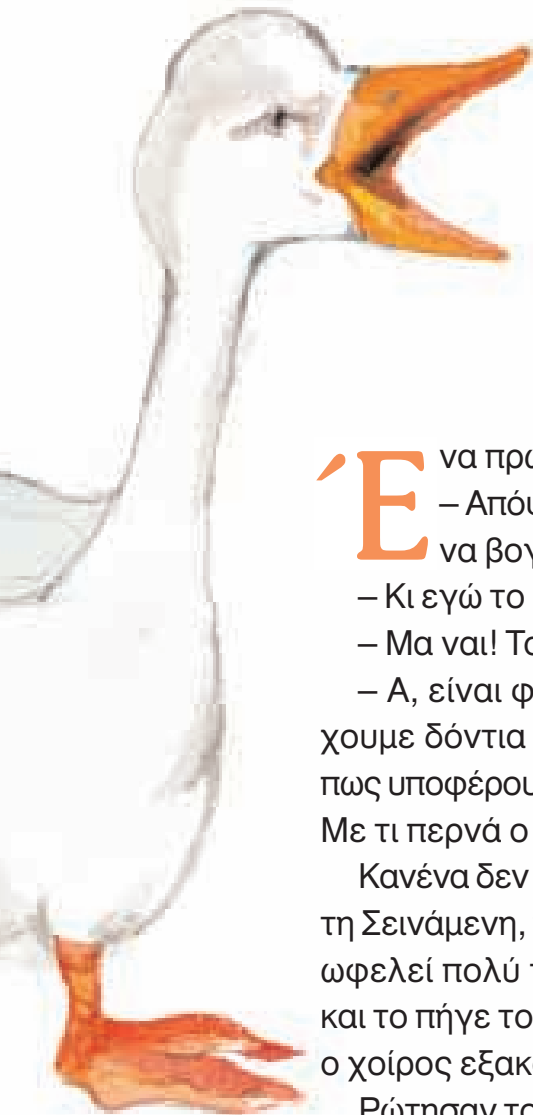
Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου (Αθήνα 1937)

Συγγραφέας που έχει γράψει πολλά βιβλία για μικρά και μεγάλα παιδιά. Μερικά από τα θέματα που την απασχολούν είναι οι σχέσεις γονιών-παιδιών, το πρόβλημα των ναρκωτικών, το διαζύγιο. Ορισμένα από τα έργα της: *Γιούσουρι στην τσέπη*, *Κάθε μέρα παραμύθι κάθε βράδυ καληνύχτα*, *Παραμύθια από την Αφρική*.

Πρόταση για διάβασμα

Ρενάτε Βελς, *Τα φτερά του δράκου*, μετάφραση Κίρα Σίνου, εκδ. Ψυχογιός.

* κουβάς

Ο πονόδοντος του Γκρινιάρη

Ενα πρωί η χήνα Μακρολαίμη παραπονέθηκε:
– Απόψε δεν μπόρεσα να κλείσω μάτι! Ο Γκρινιάρης δεν έπαψε να βογγάει στιγμή.

– Κι εγώ το ίδιο, είπε η Ασπούλα. Θα είναι άρρωστος ο καημένος.

– Μα ναι! Του πονούν τα δόντια του. Μου το είπε χθες το βράδυ.

– Α, είναι φοβερό πράγμα ο πονόδοντος! Εμείς τα πουλιά δεν έχουμε δόντια και δεν ξέρουμε, μα τα τετράποδα, που έχουν, ακούω πως υποφέρουν συχνά. Τι να του κάνουμε του καημένου του Γκρινιάρη; Με τι περνά ο πονόδοντος;

Κανένα δεν ήξερε. Ούτε τ' άλλα πουλιά που ρώτησαν –τον Φωνακλά, τη Σεινάμενη, τον Πασά– ήξεραν κάποιο γιατρικό. Η Αστέρω είπε πως ωφελεί πολύ το τριφύλλι το κόκκινο. Η καλή Ασπούλα βρήκε λίγο και το πήγε του Γκρινιάρη. Μα δεν του έκαμε τίποτα. Κι ο κακόμοιρος ο χοίρος εξακολουθούσε να σκούζει απ' τους πόνους.

Ρώτησαν τον Μέντιο και τον Αυτέα. Αυτοί είπαν πως ο πονόδοντος περνά με τον ασβέστη. Στην αυλή υπήρχε ένας κάδος* με λίγο ασβέστη, από προχτές που είχαν ασπρίσει τους τοίχους. Τον κουβάλησαν στο χοιροστάσιο κι ο Μέντιος με τον Αυτέα έπιασαν τον Γκρινιάρη και πολεμούσαν να του ασπρίσουν με το πινέλο τα δόντια. Βοηθούσε κι η Ασπούλα. Βοηθούσαν στην επέμβαση αυτή κι άλλα πουλιά και ζώα της αυλής.

Επιτέλους, κατάφεραν να αλείψουν με τον ασβέστη όλα σχεδόν τα δόντια του Γκρινιάρη, γιατί, ούτε ο ίδιος δεν ήξερε καλά ποιο ήταν εκείνο που του πονούσε. Και κάθισαν ολόγυρα, περιμένοντας να σταματήσει τα βογγητά. Μα πού! Τίποτε δεν του έκαμε κι ο ασβέστης. Κι ο κακόμοιρος εξακολουθούσε να βογγάει και να τσιρίζει από τους πόνους.

– Δεν είναι δουλειά αυτή, είπε η Ασπούλα, πάμε να ρωτήσουμε. Να μάθουμε για κανένα άλλο γιατρικό.

Πήγαν όλοι μαζί και βρήκαν τον Πασά το γάλο.

– Και δεν του το βγάζατε να ησυχάσουμε; είπε αυτός όταν άκουσε τι συμβαίνει. Είναι το μόνο γιατρικό.

Αλήθεια, πώς δεν το είχαν συλλογιστεί; Έλυσαν τότε από ένα δεμάτι άχυρο ένα μακρύ σπάγκο και γύρισαν όλοι στο χοιροστάσιο.

– Δε θέλω! Δεν μπορώ! Αφήστε με, άρχισε να φωνάζει ο Γκρινιάρης, άμα του είπαν πως πρέπει να του βγάλουν το δόντι.

– Μα θα σου περάσει....

– Μη σώσει και μου περάσει...

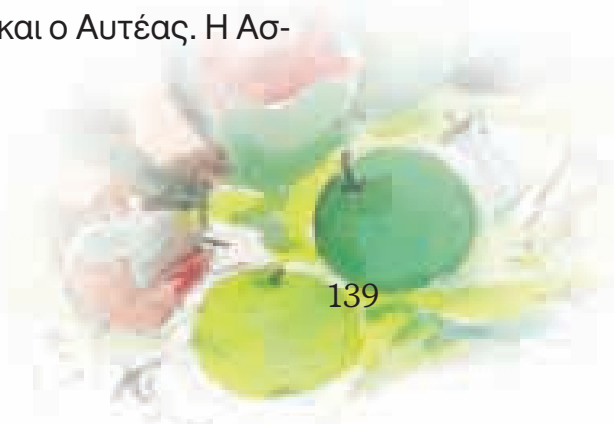
Έφερε μεγάλη αντίσταση, μα οι άλλοι ήταν πολλοί και τον έκαναν καλά. Ένα δόντι ορισμένως* του πονούσε, γιατί τσίριζε δυνατότερα όταν του το άγγιζαν. Ήταν το μπροστινό δεξιά. Του το έδεσαν λοιπόν με το σπάγκο κι ετοιμάστηκαν να τραβήξουν για να το ξεριζώσουν.

* συγκεκριμένα

Το σπάγκο τον κρατούσαν ο Πασάς, ο Μέντιος και ο Αυτέας. Η Ασπρούλα έδωσε το σύνθημα:

– Εμπρός! Έτοιμοι; Ένα! δύο! τρία!

Με το «τρία», όλοι άρχισαν να τραβούν μαζί.

Τον κακόμοιρο τον Γκρινιάρη! Πονούσε, ξεφώνιζε, κι αντί να σταθεί στη θέση του ή να κάνει πίσω για να πεταχτεί το δόντι, πετάχτηκε εκείνος μπροστά και του κάκου οι άλλοι τραβούσαν το σπάγκο.

– Στάσου, μωρέ κουτέ, του φωνάζουν. Νομίζεις πως εσένα τραβούμε ή το δόντι σου; Έτσι που κάνεις δε θα βγει ποτέ!

Μα ο Γκρινιάρης δεν άκουγε τίποτα. Ησύχασε για μια στιγμή και μόλις τον ξαναπόνεσε, πετιέται πάλι μπροστά ξεφωνίζοντας:

– Άι! Άι!

– Δεν είναι δουλειά αυτή, λέει ο Πασάς. Πιάστε τον! Πιάστε τον, να τελειώνουμε!

Του ρίχτηκαν μαζί όλα τα ζώα. Τον έπιασαν, τον ανάγκασαν να σταθεί ακίνητος κι οι δυο γαϊδαρέλοι άρχισαν πάλι να τραβούν. Μα του κάκου! Ο Γκρινιάρης αντιστεκόταν με τόση δύναμη, ώστε τους ξέφευγε. Και πού να βγει το δόντι! Τον ξανάπιαναν, ξανατραβούσαν, μα πάλι τα ίδια. Γίνονταν μαλλιά κουβάρια. Κι επειδή φώναζαν όλοι μαζί κι ο Γκρινιάρης περισσότερο απ' όλους, έκαναν τέτοιο θόρυβο, που αναστατώθηκε όλη η αυλή και το σπίτι.

Έτρεξαν και τα σκυλιά, να δουν τι συμβαίνει και, όπως κάνουν τα σκυλιά όταν βλέπουν καβγά, άρχισαν να γαβγίζουν με θυμό.

Απεναντίας,* οι γάτες, όταν είδαν εκείνη τη φασαρία, φοβήθηκαν και με φουντωμένες τις ουρές έτρεξαν να κρυφτούν.

Σε μια στιγμή, που είχαν πέσει κάτω όλοι κι ετοιμάζονταν να σηκωθούν και να ξαναρχίσουν, ο Γκρινιάρης τούς φώναξε:

– Σταθείτε! Μην κοπιάζετε άδικα. Κανένα δόντι δε μου πονά!

– Ψέματα! φώναξε ο Πασάς. Φοβάται και γι' αυτό το λέει.

– Όχι, όχι, σας ορκίζομαι, είπε κλαίγοντας ο Γκρινιάρης. Ποτέ δε μου πόνεσε δόντι.

– Και τότε, γιατί έσκουζες* όλη νύχτα;

* αντίθετα

* φώναζες δυνατά

– Να, να σας πω. Πονούσε το στομάχι μου, να γι' αυτό. Είχα φάει άγουρα, πράσινα μήλα, μήλα πολλά. Και για να μη με πείτε λαίμαργο, σας είπα ψέματα πως είχα πονόδοντο.

– Μπα, τον κατέργαρο! Σου πέρασε τουλάχιστο τώρα;

– Μου πονεί ακόμα, μα λιγάκι. Θα περάσει. Εγώ, μια φορά, σας ευχαριστώ που νοιαστήκατε για μένα.

– Μπα, σε καλό σου! Έλα, σ' αφήνουμε τώρα. Ησύχασε. Άλλη όμως φορά δε σε ξαναπιστεύουμε και να το ξέρεις. Ψεύτη!

Του έλυσαν το δόντι, έφυγαν και τον άφησαν μονάχο, σκυφτό, με τα χέρια σταυρωμένα πάνω στην κοιλιά, που πραγματικά δεν του πονούσε τώρα τόσο πολύ. «Πήγα να πεθάνω», συλλογιζόταν, «χώρια όσα τράβηξα με το ψέμα που είπα. Α, ποτέ στη ζωή μου δε θα ξαναφάω άγουρα πράσινα μήλα».

Δραστηριότητες

1. Ποια είναι τα ζώα που κατοικούν στην αυλή; Τι νομίζετε ότι φανερώνουν τα ονόματά τους;
2. Φανταστείτε τη σκηνή, όπου ο Μέντιος και ο Αυτέας ασπρίζουν με το πινέλο τα δόντια του Γκρινιάρη. Αν ο Γκρινιάρης μπορούσε να μιλήσει, τι θα τους έλεγε;
3. Το πάθημα του Γκρινιάρη σάς θυμίζει κάποια προσωπική σας ιστορία ή κάποια ιστορία που έχετε ακούσει; Μιλήστε γι' αυτήν στην τάξη σας.
4. Δραματοποιήστε το κείμενο και παίξτε το στην τάξη.

Γρηγόριος Ξενόπουλος (Ζάκυνθος 1867 - Αθήνα 1951)

Πεζογράφος, συγγραφέας θεατρικών έργων και εκδότης του περιοδικού *Η Διάπλασις των Παίδων* (1879-1947), στο οποίο δημοσίευσε το μεγαλύτερο μέρος του έργου του για παιδιά. Ορισμένα από τα μυθιστορήματά του είναι η *Μαργαρίτα Στέφα*, η *Αναδυομένη*, οι *Πλούσιοι και φτωχοί*. Πολύ γνωστά έργα του για παιδιά είναι: *Ο μπέμπης αρχιλήσταρχος*, *Η αδελφούλα μου*.

Πρόταση για διάβασμα

Αυγή Παπάκου-Λάγου, *Τα ζώα προειδοποιούν*, εκδ. Σύγχρονη Εποχή.

Παντελής Καλιότσος

Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας

Στο μυθιστόρημα Ένα σακί μαλλιά το κεντρικό πρόσωπο είναι ένας μικρός, ο Γιωργαρέλος. Μαζί του πρωταγωνιστούν ένας νέος δάσκαλος, η κυρία Διονυσία που είναι δασκάλα, ένας παπάς* συμμετέχουν και πολλοί συμμαθητές τού Γιωργαρέλου και οι κάτοικοι του νησιού τους. Στο κείμενο που ακολουθεί, τα παιδιά, με διαιτητή το Γιωργαρέλο και τερματοφύλακες τον παπά και το δάσκαλο, παίρνουν μέρος σ' έναν επεισοδιακό, όσο και αστείο, ποδοσφαιρικό αγώνα.

Ο α παίξει κι ο δάσκαλος, τον πληροφόρησε ο Αριστείδης, αλλά εκείνος, σαν να το βρήκε πολύ φυσικό, δεν έδειξε καμιά απορία.

Ο παπα-Μιχάλης είχε μάθει απ' έξω τα λόγια του. Μόλις άκουσε τα παιδιά να μαζεύονται στο προαύλιο, εμφανίστηκε στην πόρτα της εκκλησίας και προσποιήθηκε τον έκπληκτο και τον χαρούμενο, με αρκετή επιτυχία, είναι η αλήθεια.

– Βρε, καλώς τα παιδιά! Πώς από δω;

– Ήρθαμε να παίξουμε μπάλα, του λέει ο δάσκαλος.

– Ωραία, θαυμάσια! Πολύ καλά κάνατε! (Αυτοσχεδίαζε κιόλας ο παπάς). Την ευχή μου να 'χετε...

– Θέλετε να παίξετε κι εσείς, πάτερ, μαζί μας;

Εδώ χαμογελάει ντροπαλά. Τα παρακάτω λόγια ήταν ολοδικά του:

– Να παίξω μπάλα εννοείς, τέκνον μου; Όχι δα! Τι θα πουν τα παιδιά;

Τι θα πει η κυρία Διονυσία όταν το μάθει;

– Γιατί, πάτερ μου; Κακό είναι;

– Διόλου κακό! Απεναντίας* μάλιστα, που είναι μια ωραία γυμναστική. Το ευλογημένο παιχνίδι, όπως φυσικά και το ποδόσφαιρο, όχι μόνο το επιτρέπει, αλλά και το συνιστά ο Πανάγαθος... Ας μην είχε ο κόσμος τέτοιες προκαταλήψεις* και θα σου 'λεγα 'γώ! Κάθε μέρα θα έπαιζα...

– Να παίξετε, να παίξετε! φώναξαν τα παιδιά.

Με τα πολλά, κι αφού έκανε λίγο ακόμα το δύσκολο, στο τέλος

* αντίθετα

* λανθασμένες γνώμες που σχηματίζονται από πριν

δέχτηκε, κι έτσι, μπήκε στο γήπεδο, μ' εντελώς φυσικό τρόπο (για να μην πω με το ζόρι), καθώς μάλιστα οι μικρότεροι δεν έδωσαν και πολλή σημασία στο γεγονός.

Οι αντίπαλες ομάδες, από οχτώ άτομα η καθεμιά, είχαν γι' αρχηγούς τον Αριστείδη και το Φάνη. Αυτοί οι δυο βάλανε πόδια,* διαλέγοντας ο πρώτος τον δάσκαλο κι ο δεύτερος τον παπά, για να τους βάλουν τερματοφύλακες.

Τέλος πάντων, οι δύο ομάδες πήραν τη θέση τους στο γήπεδο. Ο διαιτητής Γιωργαρέλος είχε πάντα κρεμασμένο στο λαιμό του το κλειδί του σπιτιού του. Τώρα κρέμασε και τη σφυρίχτρα. Έστριψε το δεκάρικο, για να δουν σε ποιον θα πέσει ο κατήφορος. Ύστερα στάθηκε στη σέντρα πλάι στον πλάτανο και σφύριξε για το εναρκτήριο λάκτισμα.* Ο αγώνας άρχισε. Αμέσως όλος ο χώρος ζώηρεψε από μεγάλη κίνηση. Οι φωνές αντηχούσαν διπλά μέσα στη λαγκαδιά:

- Δώσε πάσα Φάνηηη!
- Κατέβαινε, ρεεε!
- Έμπαινε, Ταξιάρχηηηη!
- Εδώ, Στρατηγέεε!
- Παίξε μπάλα, ρε κοιμίσση Γαβρήλοοο!

Ανάμεσά τους ξεπεταγόταν συχνά και κυριαρχούσε μια πιο δυνατή, παράταιρη και άγρια φωνή:

- Πίσω και σ' έφαγα!

Ο Γιωργαρέλος έπρεπε να δείξει στον παπά κόκκινη κάρτα απ' την αρχή. Δεν έπρεπε να τον αφήνει να βγαίνει απ' το τέρμα του μόλις έβλεπε τα σκούρα και να χιμάει απάνω στον επερχόμενο κυνηγό, με την ανατριχιαστική κραυγή «πίσω και σ' έφαγα!», και να του παίρνει την μπάλα απ' τα πόδια χωρίς πλονζόν, χωρίς τίποτα!

Ο παπα-Μιχάλης είχε μια δικαιολογία. Έφταιγε, λέει, το κατηφορικό τέρμα, που του 'λαχε. Ήταν φυσικό να κατρακυλάει η μπάλα μόνη της κατακεί, τραβώντας στο κατόπι της όλους τους παίκτες, αμυντικούς κι επιθετικούς και να γίνεται, έτσι, συνωστισμός μπροστά στην εστία του, ενώ ο άλλος τερματοφύλακας καθότανε με σταυρωμένα χέρια. Γι' αυτό και, παρ' όλη την κραυγή του, έφαγε δεκατρία γκολ! Τότε κα-

* μέτρηση που γίνεται με τα πέλματα δύο παικτών

* το πρώτο χτύπημα της μπάλας

τέφυγε σε μεγαλύτερη ζαβολιά, να κλείσει το τέρμα του μισό μέτρο! Και τότε μόνο, ο διαιτητής αναγκάστηκε να του βγάλει κίτρινη κάρτα, μέσα σε θύελλα διαμαρτυριών και φωνές που τον κατηγορούσαν ότι «πούλησε το παιχνίδι» και ότι έπρεπε να του βγάλει κόκκινη.

Αυτά για το πρώτο ημίχρονο, γιατί το δεύτερο δεν πρόλαβε. Πριν τελειώσει ο χρόνος, μερικοί εξαγριωμένοι, οι πιο μικροί της ομάδας, όρμησαν εναντίον του διαιτητή, οι άλλοι έτρεξαν να τον υπερασπίσουν, η σύρραξη* γενικεύτηκε, και με δυο λόγια το γήπεδο έγινε πεδίο μάχης. Μάταια ο παπάς με το δάσκαλο έτρεχαν πάνω κάτω να τους χωρίσουν. Ακόμα κι οι αρχηγοί των ομάδων, που ήταν οι πιο στενοί φίλοι, ήρθαν στα χέρια.

* σύγκρουση

– Εγώ νόμιζα ότι ο αθλητισμός συμφιλιώνει, δε διαιρεί, έλεγε ανήσυχος ο παπάς. Ποπόοο! θα γίνουμε ρεζίλι, αν μας δει κάνα μάτι....

– Εσύ φταις, του 'λεγε ο δάσκαλος. Ήταν ανάγκη να ουρλιάζεις «πίσω και σ' έφαγα»; Ούτ' ένα μωρό δε θα φώναζε έτσι.

– Συγγνώμη, έκανε αμήχανος ο παπα-Μιχάλης, παρασύρθηκα κι εγώ, ζητώ συγγνώμη.... Είχα, βλέπεις, πολλά χρόνια να παίξω μπάλα και...

– ... και σε πήρε κι εσένα η μπάλα! συμπλήρωσε ειρωνικά ο δάσκαλος. Επιτρέπεται να κλείνεις το τέρμα σου; Κανένα παιδί δεν το κάνει αυτό.

– Να δούμε τι θα 'κανες εσύ, αν σου τύχαινε η κατηφοριά!

– Πάντως, δε θα τρομοκρατούσα τον κόσμο πηδώντας από ψηλά. Αυτό λέγεται αντιαθλητική συμπεριφορά. Εξάλλου, δεν έκανες ούτε ένα πλονζόν.

– Δεν έκανα πλονζόν; Κάνεις λάθος. Και τι είναι όλ' αυτά;

Ο παπα-Μιχάλης έδειξε τα ράσα του που ήταν γεμάτα από εκείνα τα αγκαθωτά σπόρια, τα λεγόμενα τσιμπούρια, ενώ άρχισε να ξεκολλάει ένα ένα λέγοντας: «Ποπόοο!.... Θα χάσουν πάσαν ιδέα... θα γίνω ρεζίλι αν με δει κάνα μάτι σ' αυτό το χάλι... Δεν έπρεπε 'γώ να παίξω ποδόσφαιρο...». Αμέσως όμως, καθώς αντιλήφθηκε ότι η φασαρία στο γήπεδο εξακολουθούσε, πήρε πάλι να τρέχει πάνω κάτω φωνάζοντας:

– Ειρήνη, παιδιά μου! Μη μαλώνετε, σας παρακαλώ! Το λάθος είναι δικό μου, εγώ φταίω! Εγώ φταίω, βρε παιδιά!... Κ.τ.λ., κ.τ.λ.

Στο τέλος καθίσαν όλοι σταυροπόδι ένα γύρο, για να ηρεμήσουνε και να κάνουν απολογισμό. Ο δάσκαλος όρθιος. Ο παπάς κόβει βόλτες αμήχανος και στενοχωρημένος, μη βρίσκοντας τι να πει.

– Άκου, φίλε μου, να φωνάζει ένας παπάς: «Πίσω και σ' έφαγα!»... Χα χα... Αστείο δεν είναι; Χα χα χα...

Ξεκαρδίστηκαν όλοι βλέποντας τον παπά να γελάει με τον εαυτό του.

Ελάτε, λοιπόν, ας δώσουμε όλοι τα χέρια, λέει στο τέλος ο παπα-Μιχάλης.

Δραστηριότητες

1. Μπορείς να κάνεις ζωντανή μετάδοση ενός αγώνα ποδοσφαίρου. (Μπορείς ακόμη να προσθέσεις και δικές σου εικόνες).
2. Υπάρχουν στοιχεία στο κείμενο που θυμίζουν την άσχημη πλευρά του σύγχρονου ποδοσφαίρου, αλλά ο συγγραφέας τα περιγράφει με χιουμοριστικό τρόπο. Μπορείς να βρεις αυτά τα σημεία και να τα συζητήσεις με τους συμμαθητές σου;
3. Χωρίζουμε την τάξη σε δύο ομάδες: Η μία ετοιμάζει ερωτήσεις για να πάρει συνέντευξη από κάποιον ήρωα του κειμένου (παπά, δάσκαλο ή Γιωργαρέλο) και η άλλη ετοιμάζεται να απαντήσει, παίρνοντας τη θέση κάποιου από τους παραπάνω ήρωες.

Παντελής Καλιότσος (Αθήνα 1925)

Έχει γράψει βιβλία για μικρούς και μεγάλους με θέμα την ειρήνη και τον πόλεμο, την ανάγκη για συναδέλφωση των λαών, την παιδική ηλικία. Το γράψιμό του χαρακτηρίζεται από ρεαλισμό και ποιητικότητα. Δικά του είναι τα έργα *Τα ξύλινα σπαθιά*, *Η μύγα*, *Πατέρας και γιος*, *Το ιζεντόρε και τ' αηδόνη*, *Η σφεντόνα του Δαβίδ*.

Προτάσεις για διάβασμα

Αγγελική Βαρελλά, *Σε δυο τρελά ημίχρονα*, εκδ. Μίνωας.

Γιοακίμ Μασάνεκ, *Φέλιξ ο κεραυνός*, μετάφραση Μ. Αγγελίδου, εκδ. Ψυχογιός.

Ο ολυμπιονίκης Σπύρος Λούης (φωτογραφίες της εποχής)

Αγγελική Βαρελλά

Σπύρος Λούης

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το μυθιστόρημα της Αγγελικής Βαρελλά Καλημέρα, Ελπίδα και αναφέρεται στη ζωή της Αθήνας στα τέλη του 19ου αιώνα και στην αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων (1896). Το κείμενο αναφέρεται στο αγώνισμα του μαραθώνιου δρόμου, όπου πρώτος ολυμπιονίκης αναδείχτηκε ο Σπύρος Λούης.

Στο χάνι* του Μιλτιάδη, στο Μαραθώνα, το μεσημέρι, ήταν όλοι παρόντες.
Στις δύο ακριβώς δόθηκε το σήμα της εκκίνησης.

Σαν σαΐτα πετάχτηκε οδηγώντας την κούρσα ο Γάλλος. Πίσω του πήγαινε ο Αυστραλός Φλακ και παραπίσω οι Έλληνες, μια παρέα.

«Γιατί έχουν πάρει τόση φόρα;», αναρωτιόταν ο Λούης τρέχοντας μαλακά. «Έχουμε ακόμη τόση απόσταση».

Μπροστά τους ο δρόμος άδειος, αλλά και από τις δυο μεριές στα ρείθρα* στριμωχνόταν κόσμος πολλές, που έκανε το τοπίο χρωματιστό και ενδιαφέρον.

Ο Λούης ένωθε δίπλα του την ανάσα του κόσμου, τον παλμό του.

Οι Μαρουσιώτισσες, όλες, που κατέβηκαν από το χωριό, κι είχαν μαζί τις κασίκες τους, στέκονταν στην άκρη του σκονισμένου δρόμου σ' όλη τη διαδρομή και σκούπιζαν τα δάκρυα με τις μαντίλες τους.

* πρόχειρο, λαϊκό
Ξενοδοχείο

* άκρες

* τον υποδέχονταν
με ζητωκραυγές

– Σπύρο! Σπύρο! Άντε, παιδί μου! Με το καλό! τον επευφημούσαν.*
Παρ’ όλο που ένιωθε απερίγραπτη μοναξιά, χαμογελούσε συνεχώς
σ’ αυτή την Ελλάδα που τον συνόδευε. Κι ο πόθος να χαροποιήσει
αυτόν τον κόσμο θρονιάστηκε στην καρδιά του.

Έβαλε φόρα να προλάβει το Γάλλο και τον Αυστραλό. Η φωτιά, η
ελπίδα της νίκης, φούντωσε μέσα του και κόντευε να τον κάψει. Μετά
το 32ο χιλιόμετρο όλα εξελίχθηκαν ευνοϊκά γι’ αυτόν. Ο ένας μετά
τον άλλον οι αντίπαλοί του κουράζονταν και αποσύρονταν. Έβαλε τα
δυνατά του και πέρασε πρώτος, ακμαίος και κεφάτος. Ήταν βέβαιος
για τη νίκη του, αφού λυτρώθηκε από τους επικίνδυνους αντι-
πάλους του.

Όσο πλησίαζε προς τους Αμπελοκήπους, ο ενθουσιασμός τού κό-
σμου εκδηλωνόταν με χίλιους δυο τρόπους λατρείας: Με λουλούδια,
με στεφάνια, με λυγμούς, με συγκίνηση. Εκείνος, κάτασπρος από τη
σκόνη του δρόμου, με μάτια λαμπερά, που γυάλιζαν σαν να είχε πυ-
ρετό, τους άκουγε, τους έβλεπε, τους αγαπούσε όλους, αποτύπωνε
χρώματα, φυσιογνωμίες για να τις θυμάται μια ολόκληρη ζωή. Μέσα
στην υπερέντασή του θυμόταν πού και πού να σκουπίζει το μουστάκι
του από τον ιδρώτα.

* παρακινούσε

* τρελός
από χαρά

– Κουράγιο! Κουράγιο! Λίγο ακόμα! τον παρότρυνε* ο κόσμος πα-
ραληρώντας.*

Δεν αισθανόταν κουρασμένος, αλλά μόνος, παράξενα μόνος, κι ας
τον συνόδευε η ψυχή του κόσμου, που λαχταρούσε μια νίκη, που θα
τους ενίσχυε την περηφάνια, που το είχαν τόσο ανάγκη.

Ο Λούης πετάει προς το στάδιο. Ηλιοκαμένος, με τις ποδάρες του
ν’ ακροπατούν στο χώμα, να παίρνουν δύναμη και να τινάζονται ψηλά
για το επόμενο βήμα, το βήμα του θριάμβου.

Ο Λούης πετάει προς το στάδιο που περιμένει να τον υποδεχτεί ντυ-
μένο στα άσπρα του μάρμαρα.

* πρωτοφανής
πολυκοσμία

Το αδιαχώρητο* σ’ όλο του το μεγαλείο. Απόλυτη ησυχία. Έχει δο-
θεί η εντολή: «Μη φωνάζετε, μη χειροκροτείτε, μη συγκινήσετε το μα-
ραθνοδρόμο, όποιος κι αν είναι».

* γίνεται

Κανείς δεν προσέχει το αγώνισμα του άλματος επί κοντώ που διε-
ξάγεται* στο στίβο. Όλοι έχουν στραμμένα τα μάτια προς την πύλη
απ’ όπου θα μπει ο νικητής.

Ο Λούης τερματίζει (αναπαράσταση)

Ο Λούης πετάει προς το στάδιο. Είναι σχεδόν απ' έξω.

Είναι αδύνατο να βρίσκεται έστω και ένας εκείνη τη μέρα που να μη θέλει με όλη του την ψυχή να νικήσει στο μαραθώνιο Έλληνας. Ο μαραθώνιος είναι υπόθεση ελληνική. Έλληνας πρέπει να τον κερδίσει.

Πέντε και είκοσι ακούγεται ο κρότος του τηλεβόλου. Πώς ανατριχιάζει η θάλασσα όταν την ταραίζει ξαφνικά ο άνεμος; Πώς γίνεται όταν συγκινείσαι με τη θωπεία* της πασχαλιάτικης αύρας; Πώς γίνεται

* χάδι

όλος εκείνος ο κόσμος να είναι ενωμένος μ' έναν πόθο και μια ευχή; Σηκώνονται όλοι όρθιοι. Δε φωνάζουν. Περιμένουν. Με αγωνία. Με μια καρδιά ν' ανασαίνει στον ίδιο ρυθμό. Με δυο μάτια να βλέπουν προς την είσοδο.

– Είναι Έλλην!

Ο αριθμός 17 υψώνεται στο κοντάρι. Είναι ο αριθμός της φανέλας του Λούη.

Την ανυπομονησία τη διαδέχεται η ξέφρενη χαρά, ανοίγει ο δρόμος να περάσει ο νικητής, ο κόσμος χειροκροτεί, αλαλάζει,* κουνάει μαντίλια, πετάει καπέλα, υψώνει σημαιάκια, κλαίει και δίνει φιλιά.

* κραυγάζει
θριαμβευτικά

*κραυγή

Μια νικητήρια ιαχή* κυλά πάνω στις κερκίδες. Ο αντίλαλος γίνεται ήχος μεγάλος, σμίγει με τον ήλιο, που πάει να βασιλέψει και βάφει με χρώματα το λοφάκι του Αρδηττού, ύστερα επιστρέφει να σμίξει με τις μπάντες που παιανίζουν.*

*παίζουν μουσική

Εκεί, στο Παναθηναϊκό στάδιο, οι Έλληνες ξεφωνίζουν σ' ένα χώρο που τους ανήκει από παλιά. Ένα χώρο με εθνικό παρελθόν, ένα χώρο που αποκτά και εθνικό παρόν, μ' ένα νερούλα από το Μαρούσι που έτρεξε 40 χιλιόμετρα σε δύο ώρες, 58 πρώτα και 50 δευτερόλεπτα.

Δραστηριότητες

1. Να παραστήσετε τα κυριότερα γεγονότα του κειμένου με εικόνες. Να γράψετε τίτλους για τις εικόνες, χρησιμοποιώντας φράσεις του κειμένου.
2. Πώς ένιωθε ο Σπύρος Λούης κατά τη διάρκεια του αγώνα; Βρείτε εκφράσεις από το κείμενο που το δείχνουν αυτό.
3. Πώς ένιωθαν οι Έλληνες όσο έτρεχε ο Σπύρος Λούης και πώς όταν νίκησε;
4. Να φέρετε στην τάξη εικόνες από τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896, του 2004 ή από αγώνες που έγιναν σε άλλες χώρες. Να επιλέξετε κάποιες από αυτές και να φτιάξετε τον «Πίνακα των Ολυμπιακών Αγώνων» της τάξης σας.

Αγγελική Βαρελλά (Θεσσαλονίκη 1930)

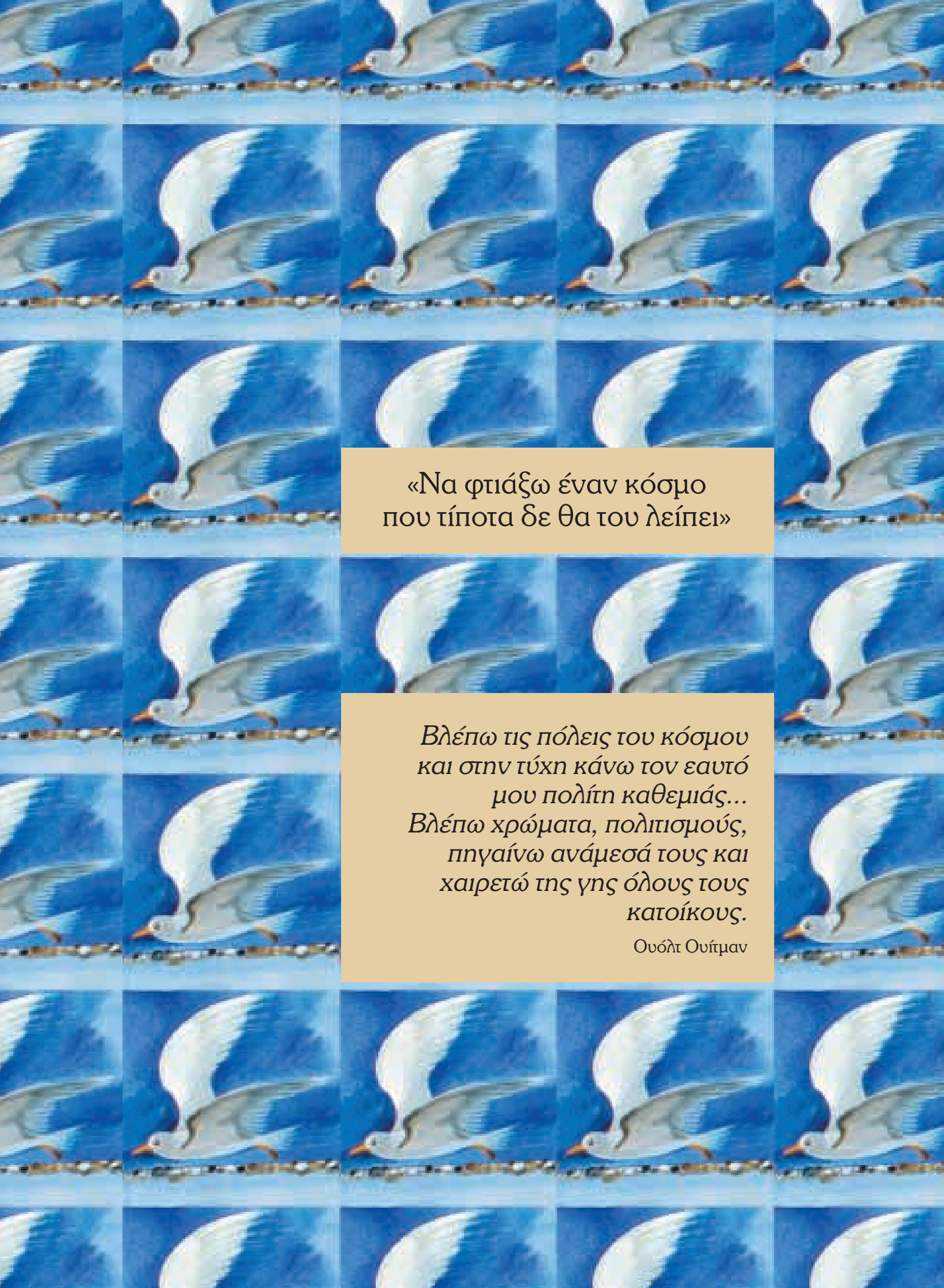
Σπούδασε αρχαιολογία. Έχει ασχοληθεί με όλα τα είδη του πεζού λόγου. Τα βιβλία της έχουν για θέμα τη φύση, την οικολογία, την αρχαιοκαπηλία, τη βία στα γήπεδα, την τρίτη ηλικία, τη μυθολογία και είναι αισιόδοξα, γεμάτα φαντασία και χιούμορ. Μερικά από τα έργα αυτά είναι: *Φιλενάδα φουντουκιά μου*, *Αρχίζει το ματς*, *Σε δυο τρελά ημίχρονα*, *Έξι εναντίον ενός*, *Ο Θεός αγαπά τα πουλιά*.

Προτάσεις για διάβασμα

Ζωή Βαλάση, *Το χρυσό στεφάνι - Οι Αγώνες στους μύθους και στα παραμύθια*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Συγγραφείς Κύκλου Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, *Αθάνατο ολυμπιακό πνεύμα*, εκδ. Ψυχογιός.

Κώστας Πούλος, *Ο Σπύρος Λούης και οι πρώτοι Ολυμπιακοί Αγώνες*, εκδ. Παπαδόπουλος.

«Να φτιάξω έναν κόσμο
που τίποτα δε θα του λείπει»

*Βλέπω τις πόλεις του κόσμου
και στην τύχη κάνω τον εαυτό
μου πολίτη καθεμιάς...
Βλέπω χρώματα, πολιτισμούς,
πηγαίνω ανάμεσά τους και
χαιρετώ της γης όλους τους
κατοίκους.*

Ουόλι Ουίτμαν

Οδυσσέας Ελύτης

Ο γλάρος

Στο κύμα πάει να κοιμηθεί
δεν έχει τι να φοβηθεί
Μήνας μπαίνει μήνας βγαίνει
γλάρος είναι και πηγαίνει

Από πόλεμο δεν ξέρει
ούτε τι θα πει μαχαίρι
Ο Θεός του 'δωκε φύκια
και χρωματιστά χαλίκια

Αχ αλί κι αλίμονό μας
μες στον κόσμο το δικό μας
Δε μυρίζουνε τα φύκια
δε γυαλίζουν τα χαλίκια

Χίλιοι δυο παραφυλάνε
σε κοιτάν και δε μιλάνε
Είσαι σήμερα μονάρχης*
κι ώσαμ'* αύριο δεν υπάρχουν

* παντοδύναμος

* μέχρι

Δραστηριότητες

1. Πώς περνάει ο γλάρος τη ζωή του; Βρες τις φράσεις του ποιήματος που μιλούν γι' αυτό.
2. Νομίζεις πως η ζωή του γλάρου μοιάζει με τη ζωή των ανθρώπων;
3. Στις δύο τελευταίες στροφές ο Οδ. Ελύτης μάς περιγράφει με ζωντανές εικόνες την κοινωνία, τον κόσμο, όπου ένας άνθρωπος τη μια μέρα είναι παντοδύναμος και την άλλη χάνει τα πάντα. Συζήτησε με τους συμμαθητές σου το θέμα στην τάξη.

Οδυσσέας Ελύτης (Ηράκλειο Κρήτης 1911 - Αθήνα 1996)

Από τους σημαντικότερους ποιητές μας. Το 1979 τιμήθηκε με το Βραβείο Νόμπελ Λογοτεχνίας. Η ποίησή του είναι αισιόδοξη και αναφέρεται στη φύση, στην Ελλάδα και στον άνθρωπο. Πολλά ποιήματά του έχουν μελοποιηθεί από Έλληνες συνθέτες. Έργα του: *Το άξιον εστί*, *Προσανατολισμοί*, *Ήλιος ο πρώτος*, *Τα ρω του έρωτα*, *Ο ήλιος ο ηλιάτορας*.

Πρόταση για διάβασμα

Γιάννης Ρίτσος, *Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού*, εκδ. Κέδρος.

Λίτσα Ψαραύτη

Το περιβόλι του Σαμίχ

Κατά τη διάρκεια του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου ο βομβαρδισμός της Σάμου αναγκάζει την οικογένεια της Βαγγελίτσας να ακολουθήσει το δρόμο της προσφυγιάς στην Παλαιστίνη. Στο απόσπασμα που ακολουθεί (από το μυθιστόρημα «Το διπλό ταξίδι») περιγράφεται η ζωή στην έρημο σ' ένα στρατόπεδο κοντά στη Γάζα και στα γειτονικά περιβόλια, όπου η Βαγγελίτσα συναντά τη Ρασμίγια.

Τα πορτοκάλια για το «μαγαζί» μας τ' αγοράζαμε από το Σαμίχ, τον περιβολάρη. Τις περισσότερες φορές γέμιζε το δίκτυο μας χωρίς να παίρνει τα δυο γροσάκια, χώρια που μας άφηνε και τρώγαμε όσα θέλαμε. Είχε επτά παιδιά, έξι αγόρια κι ένα κορίτσι, που τον βοηθούσαν στο περιβόλι όταν γύριζαν από το σχολείο.

Το χωριατόσπιτο του Σαμίχ ήταν χτισμένο στην άκρη του περιβολιού, κάτω από μια θεόρατη λεύκα. Οι ρίζες της ρουφούσαν νερό από το πηγάδι της αυλής και τα κλωνάρια της θέριεψαν κι έφταναν ως τον ουρανό. Ήταν μια παραδεισένια γωνιά μέσα στη ζέστη και την ξεραϊλα του στρατοπέδου. Τα φύλλα της, που τρεμούλιαζαν με το παραμικρό φύσημα, σε καλούσαν να δροσιστείς στη σκιά της, ν' ακουμπήσεις στον κορμό της και να νιώσεις του χυμούς της ν' ανεβαίνουν από τις ρίζες.

Όποια ώρα κι αν πηγαίναμε στο περιβόλι, βρίσκαμε τη Ζακίγια, τη γυναίκα του Σαμίχ, να μαγειρεύει σκυφτή πάνω στη φωτιά. Δε θα 'ταν πάνω από 35 χρονών. Το πρόσωπό της όμως, γερασμένο και στεγνό, έδειχνε πως περνούσε πολλές ώρες στον αέρα και στον ήλιο. Μόλις μας έβλεπε, σηκωνόταν όρθια και μας καλοδεχόταν μ' ένα χείμαρρο αραβικών. Δίπλωνε τα χέρια της πάνω στην κοιλιά της κι όπως ήταν γεμάτα σημάδια και σκασίματα έμοιαζαν με το γέρικο κορμό τής λεύκας. Τις ώρες που δε μαγείρευε, έραβε γιορτινά φουστάνια, δικά της και της κόρης της. Μαύρες φούστες, κεντημένες με γεωμετρικά σχήματα –τρίγωνα, τετράγωνα– όμορφα συνταιριασμένα με κυπαρίσσια,

στάχια, πουλιά, τόσο κόκκινα και βυσσινιά, που δεν μπορούσες να κρατήσεις τα μάτια σου ανοιχτά.

Τη Ρασμίγια, την κόρη του Σαμίχ, τη γνώρισα όταν πρωτοπήγαμε στο περιβόλι τους. Καθόταν κάτω από τη λεύκα και ξεκούκκιζε ένα ρόδι. Τα χείλια της, τα δόντια της και τα δάχτυλά της είχαν βαφτεί μελιτζανιά. Κοίταζα λαίμαργα το λαχταριστό ρόδι και το 'τρωγα με τα μάτια μου.

... Σαν να βρέθηκα ξαφνικά στη δική μας νησιώτικη αυλή και να 'παιζα με τα παιδιά της γειτονιάς' η ροδιά μας ήταν φορτωμένη με ώριμα ρόδια με σκασμένη φλούδα κι εμείς χιμούσαμε σαν τα σπουργίτια και τσιμπολογούσαμε τα ρουμπινιά σπυριά....

Η Ρασμίγια διάλεξε το πιο μεγάλο ρόδι από το σωρό και μου το πρόσφερε. Ντράπηκα που δεν είχα κι εγώ κάτι να της χαρίσω.

– Θέλετε να σας δείξω τις ζωγραφιές μου, μέχρι να σας κόψει τα πορτοκάλια ο πατέρας μου; πετάχτηκε και χωρίς να περιμένει απάντηση έτρεξε στο χωριατόσπιτο.

– Μα πού έμαθε ελληνικά; απόρησε η Μαρούλα.

Τα στρατόπεδα εδώ γύρω είναι γεμάτα Έλληνες από το 1941. Όλοι σχεδόν οι πρόσφυγες έρχονται κι αγοράζουν φρούτα και κηπευτικά και είναι φυσικό να έχουν μάθει οι ντόπιοι τη γλώσσα μας.

Είχε δίκιο η Κασσιανή. Ο Λεωνίδας έλεγε πως μόλις μπήκαν οι Γερμανοί στην Ελλάδα, ο στρατός μας πέρασε με χίλιες δυο δυσκολίες στη Μέση Ανατολή για να συνεχίσει τον αγώνα.

Η Ρασμίγια ήρθε πίσω τρεχάτη με μια αγκαλιά χαρτιά. Καθίσαμε οκλαδόν στο χώμα της αυλής. Ο αέρας λες και σταμάτησε να φυσάει ανάμεσα στα φύλλα και τα κλωνάρια χαμήλωσαν πάνω από τα κεφάλια

* είδος
υφάσματος

μας, για να δουν το μαγικό κόσμο που φανερωνόταν μπροστά μας. Πώς μπόρεσε η μικρή Ρασμίγια να χωρέσει τόση ομορφιά μέσα σ' εκείνα τα παλιόχαρτα; Στο περιτύλιγμα του χασάπη, στην άσπρη κόλλα όπου τυλίγει ο έμπορος το τσίτι,* στο χαρτονένιο πάτο ενός κουτιού· πού βρήκε τέτοιο γαλάζιο χρώμα για να φτιάξει τον ουρανό; Και τα χωράφια, γιατί τα ζωγράφισε μενεξελιά, σαν να ήταν σπαρμένα με μενεξέδες; Κι αυτός ο ήλιος, στημένος μεσουράνα, πώς έγινε τόσο φλογερός και πρέπει να σκιάσεις τα μάτια σου για να μη σου τα θαμπώσει; Οι ζωγραφιές περνούσαν από χέρι σε χέρι: μια αραγμένη βάρκα που έρχεται και τη χαϊδεύει μурμουριστά το κύμα· το πηγάδι της

αυλής με τη βαριά αλυσίδα που ανεβάζει τον κουβά αγκομαμώντας· το πρόσωπο της Ζακίγια χαραγμένο από αγωνία και πόνο.

Ένωσα την ίδια ταραχή, όπως τότε που η Σάρα έβαζε τις νέτες δίπλα δίπλα και το μυαλό αλάφρωνε και πέταγε μακριά.

– Θέλω να ζωγραφίσεις μίαν αυλή που να 'χει στη μέση μια ροδιά με τα πιο όμορφα ρόδια του κόσμου κι από κάτω παιδιά να παίζουν και να σκαρφαλώνουν στα κλαδιά της.

– Θα τη ζωγραφίσω τη ροδιά σου και θα σου τη χαρίσω όταν ξανάρθεις, μου υποσχέθηκε.

Στο δρόμο του γυρισμού δεν περπατούσα, πετούσα. Η καρδιά μου τραγουδούσε: «Έχω μια καινούρια φιλενάδα, έχω μια καινούρια φιλενάδα...». Ήξερα σε ποια θα χάριζα εκείνο το παρατημένο μπλοκ ζωγραφικής και την κασετίνα με τα χρωματιστά μολύβια που μου είχε φέρει ο Λεωνίδας και τόσον καιρό δεν είχα καταφέρει ούτε να τ' ανοίξω.

Δραστηριότητες

1. Η Ρασμίγια δείχνει τις ζωγραφιές της στη Βαγγελίτσα. Μπορούμε να τις ξαναφτιάξουμε και μεις με χρώματα ή να κάνουμε κολάζ.
2. Η Βαγγελίτσα και η Ρασμίγια γίνονται φίλες. Τι τις συνδέει;
3. Την ιστορία αφηγείται η Βαγγελίτσα. Πώς θα την έλεγε άραγε η Ρασμίγια;

Λίτσα Ψαραύτη (Σάμος 1936)

Η Λίτσα Ψαραύτη γεννήθηκε στη Σάμο και ζει στην Αθήνα. Έγραψε πολλά ιστορικά, περιπετειώδη και κοινωνικά μυθιστορήματα για παιδιά και νέους, αντλώντας τα θέματά της από το παρελθόν το τόπου της και τη σύγχρονή της πραγματικότητα. Έργα της: *Στα βήματα του Σαμοθήριου*, *Με την Ανδρομέδα στο γαλάζιο πλανήτη*, *Το αίνιγμα της πέτρινης γενειάδας*, *Τα δάκρυα της Περσεφόνης*.

Πρόταση για διάβασμα

Τζέμη Τασάκου, *Το ξεχασμένο μονοπάτι*, εκδ. Ψυχογιός.

Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος

Το τραγούδι του κλόουν

Δεν έχεις πού να κοιμηθείς
δανείσου το παπούτσι μου
δεν έχεις πού να ζεσταθείς
δανείσου την καρδιά μου
δεν έχεις πού να πιεις νερό
ξεδίψασε στο δάκρυ μου
δεν έχεις πού να ονειρευτείς
δανείσου τα όνειρά μου.

Κρύβω βαθιά στις τσέπες μου
δυσ ψίχουλα ψωμί,
κρύβω τον ήλιο, τα πουλιά
κι ένα άσπρο γιασεμί
κι όλα θα γίνουν αύριο
καρβέλια, χρώματα
για να χορτάσουν των παιδιών
μάτια και στόματα.

Δραστηριότητες

1. Σε ποιους μιλάει ο κλόουν στην πρώτη στροφή του ποιήματος;
2. Ζωγραφίστε τις εικόνες του ποιήματος και βάλτε από κάτω δικούς σας τίτλους.
3. Μπορούμε να κατασκευάσουμε από χαρτόνι τον κλόουν της τάξης μας. Γράφουμε σε χαρτόνια τα όνειρά μας και τα βάζουμε μέσα στις τσέπες του.
4. Πώς θα μπορούσε ο κόσμος να γίνει καλύτερος;

Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος

Είναι ποιητής, συνθέτης, παιδαγωγός και κλόουν. Έχει κυκλοφορήσει πολλούς δίσκους με μουσική για παιδιά. Κυριότερα έργα του: *Καραμελοχώρα*, *Ο κλόουν*, *Ιστορία ενός τσίρκου*, *Τα τραγούδια μου*, *Το ποίημα με τα χρώματα*. *Αχ! ειρήνη!*

Πρόταση για διάβασμα

Ρένα Καρθαίου, *Στα μονοπάτια του ήλιου*, εκδ. Πατάκη.

Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος
(φωτογραφία)

Φωτεινή Φραγκούλη

Παπούς και εγγονή

⌘⌘ είδη άγριων
χόρτων

επέζευαν στο μεγάλο πλάτανο της κυρίας Ευστρατίας και ο παπούς μάζευε χορτάρια. Της έδειχνε τα σχήματα. Τα πικροράδικα,* τα περδικοπατήματα, τις καυκαλήθρες.*

Ε, γούστο είχε, αλλά μετά από λίγο το Λενιώ βαριόταν κι έφευγε γιαλό γιαλό.

«Αλλιώτικες που είναι οι θάλασσες και οι παραλίες το χειμώνα», σκεφτόταν.

Ξάφνου, μέσα στα ξύλα, στα πεταμένα μπουκάλια, στις παρατημένες και σχισμένες σαγιονάρες, τις παράταιρες, βλέπει ένα παντοφλάκι, μα ένα παντοφλάκι!

«Ααα! Τι να 'ναι αυτό;», είπε μέσα της. «Σαν βαρκάκι, σαν γόνδολα».

Ήταν υφασμάτινο, με χρυσοκλωστές και πολύχρωμα λουλούδια. Ήταν βέβαια ταλαιπωρημένο, αλλά στα νιάτα του πρέπει να έκανε τράκες!*

* να εντυπωσίαζε

Ε, και να είχε τέτοια παπούτσια το Λενάκι, όλες οι φίλες της θα ζήλευαν και αυτή θα καμάρωνε. Βέβαια, δεν θα μπορούσε να τρέξει και να παίξει μ' αυτά τα παντοφλιά, αλλά θα τα είχε για τις καλές τις ώρες:

για τα γενέθλια, για την εκκλησία, για τις γιορτές και τα πανηγύρια.

Τέτοιες σκέψεις έκανε, όταν κατέφθασε ο παππούς κρατώντας τόν
τορβά* τίγκα* στα χόρτα.

– Κουκ, κοκονέλιμ,* ήρθα.

– Κοίτα παππού, ένα παντοφλάκι παράξενο.

– Πασουμάκι τούρκικο είναι, Λενιώ. Τέτοια φορούσαν τα χρόνια τα
παλιά οι πλούσιες Τουρκαλίτσες.

– Μου αρέσει πολύ, παππού!

– Εμ τι! Είναι δειχτερά* τα πασούμια, όμορφα, πλουμιστά και χειρο-
ποίητα. Είδες ταξίδι, το άτιμο! Η θάλασσα μας το έφερε. Είδες τη
θάλασσα, Λενιώ!

– Να το πάρουμε μαζί μας, παππού;

– Τι να το κάνεις, μάτια μου. Εγώ λέγω να το ταξιδέψουμε απέναντι
να πάει να βρει το ταίρι του. Καλύτερα, ε;

Το σκέφτηκε λίγο η Ελένη:

– Καλά, ας το κάνουμε κι έτσι, του απάντησε.

Το έβαλε, λοιπόν, ο παππούς πάνω στο κύμα και είπε ψιθυριστά:

– Άντε στο καλό, άντε να βρεις το ταίρι σου.

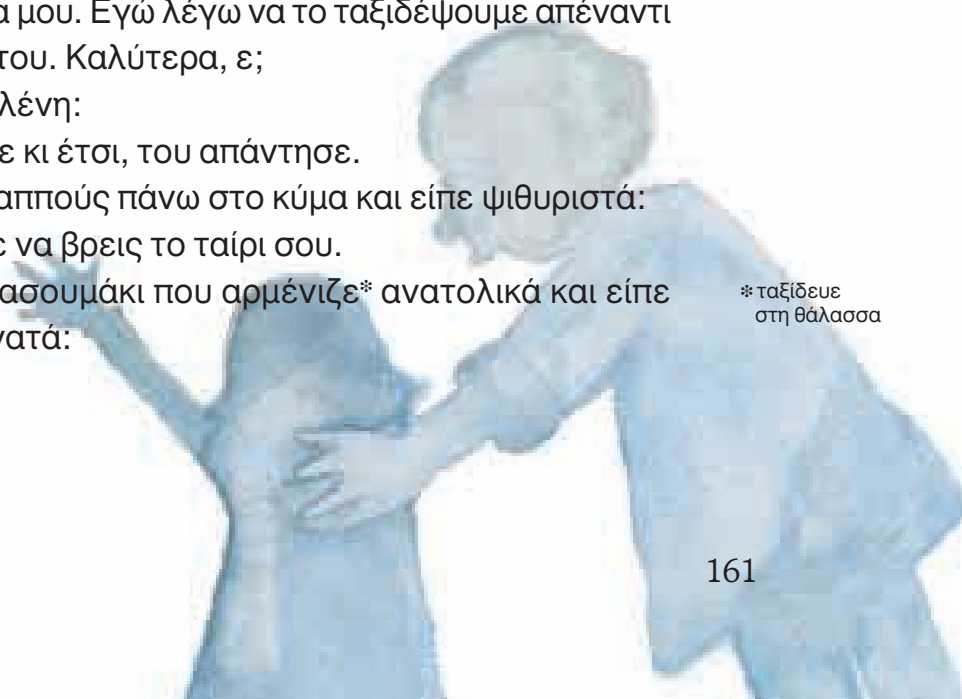
Ύστερα, κοίταξε το πασουμάκι που αρμένιζε* ανατολικά και είπε
με χαμόγελο και πιο δυνατά:

– Χαιρετίσματα!

* μικρό σακίδιο
* γεμάτο
* μικρή κυρία

* εντυπωσιακά

* ταξίδευε
στη θάλασσα

* είδος καϊκιού

* πάρα πολλά

Το έβλεπαν να ξεμακραίνει σαν μικροσκοπικό τρεχαντήρι* και φανταζόταν πια τα μύρια όσα* η Ελένη μας.

Αργότερα, οι δυο τους, αφού άναψαν τα καντήλια στους Αγίους Αναργύρους, μπήκαν στα ιαματικά λουτρά της Εφταλούς, για να κολατσίσουν στα ζεστά. Έκανε κρύο, μην το ξεχνάμε. Χειμώνας βλέπετε, ήλιος με δόντια.

Παππούς και εγγονή έτρωγαν και χαλάρωναν στη θαλπωρή της υγρής ζεστασιάς.

Μέσα από τις τρύπες του θόλου της σκεπής έβλεπαν το φως να μπαίνει, ματσάκια ματσάκια κυκλάμινα. Και από το μικρό παράθυρο στο βάθος, ο διάδρομος της θάλασσας. Μπλε, θυμωμένος απ' τον Ντελή-Βοριά.

Χράτσα-χρούτσα, ροκάνιζαν τα παξιμάδια οι δυο τους και μοσχοβολούσαν τα λουτρά κανέλα, μανταρίνι και δαφνόφυλλα.

Η πηγή έστελνε τη ζεστή ανάσα της στα μάγουλα και τα χέρια τους με μικρές, λεπτές φυσαλίδες, που ανάβλυζαν σταθερά και ρυθμικά από τα χαλίκια της μεγάλης στέρνας.

– Πώς να την έλεγαν άραγε την Τουρκαλίτσα που έχασε το πασουμάκι της; είπε αφηρημένα η Ελενίτσα.

– Μελτέμ! είπε ο παππούς με σιγουριά. Μελτέμ, την έλεγαν και ήταν νέα και όμορφη. Αγαπιότανε με τον Αχμέτ. Κρυφά έφευγε από τη μάνα της τα βράδια από την πίσω σκάλα του σπιτιού τους, την καφασωτή* και κατέβαινε στην αυλή τους, σιγοπατώντας. Εκεί αντάμωναν και τα λέγανε ψιθυριστά μέσα στο σκοτεινό μπαξέ* τους.

– Κοίτα απέναντι, Λενιώ, εκεί ήταν το σπίτι τους. Στο Μπαμπα-Γκαλέ, στο ακρωτήρι.

Ένα βράδυ όμως, η μάνα της είχε ύπνο ανήσυχο. Ξύπνησε, λοιπόν, και κατέβηκε στον οντά* τους, να φάει κανένα λουκουμάκι για να γλυκαθεί.

Την άκουσε που λες, Ελένη μου, η Μελτέμ, είδε και τη λάμπα που άναψε και τρέχει να προλάβει να χωθεί στο μεντέρι* της. Μέσα στη φούρια, της ξέφυγε το πασουμάκι κι έμεινε στην αυλή!

* με διχτυωτό πλέγμα
* κήπο

* δωμάτιο

* χαμηλός καναπές

Το πήρε ο σκύλος τού Αχμέτ και άρχισε τα παιχνίδια δίπλα στη θάλασσα. Ορμά ένα κύμα, του το παίρνει και να το στα δικά μας μέρη!

Γέλασε πλατιά ο παππούς:

– Πού τα σκαρφίζομαι όλα τούτα! μονολόγησε. Πού τα κατεβάζει η γκλάβα* μου τέτοια παραμύθια!

– Σ' αγαπώ, παππού μου, του είπε η Ελένη, μ' όλη της την καρδιά. Σ' αγαπώ.

Εγώ να δεις, συκαλάκι μου.

* μυαλό, κεφάλι

Δραστηριότητες

1. Τι να έγιναν άραγε η Μελτέμ και ο Αχμέτ; Μπορείς να συνεχίσεις το παραμύθι του παππού;
2. Φανταστείτε ότι ο παππούς τής Μελτέμ και του Αχμέτ στην Τουρκία βρήκε ένα πασουμάκι της Ελένης. Τι θα έλεγε στα δικά του εγγονάκια;
3. Συζητήστε για τα συναισθήματα του παππού και της εγγονής.
4. Αν η Ελένη έστειλε ένα γράμμα στη Μελτέμ, τι θα της έγραφε;
5. Γράψτε ιστορίες και παραμύθια που σας διηγούνται ο παππούς και η γιαγιά και πιάξτε το «Παραμυθοβιβλίο» της τάξης σας.

Φωτεινή Φραγκούλη (Μόλυθος Μυτιλήνης 1958)

Είναι δασκάλα. Έχει γράψει παραμυθικές ιστορίες για μικρά παιδιά. Τα θέματα των βιβλίων της είναι εμπνευσμένα από το νησί της, από την παράδοση, από τη φύση και από τις σχέσεις των ανθρώπων. Μερικά από τα βιβλία της: *Η Κυράνη του δάσους*, *Η Πορφυρένια και το μαντολίνο*, *Το χωραφάκι της αγάπης*, *Οι άγγελοι των κοχυλιών*.

Προτάσεις για διάβασμα

Χρήστος Μπουλώτης, *Το άγαλμα που κρύωνε*, εκδ. Πατάκη.
Φιλίσα Χατζηχάννα, *Ιστορίες του παππού χωρίς μουστάκι*, εκδ. Ψυχογιός.

Ναζίμ Χικμέτ

Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά

Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά έστω και για μια μέρα
ας τον δώσουμε να παίξουν σαν ένα πολύχρωμο μπαλόνι
να παίξουν τραγουδώντας ανάμεσα στ' αστέρια
ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
σαν ένα τεράστιο μήλο, σαν ψίχα ολόζεστου ψωμιού
να χορτάσουν μια μέρα τουλάχιστον
ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά
να μάθει έστω και για μια μέρα ο κόσμος τη φιλία
τα παιδιά θα πάρουν απ' τα χέρια μας τον κόσμο
θα φυτέψουν αθάνατα δέντρα.

Δραστηριότητες

1. Τι άλλο θα μπορούσαν να κάνουν τα παιδιά, αν έπαιρναν τον κόσμο στα χέρια τους;
2. Στο ποίημα ο κόσμος μοιάζει με «πολύχρωμο μπαλόνι» και με «ψίχα ολόζεστου ψωμιού». Πώς καταλαβαίνετε αυτές τις φράσεις;
3. Ποια από τις εικόνες του ποιήματος θα ήθελες να ζωγραφίσεις;
4. «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»:
 - της Αφρικής • της Ασίας • της Ινδίας.Φανταζόμαστε τι θα ήθελαν αυτά τα παιδιά και ξαναγράφουμε το ποίημα. Μπορούμε να αλλάξουμε όποιες λέξεις και φράσεις θέλουμε ή να προσθέσουμε δικές μας.

Ναζίμ Χικμέτ (Θεσσαλονίκη 1902 - Μόσχα 1963)

Ένας από τους σημαντικότερους Τούρκους ποιητές και θεατρικούς συγγραφείς του 20ού αιώνα. Στο έργο του κυριαρχούν οι ιδέες για ισότητα των ανθρώπων. Μερικά ποιητικά κείμενά του: *Η πολιτεία που έχασε τη μιλιά της*, *Γράμματα από τη φυλακή*.

Πρόταση για διάβασμα

Ζωρζ Σαρή, *Το γαϊτανάκι*, εκδ. Πατάκη.

«Με προορισμό
την επόμενη χιλιετία...»

Ο εφευρέτης κύριος Φάνης
ανακάλυψε βεντάλια
που τη βάζει μπρος στα μούτρα
μένει ακίνητη η βεντάλια
και κουνάμε τα κεφάλια.

Γ.-Μ. Μαρίνος

Ρόαλντ Νταλ

Η τρεχάλα

Το κείμενο που θα διαβάσετε είναι από τη χιουμοριστική ιστορία τού Ρόαλντ Νταλ Ο απίθανος κος Φοξ. Ο κύριος Φοξ είναι μια αλεπού που κλέβει πότε πότε κοτόπουλα για να θρέψει τα τέσσερα αλεπουδάκια της. Όμως τα αφεντικά των κοτόπουλων, οι κτηματίες Μπόγκι ο χοντρός, Μπανς ο κοντός και Μπιν ο λεπτός, εξοργίζονται κι αποφασίζουν να κυνηγήσουν με μπουλντόζες τον κύριο Φοξ, ο οποίος μαζί με τα παιδιά του κρύβεται σε μια τρύπα ενός λόφου.

Ένας απελπισμένος αγώνας δρόμου άρχισε, οι μηχανές εναντίον των αλεπούδων. Στην αρχή, ο λόφος έμοιαζε με τη διπλανή εικόνα.

Μια ώρα αργότερα, καθώς οι μηχανές έτρωγαν όλο και περισσότερο χώμα από την κορυφή, ο λόφος έμοιαζε με την επάνω εικόνα:

Πού και πού οι αλεπούδες κέρδιζαν λίγο έδαφος, οι θόρυβοι ακούγονταν πιο μακρινοί κι ο κύριος Φοξ έλεγε: «Θα τα καταφέρουμε! Είμαι βέβαιος πως θα τα καταφέρουμε!». Όμως, λίγα λεπτά αργότερα οι μηχανές πλησίαζαν κι ο κρότος από τα πανίσχυρα φτυάρια ακουγόταν ολοένα και πιο δυνατός. Τότε οι αλεπούδες έβλεπαν τη μυτερή άκρη, καθώς κάποιο από τα φτυάρια έσκαβε τη γη ακριβώς πίσω τους.

– Προχωρήστε, αγάπες μου! λαχάνιαζε ο κύριος Φοξ. Μην τα παρατάτε.

– Προχωρήστε! φώναζε κι ο χοντρο-Μπόγκι στον Μπιν και στον Μπανς. Όπου να 'ναι την πιάνουμε!

– Την πήρε πουθενά το μάτι σου; ρωτούσε ο Μπιν.

– Όχι ακόμη, φώναζε ο Μπόγκι. Νομίζω όμως πως είστε κοντά!

– Θα την αρπάξω με τη φαγάνα μου! φώναζε ο Μπανς. Θα την κόψω κομματάκια!

Μέχρι το μεσημέρι, πάντως, οι μηχανές ήταν ακόμη εκεί. Εκεί ήταν και οι ταλαίπωρες αλεπούδες. Ο λόφος τώρα φαινόταν κάπως έτσι: >

Οι κτηματίες δε σταμάτησαν ούτε για φαγητό. Ήταν αφοσιωμένοι στη δουλειά τους.

– Έι! εκεί κάτω, κύριε Φοξ! αντήχησε η φωνή του Μπανς, καθώς έσκυψε από το τρακτέρ του. Ερχόμαστε να σε πιάσουμε.

– Έφαγες πια το τελευταίο σου κοτόπουλο! αντήχησε και η φωνή τού Μπόγκι. Δε θα ξανατριγυρίσεις ποτέ πια ύποπτα στη δική μου φάρμα.

Κάτι σαν τρέλα είχε πιάσει τους τρεις άντρες. Ο Ξερακιανός Μπιν και ο κοντοπίθαρος κοιλαράς Μπανς οδηγούσαν τις μηχανές τους σαν μανιακοί, κάνοντας τα φτυάρια να σκάβουν με καταπληκτική ταχύτητα. Ο χοντρο-Μπόγκι χοροπηδούσε σαν καλικάντζαρος και φώναζε:

– Πιο γρήγορα! Πιο γρήγορα!

Μέχρι τις πέντε το απόγευμα να τι είχε γίνει στο λόφο:

Η τρύπα που είχαν σκάψει οι μηχανές έμοιαζε με κρατήρα* ηφαιστείου. Το θέαμα ήταν τόσο ασυνήθιστο, που πλήθη ανθρώπων είχαν τρέξει από τα γύρω χωριά να ρίξουν μια ματιά. Στέκονταν στην άκρη τού κρατήρα και κοιτούσαν κάτω τον Μπόγκι και τον Μπανς και τον Μπιν.

– Έι! εκεί κάτω, Μπόγκι. Τι συμβαίνει;

– Κυνηγάμε μια αλεπού!

– Σίγουρα τρελαθήκατε!

Οι άνθρωποι βάλθηκαν να τους κοροϊδεύουν και να τους περιγελούν. Και μόνο αυτό ήταν ικανό να κάνει τους τρεις κτηματίες πιο έξαλλους,

* άνοιγμα στο ανώτερο άκρο

πιο πεισματωμένους και πιο αποφασισμένους από ποτέ να μην τα παρατήσουν μέχρι να πιάσουν τις αλεπούδες.

Έξω από την τρύπα της αλεπούς ο Μπόγκι, ο Μπανς και ο Μπιν κάθονταν δίπλα στις σκηνές τους με τα όπλα τους στα γόνατά τους. Άρχισε να βρέχει. Το νερό έπεφτε

σε ρυάκια στο λαιμό των τριών αντρών και μέσα στα παπούτσια τους.

– Δε θα μείνει ακόμη για πολύ εκεί κάτω, είπε ο Μπόγκι.

– Το κτήνος θα πρέπει να 'χει πεθάνει από την πείνα, πρόσθεσε ο Μπανς.

– Έτσι είναι, συμφώνησε ο Μπιν. Θα κάνει κάποια εξόρμηση από στιγμή σε στιγμή. Να 'χετε τα όπλα σας έτοιμα.

Και κάθισαν δίπλα στην τρύπα, περιμένοντας την αλεπού να βγει έξω.

Κι από όσο ξέρω, ακόμη περιμένουν.

Δραστηριότητες

1. Οι κτηματίες, με τη βοήθεια της τεχνολογίας, καταστρέψανε έναν ολόκληρο λόφο για να κυνηγήσουν τις αλεπούδες. Συζητήστε στην τάξη γι' αυτήν την ενέργειά τους.
2. Πού λέτε να πήγαν οι αλεπούδες και δεν τις έπιασαν οι τρεις κτηματίες;
3. Διηγηθείτε την ιστορία από την πλευρά ενός από τους τρεις κτηματίες.
4. Γράψτε μια δική σας ιστορία με παρόμοιο θέμα και εικονογραφήστε την.

Ρόαλντ Νταλ (Ουαλία 1916 - 1990)

Είναι από τους γνωστότερους Άγγλους πεζογράφους. Τα βιβλία του έχουν μεταφραστεί σε πολλές χώρες. Χρησιμοποίησε πολύ τη φαντασία και το χιούμορ. Από τα έργα του ξεχωρίζουν: *Ματίλντα*, *Οι μάγισσες*, *Ο απίθανος κος Φοξ*, *Το μαγικό δάχτυλο*, *Ο Τσάρλι και το εργοστάσιο σοκολάτας*, *Τσάρλι ο πρωταθλητής του κόσμου*, *Ο Τζίμης και το γιγαντοροδάκινο*.

Πρόταση για διάβασμα

Ανδρέας Αγγελάκης, *Μια αλεπού στην πλατεία Βάθης*, εκδ. Πατάκη.

Ιούλιος Βερν

Περίπατος στο βυθό της θάλασσας

Το τμήμα που θα διαβάσετε προέρχεται από το βιβλίο του Ιουλίου Βερν Είκοσι χιλιάδες λεύγες κάτω από τις θάλασσες. Ο καθηγητής αφηγείται την έξοδό του από τον Ναυτίλο, ένα φανταστικό υποβρύχιο, και τον περίπατο στο βυθό της θάλασσας με οδηγό τον πλοίαρχο Νέμο.

Από το μηχανοστάσιο* περάσαμε σ' ένα άλλο μικρό διαμέρισμα, όπου υπήρχαν καμιά δωδεκαριά σκάφανδρα* κι αρκετά όπλα. Όταν είδε τα σκάφανδρα, ο Νεντ Λαντ έδειξε δυσφορία.

– Τα δάση, όπου θα πάμε, είναι υποβρύχια, του εξήγησα.

– Τότε καλά, μουρμούρισε. Αλλά μόνο αν μου το περάσουν με το στανιό,* θα το φορέσω.

– Κανένας δεν σε υποχρεώνει, του είπε ο πλοίαρχος Νέμος.

– Κι ο Σύμβουλος τι θα κάνει; ρώτησε ο καμακιστής.*

– Εγώ πηγαίνω παντού όπου πηγαίνει ο κύριος, απάντησε ο πιστός υπηρέτης.

Δύο άνδρες του πληρώματος ήρθαν να μας βοηθήσουν για να φορέσουμε τις βαριές, αδιάβροχες εκείνες στολές που ήσαν φτιαγμένες από ειδικό καουτσούκ, ικανό ν' αντέχει. Τα παπούτσια κατέληγαν σε βαριές σιδερένιες σόλες. Ο πλοίαρχος Νέμος, ένας σύντροφός του γιγαντώσωμος, ο Σύμβουλος κι εγώ, φορέσαμε αυτές τις στολές και, προτού μας βιδώσουν τις περικεφαλαίες, μας παρέδωσαν τα ντουφέκια που θα παίρναμε μαζί μας. Ο πλοίαρχος Νέμος μου έδειξε το χειρισμό τους.

– Είναι περίφημο, του είπα. Αλλά πώς θα μπορέσουμε να κατέβουμε στο βυθό της θάλασσας;

– Αυτή τη στιγμή, κύριε καθηγητά, ο «Ναυτίλος» είναι αραγμένος σε βάθος δέκα μέτρων και δεν έχουμε τίποτε άλλο παρά να ξεκινήσουμε.

– Μα πώς θα βγούμε;

– Θα δείτε σε λίγο.

* ο χώρος των μηχανών
* στολές των δυτών

* με το ζόρι

* αυτός που ψαρεύει με καμάκι

Μας πέρασαν τις περικεφαλαίες και μας τις βίδωσαν. Υπήρχαν σ' αυτές τρία ανοίγματα, φραγμένα με χοντρό γυαλί, άθραυστο, που επέτρεπαν να βλέπει κανείς προς όλες τις διευθύνσεις. Έπειτα μας έδεσαν στις πλάτες τις συσκευές με τον πεπιεσμένο αέρα κι αρχίσαμε ν' αναπνέουμε κανονικά. Δεν ένιωθα καμιά δυσφορία. Μου κρέμασαν ένα ηλεκτρικό, ειδικό φανάρι στη ζώνη, και μου έδωσαν ένα ντουφέκι. Ήμουν έτοιμος πια, αλλ' έτσι όπως ήμουν ντυμένος, μου ήταν αδύνατο να κάνω έστω κι ένα βήμα. Οι άντρες του πληρώματος μας έσπρωξαν σε μια διπλανή καμπίνα και κλείστηκε πίσω μας η στεγανή πόρτα. Βαθύ σκοτάδι απλωνόταν γύρω μας. Σε λίγο άκουσα ένα βόμβο κι ένιωσα τα πόδια μου και, σιγά σιγά, όλο μου το σώμα να παγώνει. Είχαν ανοίξει μιαν άλλη πόρτα και το νερό της θάλασσας είχε εισχωρήσει μέσα στην καμπίνα, που, σε λίγο, την πλημμύρισε. Ένα ημίφως απλώθηκε τώρα γύρω μας. Μπορούσα να βαδίζω και, χωρίς να το καταλάβω σχεδόν, βρέθηκα στο βυθό της θάλασσας.

Είναι αδύνατο να περιγράψω τι ένιωθα την ώρα εκείνη.

Ο πλοίαρχος Νέμος πήγαινε μπροστά κι ο σύντροφός του ακολουθούσε, λίγα βήματα πιο πίσω. Ο Σύμβουλος κι εγώ βαδίζαμε πλάι πλάι, σα να μπορούσαμε ν' ανταλλάξουμε τις εντυπώσεις μας. Όλα εκείνα τα βαριά πράγματα που φορούσαμε έχαναν από το βάρος τους τόσο, όσο ήταν το νερό που μετατόπιζαν, κι έτσι μπορούσαμε να κινούμαστε ελεύθερα.

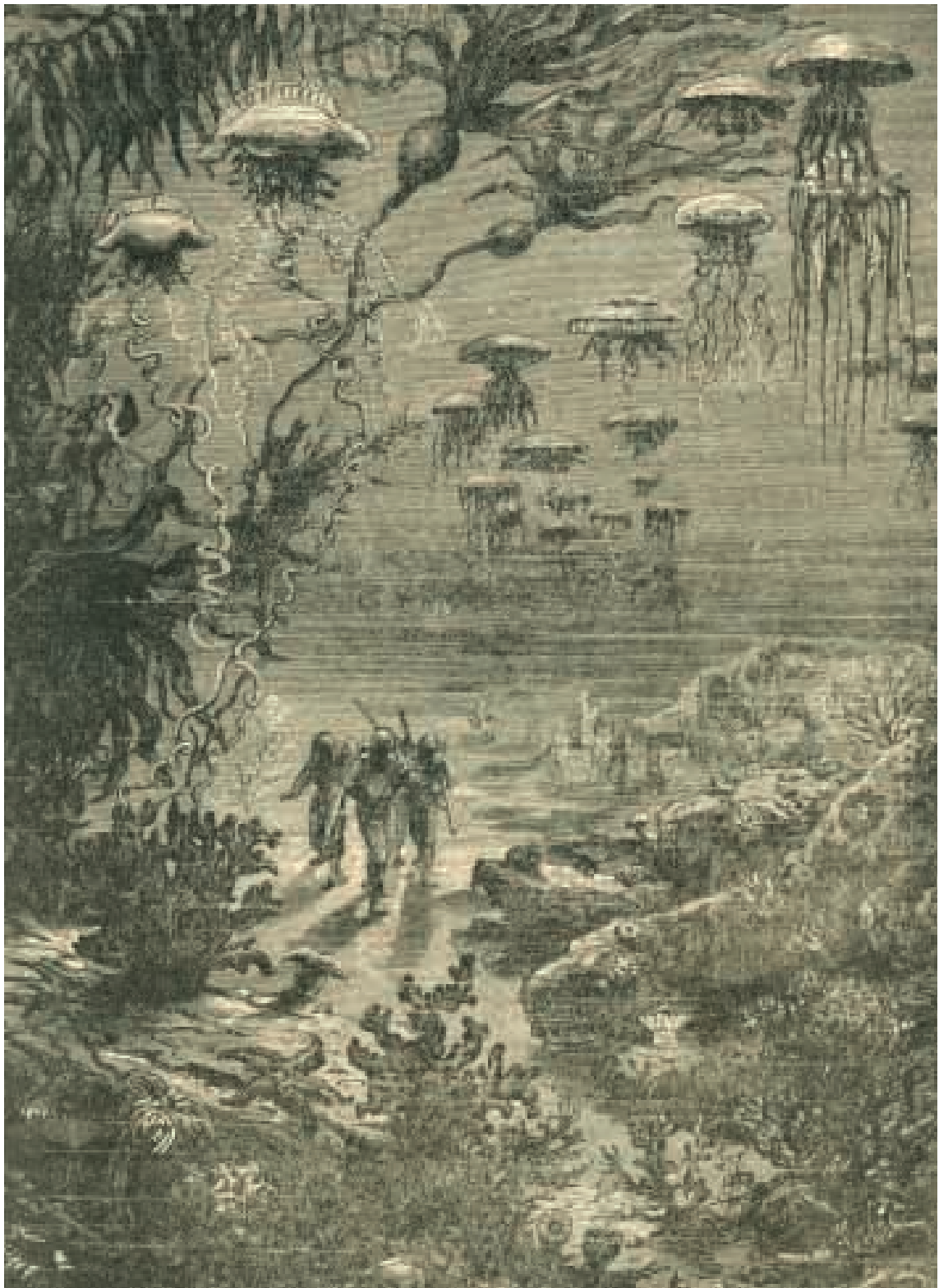
Πάνω από το κεφάλι μου έβλεπα την επιφάνεια της θάλασσας που ήταν γαλήνια. Βαδίζαμε πατώντας σε λεπτή άμμο, ομαλή κι όχι ρυτιδωμένη,* όπως στους γιαλούς. Κι αυτή η αμμουδιά αντανakλούσε με καταπληκτική ένταση τις ακτίνες του ήλιου. Θα με πιστέψουν άραγε, άμα πω ότι στο βάθος εκείνο, κάπου δώδεκα μέτρα δηλαδή, έβλεπα καθαρά, σα να ήμουν μέρα, στο ύπαιθρο;

Προχωρήσαμε έτσι κάπου ένα τέταρτο. Σιγά σιγά το σκάφος τού «Ναυτίλου» χανόταν πίσω μας.

Σε λίγο άρχισα να διακρίνω κάτι βράχους. Η ώρα ήταν τότε δέκα κι οι ακτίνες του ήλιου, καθώς έσπαζαν πάνω στην επιφάνεια της θάλασσας, έδιναν φαντασμαγορικά χρώματα στην υποβρύχια άνθηση που αντίκριζα. Πολυάριθμα μαλάκια* ζούσαν στο μαγικό εκείνο βυθό και πονούσε η καρδιά μου που τα πατούσα.

* Ζαρωμένη

* υδρόβια ζώα χωρίς αρθρώσεις

Το δάσος του νησιού Κρέσπο

* κατηφορικό

* σούρουπο

* λάμπες

Μετά την αμμουδιά διασχίσαμε μια έκταση γεμάτη φύκια, πελαγίσια φυτά, που ακόμα τα κύματα δεν τα 'χανε ξεριζώσει. Ήταν σαν ένα λιβάδι από πυκνή χλόη. Συγχρόνως, πάνω από τα κεφάλια μας, επέπλεαν άλλα φύκια.

Κόντευε πια μεσημέρι. Ήδη το έδαφος άρχισε να γίνεται κατωφερικό,* κι όταν φτάσαμε σε βάθος εκατό μέτρων, γύρω μας απλώθηκε ένα κοκκινωπό λυκόφως.* Ωστόσο, βλέπαμε αρκετά και δεν ήταν ανάγκη να βάλουμε σ' ενέργεια τις ηλεκτρικές μας λυχνίες.*

Ο πλοίαρχος Νέμος στάθηκε τότε και μου έδειξε με το δάχτυλο κάτι σκοτεινούς όγκους που μόλις διακρίνονταν, σε μικρή απόσταση.

– Αυτό θα είναι το δάσος του νησιού Κρέσπο, σκέφτηκα.

Και δε γελιόμουν.

Δραστηριότητες

1. Πώς φαντάζεστε το νησί Κρέσπο που συνάντησαν στο δρόμο τους οι άνδρες του Ναυτίλου;
2. Μπορείτε να φέρετε στο μυαλό σας την επιστροφή των ανδρών στον Ναυτίλο;
3. Διαβάστε τη συνέχεια της ιστορίας στο βιβλίο του Ιουλίου Βερν. Μοιάζει αυτή με τη συνέχεια που εσείς δώσατε στην ιστορία;

Ιούλιος Βέρν (1828 - 1905)

Γάλλος συγγραφέας, πατέρας του μυθιστορήματος επιστημονικής φαντασίας. Στα βιβλία του κυριαρχεί το φανταστικό, συνδυασμένο με την περιπέτεια στο διάστημα, στους βυθούς της θάλασσας, στα πέρατα του κόσμου. Από τα έργα του είναι γνωστά: *Από τη γη στη σελήνη*, *Ταξίδι στο κέντρο της γης*, *Ο δεκαπενταετής πλοίαρχος*, *Τα παιδιά του πλοιάρχου Γκραντ*, *Ο γύρος του κόσμου σε 80 μέρες*.

Πρόταση για διάβασμα

Ρόαλντ Νταλ, *Ο γυάλινος ανελκυστήρας*, μετάφραση Κίρα Σίνου, εκδ. Ψυχογιός.

Ντιντιέ Λεβύ

Άντζελμαν

Ο κύριος Άγγελος ήταν ένας πολύ παράξενος γείτονας. Δεν έβγαινε ποτέ από το σπίτι του, ούτε και μιλούσε σε κανέναν. Μια μέρα, με είχαν στείλει οι γονείς μου ν' αγοράσω εφημερίδα. Συνάντησα τον κύριο Άγγελο στη σκάλα.

– Μια στιγμή να σας βοηθήσω, του φώναξα. Πήρα το καρτσάκι του και το σήκωσα.

– Ευχαριστώ, παιδί μου, μπορείς να πηγαίνεις τώρα, μου είπε. Σαν να βιαζόταν πολύ να με ξεφορτωθεί! Κι εγώ που μόλις είχα ανέβει επτά ορόφους για να τον βοηθήσω!

– Μήπως θα μπορούσα να έχω ένα ποτήρι νερό, παρακαλώ; τον ρώτησα.

– Ε... μου έχουν κόψει το νερό, μου απάντησε με ύφος όλο και πιο αμήχανο. Τότε, μια κοροϊδευτική φωνούλα ακούστηκε από μέσα:

– Δεν είναι σωστό να λέμε ψέματα, κύριε Άγγελε! Από το βάθος του διαμερίσματος έκανε την εμφάνισή του ένα παράξενο μικρό ρομπότ που προχωρούσε πάνω σε δύο ροδάκια.

– Καλημέρα, καλημέρα! είπε δυνατά. Χαίρομαι ιδιαίτερος που βλέπω και μια καινούρια φάτσα, έκανε το ρομπότ. Το όνομά μου είναι Άλφι.

– Εμένα Αρνό. Μένω στον πρώτο, του απάντησα σφίγγοντάς του το χέρι. Ενώ ο κύριος Άγγελος μου έβαζε ένα ποτήρι νερό, εγώ παρατηρούσα τα πάντα γύρω μου. Είχα κάνει ένα άλμα στο χρόνο. Όλα ανήκαν σε μια άλλη εποχή: τα έπιπλα, τα φωτιστικά. Στους τοίχους ήταν κρεμασμένοι πίνακες, φωτογραφίες και αφίσες ενός ανθρώπου με πελώρια φτερά.

– Ποιος είναι αυτός ο άνθρωπος; ρώτησα.

– Ένας παλιός μου φίλος, μου αποκρίθηκε ο κύριος Άγγελος.

– Δεύτερο ψέμα σήμερα, κύριε Άγγελε, φώναξε το μικρό ρομπότ. Έλα τώρα, Αρνό, δεν τον αναγνωρίζεις;

Παρατήρησα προσεκτικά μια αφίσα για κάμποση ώρα και ξαφνικά φώναξα:

ANTZEAMAN

– Μα αυτός είστε σεις, κύριε Άγγελε!

– Αυτός είναι, πράγματι, μου το επιβεβαίωσε ο Άλφι. Ο κύριος Άγγελος, την εποχή του ήταν Άντζελμαν.

Πάνε χρόνια από τότε...

– Ο Άντζελμαν ήταν ο πρώτος σούπερ ήρωας, άρχισε να λέει ο Άλφι, ενώ καθόταν στον καναπέ. Είναι αυτός που εμφανίστηκε πριν απ' όλους τους άλλους: το Σούπερμαν, το Φάντομαν, το Φλάσμαν... Έλα κοντά μου, να σου δείξω κάτι, Αρνό. Το ρομπότ άνοιξε ένα άλμπουμ με φωτογραφίες.

Ο Άντζελμαν εμφανίστηκε για πρώτη φορά το 1938. Έσωσε ένα κοριτσάκι βγάζοντάς το από ένα διαμέρισμα που είχε πάρει φωτιά. Από τότε πρόσφερε τη βοήθειά του σε εκατοντάδες ανθρώπους σ' όλο τον κόσμο. Όταν βρισκόταν εκτός κινδύνου, ο Άντζελμαν εξαφανιζόταν στον ουρανό κάνοντας τέτοια ακροβατικά, που ο κόσμος έμενε με το στόμα ανοιχτό. Κυκλοφόρησαν γραμματόσημα με την εικόνα του. Όλα τα παιδιά ήθελαν να αγοράσουν τη στολή τού Άντζελμαν. Ο Άντζελμαν ήταν πια πραγματικό είδωλο. Όμως, λίγο καιρό αργότερα, έκαναν την εμφάνισή τους ο Φάντομαν, ο Φλάσμαν και μερικοί άλλοι, οι οποίοι άρχισαν να τον επισκιάζουν.* Αυτοί οι νέοι σούπερ ήρωες ήταν πιο δυνατοί, πιο γρήγοροι. Τα κατορθώματα του Άντζελμαν δεν εντυπωσίαζαν πια κανέναν. Τα φτερά του σκούριασαν σιγά σιγά. Βγήκε στη σύνταξη. Εγκαταστάθηκε σε ένα διαμέρισμα μαζί με τον πιστό του σύντροφο, τον Άλφι, και από Άντζελμαν έγινε κύριος Άγγελος. Ένας άνθρωπος σαν όλους τους άλλους – ή σχεδόν.

* παραμερίζουν

Ο Άλφι έκλεισε το άλμπουμ. Ο κύριος Άγγελος μας κοίταζε θλιμμένος και περήφανος μαζί. Εγώ ένιωθα έναν κόμπο στο λαιμό.

– Με περιμένουν οι γονείς μου, ψέλλισα.*

– Πες μου, θα ξανάρθεις να μας δεις; ρώτησε ο Άλφι.

– Και βέβαια θα 'ρθω, είπα και τους έσφιξα το χέρι.

* είπα μέσα από τα δόντια μου

Ξαναπήγα πολλές φορές στο σπίτι του κυρίου Άγγελου και του παράξενου μικρού ρομπότ του. Ο Άλφι είναι απίστευτα φλύαρος, είχε πάντα χιλιάδες πράγματα να διηγηθεί για τον κύριο Άγγελο. Κατάλαβαινες πολύ καλά ότι τον λάτρευε. Όσο για τον κύριο Άγγελο, αυτός περνούσε τα απογεύματά του πάνω στη στέγη της πολυκατοικίας. Έκανε διάφορους υπολογισμούς με τη βοήθεια κάποιων παράξενων

οργάνων. Ο κύριος Άγγελος ήθελε να ξαναγίνει Άντζελμαν για τελευταία φορά. Ο Άλφι κι εγώ παρακολουθούσαμε μαγεμένοι όλες του τις προετοιμασίες.

Η μεγάλη μέρα έφτασε τελικά: Ντυμένος με τη στολή του ο κύριος Άγγελος αχτινοβολούσε.

– Μπορείς να αρχίσεις την αντίστροφη μέτρηση, Άλφι, φώναξε.

– 10, 9, 8...

Ο Άλφι έφτασε στο 0. Πάτησε το κουμπί που έβαλε σε κίνηση το σύστημα ανάφλεξης. Ο Άντζελμαν ξεδίπλωσε τα φτερά του και σηκώθηκε ψηλά στον αέρα μέσα σ' ένα μεγαλειώδες σύννεφο καπνού. Τέλεια απογείωση. Ο Άντζελμαν συνέχιζε να ανεβαίνει, κάνοντας εκπληκτικά ακροβατικά. Μετά από λίγο δε φαινόταν παρά μία μικροσκοπική άσπρη κουκκίδα, που χάθηκε κι αυτή μέσα στον απέραντο ουρανό.

Το σκοτάδι άρχισε να πέφτει. Ο Άλφι κι εγώ περιμέναμε να επιστρέψει.

– Μα τι κάνει τόση ώρα; είπα ανυπόμονος.

– Ο Άλφι σήκωσε τα μεγάλα μάτια του και με κοίταξε.

– Δε θα ξαναγυρίσει, Αρνό.

– Τι εννοείς δε θα ξαναγυρίσει, Άλφι;

– Ο Άντζελμαν έφυγε, Αρνό. Για πάντα.

– Μα να φύγει έτσι, χωρίς ούτε ένα αντίο και να σ' αφήσει ολομόναχο!

– Δε μ' άφησε ολομόναχο αφού έχω εσένα, είπε απαλά ο Άλφι. Χρόνια ολόκληρα σχεδίαζε αυτό το ταξίδι. Το μόνο που περίμενε ήταν να συναντήσει κάποιον στον οποίο θα μπορούσε να με εμπιστευτεί. Κι αυτός ο άνθρωπος είσαι εσύ, Αρνό.

Ο Άλφι ήρθε να μείνει σπίτι μας. Οι γονείς μου τον περνάνε για ένα από κείνα τα γιαπωνέζικα ηλεκτρονικά παιχνίδια. Κάποτε ίσως να τους διηγηθώ όλη την ιστορία... Ο Άλφι κι εγώ δε μιλάμε ποτέ για τον κύριο Άγγελο. Είναι το μυστικό μας. Απλά, πού και πού, τα χαράματα, όταν όλος ο κόσμος ακόμα κοιμάται, ανεβαίνουμε στη στέγη και κοιτάζουμε τον ουρανό. Αν αρχίσει να με πιάνει θλίψη, ο Άλφι πιάνει με το χέρι του το χέρι μου. Κι όταν σου κρατάει το χέρι ένας φίλος, η θλίψη πετάει γρήγορα μακριά.

Δραστηριότητες

1. Για ποιους λόγους ο κύριος Άγγελος ήταν ένας παράξενος γείτονας;
2. «Όταν σου κρατάει το χέρι ένας φίλος, η θλίψη πετάει γρήγορα μακριά»: Πώς νιώθεις εσύ για τον καλύτερό σου φίλο ή την καλύτερή σου φίλη;
3. Ο κύριος Άγγελος επιστρέφει στη γειτονιά σας. Πώς θα τον υποδεχτείτε;

Ντιντιέ Λεβύ (Didier Levy 1964)

Γάλλος δημοσιογράφος. Έχει γράψει πολλές ιστορίες με θέμα το παιδί και την καθημερινότητά του. Το γράψιμό του διακρίνεται για την ευαισθησία και το χιούμορ του. Μερικά από τα βιβλία του, που δεν έχουν ακόμη μεταφραστεί στα ελληνικά είναι: *Το φιλί*, *Ο Ερνέστος*, *Η γιαγιά Αλμπέρτα*, *Πετάω σαν πατάτα*.

Προτάσεις για διάβασμα

Σιλβέν Τριντέλ, *Μακάρι να ήμουν ο ιπτάμενος ήρωας*, μετάφραση Ειρήνη Μάρρα, εκδ. Κέδρος.
Ντιμίτρι Ινκίοφ, *Τράνζης το μικρό ρομπότ*, μετάφραση Κίρα Σίνου, εκδ. Ψυχογιός.

Κίρα Σίνου

Συνάντηση στο διάστημα

Ομάδα επιστημόνων από τη Γη ταξίδεψε σε έναν πλανήτη για να εγκαταστήσει έναν σταθμό. Μαζί τους πήραν κι έναν μικρό, τον Κώστα. Μόλις έφτασαν, αντίκρισαν ξαφνικά μια ομάδα εξωγήινων. Ο Μαρίνος, ο πατέρας του Κώστα, προσπάθησε να συνεννοηθεί μαζί τους, όμως δεν τα κατάφερε. Ένας από τους εξωγήινους ύψωσε το χέρι του, δείχνοντας κάτι στον ουρανό. Οι γήινοι νόμισαν ότι οι εξωγήινοι τους απειλούν κι ήταν έτοιμοι να τους επιτεθούν.

Γύρισε το κεφάλι του. Δίπλα του στεκόταν ο μικρός εξωγήινος. Ο Κώστας αντίκρισε μέσα από το γυαλί στο κράνος τα ορθάνοιχτα από το φόβο μάτια του παιδιού. Ο μικρός ένιωθε το ίδιο όπως και αυτός. Καταλάβαινε πόσο κρίσιμη ήταν η στιγμή. Μα δεν πρέπει να ήταν ο μόνος λόγος που τον πλησίασε ο μικρός εξωγήινος. Ο Κώστας πρόσεξε ότι τα μάτια του μελετούσαν το δικό του κράνος ψάχνοντας για κάτι. Το λεπτό χέρι σηκώθηκε ξαφνικά κι απλώθηκε. Ο Κώστας έκανε να πισωπατήσει, μα το παιδί τον πρόλαβε. Ένα από τα τρία δάχτυλα πάτησε κάποιο κουμπάκι στο κράνος και την ίδια στιγμή ο Κώστας άκουσε στ' αυτιά του μια ψιλή φωνή. Και δεν την άκουγε μονάχα, αλλά καταλάβαινε κιόλας τι του έλεγε:

– Πρέπει να τους σταματήσουμε προτού γίνει το κακό. Οι δικοί σου ξαφνιάστηκαν τόσο από την απρόσμενη συνάντηση, που δε σκέφτηκαν να προσαρμόσουν το μήκος κύματος της συσκευής σας, κι έτσι δεν άκουσαν λέξη απ' αυτά που προσπαθούσαν να τους πουν οι δικοί μου.

– Ωχ, τι πάθαμε! έκανε ο Κώστας, ώστε ο αυτόματος μεταφραστής λειτουργούσε, όμως το μήκος κύματος ήταν λανθασμένο! Σωστά τα λες, φίλε, τρέχα να το εξηγήσεις στους δικούς σου κι εγώ θα σταματήσω τους δικούς μου προτού είναι αργά.

* Ξεπεράστηκε

* μικρό σκάφος

Αργότερα, όταν ο κίνδυνος της συμπλοκής αποσοβήθηκε* και οι αστροναύτες από τους δυο διαφορετικούς κόσμους κάθονταν δίπλα δίπλα κοντά στην άκατο,* ο Μαρίνος ρώτησε:

* μικρό πλανήτη

– Πώς βρεθήκατε εσείς εδώ; Προτού προσγειωθούμε ελέγξαμε καλά τον αστεροειδή* και δεν είδαμε κανένα διαστημόπλοιο.

– Στείλαμε το διαστημόπλοίο μας να μας φέρει τα υλικά που μας χρειάζονται για το χτίσιμο.

– Πρόκειται να χτίσετε εδώ; πετάχτηκε ο Δημοσθένης. Εδώ στην ερημιά;

– Ακριβώς εδώ, απάντησε ο αρχηγός των άλλων. Θα κατασκευάσουμε έναν ενδιάμεσο σταθμό. Ερχόμαστε από το Α του Κενταύρου. Ανακαλύψαμε ότι σ' ένα μικρό ηλιακό σύστημα στην άκρη του Γαλαξία μας υπάρχει ένας πλανήτης όπου οι συνθήκες είναι κατάλληλες για την ανάπτυξη οργανισμών ομοίων με τους δικούς μας, κάτι πολύ σπάνιο σ' ολόκληρο το διάστημα, κι έτσι ξεκινήσαμε να τον εξερευνήσουμε.

– Χα, χα, χα! γέλασε ο πατέρας του Κώστα. Πρόκειται δηλαδή να μας κάνετε επίσκεψη. Κοίτα όμως σύμπτωση! Και μεις έχουμε εντολή να εγκαταστήσουμε εδώ αποθήκες καυσίμων για τα διαστημόπλοιά μας, που θα ταξιδέψουν στο δικό σας ηλιακό σύστημα.

– Για φαντάσου! έκανε ένας από τους εξωγήινους. Να συνεργαστούμε τότε και να κατασκευάσουμε μαζί το διαπλανητικό σταθμό, έτσι που να είναι κατάλληλος και για σας και για μας;

– Πολύ καλή ιδέα, συμφώνησε ο Μαρίνος. Ο σταθμός θα εξυπηρετήσει όλους μας.

Δραστηριότητες

1. Βρίσκουμε στο κείμενο τους ποικίλους τρόπους με τους οποίους χρησιμοποιείται η τεχνολογία και τα επιτεύγματά της. Μπορούμε να συζητήσουμε γι' αυτούς.
2. Γράφουμε ένα κείμενο για μια μελλοντική συνάντηση των δύο κόσμων (των αν-θρώπων της Γης και των όντων του πλανήτη από το Α του Κενταύρου).

Κίρα Σίνου (Ροστόφ Ρωσίας)

Έχει γράψει διηγήματα και μυθιστορήματα για παιδιά και εφήβους. Μερικά έργα της είναι: *Στη χώρα των μαμούθ*, *Το αίνιγμα του πύργου*, *Το τέλος των τεράτων*.

Πρόταση για διάβασμα

Ουμπέρτο Έκο, *Οι τρεις κοσμοναύτες*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ο τίτλος του *Ανθολογίου*,
Στο σκολειό του κόσμου, προέρχεται από τη
«Φλογέρα του βασιλιά» του Κωστή Παλαμά.

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου,
άστρα γέμισε ο γιαλός»
(κείμενα για τη φύση και την οικολογία)

Ο τίτλος της ενότητας προέρχεται
από το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου
«Παιχνίδια τ' ουρανού και του νερού»
(*Ποιήματα*, τ. 3^{ος}) και το μότο
από τον *Ήλιο τον ηλιότορα* του Οδυσσέα Ελύτη.

1. Μάνος Κοντολέων, «Το πορτοκάλι και μια ηλια-
χτίδα», από το βιβλίο *Ένα συρτάρι γεμάτο όνειρα*,
Άγκυρα, Αθήνα 1988.
2. Λέο Μπουσκάλια, «Η πτώση του φύλλου που το
έλεγαν Φρέντυ», από το ομώνυμο βιβλίο, μετά-
φραση Μπάμπη Γραμμένου, Γλάρος, Αθήνα 1991.
3. Ντάιαν Σέλντον, «Το τραγούδι της φάλαινας», από
το ομότιτλο βιβλίο, μετάφραση Ρένα Ρώσση-Ζαΐρη,
Ρώσσης, Αθήνα 1995.
4. Ζωή Βαλάση, «Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας
ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός», από το βιβλίο
Τα μαγικά μολύβια, Κέδρος, Αθήνα 3^η 1985.
5. Μαρριάννα Κριεζή – Ρεγγίνα Καπετανάκη, «Έκτακτα
μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος», από το δίσκο
Εδώ Λιλιπούπολη.
6. Νίκος Γκάτσος, «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»,
από το *Φύσα, αεράκι, φύσα με, μη χαμηλώνεις*
ίσαμε, Ίκαρος, Αθήνα 3^η 1995.
7. Χρήστος Μπουλώτης, «Η χελωνίτσα Καρέττα-
Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν», από το ομώνυμο
βιβλίο, εκδ. Παπαδόπουλος, Αθήνα 1995.

«Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»
(κείμενα για την οικογένεια)

Ο τίτλος της ενότητας είναι από τη συλλογή
του Κωστή Παλαμά «Τα δεκατετράστιχα»
(*Άπαντα*, τ. 7^{ος}) και το μότο από το ποίημα
του ίδιου «Το σπίτι που γεννήθηκα»,
της συλλογής «Τα παράκαιρα» (*Άπαντα*, τ. 7^{ος}).

8. Γιάννης Ρίτσος, «Πρωινό άστρο», από τα *Ποιήμα-
τα 1930-1960* (2^{ος} τόμος), Κέδρος, Αθήνα 5^η 1974.
9. Ρούντο Μόριτς, «Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστε-
ράκια», από το βιβλίο *Ιστορίες του δάσους*, μετά-
φραση Ντίνας Σιδέρη – Κώστα Ασημακόπουλου,
Δωρικός, Αθήνα χ.χ.
10. Θέτη Χορτιάτη, «Λούνα παρκ, παππούλη μου!», από
την *Ανθολογία παιδικής ποίησης*, Λιβάνης, Αθήνα
2000.
11. Μερσέ Κόμπανυ, «Η ιστορία του Ερνέστου», από
το ομώνυμο βιβλίο, μετάφραση Τζένη Γαβαλάκη,
Πατάκης, Αθήνα 5^η 2000.

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»
(κείμενα από την παράδοση)

Ο τίτλος της ενότητας είναι στερεότυπη φράση
των λαϊκών παραμυθιών. Το μότο προέρχεται
από δημοτικό τραγούδι.

12. «Λιοντάρι και αγριόχοιρος», από το βιβλίο της Έλ-
λης Αλεξίου *Μύθοι του Αισώπου*, Καστανιώτης,
Αθήνα 2^η 1986.
13. Τάσος Αποστολίδης – Κώστας Βουτσάς, «Το
λιοντάρι και το αγριογούρουνο», από το βιβλίο *Οι
μύθοι του Αισώπου σε κόμικς*, εκδ. Γράμματα, Αθή-
να χ.χ., τ. 1^{ος}.
14. Λαϊκό παραμύθι, «Ο ποντικός κι η θυγατέρα του»,
από τα *Ελληνικά παραμύθια*, τ. Α', εκλογή Γ.Α.
Μέγα, Εστία, Αθήνα 11^η 1998.
15. Χάρης Σακελλαρίου, «Ο θεός Διόνυσος», από το
βιβλίο *Ελληνική μυθολογία (Οι θεοί)*, Μίνωας, Αθή-
να χ.χ.
16. Νανά Νικολάου, «Γλωσσοδέτης», από τον ψηφιακό
δίσκο του Νότη Μαυρουδή, *Χάρτινο καράβι*.
17. «Παροιμίες», από *Το βιβλίο όλων των χωρών: Εικο-
νογραφημένος ποιητικός άτλαντας*, Δεληθανάσης,
Αθήνα 3^η 1992.
18. «Παροιμιόμυθοι», από το βιβλίο *Νεοελληνικοί πα-
ροιμιόμυθοι*, επιμ. Δ.Σ. Λουκάτος, Ερμής, Αθήνα
1972.
19. «Αινίγματα», από τα *Νανουρίσματα, Ταχταρί-
σματα, Παινέματα...*, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 2^η 1994, και από
το βιβλίο του Μηνά Αλεξιάδη *Καρπαθιακή λαογρα-
φία, Όψεις του λαϊκού πολιτισμού*, Πνευματικό Κέν-
τρο Δήμου Καρπάθου, Αθήνα 2001.
20. «Λογοπαίχνιδο», από τα *Νανουρίσματα, Ταχταρί-
σματα, Παινέματα...*, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα 2^η 1994.
21. «Ο μόχθος της μύγας», από τα *Παραμύθια της Κα-
λαβρίας*, λογοτεχνική απόδοση Παντελής Ζούρας,
Ακρίτας, Αθήνα 2003.
22. Πιπίνα Τσιμικάλη, «Ο Πρασινοσκούφης», από το ο-
μότιτλο βιβλίο, Αστήρ, Αθήνα 2^η 1958.
23. «Υπνε μου, έπαρέ μου το», από τα *Νανουρίσματα,
Ταχταρίσματα, Παινέματα...*, εκδ. Θυμάρι, Αθήνα
2^η 1994.

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα Σοι»
(κείμενα για τη θρησκεία)

Ο τίτλος της ενότητας προέρχεται από
Το άξιον εστί του Οδυσσέα Ελύτη,
και το μότο από το ποίημα
«Πρόσωπο με πρόσωπο»
της συλλογής *Ηλιακός λύχνος*
του Νικηφόρου Βρεττάκου.

24. Νικηφόρος Βρεττάκος, «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί», από τα *Ποιήματα*, τ. Β΄, Τρία Φύλλα, Αθήνα 2^η1984.
25. Ραμπιντρανάθ Ταγκόρ, «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος», από τα *Ποιήματα*, μετάφραση Κ. Τρικογλίδη, εκδόσεις Γ. Μόσχου, Αθήνα χ.χ.
26. Έλσα Χίου, «Ο Νορντίν στην εκκλησιά», από το βιβλίο *Η νενέ η Σμυρνιά*, Καστανιώτης, Αθήνα 1993.
27. Ντίνα Χατζηνικολάου, «Η δική μου προσευχή», από τη συλλογή ποιημάτων *Χρυσό καλοκαίρι*, Πατάκης, Αθήνα 1998.
28. «Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς» από το ποίημα «Άγιος Βασίλης» (Νικολάου Δ. Τζουγανάτου, από το ανάτυπο «Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς», *Παρνασσός*, τ. ΙΘ΄, τχ. 1, Αθήνα 1977).
29. Βούλα Μάστορη, «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιδάφιο», από το βιβλίο *Εκείνη τη φορά*, Πατάκης, Αθήνα 2^η1997.
30. Κώστας Βάρναλης, «Η μάνα του Χριστού», από το βιβλίο *Ποιητικά*, Κέδρος, Αθήνα 1956.
- ❖
- «Όμορφη μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»
(κείμενα από την Ιστορία)
Ο τίτλος της ενότητας είναι από το ποίημα του Λορέντζου Μαβίλη «Πατρίδα» (*Τα έργα του Λορέντζου Μαβίλη*), και το μότο από την ωδή του Ανδρέα Κάλβου «Εις Σάμον» (*Λύρα*).
31. Καλλιόπη Σφαέλλου, «Το ξύλινο άλογο», από το βιβλίο *Ιλιάδα* (διασκευή), Άγκυρα, Αθήνα 1989.
32. Ομήρου *Ιλιάδα*. «Ο Δούρειος ίππος», κείμενα Βασίλη Ρώτα, εικονογράφηση Α. Αβαγιανού (*Κλασικά Εικονογραφημένα*, αρ. 1276).
33. Νώντας Έλατος, «Ενας περίπατος στην πόλη», από το βιβλίο *Ο Χάρης του Θεαγένη*, Ιδεοθέατρον, Αθήνα 1999.
34. Ρήγας Βελεστινλής, «Θούριος», από το βιβλίο *Ρήγας*, έρευνα, συναγωγή και μελέτη Λ.Ι. Βρανούση, Βασική Βιβλιοθήκη, αρ. 10, Αετός Α.Ε., Αθήνα 1953.
35. «Το μικρό κλεφτόπουλο» (δημοτικό τραγούδι), από το βιβλίο του Ν. Γ. Πολίτου, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, εκδ. Ιστορική Έρευνα, Αθήνα χ.χ.
36. Διονύσιος Σολωμός, «Ελεύθεροι πολιορκημένοι», από τον Α΄ τόμο των *Απάντων*, *Ποιήματα*, επιμ. Λίνου Πολίτη, Ίκαρος, Αθήνα 1979.
37. Κώστας Καρυωτάκης, «Ο Διάκος», από το βιβλίο *Άπαντα τα ευρισκόμενα*, τ. Α΄, Ερμής, Αθήνα 1983.
38. Άλκη Ζέη, «Οι Γερμανοί και οι πρόκες», από το βιβλίο *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, Κέδρος, Αθήνα 5^η1996.
39. Λιλίκα Νάκου, «Ο Τζοβάνι», από τη συλλογή διηγημάτων *Η κόλαση των παιδιών*, Βιβλιοπωλείον της «Εστίας», Αθήνα χ.χ.
40. Μάρω Δούκα, «Εδώ Πολυτεχνείο...», από το βιβλίο *Η αρχαία σκουριά*, Κέδρος, Αθήνα 2^η1980.
41. Δημήτρης Ραβάνης-Ρεντής, «Χαρμόσυνο γεγονός», από το βιβλίο *Ρεπορτάζ για ένα ζεστό Νοέμβρη*, Κέδρος, Αθήνα 1974.
42. Μαρία Πυλιώτου, «Χαρούμενοι χαρταετοί», από την ομώνυμη συλλογή διηγημάτων, Λευκωσία 1976.
43. Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Αιγιαλούσα», από την ποιητική συλλογή *Αιγιαλούσης επίσκεψις*, Άγρα, Αθήνα 2003.
- ❖
- «Υγεία μου, πλούτη μου»
(κείμενα για την υγεία και τον αθλητισμό)
Ο τίτλος της ενότητας προέρχεται από τις παροιμιώδεις φράσεις του λαού μας και το μότο από το ποίημα του Κωστή Παλαμά «Ο Ολυμπιακός ύμνος» της συλλογής *Η ασάλευτη ζωή*.
44. Ευγένιος Τριβιζάς, «Η Δόνα Τερηδόνα», από το βιβλίο *Η Δόνα Τερηδόνα και το μυστικό της γαμήλιας τούρτας*, Καλέντης, Αθήνα 2001.
45. Σοφία Ζαραμπούκα, «Ο ωραίος Δαρειός», από το ομότιτλο βιβλίο *Ο ωραίος Δαρειός*, Πατάκης, Αθήνα 3^η2002.
46. Τζιάνι Ροντάρι, «Ο μαύρος ήλιος», από το δίσκο *Η ηχώ και τα λάθη της* (Σείριος LP SMH-85.020), πλευρά Α΄, διασκευή: Άννα Μαργαριτοπούλου, μουσική: Λένα Πλάτωνος, τραγούδι: Σ. Γιαννάτου (στίχοι Gianni Rodari).
47. Μάρω Λοϊζου, «Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι» από το ομότιτλο έργο, Πατάκης, Αθήνα 1988.
48. Λότη Πέτροβιτς-Ανδρουσοπούλου, «Η αιμοδοσία», από το *Σπίτι για πέντε*, Πατάκης, Αθήνα 1987.
49. Γρηγόριος Ξενόπουλος, «Ο πονόδοντος του Γκρινιάρη», από *Τα πουλιά της αυλής*, εκδόσεις Αφοί Βλάσση, Αθήνα 1998.
50. Παντελής Καλιότσος, «Ενας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας», από το *Ένα σακί μαλλιά*, Πατάκης, Αθήνα 2^η1997.
51. Αγγελική Βαρελλά, «Σπύρος Λούης», από το βιβλίο *Καλημέρα, Ελπίδα*, Πατάκης, Αθήνα 2003.
- ❖
- «Να φτιάξω έναν κόσμο που τίποτα δε θα του λείπει»
(κείμενα για την κοινωνία)
Ο τίτλος της ενότητας προέρχεται από το ποίημα «Ανασύνθεση» του Νικηφόρου Βρεττάκου, της συλλογής «Το βάθος του κόσμου» (*Τα Ποιήματα*, τ. 2^{ος}), και το μότο από το ποίημα του Walt Witman «Salut au monde» (Γουίτμαν, μετάφραση Χ. Βλαβιανός, εκδ. Πλέθρον, Αθήνα 1986).
52. Οδυσσέας Ελύτης, «Ο γλάρος», από *Τα Ρω του έρωτα*, Ψυλόν, Αθήνα 1^η1986.

53. Λίτσα Ψαραύτη, «Το περιβόλι του Σαμίχ», από *Το διπλό ταξίδι*, Πατάκης, Αθήνα ¹³1997.
54. Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος, «Το τραγούδι τού κλόουν», από *Τα τραγούδια μου*, Κέδρος, Αθήνα 1994.
55. Φωτεινή Φραγκούλη, «Παπούς και εγγονή», από *Το μισό πιθάρι*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
56. Ναζίμ Χικμέτ, «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά», από το έργο *Η στρατιά των πεινασμένων προχωρεί*, μετάφραση Τάσος Ιορδάνογλου, εκδόσεις Πρόδρομος Κυρκόπουλος, Θεσσαλονίκη 1987.
- ❖
- «Με προορισμό την επόμενη χιλιετία...»
(κείμενα για την τεχνολογία
και την επιστημονική φαντασία)
Ο τίτλος της ενότητας προέρχεται
από το ποίημα «Προσεχής αποβίβαση»
του Τίτου Πατρίκιου (*Αντικριστοί καθρέφτες*),
και το μόντο από το ποίημα
«Ο εφευρέτης κύριος Φάνης» του Γ.-Μ. Μαρίνου
(*Τα τραγούδια μου*).
57. Ρόαλντ Νταλ, «Η τρεχάλα», από το βιβλίο *Ο Απόθανος κος Φοξ*, μετάφραση Τόνια Καφετζάκη, Ψυχογιός, Αθήνα ⁴2003.
58. Ιούλιος Βερν, «Περίπατος στο βυθό της θάλασσας», από το έργο *Είκοσι χιλιάδες λεύγες κάτω από τις θάλασσες*, Αστήρ, Αθήνα 1959.
59. Ντιντιέ Λεβύ (Didier Levy), «Αντζελμαν», από το ομότιτλο έργο, μετάφραση Λίλα Κονομάρα, Παπαδόπουλος, Αθήνα 2003.
60. Κίρα Σίνου, «Συνάντηση στο διάστημα», από τη συλλογή διηγημάτων *Η Λι Σι και οι έξι πειρατές*, Κέδρος, Αθήνα ³1999.

ΥΠΟΜΝΗΜΑ ΕΙΚΟΝΩΝ

- σ. 11 *Οι ηλιαχτίδες ταξιδεύουν* (φωτογραφία: Ρωμύλος Παρίσης).
- σ. 14 Νικόλαος Λύτρας, *Το γαϊδουράκι*, Εθνική Πινακοθήκη - Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου.
- σ. 18 *Μεγάπτερη φάλαινα* (επεξεργασία: Δ. Παρίση).
- σ. 27 *Η αρπαγή της Περσεφόνης* (Ελληνική μυθολογία, *Οι θεοί*, τ. 2ος, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986).
- σ. 32 *Καρέττα-Καρέττα* (δεξιά), *Μικρά νεογέννητα Καρέττα-Καρέττα* (αριστερά), *Greece*, Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, 1995.
- σ. 38 *Φώκια Μονάχους-Μονάχους με το μικρό της*, *Greece*, ό.π., Αθήνα 1995.
- σ. 44 *Ήταν όλα τους παιδιά μου... Greece*, ό.π., Αθήνα
- σ. 47 *Αίσωπος* (απόδοση: Δ. Παρίση).
- σ. 53 *Το Μνημείο του Λυσικράτη* (Αθήνα, Πλάκα). Γκραβούρα, αρχείο Βάσως Ψαράκη.
- σ. 54 *Παράσταση από το διάζωμα του Μνημείου του Λυσικράτη* (επεξεργασία: Δ. Παρίση).
- σ. 56 *Το Μνημείο του Λυσικράτη* (φωτογραφία: Ρωμύλου Παρίση).
- σ. 78 *Κάλαντα* (Μυτιλήνη). Φοίβος Ανωγειανάκης, *Ελληνικά λαϊκά μουσικά όργανα*, Εθνική Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1976.
- σ. 80 *Επιτάφιος* (Ευαγγελίστρια, Σκιάθος) (φωτογραφία: Ρωμύλου Παρίση).
- σ. 82 *Τοιχογραφία της Μονής Σταυρονικήτα* (επεξεργασία: Δ. Παρίση).
- σ. 90 Βικέντιος Λάντσας, *Ακρόπολη*. Χρυσάνθος Χρήστου, *Εθνική Πινακοθήκη, Ελληνική ζωγραφική 19ος-20ός αιώνας*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1992.
- σ. 93 *Η Χάρτα του Ρήγα*. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού (1770-2000)*, εφημ. *Τα Νέα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2003, τ. 2ος.
- σ. 95 Θεόδωρος Βρυζάκης, *Η Εξοδος του Μεσολογγίου*. Χρυσάνθος Χρήστου, *Εθνική Πινακοθήκη, Ελληνική ζωγραφική 19ος-20ός αιώνας*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1992.
- σ. 98 Θεόφιλος Χατζημιχαήλ, *Αθανάσιος Διάκος*. Θεόφιλος, *ζωγραφικοί πίνακες*, Δήμος Μυτιλήνης - Μουσείο Θεόφιλου, Αθήνα 1986.
- σ. 109 *Φωτογραφίες από τον καιρό της Κατοχής*. *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού*, ό.π.
- σ. 111 *Η νύχτα στο Πολυτεχνείο* (φωτογραφία). Γιάννης Φάτσης, *Πολυτεχνείο '73*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1983.
- σ. 112 *Στον αυλόγυρο του Πολυτεχνείου* (φωτογραφία), ό.π.
- σ. 114 *Συνθήματα του Πολυτεχνείου* (φωτογραφία), ό.π.
- σ. 118 *Μετά την εισβολή, το 1974* (φωτογραφία). *Η κατεχόμενη γη μας*. Υπουργείο Παιδείας - Διεύθυνση Εκπαίδευσης - Υπηρεσία Ανάπτυξης Προγραμμάτων, Λευκωσία 1993.
- σ. 120 *Κύπρος, Κατεχόμενα* (φωτογραφία), ό.π.
- σ. 147 *Ο ολυμπιονίκης Σπύρος Λούης* (φωτογραφίες της εποχής). *Οι Ελληνες ολυμπιονίκες*, εφημ. *Ελεύθερος Τύπος*, Αθήνα.
- σ. 149 *Ο Λούης τερματίζει* (αναπαράσταση), ό.π.
- σ. 159 *Γιώργος-Μενέλαος Μαρίνος* (φωτογραφία), *Τα τραγούδια μου*, Κέδρος, Αθήνα 1994.
- σ. 171 *Το δάσος του νησιού Κρέσπο*. Ιούλιος Βερν, *20.000 λέυκες υπό την θάλασσα*, μετάφραση Γεωργίου Δ. Παπαϊωάννου, Εκδοτικός Οίκος Ιωάννου Σιδέρη, Αθήνα χ.χ.

ΤΕΛΟΣ

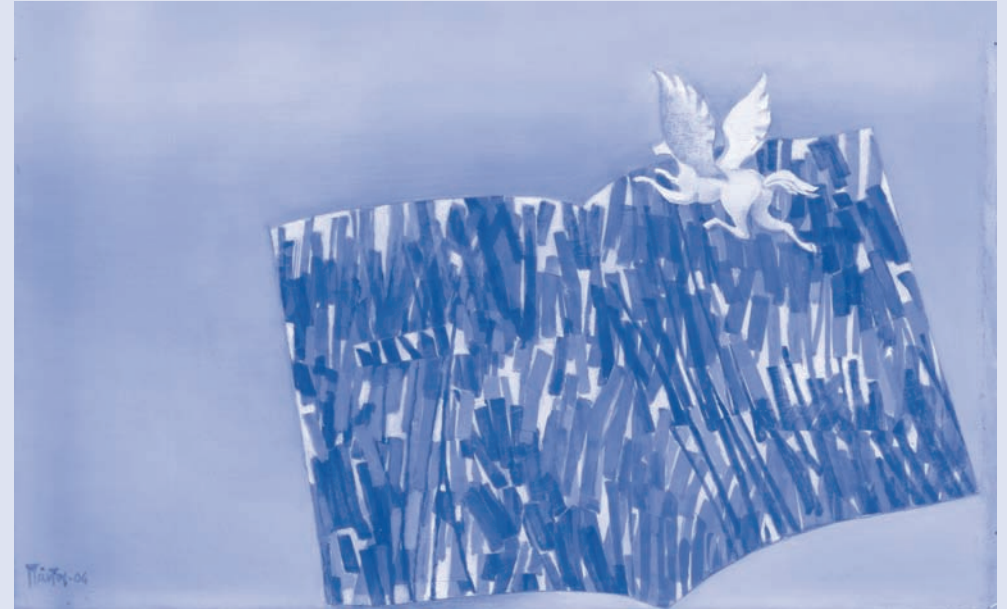
Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης δώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α').

ΒΙΒΛΙΟΣΗΜΟ

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου Γιάννης Παπαδάτος Βίκυ Πάτσιου
Δημήτρης Πολίτης Θεοδόσης Πυλαρινός

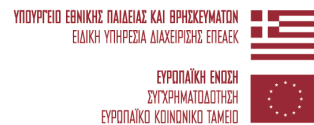

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων Γ' & Δ' Δημοτικού

Στο σχολείο του κόσμου

Βιβλίο Δασκάλου
Μεθοδολογικές Οδηγίες

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΕΡΓΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΟ 75% ΑΠΟ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΚΑΙ 25% ΑΠΟ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΠΟΡΟΥΣ

ISBN 960-06-1799-6

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων

Γ' & Δ' Δημοτικού

Στο σχολειό του κόσμου

Βιβλίο Δασκάλου

Μεθοδολογικές Οδηγίες

ΣΥΓΓΡΑΦΕΙΣ	Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου , Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Γιάννης Σ. Παπαδάτος , Σχολικός Σύμβουλος Βίκυ Πάτσιου , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Δημήτρης Πολίτης , Εκπαιδευτικός Θεοδόσης Πυλαρινός , Λέκτορας του Ιονίου Πανεπιστημίου
ΚΡΙΤΕΣ-ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ	Μένη Κανατσούλη , Αναπλ. Καθηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών Ελένη Σάββα , Σχολικός Σύμβουλος Μαρία Κουρκουμέλη , Εκπαιδευτικός
ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΣΗ	Διατσέντα Παρίση , Σκιτσογράφος - Εικονογράφος
ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ	Θεοδόσης Πυλαρινός , Σοφία Παπανδρέου , Φιλολόγοι
ΥΠΕΥΘΥΝΟΙ ΤΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ	Πέτρος Μπερερής , Χρίστος Παπαρίζος , Σύμβουλοι του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΤΟΥ ΥΠΟΕΡΓΟΥ	Νικολέττα Γκλιάου , Μόνιμη Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
ΕΞΩΦΥΛΛΟ	Θεόδωρος Πάντος , Εικαστικός Καλλιτέχνης
ΠΡΟΕΚΤΥΠΩΤΙΚΕΣ ΕΡΓΑΣΙΕΣ	ACCESS Γραφικές Τέχνες Α.Ε.

Γ΄ Κ.Π.Σ. / ΕΠΕΑΕΚ II / Ενέργεια 2.2.1 / Κατηγορία Πράξεων 2.2.1.α:

«Αναμόρφωση των προγραμμάτων σπουδών και συγγραφή νέων εκπαιδευτικών πακέτων»

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
Μιχάλης Αγ. Παπαδόπουλος
Ομότιμος Καθηγητής του Α.Π.Θ
Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Πράξη με τίτλο:

«Συγγραφή νέων βιβλίων και παραγωγή υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ΔΕΠΠΣ και τα ΑΠΣ για το Δημοτικό και το Νηπιαγωγείο»

Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Τύπας
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Αναπληρωτής Επιστημονικός Υπεύθυνος Έργου
Γεώργιος Οικονόμου
Μόνιμος Πάρεδρος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

Έργο συγχρηματοδοτούμενο 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και 25% από εθνικούς πόρους.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Άντα Κατσίκη-Γκίβαλου Γιάννης Παπαδάτος Βίκυ Πάτσιου
Δημήτρης Πολίτης Θεοδόσης Πυλαρινός

ΑΝΑΔΟΧΟΣ ΣΥΓΓΡΑΦΗΣ:

Ανθολόγιο Λογοτεχνικών Κειμένων
Γ' & Δ' Δημοτικού
Στο σχολειό του κόσμου

Βιβλίο Δασκάλου
Μεθοδολογικές Οδηγίες

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ ΔΙΔΑΚΤΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ
ΑΘΗΝΑ

ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ

Η εισαγωγή της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο αποτελεί γεγονός ευοίωνο και οπωσδήποτε σημαντικό, που πρέπει να χαιρετιστεί, αλλά και να προβληματίσει όσους θα αναλάβουν την υλοποίησή του. Προγενέστερες προσπάθειες έδειξαν την αναγκαιότητα της αισθητικής και καλλιτεχνικής διαπαιδαγώγησης των μικρών μαθητών, αλλά και τη δυσκολία του εγχειρήματος. Δεν πρόκειται, ωστόσο, για δυσκολία ποιοτική, μια και το λογοτεχνικό κείμενο απευθύνεται σε όλες τις ηλικίες, αλλά για τους τρόπους πρόσβασης σ' αυτό. Η διαπίστωση αυτή απαιτεί προσεκτική επιλογή των πρωτότυπων κειμένων και ιδιαίτερη φροντίδα στην αξιοποίηση των μεταφράσεων, των διασκευών, των ελεύθερων αποδόσεων. Αν και η σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά πρέπει να στηρίξει την προβολή της Λογοτεχνίας στο Δημοτικό, εντούτοις δεν αρκεί από μόνη της, αν βέβαια δε θέλουμε να καταλήξουμε σε μονότροπα αποτελέσματα.

Επομένως, βασικός στόχος του *Ανθολόγιου* της Γ' και Δ' τάξης του Δημοτικού είναι η καλλιέργεια της λογοτεχνικής ευαισθησίας και της φιλιαναγνωσίας στο παιδί με τρόπους παιγνιώδεις και προπαντός ευχάριστους, με την προϋπόθεση ότι το παιχνίδι και η ελεύθερη δραστηριότητα δε θα υπονομεύουν το κείμενο, αλλά, αντίθετα, οι όποιες παραγωγικές εργασίες θα αναπτύσσονται έχοντάς το ως κέντρο τους, αφορμώμενες δηλαδή αλλά και επιστρέφοντας σε αυτό.

Δόθηκε, λοιπόν, μεγάλη προσοχή στην επιλογή των κειμένων, ώστε να καλύπτουν τη σύγχρονη λογοτεχνία, προετοιμάζοντας το παιδί για μια αβίαστη και έμμεσα βιωματική κοινωνικοποίηση, που θα συνεχιστεί με λογοτεχνικό πάντοτε τρόπο, ομαλά και με μεγαλύτερες σταδιακά απαιτήσεις στις δύο τελευταίες τάξεις. Το γεγονός αυτό δεν αναδεικνύει την αξία μόνο των βιβλίων, αλλά –κυρίως– ευνοεί την ακώλυτη συνομιλία τους και την εξασφάλιση της συνέχειας με την κατοχύρωση της γνώσης του ήδη υπάρχοντος. Γνώμονας του *Ανθολόγιου* αυτού είναι ασφαλώς η μη υποβάθμιση της λογοτεχνικότητας, που αποτελεί και το μείζονα κίνδυνο εξαιτίας της σύγχυσης ανάμεσα στο παιγνιώδες και στο λογοτεχνικό, στο γενικώς ευχάριστο και σε αυτό που προβληματίζει και διεγείρει την ευαισθησία του μαθητή.

Λήφθηκε, ως εκ τούτων, μέριμνα ώστε να υπάρχει κειμενική και ειδο-λογική ποικιλία, στην οποία το τερπνό και το ευχάριστο, το παιγνιώδες και το φανταστικό κατέλαβαν μεγάλο μέρος. Έτσι, χρησιμοποιήθηκαν κείμενα σχετικά με την οικολογία, την παράδοση, την ιστορία, τα προβλήματα

Οι στόχοι

Η επιλογή των κειμένων

**Η σύγχρονη
λογοτεχνία
για παιδιά**

του σύγχρονου ανθρώπου, με θέματα δηλαδή που το παιδί δεν επιτρέπεται να αγνοεί. Στα κείμενα έγιναν κάποιες –ελάχιστες– λεκτικές αλλαγές.

Το βάρος της ανθολόγησης έπεσε στα ίδια τα κείμενα, γι' αυτό και η σύγχρονη λογοτεχνία για παιδιά έχει μεγάλο μερίδιο, ακολουθούμενη όμως και από δημώδη κείμενα και από έργα δόκιμων κλασικών και νεωτερικών ποιητών. Η συγχρονική εστίαση οφείλεται κατά μείζονα λόγο στην αδυναμία του παιδιού να κατανοήσει σε βάθος το χρόνο. Από ποιοτικής πλευράς, πέρα από τα εύληπτα κείμενα, υπάρχουν και άλλα αυξανόμενης δυσκολίας, είτε λόγω της θεματικής τους είτε λόγω του απαιτητικού ποιητικού λόγου, γεγονός που αφήνεται στη διακριτική ευχέρεια του δασκάλου για το πότε και με ποια πρότερη ετοιμασία θα διδαχθούν τα κείμενα αυτά. Για παράδειγμα, «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης» ενδείκνυται να διδαχθεί, μόνο αφού το παιδί έχει εντρυφήσει ήδη σε άλλα ευκολότερα κείμενα, όπως το σχετικό με τη «Λιλιπούπολη».

**Το τερπνό,
η διαθεματι-
κότητα και το
διαπολιτισμικό
στοιχείο**

Δόθηκε έμφαση στην ανάδειξη του χιούμορ, της λεπτής ειρωνείας και της ευαίσθητης σύζευξής τους με το λόγο. Αποφεύχθηκαν, γενικά, οι θεωρητικές ενισχύσεις-υποστηρίξεις με μακροσκελή εισαγωγικά σημειώματα και κουραστικά βιογραφικά σημειώματα, για να μην αποπροσανατολιστεί ο μαθητής και ταυτίσει τη λογοτεχνία με τη συμβατική μάθηση και την πρόσκτηση γνώσεων – άλλο αν συμβαίνει και αυτό, αλλά με λογοτεχνικό τρόπο. Προσέχθηκε η καλλιέργεια της διαπολιτισμικότητας. Επίσης τονώθηκε η διαθεματικότητα, κυρίως μέσα από τις προτεινόμενες δραστηριότητες, όπως η συσχέτιση με ιστορικά, λαογραφικά ή άλλα πολιτισμικά στοιχεία, με άλλες τέχνες (μουσική, εικαστικά, θέατρο), κ.ά. Το κύριο ζητούμενο, όμως, είναι η αισθητική καλλιέργεια, η προσπέλαση της οποίας επιχειρείται με ερωτήσεις κατανόησης και με έμφαση στην αναγνωστική διαδικασία, που σε μεγάλο βαθμό εξαρτάται από το δάσκαλο.

**Οι δραστη-
ριότητες και
η σημασία
τους**

Οι ερωτήσεις-δραστηριότητες είναι απλές, με έμφαση στη συλλογικότητα και στην εκτίμηση του προσώπου-μέλους, το οποίο μόνο μέσω αυτής δύναται να αποδείξει την αξία του. Οι δημιουργικές δραστηριότητες (δραματοποιήσεις, ζωγραφικές αποδόσεις, συνέχειες στην εξέλιξη του κειμένου κ.λπ.), χωρίς να απομακρύνονται από το κείμενο, ενισχύουν την αυτενέργεια και τη δημιουργικότητα του μαθητή και τον καθιστούν κοινωνό της συνθετικής σχέσης των τεχνών μεταξύ τους (ζωγραφική-λογοτεχνία, μουσική-λογοτεχνία κ.ά.). Πέρα απ' αυτά, επιζητούν να συμπιλιώσουν το παιδί με τα επιτεύγματα της τεχνολογίας (γι' αυτό και προτείνεται η χρήση τεχνολογικών μέσων), που συχνά διαβάλλονται άδικα, με τρόπο αντιφατικό και αποπροσανατολιστικό, ενώ η εξοικείωση των παιδιών

μαζί τους και η σωστή αξιοποίησή τους αποτελεί την προσφορότερη λύση.

Η γλώσσα

Προσεκτική προσπάθεια καταβλήθηκε και για την ανάδειξη της γλώσσας ως λογοτεχνικού εργαλείου, ως μηχανισμού έκφρασης και απόδοσης υψηλών νοημάτων, ώστε ο μαθητής να κατανοήσει σταδιακά ότι αυτή αποτελεί μηχανισμό θαυμαστό, που επιτυγχάνει να καταγράφει πράξεις και να αναδεικνύει πρόσωπα.

**Καλλιέργεια
φιλιαναγνωσίας**

Οι «προτάσεις για διάβασμα», που συνοδεύουν κάθε κείμενο έχουν στόχο την ενθάρρυνση βιβλιαναγνωστικών συμπεριφορών και την καλλιέργεια εν γένει της φιλιαναγνωσίας.

Επιπλέον, είναι απαραίτητο να προωθούνται και άλλες φιλιαναγνωστικές δραστηριότητες του τύπου «διάβασε στο μικρότερο αδελφό σου» ή «πρότεινε στη μεγαλύτερη αδελφή σου ή στους φίλους σου» ή «διάβασε με τους γονείς σου το τάδε βιβλίο». Η φιλιαναγνωστική δραστηριότητα, με άλλα λόγια, πρέπει να είναι από τα κυριότερα μελήματά μας.

**Η ελεύθερη
επιλογή των
δραστηριο-
τήτων**

Εκτός από τις παραπάνω πρακτικές, μπορεί να χρησιμοποιηθούν και να αξιοποιηθούν συζευκτικά με τη λογοτεχνία ποικίλα τεχνολογικά επιτεύγματα όπως το μαγνητόφωνο για συνεντεύξεις, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής για εντοπισμό βιβλίων στο Διαδίκτυο αλλά και για την αποστολή μηνυμάτων σχετικών με τα βιβλία, και μεταξύ των παιδιών αλλά και μεταξύ σχολείων. Επιπρόσθετα, ευκαιρίες δραστηριότητες είναι η πρωτογενής ατομική ή ομαδική συγγραφή ιστοριών, η κατασκευή σεναρίου, η έκδοση εφημερίδας ή σχολικού λογοτεχνικού περιοδικού κ.λπ.

Είναι ευνόητο ότι οι δραστηριότητες που εμπεριέχονται σε κάθε κείμενο είναι ενδεικτικές. Μπορεί, μάλιστα, να χρησιμοποιηθούν αναλογικά και άλλες μορφές δραστηριοτήτων, που υπάρχουν σε άλλα κείμενα του *Ανθολογίου* ή στο βιβλίο του δασκάλου, καθώς και εναλλακτικές περιπτώσεις, γνωστές στο δάσκαλο, ή και εκείνες ακόμη που θα επινοήσει ο δάσκαλος μαζί με τους μαθητές του. Εν κατακλείδι, μπορούν να συνδεθούν οι δραστηριότητες των κειμένων της λογοτεχνίας και με άλλα μαθήματα.

**Η μέθοδος
του διβλίου**

Το βιβλίο του δασκάλου λειτουργεί ως γενικός οδηγός, στον οποίο εξετάζονται τα κυριότερα ζητήματα που αφορούν τη λογοτεχνική απόλαυση των κειμένων, με ενδεικτικές και όχι υποχρεωτικές δραστηριότητες για την καλύτερη προσέγγισή τους. Στο βιβλίο του δασκάλου γίνεται αναφορά σε όλα τα κείμενα του *Ανθολογίου*· για κάθε ενότητα καταγράφεται μια διδασκαλία που έχει γίνει, καθώς και εναλλακτικές προσεγγίσεις.

Η αναγνωστική εμπειρία και η αισθητική απόλαυση ή η συγκίνηση που προκύπτουν από την εμπειρία αυτή αποτελούν το βασικό ζητούμενο, ώστε

ο μαθητής να αντιληφθεί το βιωματικό τρόπο με τον οποίο λειτουργεί ένα λογοτεχνικό κείμενο. Η λογοτεχνικότητα του κειμένου και η αξιοποίηση του συναισθήματος που προκαλείται εμπεδώνονται μέσω των δημιουργικών δραστηριοτήτων. Οι δραστηριότητες αυτές αποβλέπουν στην κατανόηση βασικών στοιχείων του κειμένου, επιδιώκουν την ερμηνεία πιθανών δυσνόητων εννοιών και παράλληλα συντελούν όχι μόνο εννοιολογικά αλλά και ειδολογικά και μορφικά στο να πλησιάσουν το λογοτέχνημα. Κυρίως, επιτρέπουν να περάσει –μέσω του κειμένου και όχι μέσω θεωρητικών σχημάτων– στους μαθητές το γεγονός ότι η γλώσσα, η χρήση συγκεκριμένου είδους ή τεχνικής δεν είναι περιττά στολίδια αλλά τρόποι προσφορότερης, άρα καλλιτεχνικής απόδοσης αυτού που θέλει ο συγγραφέας να μας δώσει. Έχει σημασία, με άλλα λόγια, για την αληθοφάνεια και τη μέθεξη του αναγνώστη-μαθητή αν και σε ποιο κείμενο χρησιμοποιείται διάλογος, χιούμορ, ειρωνεία, γλώσσα περίτεχνη ή λιτή κ.λπ. Έτσι, οι δραστηριότητες αποσκοπούν κυρίως στο να διεγείρουν το συναίσθημα και να προκαλέσουν την εμπλοκή του μαθητή στα λογοτεχνικά δρώμενα.

Η δημιουργική εφαρμογή των δραστηριοτήτων σχετίζεται άμεσα με κάθε κείμενο, ώστε να μην αποκοπεί η κειμενική απόλαυση από άσχετες παιγνιώδεις ή άλλες δραστηριότητες. Έτσι, το παιδί θα παραγάγει δημιουργικό έργο, με την επικουρία και την ταυτόχρονη αξιοποίηση της μουσικής, της δραματοποίησης, της ελεύθερης γραφής, της κίνησης, του τραγουδιού κ.ά., αντιμετωπίζοντας μάλιστα διάφορα ερωτήματα που το οδηγούν σε κρίσεις και σε επιθυμητές επιλογές.

«Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου, άστρα γέμισε ο γιαλός»

(κείμενα για τη φύση και την οικολογία)

1. Γενικά

Τα κείμενα με θεματικό κέντρο τη φύση και το οικολογικό περιβάλλον αποδίδουν εικόνες της φύσης, την ουσιαστική εξάρτησή μας από αυτήν, καθώς και τη σημασία της για τη ζωή. Παράλληλα, αναπαριστούν τις διάφορες σύγχρονες όψεις του περιβάλλοντος και συμβάλλουν στη διαμόρφωση οικολογικής συνείδησης. Αποφεύγονται οι συνηθισμένες και απλοϊκές αναφορές που αποτυπώνουν επιφανειακά την ομορφιά του φυσικού περιβάλλοντος ή τα προβλήματα που γεννιούνται και, σε κάθε περίπτωση, ευαισθητοποιούν τον αναγνώστη στο πλαίσιο ενός συγκεκριμένου τύπου ανάπτυξης, ο οποίος έχει δημιουργήσει τα γνωστά οικολογικά αδιέξοδα. Το στοιχείο που υπερίσχυσε κατά την επιλογή των κειμένων ήταν η σύγχρονη οικοκεντρική συλλογιστική σε συνδυασμό με την αισθητική ποιότητα, για να κινητοποιηθεί ο μικρός αναγνώστης προς την κατεύθυνση μιας άλλης μετασχηματιστικής σχέσης, σεβασμού και αρμονικής ένταξης στη φύση και το περιβάλλον.

Ειδικότερα, αναφερόμαστε σε μια βαθιά σχέση των φαινομένων της φύσης μέσα από ανθρωπομορφικά στοιχεία, τα οποία αποτυπώνουν την πραγματικότητα με ονειρικές εικόνες. Πρόκειται για την «ευτυχισμένη» πλευρά της φύσης: μέσα από τη «συνομιλία» των στοιχείων της (αέρας, νερό, ήλιος, γη) βρίσκεται αυτή σε ζωογόνα κίνηση (βλ. «Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός»). Πρόκειται, ακόμη, για την ανάδυση της ζωής και της ομορφιάς της (βλ. «Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα»). Η συγκεκριμένη όψη της φύσης συναρτάται με την ανακύκλωση της ύλης, τη δημιουργία και τη φθορά σε σχέση με την εξέλιξη της ζωής και τις εναλλαγές των εποχών (βλ. «Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ»). Από την άλλη πλευρά, η ρεαλιστική και διεκδικητική-αγωνιστική άποψη για τη φύση συνδέεται με την ωμή αποτύπωση της πραγματικότητας και την ευθύνη της εξουσίας για τα οικολογικά προβλήματα (βλ. «Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος»). Παράλληλα, επισημαίνονται έμμεσα τα σοβαρά θέματα μέσα από ζοφερές εικόνες της καθημερινότητας, καθώς και η βαριά ευθύνη του ανθρώπου για τη δημιουργία τους (βλ. «Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»). Συμπεριλαμβάνεται, ακόμη, και εκείνη η όψη της οικολογικής θεώρησης, σύμφωνα με την οποία ο άνθρωπος στρέφεται αλόγιστα εναντίον του ίδιου τού εαυτού του, επιβουλευόμενος ή αδιαφορώντας για τις άλλες μορφές ζωής. Τέλος, υπάρχουν κείμενα τα οποία αναφέρονται με σαφή τρόπο στη ρύπανση της φύσης και στην εξαφάνιση των ζώων εξαιτίας της εισβολής του μηχανικού-τεχνολογικού πολιτισμού (βλ. «Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν»), καθώς και κείμενα που έχουν σχέση με την προστασία αυτών και αξιοποιούν την πρόκληση του συναισθήματος του παιδιού (βλ. «Το τραγούδι της φάλαινας»).

Οι δραστηριότητες των κειμένων (υφολογικού χαρακτήρα, δημιουργίας κειμένου, συνομιλίας με το κείμενο, επικοινωνιακού και βιωματικού τύπου, ακρόασης μουσικών έργων, εικαστικής δημιουργίας, διαθεματικού τύπου, φιλιναγνωσίας κ.λπ.) έχουν άμεσο στόχο την ουσιαστική σχέση του παιδιού, κατά πρώτο λόγο, με τα κείμενα, με το λογοτεχνικό γεγονός και τη σχέση του με τις άλλες τέχνες, και έμμεσο στόχο την οικολογική ευαισθητοποίησή του.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Το πορτοκάλι και μια ηλιαχτίδα»

(Το κείμενο αναφέρεται στη δύναμη των στοιχείων της φύσης, συγκεκριμένα στην αναζωογονητική σημασία του ήλιου).

- Η 1η δραστηριότητα δίνει τη δυνατότητα για παράλληλη ανάγνωση με το κείμενο της Ζωής Βαλάση «Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός». (Κοινά στοιχεία: τα φυσικά φαινόμενα, ο ήλιος // ταξίδι, περιπέτεια).
- Η 2η δραστηριότητα μπορεί να συσχετιστεί με τους *αιτιολογικούς μύθους*. (Βλ. «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων»).
- Δίνεται δυνατότητα δραματοποίησης, παντομίμας, μουσικής ακρόασης (π.χ. από τις κασέτες του προγράμματος «Μελίνα», με τίτλο: *Ο ήχος της μουσικής - Μουσική για τον ήλιο και τη βροχή*).

* * *

«Η πτώση του φύλλου που το έλεγαν Φρέντυ»

(Η παραμυθική αυτή ιστορία, μέσα από εικόνες της φύσης και τις εναλλαγές των εποχών, τη φθορά και τη δημιουργία, αποτυπώνει τον κύκλο της ζωής και της ύλης).

- Δυνατότητα διαθεματικής σύνδεσης με τη *Μελέτη Περιβάλλοντος* ή επίσκεψης στο φυσικό περιβάλλον (δάσος, πάρκο, κήπος, Μουσείο Φυσικής Ιστορίας κ.λπ.).
- Η 2η δραστηριότητα αναφέρεται στο *θεατρικό παιχνίδι*. (Βλ. «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων»).
- Δυνατότητα μουσικής ακρόασης (*Οι τέσσερις εποχές* του Αντ. Βιβάλντι, ψηφιακός δίσκος PolyGram).

* * *

«Το τραγούδι της φάλαινας»

(Η ιστορία αναφέρεται στην εξαφάνιση των ζώων εξαιτίας του υλικού κέρδους και του σύγχρονου καταναλωτικού μιμητισμού).

- Με τη χρήση του μαγνητοφώνου, στη 2η δραστηριότητα, υπάρχει η δυνατότητα μουσικής ακρόασης (*Πρελούδιο στο απομεσήμερο ενός Φαύνου* του Κλωντ Ντεμπυσύ).

- Με την 3η δραστηριότητα δίνεται η ευκαιρία συμμετοχής σε προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης (υιοθέτηση απειλούμενων ή υπό εξαφάνιση ζώων κ.λπ.) και προμήθειας σχετικού υλικού από την WWF ΕΛΛΑΣ (Φιλελλήνων 26, 105 56, Αθήνα, τηλ. 210 3314893, www.wwf.gr), καθώς και από άλλες οικολογικές οργανώσεις (Αρκτούρος: Βαΐου 7 και Ορβήλου, 546 25, Θεσσαλονίκη, τηλ. 2310254623 – Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλασσιού Περιβάλλοντος [HELMERA], Περγάμου 5, 171 21, Ν. Σμύρνη, τηλ. 210 9343088 κ.ά.).

* * *

«Όπου η Τρελούτσικη γίνεται ένας ήλιος αρμυρός, ήλιος θαλασσινός»

(Στο συγκεκριμένο κείμενο προβάλλονται η «ευτυχισμένη» ζωή στη φύση και ο σεβασμός προς αυτήν).

- Μουσική ακρόαση (*Ο ήλιος ο ηλιάτορας*, ποίηση Οδ. Ελύτη, μουσική Δημ. Λάγιου, [MINOS EMI], ή *Η θάλασσα*: «I. Τρία συμφωνικά σχέδια», «II. Παιχνίδια με τα κύματα», «III. Διάλογος του ανέμου με τη θάλασσα», του Κλωντ Ντεμπυσύ, CD PolyGram).
- Στην 3η δραστηριότητα υπάρχει δυνατότητα διαθεματικής σύνδεσης με τη *Μελέτη Περιβάλλοντος* [καιρός, αισθητική ενέργεια κ.ά.], τη *Μυθολογία* [μύθοι για τον αέρα, τον ήλιο, τη θάλασσα], τη *Λαϊκή παράδοση* [βλ. Ν. Πολίτη, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*], την *Τέχνη* (π.χ. πίνακες του Γ. Τσαρούχη, όπως οι «Αέρηδες» [Ρολόι του Κυρρήστου] στη Ρωμαϊκή Αγορά της Αθήνας), καθώς και με άλλα λογοτεχνικά κείμενα.
- Πρόσθετη φιλαναγνωστική δραστηριότητα (ανάγνωση αποσπασμάτων από το μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας του Ι. Βερν *Είκοσι χιλιάδες λεύγες κάτω από τις θάλασσες*).

* * *

«Έκτακτα μέτρα στη Λιλιπούπολη για το νέφος»

(Η ευαισθητοποίηση γύρω από τα οικολογικά προβλήματα της πόλης και η ευθύνη των εκάστοτε επίσημων φορέων αποτελούν τα θέματα αυτού του κειμένου).

- Μουσική ακρόαση: «Η μπαλάντα των σκουπιδιών» και «Πουπουλένια σύννεφα», από το CD, *Τα μυστικά του κήπου*, σε μουσική του Νίκου Κυπουργού (Σείριος)· ή το μουσικό κομμάτι του Κλωντ Ντεμπυσύ «Σύννεφα» από το έργο *Νυχτερινά. Συμφωνικό τρίπτυχο για χορωδία και ορχήστρα*.
- Διαθεματική σύνδεση με τη *Μελέτη Περιβάλλοντος* (κοινωνικός προβληματισμός και οικολογική κινητοποίηση των παιδιών, καταγραφή και αναφορά των οικολογικών προβλημάτων στις αρχές της περιοχής κ.λπ.).

- Φιλαναγνωστική δραστηριότητα: δημιουργία καταλόγου βιβλίων με θέμα τη φύση-οικολογία και διανομή του και στις άλλες τάξεις.

* * *

«Ο εφιάλτης της Περσεφόνης»

(Καυτηριάζεται η αδιαφορία των ανθρώπων παράλληλα με το συγκεκριμένο αντιοικολογικό τύπο ανάπτυξης. Ο δάσκαλος μπορεί να αξιοποιήσει την Ελευσίνα και την επαπειλούμενη ολική καταστροφή σε συνδυασμό με το μύθο της Περσεφόνης και τον κίνδυνο για τη μη ανανέωση της ζωής).

- Το μελοποιημένο ποίημα «Κοιμήσου Περσεφόνη» περιέχεται στο δίσκο του Μ. Χατζιδάκι, *Τα παράλογα*.
- Διαθεματική σύνδεση με τη *Μυθολογία* (μύθος της Περσεφόνης, μύθος του Άδωνη για την αναγέννηση της ζωής), με την *Τέχνη* (ζωγραφική, γλυπτική) και με τη *Μελέτη Περιβάλλοντος* (οικολογική καταστροφή).
- Υπάρχει το θεατρικό έργο *Περσεφόνη* (πρόγραμμα Μουσείου Μπενάκη, με σκηνογραφικά σχέδια του Νίκου Χατζηκυριάκου-Γκίκα), στη μελέτη του οποίου μπορούν να συμβάλουν οι δάσκαλοι της θεατρικής παιδείας (Ευέλικτη Ζώνη, Ολοήμερο Σχολείο).

* * *

«Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολσκβάγκεν»

(Η διαφύλαξη του περιβάλλοντος και ο σεβασμός προς τη φύση, και ειδικότερα στα ζώα που απειλούνται με εξαφάνιση, είναι τα βασικά θέματα αυτού του κειμένου).

- Η 2η δραστηριότητα μπορεί να συνδυαστεί και με παντομίμα (με παράλληλη μουσική ακρόαση-υπόκρουση κλασικής μουσικής ή τραγουδιών για τη θάλασσα, όπως το έργο του Ν. Σκαλκώτα, *Η θάλασσα*, με την Ορχήστρα των Χρωμάτων, ΥΠΠΟ Ankh Productions).
- Ευκαιρία πραγματοποίησης οικολογικών δραστηριοτήτων: συμβολική αγορά παραθαλάσσιας έκτασης στη Ζάκυνθο για την προφύλαξη από την παράνομη οικοπεδοποίησης της, με σκοπό τη σωτηρία της χελώνας Καρέττα-Καρέττα (WWF). Επίσης, «υιοθεσία» κάποιας ακτής στην περιοχή του σχολείου (HELMERA). Για τις διευθύνσεις οικολογικών οργανώσεων βλ. στο κείμενο «Το τραγούδι της φάλαινας».
- Με αφορμή το περιεχόμενο του κειμένου (ή κάποια εικόνα του) μπορούν οι μαθητές να ασχοληθούν με το θέατρο (συγγραφή σεναρίου, κουκλοθέατρο κ.λπ.) ή το αντικειμενοθέατρο (βλ. «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων»).
- Το κείμενο να συνδεθεί διαθεματικά με μαθήματα της *Μελέτης Περιβάλλοντος*, που αναφέρονται σε οικολογικά προβλήματα.

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Η χελωνίτσα Καρέττα-Καρέττα και το παλιό Φολκσβάγκεν»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Παρουσιάστηκε από την τηλεόραση και δημοσιεύτηκε στις εφημερίδες η είδηση ότι κάποιιοι προσπάθησαν να κτίσουν κέντρα διασκέδασης κοντά στην παραλία του Λαγανά στη Ζάκυνθο. Το γεγονός αυτό εξοσκήκωσε τους κατοίκους και τις οικολογικές οργανώσεις, αφού η ηχορρύπανση θα έκανε κακό στην αναπαραγωγή της χελώνας Καρέττα-Καρέττα. Ο δάσκαλος μιας τάξης, εκμεταλλεούμενος την επικαιρότητα, παρουσίασε στους μαθητές του το συγκεκριμένο κείμενο. Βρήκε πληροφορίες για τη χελώνα, σχετικά αποκόμματα εφημερίδων, λογοτεχνικά βιβλία που να αναφέρονται είτε στη χελώνα είτε στη ρύπανση γενικά, και τα παρουσίασε στην τάξη.

Στη συνέχεια έγινε συζήτηση με τους μαθητές για την είδηση που και οι ίδιοι είχαν ακούσει. Κατάθεσαν αυτοί τις εμπειρίες τους, τους προβληματισμούς τους για τις συνέπειες της ρύπανσης (γενικά και ειδικά), εξαιτίας της αλόγιστης παρέμβασης του ανθρώπου, καθώς και για την εξαφάνιση πολύτιμων ειδών του ζωικού βασιλείου.

Ο δάσκαλος ζήτησε από τα παιδιά να διαβάσουν τον τίτλο της σελίδας 28 του *Ανθολογίου* και να μαντέψουν το περιεχόμενο του κειμένου. Ένας μαθητής είπε ότι η χελώνα Καρέττα-Καρέττα μοιάζει λίγο με το Φολκσβάγκεν κι ένας άλλος ότι η χελώνα ταξιδεύει στη θάλασσα με το αυτοκίνητο. Δημιουργήθηκε ευχάριστη ατμόσφαιρα. Ο δάσκαλος, στη συνέχεια, διάβασε τις τρεις πρώτες παραγράφους και κάλεσε τα παιδιά να συνεχίσουν προφορικά την ιστορία. Δημιουργήθηκαν προσδοκίες στους μαθητές που προσπάθησαν να μαντέψουν τη συνέχεια. Κάπου κά-

β. Άλλες προσεγγίσεις

Η παρουσίαση του κειμένου σε μια άλλη τάξη έγινε με την επίδειξη της εικόνας του βιβλίου, ενώ σε κάποια άλλη στηρίχτηκε σε ένα από τα μαθήματα της *Μελέτης Περιβάλλοντος*.

που ο δάσκαλος, τροφοδοτώντας τις αφηγήσεις-υποθέσεις, τους έδινε πληροφορίες για τη συνέχεια.

Έπειτα, τα παιδιά διάβασαν σιωπηρά το κείμενο και ακολούθησε συζήτηση.

Σχολιάστηκαν θέματα μόλυνσης και ρύπανσης του περιβάλλοντος και κυρίως των θαλασσών. Ο δάσκαλος, γνωρίζοντας τις δραστηριότητες που προτείνονται στο *Ανθολόγιο*, είχε προετοιμάσει τη λύση ορισμένων απ' αυτές. Έτσι, ζήτησε από τους μαθητές να κάνουν ερωτήσεις στην τάξη σχετικά με το κείμενο. Μια ερώτηση ήταν: «Μπορείτε να συγκρίνετε μια μολυσμένη με μια πεντακάθαρη ακρογιαλιά;» (προετοιμασία για την 1η δραστηριότητα). Έκανε και ο ίδιος ερωτήσεις. Μία από αυτές ήταν: «Με ποιους ήρωες από τα κείμενα που έχουμε διαβάσει (ή από κάποιο άλλο γνωστό σας κείμενο) θα βάζατε τη χελώνα να συνομιλήσει;». Μερικά παιδιά απάντησαν: Με το κείμενο «Το τραγούδι της φάλαινας» (3η δραστηριότητα).

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσίασε η 3η δραστηριότητα (συνάντηση χελώνας και φάλαινας). Τα παιδιά έγραψαν διαλόγους με οικολογικό-κοινωνικό περιεχόμενο. Μάλιστα, η χελώνα και η φάλαινα αποφάσισαν να γράψουν ένα γράμμα και να το στείλουν στην οικολογική οργάνωση «Αρκτούρος», για να έρθουν σε επαφή με τη λευκή αρκούδα και να συντονίσουν τον αγώνα τους. Κάποια από τα παιδιά αποφάσισαν να γράψουν στην οικολογική οργάνωση Ελληνική Ένωση Προστασίας Θαλασσιού Περιβάλλοντος (HELMERA), και να ζητήσουν τη συνδρομή της φώκιας για τον ίδιο σκοπό.

Το «μάθημα» έκλεισε με τα παιδιά να ζωγραφίζουν, ακούγοντας μουσική (*Η θάλασσα* του Κλωντ Ντεμπυσύ) (1η δραστηριότητα). Μερικά, σκέφτηκαν να φέρουν παλιά αντικείμενα στην ώρα της *Αισθητικής Αγωγής*, να τα χρησιμοποιήσουν με καλλιτεχνικό τρόπο και να αναπαραστήσουν το κείμενο με δικούς τους διαλόγους (αντικειμενοθέατρο).

Σε μια άλλη τάξη τα παιδιά εμπλούτισαν την 3η δραστηριότητα, «καλώντας τη χελώνα» του γνωστού παραμυθιού «Η χελώνα κι ο λαγός» να συμμετάσχει στη συζήτηση.

Σε μια άλλη τάξη, πάλι, ο δάσκαλος κάλεσε τα παιδιά να συνεχίσουν γραπτά την ιστορία, αφού τους έδωσε ορισμένες άλλες πληροφορίες από τη συνέχεια του κειμένου.

«Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»

(κείμενα για την οικογένεια)

1. Γενικά

Στην ενότητα αυτή δίνεται η εικόνα του οικογενειακού χώρου. Περιλαμβάνονται, επομένως, κείμενα σχετικά με τα πρόσωπα της παραδοσιακής και της σύγχρονης οικογένειας, όπου αναδεικνύονται οι ρόλοι των μελών της, καθώς και ένα μικρό αφήγημα που αναφέρεται στην υιοθεσία, με σκοπό την εξοικείωση του μαθητή με το θεσμό αυτό και τις αποκλίσεις από το καθιερωμένο, οι οποίες ωστόσο προσφέρουν με τον τρόπο τους στη διατήρηση και εξέλιξή του.

Ειδικότερα, ο συνθετικός ρόλος της οικογένειας μέσα από τη σημασία των φορέων της προβάλλεται έτσι, ώστε το παιδί να οδηγείται από τα πρόσωπα στο σύνολο και τη συνθετική σημασία του. Η μητέρα αναδεικνύεται για τη στοργή και την αυτοθυσία της («Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια»), ο παππούς για τη γλυκιά μορφή και την αγαθότητά του («Λούνα παρκ, παπούλη μου!»), το ίδιο το παιδί χάρη στην πληρότητα που δίνει η παρουσία του στην οικογένεια («Πρωινό άστρο»). Η υιοθεσία («Η ιστορία του Ερνέστου») δείχνει με τον τρόπο παρουσιάσής της τις ενέργειες του ανθρώπου για την ολοκλήρωση του οικογενειακού θεσμού και για τις περιπτώσεις εκείνες που, για διάφορους λόγους, η πληρότητα της οικογένειας δεν είναι εφικτή, ωστόσο είναι αναγκαία. Με την ομάδα των κειμένων αυτών τονίζεται, τέλος, η έννοια της συνέχειας και της ενότητας· μπορεί, μάλιστα, ορισμένα από αυτά να χρησιμοποιηθούν συγκριτικά ή παράλληλα με εκείνα της φύσης, ώστε να ερμηνευτεί ο κύκλος της ζωής, φυσικά και κοινωνικά, αλλά και ο ρόλος των μονάδων που απαρτίζουν τα σύνολα.

Έχουν αξιοποιηθεί κείμενα διαφόρων λογοτεχνικών ειδών, ενώ οι δραστηριότητες στοχεύουν τόσο στη διάκριση της σημασίας των επιμέρους, όσο και στο σχηματισμό της έννοιας του συνόλου.

Εικαστικές αποδόσεις, μουσικά ακούσματα, δραστηριότητες που φέρνουν σε ζωντανή επαφή το περιεχόμενο των κειμένων με τα πρόσωπα του οικογενειακού χώρου (όπως οι συνεντεύξεις και οι ηχογραφήσεις), προτάσεις για την ανάγνωση άλλων βιβλίων με παρεμφερείς θεματικές, όλα σκοπεύουν στην τόνωση της ανάμνησης, αν πρόκειται ο μαθητής να στρέψει το νου στα ηλικιωμένα μέλη, καθώς και στη συνειδητοποίηση της οικογενειακής ασφάλειας και γαλήνης, για τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Πρωινό άστρο»

(Πρόκειται για ένα ποίημα που έγραψε ο ποιητής για την κόρη του. Η προσέγγισή του, καθώς και οι δραστηριότητες, εστιάζουν στις ευτυχισμένες στιγμές της οικογένειας. Να προσεχτεί η έμφαση στον προσωπικό-αυτοβιογραφικό τόνο του ποιήματος).

- Με αφορμή το «Πρωινό άστρο» που είναι γραμμένο σε ελεύθερο στίχο, να βρεθεί ένα ποίημα με ομοιοκαταληξία και να παραβληθούν.
- Δυνατότητα μουσικής ακρόασης: «Προσωπογραφία της μητέρας μου» από το *Χαμόγελο της Τζοκόντας* του Μάνου Χατζιδάκι (CD EMI).
- Δραστηριότητες φιλιαναγνωσίας: το συγκεκριμένο ποίημα, μαζί με το προτεινόμενο βιβλίο αλλά και το βιβλίο *Η οικογένεια Ψηλοκοντού* του Γ.-Μ. Μαρίνου (εκδ. Κέδρος), προσφέρονται για «οικογενειακή συνανάγνωση».

* * *

«Πώς βάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια»

(Το κείμενο αυτό προβάλλει την αυτοθυσία της μητέρας, προκειμένου να υπερασπιστεί το παιδί της, και υπογραμμίζει την πρόθεσή της να το προστατέψει από κάθε απειλή).

- Μπορεί να γίνει συζήτηση για τα συναισθήματα που προκαλούνται στους μαθητές από τη συμπεριφορά των πρωταγωνιστών.
- Ιδέες για την υλοποίηση της 1ης δραστηριότητας προσφέρουν οι ιστορίες *Μάντεψε πόσο σ' αγαπώ* του Σ. Μακ Μπράτνεϋ (εκδ. Παπαδόπουλος), το ποίημα «Μάνα» του Γεωργίου Μαρτινέλη, κ.ά.
- Δυνατότητα ακρόασης των τραγουδιών «Ημανούλα μου» (μουσική Α. Καψάσκη, από *Τα τραγούδια μας*, επιμ. Θανάσης Ντζούφρας, κασέτα Νο 1). Επίσης, «*Mama's*», *Τραγούδια για τη μάνα από χώρες της Μεσογείου* (CD BMG), και Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ, Κλασική μουσική γραμμένη πάνω σε ένα γαλλικό παιδικό τραγούδι για τη μάνα (*Variations on «Ah, vous dirai-je, maman!»*) (CD Naxos).

* * *

«Λούνα παρκ, παπούλη μου!»

(Το ποίημα αυτό προσεγγίζει με τρυφερότητα και παιγνιώδη διάθεση τη μορφή του παππού και την αποδίδει με όρους και χαρακτηριστικά που ταιριάζουν στην παιδική ηλικία).

- Ανάδειξη των μεταφορικών εικόνων, π.χ. «γόνατα αλογάκια», «τσέπες μαγαζάκια». Δημιουργία λεκτικών παιχνιδιών με σύνδεση ανοίκειων μεταξύ τους λέξεων.
- Στην 4η δραστηριότητα να δοθεί ιδιαίτερη έμφαση στην παράλληλη ανάγνωση των δύο κειμένων. (Η εικονογράφηση του βιβλίου «λέει» στον αναγνώστη ότι ο παππούς τού μικρού Βάλεντιν πέθανε, ενώ το κείμενο «Ο παππούς πετάει» είναι «ανοιχτό»). Γενικά, στα κείμενα της παιδικής λογοτεχνίας προβάλλεται σε διάφορες εκδοχές η εικόνα τού παππού (π.χ. Άλκη Ζέη, *Το καπλάκι της βιτρίνας*, εκδ. Κέδρος / Λίτσα Ψαραύτη, *Στα βήματα του Σαμοθήριου*, εκδ. Καστανιώτη).
- Ευκαιρία ακρόασης των τραγουδιών, «Ο παππούς και η γιαγιά» και «Ο παπούλης» του Βασίλη Παπανικολάου, από το CD *Από το ποίημα στον τραγούδι*, εκδόσεις Κοχύλι.
- Η πρόταση για διάβασμα *Ο τρομερός παππούς* μπορεί να συνδυαστεί με εικονογράφηση του βιβλίου από τα παιδιά και ανάγνωση αποσπασμάτων στον δικό τους παππού.

* * *

«Η ιστορία του Ερνέστου»

(Στο κείμενο αυτό κεντρικό θέμα είναι η υιοθεσία και η σημασία της για τη συναισθηματική πληρότητα και τη συνοχή της οικογένειας).

- Ακρόαση του μελοποιημένου ποιήματος του Γιάννη Νεγρεπόντη «Οι δικόι μου», σε μουσική Μάνου Λοϊζου (στο CD *Κάτω από ένα κουνουπίδι* της MINOS-EMI).
- Δυνατότητα «υιοθεσίας» ενός παιδιού από χώρα της Αφρικής, της Ασίας ή της Λατινικής Αμερικής. (Επικοινωνία με την Action - Aid Hellas: Αμύντα 1, 116 35, Παγκράτι, Αθήνα, τηλ: 210 7248789, Fax: 210 7243449, Email: mail@actionaid.gr).
- Δυνατότητα σύνδεσης του συγκεκριμένου κειμένου με *Το Κίβι* τής Κάρμεν ντε Ποσάδας, εκδ. Πατάκη, 1997.

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Πώς θάφτηκαν κόκκινα τ' αστεράκια»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Στην τάξη ενός πειραματικού σχολείου τα παιδιά είχαν παρακολουθήσει ένα ντοκιμαντέρ για τη ζωή των ζώων σ' ένα ελληνικό δάσος. Είχαν δει σκηνές με φυτοφάγα και σαρκοφάγα ζώα. Το θέμα αφορούσε τη διατήρηση της τροφικής αλυσίδας. Στη συζήτηση που ακολούθησε, τα παιδιά στάθηκαν σε μια σκηνή, όπου μια ελαφίνα αντιστάθηκε, υπερασπίζοντας τα παιδιά της από την επίθεση ενός λύκου. Η σκηνή έκανε εντύπωση στους μαθητές και τη συζήτησαν με το δάσκαλό τους στην τάξη. Ο τελευταίος με την ευκαιρία αυτή τους ζήτησε να διαβάσουν το κείμενο του *Ανθολογίου*. Η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από την αγάπη και την αυτοθυσία της μάνας.

Στη συζήτηση μίλησαν για τους νόμους που επικρατούν στη φύση και τους ξεχώρισαν από τις σχέσεις των ανθρώπων στο ανθρωπογενές περιβάλλον. Διέκριναν όμως ότι αυτό που παραμένει κοινό είναι η στοργή της μάνας. Στη συνέχεια, ο δάσκαλος τους διάβασε το ποίημα «Μάνα» του Γεωργίου Μαρτινέλη και ζήτησε από τους μαθητές να του καταθέσουν άμεσες ή έμμεσες εμπειρίες τους για την αγάπη της μάνας (τις δικές τους, αφηγήσεις άλλων, ανάκληση εμπειριών από περιστατικά με ζώα, ανθρώπους κ.λπ.) (1η δραστηριότητα). Στο μεταξύ ακουγόταν η μουσική του Μ. Χατζιδάκι «Προσωπογραφία της μητέρας μου» από το δίσκο το *Χαμόγελο της Τζοκόντας*. Τα παιδιά χωρίστηκαν σε δύο ομάδες· η πρώτη ασχολήθηκε με τη 2η δραστηριότητα και η δεύτερη ζωγράφισε σκηνές με ζώα και ανθρώπους, οι οποίες έδειχναν με διάφορους τρόπους την αγάπη της μάνας.

Στο τέλος ανακοινώθηκαν ορισμένες εργασίες. Συμφωνήθηκε να ανακοινωθούν οι υπόλοιπες στο μάθημα της *Αισθητικής Αγωγής*, ώστε οι μαθητές να ετοιμάσουν το βιβλίο που αναφέρεται στην 3η δραστηριότητα.

β. Άλλες προσεγγίσεις

Σε άλλη τάξη η παρουσίαση του κειμένου έγινε με την ανάγνωση του τίτλου, για πρόκληση ενδιαφέροντος στα παιδιά.

Σε μια άλλη, ο δάσκαλος διάβασε το προτεινόμενο βιβλίο *Μάντεψε πόσο σ' αγαπώ* και ορισμένα παιδιά το κείμενο του *Ανθολογίου*. Στη συνέχεια, η συζήτηση περιστράφηκε και στα δύο βιβλία και ακολούθησαν δραστηριότητες συμπλοκής των δύο κειμένων.

Σε άλλη τάξη, πάλι, μετά από τη συζήτηση του κειμένου του *Ανθολογίου*, τα παιδιά ζήτησαν να συνεχίσουν το αφήγημα, με το δεδομένο ότι παραμένει αυτό ανοιχτό σε ό,τι αφορά την τύχη του μικρού Αστρούλη.

«Κόκκινη κλωστή δεμένη...»

(κείμενα από την παράδοση)

1. Γενικά

Η ενότητα της παράδοσης εμπεριέχει σκόπιμα μεγάλη ποικιλία από κείμενα που παραπέμπουν πολλαπλά στο παρελθόν, στην αρχαιότητα («Ο θεός Δίονυσος»), στην παιγνιώδη διάσταση του παραμυθιού («Ο ποντικός κι η θυγατέρα του», «Ο μόχθος της μύγας»), στη θυμοσοφία των παροιμιών, των παροιμιόμυθων και των αιγιμάτων, ακόμη και σε εκδηλώσεις του καθημερινού βίου, όπως είναι τα νανουρίσματα, τα λογοπαίγνια («Λογοπαίχιδο») και οι γλωσσοδέτες («Γλωσσοδέτης»). Με τον τρόπο αυτό ο μαθητής θα εξοικειωθεί με την έννοια της παράδοσης και θα κατανοήσει ότι δεν πρόκειται για κάτι το μουσειακό, το παρωχημένο ή το νεκρό, αλλά κάτι το ζωντανό, που τον αφορά άμεσα. Θα αντιληφθεί, με άλλα λόγια, ότι η παράδοση έχει λόγο ύπαρξης, εφόσον παραδίδει στους νεότερους ό,τι εύχρηστο και λειτουργικό έχει παραχθεί στο παρελθόν και μπορεί αυτούσιο ή παραλλαγμένο και τροποποιημένο να ισχύσει και στο παρόν. Τέλος, θα κατανοήσει ότι η παράδοση σχετίζεται με τη νοοτροπία, τη συμπεριφορά και τις ιδέες ενός κοινωνικού σώματος ή ενός λαού.

Καταβλήθηκε, επομένως, προσπάθεια ώστε να καταφανεί η σύνδεση των μορφών αυτών με το σήμερα, με την επιβίωσή τους στο στόμα κυρίως, αλλά και στη συμπεριφορά και το ήθος του λαού. Επίσης, δόθηκε έμφαση στην προβολή της λαϊκής θυμοσοφίας και του πηγαίου χιούμορ, καθώς και στη σύνδεση των ειδών αυτών με παρεμφερείς εκφράσεις άλλων λαών.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Λιοντάρι και αγριόχοιρος»

(Οι άσκοποι ανταγωνισμοί και η ματαιόδοξη φιλοπρωτία οδηγούν σε υπερβολές, σε έριδες και συχνά στην αλληλεξόντωση. Αντίθετα, η κατανόηση του άλλου και η καλόπιστη συνεργασία αποτελούν τις μόνες ουσιαστικές λύσεις).

- Δυνατότητα μουσικής ακρόασης του κομματιού «Βασιλικό εμβατήριο του λιονταριού», από το *Καρναβάλι των ζώων* του Καμίγ Σαιν-Σανς.
- Αναζήτηση διασκευών του ίδιου μύθου.
- Ανάγνωση και άλλων διασκευών των μύθων του Αισώπου (π.χ. της Αγγελικής Βαρελλά, *Ένα πρωί με τον Αίσωπο*, εκδ. Πατάκη, του Χάρη Σακελλαρίου, *Μύθοι Αισώπου*, εκδ. Καστανιώτη, της Ζωής Βαλάση, *Αισώπου μύθοι*, εκδ. Το Άδυτον, της Σοφίας Ζαραμπούκα, *Αίσωπος*, εκδ. Πατάκη, του Παύλου Βαλασάκη, *Μύθοι με ζώα απ' τον Αίσωπο*,

εκδ. Χελώνα, και της Ελένης Χωρεάνθη, *Το λιοντάρι και το αγριογούρουνο... και άλλοι Αισώπου μύθοι*, εκδ. Καμπανά).

- Ακρόαση μύθων του Αισώπου από κασέτα (*Αισώπου μύθοι, 30 διδακτικοί μύθοι*, εκδ. Ε. Μόκας-Μορφωτική).

* * *

«Το λιοντάρι και το αγριογούρουνο»

(Πρόκειται για το μύθο του Αισώπου, που αναφέρεται στο προηγούμενο κείμενο).

Η εικονογραφημένη διασκευή του Αισώπου προσφέρεται για την ακόλουθη δραστηριότητα: Μπορούν τα παιδιά να ζωγραφίσουν σε κόμικς και άλλους μύθους του Αισώπου: Στα γνωστά «συννεφάκια των κόμικς» δεν υπάρχει κείμενο. Τα παιδιά ανταλλάσσουν μεταξύ τους τα κόμικς και συμπληρώνουν το κείμενο. Παρόμοια δραστηριότητα είναι και η ακόλουθη:

- Δίνονται στα παιδιά ορισμένοι μύθοι του Αισώπου, και οι ίδιοι μύθοι εικονογραφημένοι. Αφαιρείται το κείμενο που υπάρχει στα «συννεφάκια» και καλούνται τα παιδιά, αφού διαβάσουν τους μύθους, να συμπληρώσουν τα κενά.

* * *

«Ο θεός Διόνυσος»

(Με το μύθο αυτό δηλώνονται οι εναλλαγές και οι αντιθέσεις της ζωής, και εκφράζεται η τάση του ανθρώπου να αναζητεί μέσα από τις δυσκολίες τη λύτρωση, εφευρίσκοντας διάφορες μεθόδους και επιστρατεύοντας όντα που, ενώ προέρχονται από τη φαντασία του, δεν παύουν να εκφράζουν πραγματικές ανάγκες του).

- Μετατροπή του κειμένου σε κόμικς από τα παιδιά.
- Μπορεί να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στη διαδικασία του μετασχηματισμού της πραγματικότητας με τη βοήθεια της φαντασίας.
- Διαθεματικές δραστηριότητες με θέμα το κρασί, τον τρύγο και τα σχετικά έθιμα σε διάφορες ιστορικές περιόδους. Το κείμενο μπορεί να συνδυαστεί, ακόμα, με την ενότητα «Θρησκεία των Ελλήνων», από την *Ιστορία* της Γ΄ τάξης.
- Ευκαιρία ακρόασης μουσικών κομματιών, από το CD *Ελληνικά μουσικά όργανα*, «Σύριγξ», τόμος 13 (World Music FM Records).
- Με αφορμή τη 2η δραστηριότητα μπορεί να επισημανθεί ιδιαίτερα η μετασχηματισμένη επιβίωση της διονυσιακής λατρείας στη σύγχρονη εποχή, όπως επίσης ο διαχρονικός χαρακτήρας της παράδοσης και η ενότητα των παραδοσιακών μορφών λόγου και των λαϊκών δρώμενων.

* * *

«Γλωσσοδέτης» – «Λογοπαίχνιδο»

(Οι γλωσσοδέτες, όπως και τα λογοπαίχνιδα, συνδέονται με μια από τις λειτουργίες της γλώσσας, που δεν αναφέρεται στο νόημα των λέξεων αλλά στους ήχους που αυτές παράγουν. Το παιχνίδι με τις λέξεις παρεμβαίνει με ευχάριστο και ευτράπελο τρόπο στις διαδικασίες της μάθησης. Πρόκειται για την αξιοποίηση της δυνατότητας της γλώσσας να υπερβαίνει τη λογική).

- Δημιουργία από τους μαθητές ενός βιβλίου με γλωσσοδέτες, λογοπαίχνιδα και συνεικόνες. (Στη μια σελίδα ο γλωσσοδέτης ή το λογοπαίχνιδο και αντικριστά η συνεικόνα [κολάζ]).
- Κατασκευή του «Μεγάλου Γλωσσοδέτη της Τάξης» με στίχους από διάφορους άλλους γλωσσοδέτες. Μπορεί και να εικονογραφηθεί σε χαρτί του μέτρου.

* * *

«Ο ποντικός κι η θυγατέρα του»

(Η μεγαλομανία και η επιζήτηση του ανέφικτου αποτελούν υπερβολές του ανθρώπινου χαρακτήρα, που μπορούν να ξεπερνιούνται με λογικές αποφάσεις και με σεβασμό στις δυνατότητες που διαθέτουμε).

- Ευκαιρία για αναφορά στα βασικά χαρακτηριστικά του παραμυθιού (π.χ. κλασικά μοτίβα, ανιμισμός, μυθικά όντα κ.λπ.). Βοηθητικό για τις ιδέες του είναι το βιβλίο του Ζορζ Ζαν, *Η δύναμη των παραμυθιών*, μετάφραση Μαρίας Τζαφεροπούλου, εκδ. Καστανιώτη.
- Δυνατότητα εικονογράφησης της 1ης δραστηριότητας.
- Φιλιανγνωστικές εργασίες: Ανάγνωση χιουμοριστικών ιστοριών με ποντίκια (π.χ. Σοφία Ζαραμπούκα, *Ορχήστρα ποντικάτα*, εκδ. Κέδρος, και Katherine Meyrick, *Η μουσική ζωή του τυφλοπόντικα Γουστάβου*, Child' s Play [Hellas]).

* * *

«Παροιμίες» – «Παροιμιόμυθοι» – «Αινίγματα»

(Τα σύντομα αυτά κείμενα οδηγούν με τον παιγνιώδη τρόπο διατύπωσης και έκφρασής τους στην κατανόηση και την αξία της θυμοσοφίας των απλών ανθρώπων. Ειδικότερα, σύμφωνα με τον Δημ. Λουκάτο, παροιμία είναι ο σύντομος λόγος, έμμετρος ή πεζός, που εκφράζει με παραστατικό ή αλληγορικό τρόπο μια γνώμη ή μια συμβουλή. Παροιμιόμυθους αποκαλούμε αλληγορικές παροιμίες που έχουν ως θέμα τους έναν μύθο ή ένα περιστατικό και το διατυπώνουν βραχυλογικά ως αφήγηση ή περιγραφή, ως διάλογο ή και ως φευγαλέα αποσπασματική φράση).

- Να επισημανθεί η διαφορά μεταξύ παροιμίας και παροιμιόμυθου.

- Λύσεις των αινιγμάτων του *Ανθολογίου*: «Άμα βλέπω ...» (= το όνειρο), «Του μιλώ και μου μιλά ...» (= ο καθρέφτης), «Χοντρός χοντρός ...» (= το κρεμμύδι).
- Στην 1η δραστηριότητα χρειάζεται να τονιστούν οι ομοιότητες ορισμένων παροιμιών από άλλους τόπους. Βλ. και το βιβλίο του Άξελ Σέφλερ, *Παροιμίες απ' όλο τον κόσμο*, μετάφραση Κούλα Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου, εκδ. Πατάκη.
- Να δημιουργηθούν μικρές ιστορίες με βάση τις συγκεκριμένες παροιμίες ή, αντίστροφα, να μετατραπούν σε παροιμίες κατάλληλα κείμενα, όπως «Ο μόχθος της μύγας» ή «Λιοντάρι και αγριόχοιρος» του *Ανθολογίου*.
- Δημιουργία συλλογικού τόμου της τάξης: «Μια παροιμία, μια ζωγραφιά» ή «Ένα αίνιγμα, μια ζωγραφιά».

* * *

«Ο μόχθος της μύγας»

(Η οκνηρία και η προκλητική έπαρση με την οικειοποίηση του ξένου μόχθου παρουσιάζονται εξελικτικά. Έτσι, γίνεται κατανοητή με πρακτικό τρόπο η κοινωνική βλάβη που προκαλείται από τις εκτροπές αυτές).

- Προβολή της διαπολιτισμικής διάστασης των παραμυθιών (ανάγνωση παραμυθιών από άλλες χώρες).
- Έμφαση στην αναγνώριση της κωδικοποίησης των ρόλων και των συμβόλων τους (π.χ. η πονηρή αλεπού και το σημαινόμενο της, κ.ά.).

* * *

«Ο Πρασινοσκούφης»

(Η απομυθοποίηση των παραδόσεων-προλήψεων που ξεπεράστηκαν σήμερα, ιδίως των αποτρεπτικών μύθων παλαιών εποχών, οδηγούν στη σύνθεση ευχάριστων διηγήσεων. Έτσι, το μαγικό στοιχείο εξακολουθεί να υπάρχει υπό άλλη όμως μορφή, δηλαδή ενός ευχάριστου τέλους μιας ενοχλητικής ή εφιαλτικής για τον άνθρωπο περιπέτειας).

- Ακούγονται χριστουγεννιάτικα τραγούδια, αφού το κείμενο έχει σχέση και μπορεί να συνδεθεί με τις γιορτές των Χριστουγέννων. Ένα τραγούδι με τίτλο «Καλικάντζαροι» περιέχεται στο δίσκο του Ορφέα Περίδη, *Στο πρώτο-πρώτο πέταγμα* (ποίηση Νίκος Κανάκης), CD Sony Music, 2000.
- Στην 4η δραστηριότητα είναι δυνατόν τα παιδιά να συνεργαστούν με τους γονείς τους, ζητώντας να τους διηγηθούν ιστορίες για τους καλικάντζαρους.
- Αναζήτηση του βιβλίου της Πιπίνας Τσιμικάλη για ανάγνωση και άλλων αποσπασμάτων.

* * *

«Ύπνε μου, έπαρέ μου το»

(Τα νανουρίσματα είναι αυτοσχέδιες μελωδικές συνθέσεις που τις τραγουδούν οι μεγάλοι, συνήθως οι μητέρες, για να κοιμίσουν τα μωρά τους· είναι δηλωτικά της τρυφερότητας, της αγάπης, των ελπίδων, των προσδοκιών, ακόμη και των φόβων των γονιών).

- Συζήτηση για το νανούρισμα ως είδος και τα γνωρίσματά του. (Βλ. «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων»).
- Ακούγονται τα μουσικά κομμάτια «Πόσα ο ύπνος θα του φέρει» και «Βλέφαρό μου», από τον ψηφιακό δίσκο *Τα μυστικά του κήπου*, σε μουσική Νίκου Κυπουργού (Σείριος). Επίσης, το νανούρισμα στο δίσκο του Μ. Χατζιδάκι *Ματωμένος γάμος*, σε ποίηση Φρ. Γκαρθία Λόρκα (μετάφραση Νίκος Γκάτσος) (EMI).
- Δίνεται η ευκαιρία να γίνει συζήτηση και για άλλα είδη δημοτικών τραγουδιών (του γάμου, της ξενιτιάς, ιστορικά κ.ά.), καθώς και για τα βασικά τους χαρακτηριστικά (π.χ. ανωνυμία, προβολή της συλλογικής έκφρασης, βασικά στιχουργικά χαρακτηριστικά, όπως ο δεκαπεντασύλλαβος κ.ά.). (Βλ. Λίνου Πολίτη, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ, και Δημ. Λουκάτου, *Εισαγωγή στη Λαογραφία*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ).

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Ο Πρασινοσκούφης»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Παραμονές των Χριστουγέννων. Τα παιδιά μιας τάξης, δουλεύοντας ήδη σε ένα διαθεματικό πρόγραμμα για τις λαϊκές δοξασίες, ασχολήθηκαν με τα ήθη και τα έθιμα των γιορτών του Δωδεκαημέρου. Βρήκαν πληροφορίες για τους καλικάντζαρους από διάφορα μέρη της Ελλάδας (σχέση με την 4η δραστηριότητα) και αποφάσισαν μόνα τους να τις παρουσιάσουν με αφορμή το κείμενο του *Ανθολογίου*.

Κατά την ανάλυση του κειμένου (ερωτήσεις κατανόησης αλλά κυρίως ανταπόκρισης: συναισθήματα καλικάντζαρου, συζήτηση για την προέλευση των δοξasiών και σχέση τους με τη μυθολογία και την Αρχαία Ελλάδα· σχέση Πρασινοσκούφη με τους ανθρώπους κ.λπ.) οι μαθητές άρχισαν να δημιουργούν μια δική τους ιστορία, προσθέτοντας και στοιχεία (μοτίβα κ.λπ.) από τις πληροφορίες που είχαν φέρει για τους καλικάντζαρους.

Στη συνέχεια εξέφρασαν την επιθυμία να αναζητήσουν το βιβλίο της Π. Τσιμικάλη (από όπου είναι επιλεγμένο το απόσπασμα του *Ανθολογίου*) και να συγκρίνουν τις εκδοχές τους με αυτήν του βιβλίου.

Το μάθημα τελείωσε με τη δραματοποίηση της εμπλουτισμένης ιστορίας των μαθητών.

β. Άλλες προσεγγίσεις

Σε μια άλλη τάξη η παρουσίαση του κειμένου έγινε από το δάσκαλο. Διάβαζε το κείμενο, παράγραφο προς παράγραφο, και κάθε φορά καλούσε τους μαθητές να μιλήσουν για τη συνέχεια.

Σε μια άλλη τάξη, πάλι, οι μαθητές μετά τη συζήτηση αποφάσισαν στην ώρα της *Αισθητικής Αγωγής* να κατασκευάσουν διάφορες φιγούρες καλικάντζαρων και να παίξουν θέατρο σκιών με θέμα «Ο Καραγκιόζης και ο καλικάντζαρος Πρασινοσκούφης».

«Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα σοι»

(κείμενα για τη θρησκεία)

1. Γενικά

Τα κείμενα που περιλαμβάνονται στη θεματική ενότητα αυτή αναφέρονται στη θρησκεία και αντιπροσωπεύουν, όσο γίνεται πληρέστερα, τους τρόπους με τους οποίους ο άνθρωπος αντιλαμβάνεται την έννοια του θείου και τη λειτουργία της θρησκευτικής συνείδησης. Η θρησκευτική έκφραση δεν προβάλλεται από τους συγγραφείς ως πανανθρώπινη μόνο ανάγκη και πολιτιστική εκδήλωση, με διαπολιτισμική μάλιστα δυναμική, αλλά και ως πορεία μέσα στον ιστορικό χρόνο, ως αναζήτηση της αλήθειας που καθορίζει την ουσία της ανθρώπινης ζωής, ως σύγχρονη παρουσία στον κόσμο μας. Την ποικιλία αυτής της έκφρασης έρχεται να παρακολουθήσει και η ποικιλία των (λογοτεχνικών) κειμένων που ανθολογούνται, αφού δεν αρκούνται μόνο στην προβολή της ορθόδοξης πνευματικότητας και των χριστιανικών βιωμάτων, αλλά αναγνωρίζουν την αξία της θρησκευτικής ετερότητας και τονίζουν τη σημασία της για τη ζωή του ανθρώπου.

Πιο συγκεκριμένα, η ανθρώπινη πλευρά του Χριστού στο κείμενο του Ν. Βρεττάκου: «Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί», συνυπάρχει με την παιδικότροπη προσευχή της Ντ. Χατζηνικολάου «Η δική μου προσευχή» και την απλοϊκή και αθώα αντιμετώπιση της περιφοράς του Επιταφίου από ένα παιδί (Β. Μάστορη: «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο») αλλά και με τη βαθύτερη και φιλοσοφικότερη διάσταση της επικοινωνίας του ανθρώπου με το Θεό (Ρ. Ταγκόρ: «Είσαι ο ουρανός ο απέραντος»). Οι στίχοι του απλού λαού συνδέουν τη θρησκευτική συνείδηση με το κοινωνικό περιεχόμενο των ανθρώπινων αναγκών και συνηθειών («Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς»). Ο πόνος της μάνας για το θάνατο του παιδιού της (Κ. Βάρναλη: «Η μάνα του Χριστού») καταλαγιάζει στο γεγονός της «κοίμησης» και στους τρόπους θεώρησής της από τους ανθρώπους. Η υποβλητικότητα, πάλι, του λατρευτικού χώρου, σε άλλη περίπτωση, υποτάσσεται στην παιδική αθώοτητα (Β. Μάστορη: «Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο») και άλλοτε καταξιώνεται ως χώρος συνύπαρξης των ανθρώπων (Ε. Χίου: «Ο Νορντίν στην εκκλησιά»).

Ομόλογες με την πνευματικότητα που συνιστούν οι παραπάνω επισημάνσεις είναι και οι (ενδεικτικές) δραστηριότητες οι οποίες συνοδεύουν τα κείμενα και σε καμία περίπτωση δεν πρέπει να αντιμετωπιστούν ως υποχρεωτικές. Προβάλλοντας το βιωματικό, ατομικό και συλλογικό χαρακτήρα της επαφής με τα θεία, προσφέρουν ευκαιρίες στους μαθητές για τη βαθύτερη επεξεργασία των θρησκευτικών αξιών και εκφράσεων, στοχεύουν στην ανάδειξη της λειτουργίας της θρησκευτικής συνείδησης και στην κατανόηση της θρησκευτικής ετερότητας.

«Η Ειρήνη, ο Ιησούς και το πουλί»

(Πρόκειται για νεωτερικό ποίημα στο οποίο τονίζεται η ανθρώπινη πλευρά του Ιησού).

- Το ποίημα προσφέρεται για δραματοποίηση.
- Με αφορμή τον τίτλο του και το ειρηνικό περιεχόμενό του μπορεί να γίνει παράλληλη ανάγνωση με το ποίημα του Γιάννη Ρίτσου «Ειρήνη», και ιδίως με τους ακόλουθους στίχους:

Το όνειρο του παιδιού είναι η ειρήνη.

Το όνειρο της μάνας είναι η ειρήνη.

Τα λόγια της αγάπης κάτω απ' τα δέντρα. Είναι η ειρήνη...

Ειρήνη είναι ένα ποτήρι ζεστό γάλα κι ένα βιβλίο μπροστά στο παιδί που ξυπνάει...

*Ειρήνη είναι τα σφιγμένα χέρια των ανθρώπων
είναι το ζεστό ψωμί στο τραπέζι του κόσμου
είναι το χαμόγελο της μάνας.*

Μονάχα αυτό.

Τίποτ' άλλο δεν είναι η ειρήνη...

* * *

«Είσαι ο ουρανός ο απέραντος»

(Το κείμενο αυτό είναι μια προσευχή-παράκληση για προσωπικά και ευρύτερα κοινωνικά και οικουμενικά θέματα).

- Η προσευχή είναι μια πράξη επικοινωνίας με το Θεό και με άλλα ιερά πρόσωπα. Μπορεί να είναι νοερή, προσωπική, μεγαλόφωνη ή ομαδική. Στην προσευχή χρησιμοποιούνται διάφορες μορφές και τεχνικές: προσφωνήσεις (Πατέρα, Μητέρα, Κύριε, Βασιλιά, Άγιε), καθώς και μορφές λόγου όπως παρακλήσεις, αίνοι, ευχαριστίες και αναφορές σε δώρα (τάματα).
- Για να υλοποιηθεί η 1η δραστηριότητα μπορεί να δοθούν στερεότυπες φράσεις που περιέχονται σε προσευχές: π.χ. Βοήθησέ με Θεέ μου, να 'μαι παιδί καλό, / Θεέ μου, Σ' ευχαριστώ που με βοήθησες, κ.λπ.
- Η 2η δραστηριότητα δε χρειάζεται να επεκταθεί σε «ψυχοθεραπευτικού» τύπου εκμυστηρεύσεις. Μπορεί ο μαθητής να αρκεστεί σε περιγραφή συγκεκριμένων, καθημερινών καταστάσεων.

* * *

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Ο Νορντίν στην εκκλησιά»

(Το απόσπασμα προβάλλει το σεβασμό στο θρήσκευμα του άλλου και αναδεικνύει ευρύτερα τη διαπολιτισμική διάσταση της συνύπαρξης των ανθρώπων).

- Η 4η δραστηριότητα μπορεί να σταθεί αφορμή για τη διδασκαλία αφηγηματικών τεχνικών. Καλό είναι να συνηθίζουν τα παιδιά να βρίσκουν ποιος αφηγείται το κείμενο, να αλλάζουν το πρόσωπο της αφήγησης και να διηγούνται την ιστορία, υποδυόμενα άλλα πρόσωπα. (Για την αφήγηση βλ. και «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων»).
- Ως συνέχεια της 4ης δραστηριότητας μπορεί να δοθεί η ακόλουθη άσκηση: «Πώς θα ιστορούσε τα γεγονότα ο Νορντίν;» (οπτική γωνία πρώτου προσώπου).

* * *

«Η δική μου προσευχή»

(Πρόκειται για ποίημα με απλό και παιδικότροπο ύφος, που εξοικειώνει το παιδί με την έννοια του Θεού).

- Με αφορμή το ποίημα αυτό ο δάσκαλος μπορεί να διαβάσει στους μαθητές και άλλα της ίδιας συγγραφέως.

* * *

«Πρωτοχρονιάτικα κάλαντα της Κεφαλονιάς»

(Πρόκειται για τραγούδια με κοινή θρησκευτική και λατρευτική βάση. Διακρίνονται για το κοινωνικό περιεχόμενό τους, που ποικίλλει ανάλογα με τις ανάγκες, τις συνήθειες και την ιστορία διαφόρων περιοχών).

- Ως συνέχεια της 3ης δραστηριότητας ο δάσκαλος μπορεί να προτείνει στους μαθητές να συγκρίνουν τα κάλαντα με ένα δημοτικό τραγούδι. Τα παιδιά μπορούν να ακούσουν κάλαντα από το CD *Κάλαντα Χριστουγέννων και Πρωτοχρονιάς* (Βυζαντινό Μουσικό Σύνολο «Τέττιξ», περ. *Ταχυδρόμος*). Επίσης, από το CD *Κάλαντα απ' όλη την Ελλάδα*, μουσική επιμέλεια Νίκου Πιτλόγλου, Άνοδος.

* * *

«Τότε που πήγαμε βόλτα τον Επιτάφιο»

(Η συγγραφέας αφηγείται το σημαντικό γεγονός της περιφοράς του Επιταφίου από την οπτική γωνία του παιδιού. Το μεταφυσικό στοιχείο προσεγγίζεται με την απλότητα, τη φυσικότητα, την καθημερινότητα και την αφέλεια της παιδικής ηλικίας).

- Το κείμενο προσφέρει τη δυνατότητα αλλαγής της οπτικής γωνίας της αφήγησης (π.χ. μπορεί να γίνει μετατροπή του σε οπτική γωνία τρίτου προσώπου).

- Με αφορμή τη 2η δραστηριότητα μπορεί να γίνουν αναφορές και σε παρεμφερή έθιμα της αρχαίας Ελλάδας, π.χ. μύθος του Άδωνη: η λατρεία του θεού, η κάθοδός του στον Άδη, αναπαράσταση εκφοράς και ταφής του με θρήνους κ.λπ. (Βλ. Ιωάννης Κακριδής [επιμ.], *Ελληνική μυθολογία*, τ. 2, «Οι θεοί», Αθήνα, Εκδοτική Αθηνών, καθώς και Κ. Κερένυι, *Η μυθολογία των Ελλήνων*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα, 1966, 3η έκδ.).
- Ο δάσκαλος μπορεί να επιλέξει αποσπάσματα από τις τρεις στάσεις (εγκώμια) που ψέλνονται το βράδυ της Μεγάλης Παρασκευής και να τα διαβάσει στα παιδιά.
- Πασχαλιάτικα τραγούδια περιέχονται στο CD *Τα πασχαλιάτικα*, της Δόμνας Σαμίου.

* * *

«Η μάνα του Χριστού»

(Η στροφή από το ποίημα αυτό του Κ. Βάρναλη αναφέρεται στον πόνο της μάνας για την απώλεια του παιδιού της. Πρόκειται για την αντίθεση ανάμεσα στη νεότητα, την άνοιξη, τη ζωή και το θάνατο).

- Ο δάσκαλος μπορεί να διαβάσει το εγκώμιο «Ω γλυκύ μου έαρ, γλυκύτατόν μου τέκνον, πού έδου σου το κάλλος» ή αποσπάσματα από τον «Επιτάφιο» του Γιάννη Ρίτσου (*Ποιήματα*, τ. Α΄, Κέδρος, Αθήνα 1973, 5η έκδ.), επισημαίνοντας τα κοινά χαρακτηριστικά με το ποίημα του Κ. Βάρναλη. Τα παιδιά μπορούν να ακούσουν τραγούδια από τον ομότιτλο δίσκο του Μ. Θεοδωράκη.
- Υπάρχει η δυνατότητα μουσικής υπόκρουσης της όλης διδασκαλίας, με την *3η Συμφωνία* του Μ. Θεοδωράκη (δίσκος MINOS, *Συμφωνίες 3, 4, 7* WEA 171536).

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Ο Νορντίν στην εκκλησιά»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη	β. Εναλλακτικές δραστηριότητες
<p>Η δασκάλα μιας Δ΄ τάξης επέλεξε έναν διαφορετικό τρόπο διδακτικής προσέγγισης του κειμένου. Αφού μίλησε στους μαθητές για την υπόθεση του μυθιστορήματος, καθώς και για τον κεντρικό ρόλο που έχει η νενέ σ' αυτό, τους διάβασε αποσπάσματα από το κείμενο για να τους δημιουργήσει προσδοκίες και να προκαλέσει την αντίδρασή τους.</p>	<p>Σε μια άλλη τάξη με παιδιά διαφορετικών εθνικοτήτων, πριν από την ανάγνωση του κειμένου ο δάσκαλος ρώτησε: «Παιδιά, αν μπαίνατε σε έναν ναό άλλου θρησκευματος πώς θα νιώθατε; Ποια θα ήταν η αντίδρασή σας;».</p>

Αρχικά διάβασε έως τη φράση: «Τι το 'θελαν όμως να πάρουν τον Νορντίν στην εκκλησιά;». Στη συνέχεια ρώτησε τους μαθητές: «Ποια λέτε να ήταν η θρησκεία του Νορντίν;».

Τα παιδιά έδωσαν τις απαντήσεις τους και προσπάθησαν να μαντέψουν τη συνέχεια της ιστορίας. Η δασκάλα διάβασε άλλο ένα απόσπασμα: «Ο Αργύρης ντυμένος διακάκι, ήτανε στο ιερό. Έβγαζε πότε... καμώματα του Νορντίν». Όταν άκουσαν τα παιδιά την τελευταία φράση, η συζήτηση πήρε άλλη τροπή. Περιστράφηκε στα πιθανά καμώματα και στις σκανταλιές του Νορντίν, που δεν είχαν εντοπίσει. Η δασκάλα κάλεσε έπειτα τα παιδιά να ανοίξουν το βιβλίο και να διαβάσουν σιωπηρά όλο το κείμενο. Τα ρώτησε τι θα ήθελαν να συζητήσουν. Εκείνα συμφώνησαν να συζητήσουν περισσότερο για την αντίδραση του μικρού όταν είδε τις εικόνες με τα πρόσωπα των αγίων και τη μορφή της Παναγίας.

Έπειτα συζήτησαν για τις μορφές των δικών τους θρησκειών. Βρήκαν πολλά κοινά στοιχεία και πολλές κοινές αξίες μεταξύ τους, όπως την ευλάβεια, την αγάπη, την αλληλοβοήθεια, τις καλές πράξεις, την ανάδειξη της ειρήνης κ.λπ.

Τα παιδιά αφηγήθηκαν την υπόθεση από την πλευρά του Νορντίν, της νενές και του Αργύρη (οπτική γωνία πρώτου προσώπου). Ενδιαφέρον παρουσίασε η αφήγηση του Νορντίν.

Τέλος, αποφασίστηκε να επισκεφτούν όλοι οι μαθητές μια χριστιανική εκκλησία κι ένα μουσουλμανικό τζαμί.

Σε μια άλλη τάξη η δασκάλα επέλεξε από το μυθιστόρημα διαφορετικά αποσπάσματα που αφορούν τον Νορντίν, τα διάβασε στα παιδιά και στη συνέχεια ακολούθησε τη διδρομή της κύριας προσέγγισης.

Στην παραπάνω τάξη κάθε παιδί έγραψε τα συναισθήματά του για τις άλλες θρησκείες. Αποφασίστηκε επίσης να φέρουν εικόνες και πληροφορίες

«Όμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»

(κείμενα από την Ιστορία)

1. Γενικά

Στην ενότητα της Ιστορίας περιέχονται λογοτεχνικά κείμενα που καλύπτουν ένα ευρύ διαχρονικό τόξο. Είναι ευεξηγήτο, επομένως, το γεγονός ότι δόθηκε έμφαση μόνο σε κομβικά ιστορικά σημεία. Είναι, επίσης, εύλογη η ποσοτική προτίμηση στα ιστορικά συμβάντα του σύγχρονου ελληνισμού, και συγκεκριμένα στο διάστημα από την προετοιμασία τού αγώνα για την Ανεξαρτησία μέχρι τον ξεσηκωμό του Πολυτεχνείου και τα άμεσα δεμένα μ' αυτό δραματικά γεγονότα της Κύπρου.

Βασικός στόχος της ενότητας αυτής υπήρξε η παρακολούθηση της πορείας του ελληνισμού μέσα στο χρόνο με την ανάδειξη των κρίσιμων στιγμών της. Παράλληλα, όμως, δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στην προσφορά του μεμονωμένου ατόμου και στην προβολή σκηνών από τη μικροϊστορία, μια και ρυθμιστής των εξελίξεων ήταν πάντοτε ο ίδιος ο άνθρωπος και όχι τα ιστορικά γεγονότα που αποτελούν, στην καλύτερη ή τη χειρότερη περίπτωση, δημιουργήματά του, επιτυχίες του που βελτιώνουν το γενικό του επίπεδο, ή μοιραία λάθη του που στιγματίζουν το μετέπειτα βίο του. Δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε να εκπροσωπηθεί η θεματική αυτή ενότητα από διαφόρων τάσεων συγγραφείς. Μεγάλες και καταξιωμένες μορφές της λογοτεχνίας μας, όπως ο Διον. Σολωμός, λογοτέχνες του 20ού αιώνα, όπως η Λιλίκα Νάκου, σημαντικοί σύγχρονοι λογοτέχνες, όπως η Μάρω Δούκα και ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, αλλά και γνωστοί δημιουργοί της λογοτεχνίας για παιδιά, όπως η Άλκη Ζέη κ.ά., συμμετέχουν με πεζά ή ποιητικά κείμενά τους.

Ειδικότερα, με το περιγραφικό κείμενο του Νώντα Έλατου («Ένας περίπατος στην πόλη»), που είναι γραμμένο για μικρά παιδιά, επιχειρείται μια «παράλληλη» γνωριμία των μαθητών με τα παιδιά της Αρχαίας Ελλάδας και την καθημερινή ζωή σ' αυτήν. Στο «Θούριο» του Ρήγα προβάλλεται η ομόθυμη διάθεση των Ελλήνων για επανάσταση και ελευθερία. Μια άλλη διάσταση της ηρωικής αυτής εποχής δίνεται με το δημοτικό τραγούδι («Το μικρό κλεφτόπουλο»), όπου συνειδητοποιημένος ο αγωνιστής, το νεαρό κλεφτόπουλο εν προκειμένω, έχει ριχτεί στον αγώνα. Η έννοια της θυσίας δίνεται στο απόσπασμα των «Ελεύθερων πολιορκημένων» του Διον. Σολωμού, δείγμα υψηλής έντεχνης ποίησης. Με άλλο τρόπο που εστιάζει στον πόνο για την απώλεια της ζωής αντιμετωπίζει, μέσα από ένα κλίμα σκεπτικισμού, ο Κ.Γ. Καρυωτάκης («Ο Διάκος») την ιδέα του θανάτου. Δύο κείμενα εκπροσωπούν τη νεότερη ελληνική ιστορία και αναφέρονται στον Πόλεμο του 1940 και στην Κατοχή: της Άλκης Ζέη («Οι Γερμανοί και οι πρόκες»), αναφορά στη σύσσωμη αντίσταση των Ελλήνων, και της Λιλίκα Νάκου («Ο Τζοβάνι»), όπου μέσα από τον πόλεμο και το μίσος αναδεικνύεται η ανθρωπιά και η αναγνώριση της ευεργεσίας. Τα γεγονό-

τα του Πολυτεχνείου, με την πρωτόγνωρη αντίσταση των άοπλων φοιτητών, αποδίδονται μέσα από δύο κείμενα: της Μάρως Δούκα («Εδώ Πολυτεχνείο...»), όπου οι νέοι συνειδητοποιούνται μέσα από τα πράγματα, και στο ποίημα για παιδιά του Δημήτρη Ραβάνη-Ρεντή («Χαρμόσυνο γεγονός»), όπου με τρόπο συναισθηματικά φορτισμένο επιχειρείται η καλλιέργεια της συμφιλίωσης και της ενότητας. Τέλος, αφιερώνονται δύο, επίσης, κείμενα στην Κύπρο και στην τελευταία περιπέτειά της. Η Μαρία Πυλιώτου («Χαρούμενοι χαρταετοί») ελπίζει ότι οι άνθρωποι των δύο κοινοτήτων θα δώσουν μόνοι τους τη λύση, μέσα από την ίδια την καθημερινή πράξη που επιβάλλει επιτακτικά, και πολύ απλά, τη συμβίωση. Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης, πάλι («Αιγιαλούσα»), εκφράζει τον πόνο του ξεριζωμού και τη δεινή θέση του ανέστιου ανθρώπου που γίνεται έρμαιο της βουλιμίας του κατακτητή.

Οι δραστηριότητες που συνοδεύουν τα παραπάνω κείμενα επιδιώκουν τόσο την κατανόηση, όσο και τη μετάδοση, με πειστικό και ζωντανό τρόπο, των ιστορικών ή των κοινωνικών γεγονότων, ώστε ο μαθητής να δημιουργήσει έμμεσα βιώματα χάρη στη δύναμη και την αληθοφάνεια του λογοτεχνικού κειμένου, το οποίο καθιστά τον αναγνώστη μέτοχο στα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν και απασχολούν τον άνθρωπο.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Το ξύλινο άλογο»

(Στο απόσπασμα αυτό της *Ιλιάδας* περιγράφεται ο τρόπος με τον οποίο οι Έλληνες κατέλαβαν την Τροία).

- Η *Ιλιάδα* μπορεί να δώσει την αφορμή για να συζητηθεί η έννοια του «κλασικού» έργου, η επιβίωση καθώς και η διακειμενική χρήση του στα μεταγενέστερα έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας.
- Υπάρχει δυνατότητα διαθεματικής σύνδεσης του κειμένου αυτού με τη μυθολογία και την αρχαία ελληνική ιστορία.
- Το απόσπασμα μπορεί να διαβαστεί παράλληλα με το αντίστοιχο τμήμα του βιβλίου της Ελένης Δικαίου, *Ο πόλεμος στην Τροία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2002.

* * *

«Ένας περίπατος στην πόλη»

(Ένας μικρός στην αρχαία Αθήνα πηγαίνει σχολείο συνοδευόμενος από τον πατέρα του. Το κείμενο δίνει έμφαση στην περιγραφή της καθημερινής ζωής στην αρχαία Αθήνα [αρχιτεκτονική, οικονομία, παιδεία, πολιτική]).

- Το απόσπασμα προσφέρεται για εξοικείωση των παιδιών με την περιγραφή. Για την υλοποίηση της 3ης δραστηριότητας βλ. Επαμ. Γ. Μπαλούμης, *Περιγραφή. Στοιχεία δομής*. Εκδ. Γρηγόρη, Αθήνα 1970. Επίσης, υπάρχουν πληροφορίες και στο «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων», στο τέλος του βιβλίου.
- Ο δάσκαλος μπορεί να προτρέψει τα παιδιά να ανατρέξουν στα σχολικά βιβλία της Ιστορίας ή σε εγκυκλοπαίδειες για πληροφορίες σχετικές με την εκπαίδευση στην Αρχαία Ελλάδα. Στη συζήτηση που θα ακολουθήσει, θα εντοπιστούν ομοιότητες και διαφορές από τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ειδικότερα, μπορούν να επισημανθούν οι διαφορές που σχετίζονται με την εκπαίδευση των δύο φύλων.
- Δίνεται η δυνατότητα ζωγραφικής αναπαράστασης των τμημάτων της πόλης απ' όπου περνά ο Χάρης με τον πατέρα του.
- Με αφορμή τις προτάσεις για διάβασμα, που υπάρχουν στο βιβλίο του μαθητή ή σε κάποιο από τα βιβλία: Πηνελόπη Μαξίμου, *Ιστορίες γύρω από την Ακρόπολη*, εκδ. Μίνωας, Αθήνα 1995, και Γεώργιος Βαρλάμης, *Μαθητής στην αρχαία Αθήνα*, εκδ. Ωμέγα, Αθήνα 1994, μπορεί να γίνει σύνδεση με άλλα μαθήματα (*Ιστορία, Αισθητική Αγωγή* κ.λπ.). Επίσης, υπάρχει η δυνατότητα ανάγνωσης και επεξεργασίας των σχετικών βιβλίων και στο Ολοήμερο Σχολείο, στην Ευέλικτη Ζώνη, καθώς και σε περιβαλλοντικά ή προγράμματα πολιτισμού που υλοποιούνται σε πολλά σχολεία. Μια εργασία π.χ. είναι η ακόλουθη: Ομάδες μαθητών συνεργάζονται και με τις πληροφορίες που θα συγκεντρώσουν από τα βιβλία (σχετικές με γεγονότα, ενδύματα, φαγητά, περιγραφή σπιτιών, συνήθειες, ασχολίες, παιχνίδια παιδιών κ.λπ.) συνθέτουν σκηνές από την καθημερινή ζωή της αρχαίας Αθήνας (π.χ. κατασκευάζουν μακέτες ή πίνακες, δραματοποιούν το υλικό τους κ.ά.).

«Θούριος»

(Ο Ρήγας μέσα από το «Θούριο» εκφράζει τον προσωπικό του πόθο αλλά και το πνεύμα της εποχής του για ελευθερία).

- Η ζωή του Ρήγα, οι σπουδές του, το συγγραφικό του έργο και η πολιτική δράση του προσφέρονται για διαθεματικές δραστηριότητες (ιστορία, μουσική, λογοτεχνία, γεωγραφία).
- Να γίνει αναφορά στη διαβαλκανική διάσταση του επαναστατικού οράματος του Ρήγα.

* * *

«Το μικρό κλεφτόπουλο»

(Η ζωή των κλεφτών ήταν δεμένη καθημερινά με τον κίνδυνο. Γι' αυτό, εξάλλου, και τα όπλα τους αποτελούσαν τους πιστούς συντρόφους και τους καλύτερους φίλους τους).

- Η 1η δραστηριότητα δίνει αφορμή για συγκρίσεις με άλλα κείμενα, όπως με το δημοτικό κείμενο «Επιγραφή του σπαθιού του Κοντογιάννη»: «Όποιος τυράννους δε μισεί / και λεύτερος στον κόσμο ζει / δόξα, τιμή, ζωή του / 'ναι μόνο το σπαθί του». (Μάρκος Αυγέρης, Μ.Μ. Παπαϊωάννου, Θρασ. Σταύρου, *Η ελληνική ποίηση ανθολογημένη*, εκδ. Παρθενών, Αθήνα 1977, σ. 55).

Επίσης, μπορεί να γίνει σύγκριση με τους δύο τελευταίους στίχους του πρώτου αποσπάσματος από το Β΄ Σχεδιάσμα των «Ελευθέρων πολιορκημένων» του Διον. Σολωμού (του *Ανθολόγιου*), όπου ο Σουλιώτης αγωνιστής απελπίζεται, γιατί έχει αχρηστευτεί το τουφέκι του. Ακόμη, βλ. και στίχους από τη *Ρωμιοσύνη* του Γ. Ρίτσου: «Το χέρι τους είναι κολλημένο στο ντουφέκι / το ντουφέκι είναι συνέχεια του χεριού τους / το χέρι τους είναι συνέχεια της ψυχής τους».

- Πληροφορίες για τα δημοτικά τραγούδια υπάρχουν στα βιβλία: Γιάννης Μ. Αποστολάκης, *Τα δημοτικά τραγούδια*. Μέρος Α΄, *Οι Συλλογές*, Αθήνα 1929. *Το κλέφτικο τραγούδι. Το πνεύμα κ' η τέχνη του*, Αθήνα 1950, και Κώστας Ρωμαίος, *Η ποίηση ενός λαού*, Αθήνα 1968. Για το δημοτικό τραγούδι βλ. και το «Ερμηνευτικό Λεξιλόγιο Όρων».
- Κλέφτικα τραγούδια περιέχονται στα βιβλία:
Νικόλαος Γ. Πολίτης, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, εκδ. Ιστορική Έρευνα.
Αλέξης Πολίτης (επιμ.), *Το δημοτικό τραγούδι. Κλέφτικα*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1981, 2η έκδ.
- Δίνεται η δυνατότητα μουσικής ακρόασης κλέφτικων τραγουδιών από το CD: *Κλέφτικα επιτραπέζια* (General Music 5210).

* * *

«Ελεύθεροι πολιορκημένοι»

(Ο Διον. Σολωμός δείχνει κλιμακωτά την αγωνία των ελεύθερων πολιορκημένων. Οι αποκλεισμένοι στο Μεσολόγγι έχουν φτάσει στο έσχατο σημείο εξαθλίωσης: πείνα, σωματική αδυναμία, ανησυχία για τη ζωή των ανήμπορων οικείων και, το χειρότερο, τους κατέχει απογοήτευση όταν η μοναδική ελπίδα των αγωνιστών, τα όπλα τους, έχουν αχρηστευτεί, γεγονός που ο αντίπαλος το ξέρει. Στο βιβλίο ανθολογείται το πρώτο απόσπασμα από το Β΄ Σχεδιάσμα).

- Ο δάσκαλος μπορεί να επισημάνει τρία βασικά αισθητικά γνωρίσματα της ποίησης του Διον. Σολωμού: τη λιτότητα (όχι πολλά επίθετα, λόγος πυκνός), την παραστατικότητα και την πολυσημία. Όλο το απόσπασμα αποτελείται από εικόνες. Στιχουργική αρμονία έχουμε στον 3ο στίχο. Πολυσημία λέξεων στον 4ο (π.χ. έρμος = εγκαταλειμμένο).
- Μπορεί να διαβαστεί το αντίστοιχο απόσπασμα του Α΄ Σχεδιάσματος και να γίνει σύγκριση.
- Για να γίνει συζήτηση με τα παιδιά, αναφέρουμε και άλλες περιπτώσεις «ελεύθερων πολιορκημένων»: Οι Σουλιώτες και ο Σαμουήλ στο Κούγκι, Ο Γεωργάκης Ολύμπιος κατά την έναρξη της Επανάστασης, οι Κρήτες στη Μονή Αρκαδίου κ.ά.

* * *

«Ο Διάκος»

(Ο Κ. Καρυωτάκης δίνει μια άλλη διάσταση στην έννοια της θυσίας του Αθανάσιου Διάκου. Ο ήρωας αντιμετωπίζει ανθρώπινα, με θλίψη και με απορία, την ιδέα του επικείμενου θανάτου του).

- Σχετικά με τη 2η δραστηριότητα:
Το δίστιχο στο βιβλίο του μαθητή (δραστηριότητες) θέλει το Διάκο να δέχεται αδιαμαρτύρητα το θάνατό του. Εκφράζει μόνο μια μελαγχολική διάθεση από την αντίθεση του θανάτου ενός νέου ανθρώπου προς την αναγέννηση της ζωής την άνοιξη. Το ποίημα του Καρυωτάκη τονίζει αυτήν την αντίθεση και προβάλλει το δισταγμό του Διάκου να αποδεχτεί το θάνατό του. Η ανθρώπινη στάση του μπροστά στο θάνατο μπορεί να παραλληλιστεί με αυτήν του Χριστού όταν προσευχόταν στο όρος των Ελαιών, που είπε: «Απελθέτω απ' εμού το ποτήριον τούτο».
- Παρέχεται η ευκαιρία παράλληλης ανάγνωσης του δημοτικού τραγουδιού «Του Διάκου» (Βλ. Νικόλαος Γ. Πολίτης, *Εκλογαί από τα τραγούδια του ελληνικού λαού*, Αθήνα, εκδ. Ιστορική Έρευνα, σ. 16-17).

* * *

«Οι Γερμανοί και οι πρόκες»

(Η ομόθυμη συμμετοχή των λαών στην αντίσταση κατά του κατακτητή δεν προσδιορίζεται από ηλικίες και φύλα. Στο κείμενο της Άλκης Ζέη ο πόλεμος γίνεται παιχνίδι και η αντίσταση προβάλλεται μέσα από τις πηγαίες πράξεις των παιδιών).

- Χρήσιμη για τη βαθύτερη κατανόηση του κειμένου είναι η συζήτηση για την αυθόρμητη αντίσταση των παιδιών και των νέων, αλλά και η συζήτηση για τη δράση τους μέσα από αντιστασιακές οργανώσεις της εποχής. (Βλ. ενδεικτικά το ρόλο του Γιάννη στο συγκεκριμένο απόσπασμα).
- Μπορούν τα παιδιά να ρωτήσουν τους γονείς τους αν είχαν διαβάσει το περιοδικό *Μικρός Ήρωας*, και να φέρουν στην τάξη μερικά τεύχη του. Μπορούν να διαβάσουν και τα ίδια τεύχη του περιοδικού (έχει επανεκδοθεί), να μιλήσουν για τους πρωταγωνιστές του και να τους συγκρίνουν με τους ήρωες του μυθιστορήματος της Άλκης Ζέη.
- Να γίνει ανίχνευση των χιουμοριστικών στοιχείων του κειμένου, που συνδέονται με την παιγνιώδη διάθεση των ηρώων απέναντι στα γεγονότα.
- Προεκτείνοντας τη 2η δραστηριότητα μπορούν να ανατρέξουν και στα μυθιστορήματα της Ζωρζ Σαρή, *Όταν ο ήλιος*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1997 (11η έκδοση), και της Ειρήνης Μάρρα, *Το άδειο μπουκάλι*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1994. Τέλος, μπορεί να γίνει αναφορά στο Γαβριά, το μικρό ήρωα από το μυθιστόρημα του Βίκτωρα Ουγκό, *Οι Άθλιοι*.
- Θεωρείται απαραίτητο ο διδάσκων να εξηγήσει στα παιδιά τις έννοιες φασισμός και φασίστας.

* * *

«Ο Τζοβάνι»

(Η ιστορία αναφέρεται στις σχέσεις των ανθρώπων κατά τη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου πολέμου. Επίσης προβάλλει τη φιλία που νικά την έχθρα χάρη στη δύναμη της ανθρωπιάς, η οποία υπερβαίνει σύνορα και εθνικότητες. Έτσι, αν ο πόλεμος χωρίζει τους ανθρώπους, η ζωή τους ενώνει με τα τραγικά γεγονότα της).

- Στο κείμενο κυριαρχεί ο διάλογος και θα μπορούσε αυτό να παρασταθεί θεατρικά.
- Υπάρχουν πολλά παρόμοια περιστατικά φιλίας μεταξύ Ελλήνων και Ιταλών (αλλά και Γερμανών) κατά την περίοδο της Κατοχής. Π.χ. όταν οι Γερμανοί, ύστερα από τη συνθηκολόγηση των Ιταλών, εγκλώβισαν στην Κεφαλονιά μια ιταλική μεραρχία, πολλοί Ιταλοί βρήκαν καταφύγιο σε σπίτια κατοίκων του νησιού ή βοηθήθηκαν και φυγαδεύτηκαν από τους αντάρτες. Ακόμη ως σήμερα συνδέονται οικογένειες Ιταλών και Κεφαλονιτών. Τα παιδιά μπορούν να «φέρουν» στην τάξη παρόμοιες ιστορίες (και πληροφορίες από τους συγγενείς τους).

* * *

«Εδώ Πολυτεχνείο...»

(Τα γεγονότα στο Πολυτεχνείο εξελίσσονται κινηματογραφικά. Η συγγραφέας ψυχογραφεί με ρεαλιστικό τρόπο τους νέους του Πολυτεχνείου και δείχνει πώς αποκτούν πολιτική συνείδηση και υπερβαίνουν τον εαυτό τους μέσα στη δίνη των γεγονότων).

➤ Ο δάσκαλος μπορεί να αντλήσει πρόσθετο λογοτεχνικό ή φωτογραφικό υλικό από τα παρακάτω βιβλία:

Κώστας Βαλέτας, *Αντιφασιστικά '67- '74*, εκδ. Γραμμή, Αθήνα 1974.

Φώντας Κονδύλης, *Τριήμερο στα κάγκελα*, εκδ. Καστανιώτης, Αθήνα 1983 (2η έκδοση).

Νικηφόρος Βρεττάκος κ.ά., *Αντιστασιακή ποίηση (1967-1974)*, εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1975.

Λάμπρος Μάλαμας, *Ο ξεσηκωμός του Πολυτεχνείου*, εκδ. Ελεύθερο Πνεύμα, Αθήνα 1981.

Κωστούλα Μητροπούλου, *Το χρονικό των τριών ημερών*, εκδ. Μπουκουμάνης, Αθήνα 1974.

Ηλίας Γκρης (εισαγωγή-ανθολόγηση), *Το μελάνι φωνάζει. Η 17η Νοέμβρη 1973 στη λογοτεχνία*, εκδ. Μεταίχμιο, Αθήνα 2003.

Μαργαρίτα Λυμπεράκη, *Το μυστήριο*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα χ.χ.

➤ Για την υλοποίηση της 3ης δραστηριότητας τα παιδιά μπορούν να βρουν υλικό τόσο στα προτεινόμενα για ανάγνωση κείμενα στο βιβλίο του μαθητή, όσο και στο λεύκωμα *Σήμερα πεθαίνει ο φασισμός*, εκδ. Ερμείας, Αθήνα χ.χ.

➤ Οι μαθητές μπορούν να διαβάσουν σελίδες για το Πολυτεχνείο στο προτεινόμενο βιβλίο της Βούλας Μάστορη, *Κάτω απ' την καρδιά της*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995.

➤ Είναι απαραίτητο να εξηγηθούν στα παιδιά οι έννοιες δικτατορικό καθεστώς και φασισμός.

* * *

«Χαρμόσυνο γεγονός»

(Ο ποιητής θεωρεί την εξέγερση του Πολυτεχνείου ως χαρμόσυνο γεγονός, γιατί σηματοδοτεί την ενεργό αντίσταση των νέων ενάντια στο δικτατορικό καθεστώς. Παράλληλα, επισημαίνει την επιθυμία των εξεγερμένων για συναδέλφωση με τους στρατιώτες).

➤ Το ποίημα μπορεί να συσχετιστεί με το κείμενο της Μάρως Δούκα «Εδώ Πολυτεχνείο...», που βρίσκεται στο *Ανθολόγιο*.

➤ Σχετικά με την πρώτη δραστηριότητα, η ακρόαση του ντοκουμέντου *Εδώ Πολυτεχνείο* (κασέτα LYRA), μπορεί να συνδυαστεί με παράλληλη προβολή διαφανειών για το χρονικό της εξέγερσης.

* * *

«Χαρούμενοι χαρταετοί»

(Μια ιστορία ειρήνης στο νησί της Κύπρου. Τα παιδιά με το χαρταετό τους, σύμβολο συμφιλίωσης και ειρήνης, γίνονται γέφυρα συναδέλφωσης των δύο κοινοτήτων).

- Με αφορμή τη 2η δραστηριότητα πρέπει να τονιστεί η ιδιαιτερότητα της κατάστασης στο νησί της Κύπρου και να γίνει αναφορά στα ιστορικά γεγονότα.
- Το μυθιστόρημα που προτείνεται για ανάγνωση στο βιβλίο του μαθητή αναφέρεται σε ένα φανταστικό κράτος, όπως το έπλασε η Φ. Χατζηχάννα. Είναι προφανές ότι τα γεγονότα και οι ήρωες αποτυπώνουν ανάγλυφα την κατάσταση στο νησί της Κύπρου.

* * *

«Αιγιαλούσα»

(Το ποίημα αναφέρεται στα γεγονότα της Κύπρου μετά την εισβολή των Τούρκων το 1974. Ένα ζευγάρι Ελληνοκύπριων αναγκάζεται να παραδώσει το σπίτι του στους Τουρκοκύπριους. Ο ποιητής παρουσιάζει τον πόνο του ξεριζωμού μέσα από απλές, καθημερινές, αλλά έντονα υπαινικτικές ενέργειες).

- Μπορεί να διαβαστούν και άλλα ποιήματα για την Κύπρο. Αναφέρονται ενδεικτικά: Κωστής Παλαμάς, «Κύπρος», «Η πολιτεία και η μοναξιά», *Άπαντα*, εκδ. Μπίρης, τ. 5ος. Γιάννης Ρίτσος, *Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο*, εκδ. Κέδρος, Αθήνα 1974.
- Με αφορμή τη 2η δραστηριότητα τα παιδιά μπορούν να διαβάσουν το προτεινόμενο μυθιστόρημα της Μαρίας Πυλιώτου, *Το ασημένιο καπνιστήρι*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1995.

* * *

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Οι Γερμανοί και οι πρόκες»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Σε μια Δ΄ τάξη ενός επαρχιακού εξαθέσιου σχολείου, μέσα Οκτωβρίου, τα παιδιά είχαν ετοιμάσει με τη δασκάλα τους τη γιορτή της 28ης Οκτωβρίου. Είχαν αναρτήσει στους τοίχους εικόνες της εποχής (έπος του '40, Κατοχή, Εθνική Αντίσταση) κι είχαν οργανώσει μικρή έκθεση λογοτεχνικών βιβλίων ανάλογης θεματικής. Στόχος της δασκάλας, με αφορμή το κείμενο του *Ανθολογίου*, ήταν να καλλιεργήσει διάθεση φιλιαναγνωσίας.

β. Άλλες προσεγγίσεις

Με αφορμή σκηνές από την τηλεόραση, σε μια άλλη τάξη έγινε συζήτηση για τα παιδιά των Παλαιστίνιων, που αντιστέκονταν, ακόμη και με τις πέτρες, στους Ισραηλινούς. Η συζήτηση οδήγησε τους μαθητές στο κείμενο του *Ανθολογίου*.

Κεντρική θέση στην έκθεση είχε το μυθιστόρημα *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, γιατί το είχαν διαβάσει κάποιοι από τους μαθητές. Επίσης, επειδή σε λίγες μέρες θα γιόρταζαν την επέτειο του Πολυτεχνείου, είχαν εκτεθεί και βιβλία σχετικά μ' αυτήν.

Την ώρα του *Ανθολογίου* η δασκάλα ζήτησε από τα παιδιά που είχαν διαβάσει το βιβλίο, να θυμηθούν εντυπωσιακά περιστατικά του. Εκείνα μίλησαν για σημαντικές σκηνές του μυθιστορήματος και τελικά η συζήτηση περιστράφηκε γύρω από την αντίσταση των παιδιών κατά την περίοδο της Κατοχής (2η δραστηριότητα).

Στη συνέχεια, διάβασαν το απόσπασμα του *Ανθολογίου* και η δασκάλα τα κάλεσε να εντοπίσουν τις εικόνες που τους προκαλούν αντιφατικά και συγκρουόμενα συναισθήματα. (Η πείνα και η δυστυχία, για παράδειγμα, ξεχνιούνται με τη συμμετοχή στην Αντίσταση, που βιώνεται με το παιχνίδι και προκαλεί χαρά).

Τέλος, δραματοποίησαν το κείμενο. Αποφάσισαν, ακόμη, να διαβάσουν κατά ομάδες το βιβλίο *Ο μεγάλος περίπατος του Πέτρου*, καθώς και το βιβλίο *Τα γενέθλια*, της Ζωρζ Σαρή, όπου περιγράφονται τα γεγονότα του Πολυτεχνείου.

Σε μια άλλη τάξη οι μαθητές βρήκαν ενδιαφέρον στη συνέχεια της ιστορίας (βλ. 1η δραστηριότητα). Ζήτησαν να γράψουν κείμενα με θέμα «Ο Γιάννης με τον Πέτρο ανατινάζουν ένα τρένο».

«Υγεία μου, πλούτη μου»

(κείμενα για την υγεία και τον αθλητισμό)

1. Γενικά

Τα κείμενα που περιλαμβάνει η ενότητα αυτή αναφέρονται στο κρίσιμο θέμα της ανθρώπινης υγείας και στον αθλητισμό, ο οποίος συνδέεται (ή καλύτερα πρέπει να συνδέεται) μ' αυτήν. Καλύπτουν διάφορες πτυχές των δύο εξεταζόμενων εννοιών. Συγκεκριμένα, ξεκινούν από την πρόληψη και την καλή φυσική και υγιεινή κατάσταση, και φτάνουν στην αλτρουϊστική συνδρομή που οφείλει να προσφέρει κάθε άνθρωπος συνειδητά και πρόθυμα στον πάσχοντα ή κινδυνεύοντα συνάνθρωπό του, αδιακρίτως φύλου, χρώματος, συγγενικών ή φιλικών δεσμών κ.λπ.

Ειδικότερα, η διατροφή και η διαίτα εξετάζονται στα κείμενα «Ο ωραίος Δαρείος» της Σοφίας Ζαραμπούκα και στη «Δόνα Τερηδόνα» του Ευγ. Τριβιζά. Στο δεύτερο ενυπάρχει και η πρόληψη, ως αντιστάθμισμα στις κακές διατροφικές συνήθειες. Τις φοβίες που έχουν επίπτωση στην ψυχική υγεία και συνακόλουθα στις προλήψεις κ.λπ. πραγματεύεται το κείμενο της Μάρως Λοΐζου «Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι». Η ασθένεια και η κακή διάθεση που προκαλεί αυτή, εκτός από το σωματικό πόνο ή τις διάφορες διαταραχές, συναντιόνται στον «Πονόδοντο του Γκρινιάρη», του Γρηγ. Ξερόπουλου. Το κείμενο αυτό έχει επίσης άμεση σχέση με τη σωστή διατροφή. Η συμπάθεια στον πόνο του άλλου και η ανακούφισή του, η έμπρακτη βοήθεια και η στήριξή μας στις δύσκολες για την υγεία στιγμές ανιχνεύονται στο έργο της Λ. Πέτροβιτς-Ανδρουτσοπούλου «Η αιμοδοσία».

Ο αθλητισμός, ως εκγύμναση και ως ιδεώδες, παρουσιάζεται στην ενότητα αυτή (βλ. Αγγ. Βαρελλά, «Σπύρος Λούης»). Το κείμενο του Π. Καλιότσου «Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας» και το ποίημα του Τζιάνι Ροντάρι «Ο μαύρος ήλιος» αποτελούν δύο παιγνιώδεις, ευχάριστες και μάλλον ευτράπελες εκδοχές, οι οποίες αναφέρονται στα προαναφερόμενα θέματα. Προβάλλουν την εξοικείωση των παιδιών με το μη συμβατικό και το συνηθισμένο.

Τα παραπάνω κείμενα συναποτελούν το υλικό των δύο θεματικών ενοτήτων που εξετάζονται στο κεφάλαιο αυτό, σε μια προσπάθεια να μη περιοριστεί η υγεία μόνο στο θέμα της ασθένειας ή της κακής ψυχοσωματικής κατάστασης, ούτε ο αθλητισμός στις έννοιες μόνο του συναγωνισμού, της επιβράβευσης και της απλής σωματικής άσκησης. Απώτερος στόχος είναι να αναδειχτεί η υγεία με όσα μπορεί να την εξασφαλίζουν και να την διατηρούν. Ο αθλητισμός, επίσης, επιχειρείται να φανεί και να αναδειχτεί και μέσα από άλλες ιδιότητες, εκτός από τις συμβατικές, σε συνδυασμό μάλιστα με την υγεία.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Η Δόνα Τερηδόνα»

(Μια ιστορία η οποία, πέρα από το ανεξάντλητο χιούμορ της, δημιουργεί ένα ενθαρρυντικό πλαίσιο όχι μόνο για θέματα διατροφής αλλά και για την ψυχολογική προετοιμασία τού παιδιού, ώστε να απομυθοποιήσει το φόβο του οδοντίατρου).

- Η 1η δραστηριότητα είναι δυνατό να λειτουργήσει πολλαπλά. Μπορεί μάλιστα να αξιοποιηθεί και σαν παιχνίδι. Να χωριστεί δηλαδή η τάξη σε ομάδες, οι μαθητές να ζωγραφίσουν την ιστορία (π.χ. σε χαρτί Α4 χωρισμένο σε τέσσερα ή περισσότερα μέρη) και να ανταλλάξουν τις ζωγραφιές για να «γεμίσουν» με λέξεις ή φράσεις τα «συννεφάκια».
- Η 2η δραστηριότητα προσφέρεται για άσκηση της αφήγησης. Προεκτείνοντάς την είναι δυνατόν τα παιδιά να αφηγηθούν το κείμενο από την πλευρά κάποιου ήρωα της ιστορίας (πρωτοπρόσωπη αφήγηση).
- Μια άλλη πρόσφορη δραστηριότητα για το συγκεκριμένο κείμενο είναι και η «αποστολή» επιστολών στη Δόνα Τερηδόνα. Το κείμενο, τέλος, προσφέρεται για δραματοποίηση και παντομίμα.

* * *

«Ο ωραίος Δαρείος»

(Το κείμενο αυτό αναφέρεται με χιουμοριστικό τρόπο αποκλειστικά σε θέματα διατροφής. Γι' αυτό το λόγο, όπως και το προηγούμενο, είναι δυνατόν να «χρησιμοποιηθεί» και σε προγράμματα *Αγωγής Υγείας*).

- Το κείμενο προσφέρεται για άσκηση πρωτοπρόσωπης αφήγησης από την πλευρά τού Δαρείου.
- Δίνεται η δυνατότητα δραματοποίησης.
- Το αφήγημα είναι κατάλληλο για δραστηριότητες επικοινωνιακού τύπου (παρουσία κάποιου διαιτολόγου στην τάξη ή συνέντευξη μαζί του).

* * *

«Ο μαύρος ήλιος»

(Το ποίημα αυτό, γραμμένο με χιούμορ, αμφισβητεί το αλάθητο. Επισημαίνει ότι η υπερβολή και η εμμονή να εξηγούνται από τους μεγάλους με πολύπλοκους τρόπους απλά πράγματα δημιουργεί παρεξηγήσεις, κινδυνολογία και κινδουφοβία).

- Η προσέγγιση του ποιήματος μπορεί να αρχίσει με ζωγραφική. Τα παιδιά ζωγραφίζουν διάφορα αντικείμενα. Ο δάσκαλος τους λέει να χρησιμοποιήσουν ασυνήθιστα χρώματα κι ύστερα ρωτάει μερικούς μαθητές για την επιλογή των χρωμάτων αυτών. Ακόμη,

μπορεί να προκληθούν οι μαθητές να περιγράψουν περιστατικά από τη ζωή τους, τα οποία να δείχνουν υπερβολική αντιμετώπιση ή υπερεκτίμηση από τους μεγάλους ενός συμβάντος ή μιας κατάστασης.

- Στην επεξεργασία του ποιήματος μπορούν οι μαθητές να επισημάνουν το στοιχείο του χιούμορ και της φάρσας.

* * *

«Η Κατερίνα και ο Αόρατος στο σκοτάδι»

(Το κείμενο αφορά την ψυχική υγεία και αναφέρεται στους συνηθισμένους φόβους των παιδιών).

- Ως συνέχεια της 1ης δραστηριότητας και επειδή το κείμενο έχει πολλές εικόνες, μπορούν τα παιδιά να το μετατρέψουν σε κόμικς (βλ. για την πρακτική αυτή και στο κείμενο «Η Δόνα Τερηδόνα»).
- Η 2η δραστηριότητα μπορεί να υλοποιηθεί προφορικά ή εικαστικά (μια σειρά από εικόνες-σταθμούς του ταξιδιού της Κατερίνας).
- Η 3η δραστηριότητα χρειάζεται προσοχή. Ο δάσκαλος πρέπει να αποφύγει ψυχαναλυτικού ύφους επεμβάσεις και να επιμείνει στην περιγραφή και στη σύγκριση των φόβων.
- Η 4η δραστηριότητα μπορεί να επεκταθεί και σε άλλες παρεμφερείς (φανταζόμαστε τον Αόρατο, αποφασίζουμε πού θα κάθεται στην τάξη μας κ.λπ.).
- Ο Αόρατος, επίσης, μπορεί να μας αφηγηθεί την ιστορία.

* * *

«Η αιμοδοσία»

(Το αφήγημα αποτελεί έμμεση προτροπή των μαθητών, ώστε να συντρέχουν πρόθυμα στις δύσκολες στιγμές τους συνανθρώπους τους. Ο κίνδυνος της ζωής αποτελεί το εντονότερο ερέθισμα για τη συναισθηματική φόρτιση και τη συνειδητοποίηση του αναγνώστη).

- Δυνατότητα συζήτησης για παρεμφερείς πράξεις αλτρουισμού και αλληλοβοήθειας (π.χ. δωρεά οργάνων κ.ά.). Μπορεί, μάλιστα, να χρησιμοποιηθεί και υλικό από τον τύπο ή την τηλεόραση.
- Συνεχίζοντας τα παιδιά τη 2η δραστηριότητα μπορούν να συζητήσουν για περιπτώσεις αλληλεγγύης μεταξύ των ανθρώπων.

* * *

«Ο πονόδοντας του Γκρινιάρη»

(Στη μικρή αυτή πολυπρόσωπη ιστορία με ήρωες ζώα των οποίων οι ιδιότητες και η συμπεριφορά παραπέμπουν σε αντίστοιχες συνήθειες των ανθρώπων, υπογραμμίζονται οι οδυνηρές συνέπειες της λαιμαργίας).

- Το διήγημα αυτό μπορεί να διαβαστεί παράλληλα με τη «Δόνα Τερηδόνα» του Ευγ. Τριβιζά και τον «Ωραίο Δαρειό» της Σ. Ζαραμπούκα. Μπορούν να επισημανθούν οι διαφορές ανάμεσα στα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν (φανταστικά ή πραγματικά, ανθρώπους ή ζώα), στο χειρισμό του θέματος (απρόβλεπτη ή αναμενόμενη πλοκή) και στο ύφος (ρεαλιστικό ή φανταστικό με στοιχεία παραμυθιού).

* * *

«Ένας αλλιώτικος ποδοσφαιρικός αγώνας»

(Το απόσπασμα δείχνει τη δυνατότητα που έχει ένα ομαδικό άθλημα, αφενός να γεφυρώνει ηλικίες, και αφετέρου να διαπαιδαγωγεί έμμεσα και να αναπτύσσει δυνατότητες επικοινωνίας και συνεργασίας ανάμεσα στα μέλη μιας ομάδας. Είναι από τις ελάχιστες φορές στην παιδική λογοτεχνία που σκιαγραφείται η εικόνα ενός ιερέα οικείου, απλού, με ανθρώπινες αδυναμίες, όμως τόσο κοντά στον κόσμο και στα παιδιά).

- Ως συνέχεια της 1ης δραστηριότητας είναι δυνατόν τα παιδιά να περιγράψουν κάποιον αγώνα μεταξύ ομάδων του σχολείου τους και να τον μαγνητοφωνήσουν. Οι ομάδες μπορούν να αποτελούνται από αγόρια και κορίτσια.

* * *

«Σπύρος Λούης»

(Αναβίωση του αγώνα του Σπύρου Λούη στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1896. Έμφαση δίνεται τόσο στα συναισθήματα του μαραθνοδρόμου όσο και σ' αυτά των θεατών).

- Με αφορμή τις δραστηριότητες 2 και 3 μπορεί να γίνει συζήτηση για τη συναισθηματική εμπλοκή τόσο των αθλητών όσο και των θεατών στους Ολυμπιακούς Αγώνες αλλά και σε άλλους αθλητικούς αγώνες. Μπορούν να σχολιαστούν συνεντεύξεις αθλητών, δημοσιευμένες στον ημερήσιο και αθλητικό τύπο.
- Είναι δυνατή η συλλογή στοιχείων (ανεκδότων, φωτογραφιών κ.ά.) για το Σπύρο Λούη.
- Ως συνέχεια της 4ης δραστηριότητας μπορεί να γίνει συζήτηση όχι μόνο για τα θετικά αλλά και για τα αρνητικά φαινόμενα του πρωταθλητισμού (ντόπιγκ, καταναλωτική διαφήμιση, εμπορευματοποίηση κ.λπ.).
- Να μάθουν τα παιδιά να τραγουδούν τον «Ολυμπιακό ύμνο» του Κ. Παλαμά.
- Γενικά, οι Ολυμπιακοί Αγώνες μπορούν να αποτελέσουν αφορμή για διαθεματικού τύπου δραστηριότητες.

* * *

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Ο ωραίος Δαρείος»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Τα παιδιά μιας Γ΄ τάξης, στο πλαίσιο ενός προγράμματος *Αγωγής Υγείας*, μίλησαν για τις διατροφικές τους συνήθειες. Μια ομάδα είχε αναλάβει να συνθέσει τον πίνακα της κακής διατροφής... και τον πίνακα της καλής διατροφής... Η δασκάλα την ώρα του *Ανθολογίου* κάλεσε τα παιδιά να γνωρίσουν έναν ήρωα ο οποίος θα τους βοηθούσε, όπως είπε, να συντάξουν καλύτερα το διαιτολόγιο της τάξης. Αυτά γεμάτα περιέργεια διάβασαν το κείμενο του *Ανθολογίου*. Σύγκριναν τη δική τους διατροφή με εκείνη του Δαρείου. Η ατμόσφαιρα ήταν ευχάριστη και τα παιδιά ζήτησαν να δραματοποιήσουν το κείμενο. Προηγουμένως και ως άσκηση μετέτρεψαν σε διάλογο αρκετά αφηγηματικά σημεία του κειμένου. Επίσης, ζήτησαν από τη δασκάλα τους να φέρει στην τάξη έναν άνθρωπο που να μοιάζει στον κ. Τίτο (έναν διατροφολόγο δηλαδή), για να συζητήσουν μαζί του. Τέλος, οι μαθητές δημιούργησαν μικρά κείμενα με συμβουλές του Δαρείου και του κ. Τίτου για τη διατροφή τους.

β. Άλλες προσεγγίσεις

Σε μια Δ΄ τάξη αφορμή έδωσε μια έρευνα του υπουργείου Υγείας, που αναφερόταν στις διατροφικές συνήθειες των μαθητών του Δημοτικού σχολείου. Στη συνέχεια, ακολουθήθηκε ή ίδια διαδικασία (βλ. αριστερή στήλη) με την Γ΄ τάξη.

Τα παιδιά της ίδιας τάξης αφηγήθηκαν το κείμενο από την πλευρά και των δύο ηρώων (πρωτοπρόσωπη αφήγηση). Τέλος, αφού δραματοποίησαν το κείμενο, το μετέτρεψαν σε κόμικς.

«Να φτιάξω έναν κόσμο που τίποτα δε θα του λείπει»

(κείμενα για την κοινωνία)

1. Γενικά

Το σύνολο των κειμένων που συγκεντρώνονται εδώ προσεγγίζει τις διαφορετικές όψεις που συγκροτούν την οργάνωση της συλλογικής ζωής σε πολιτικό, ηθικό, εθνικό και υπερεθνικό επίπεδο, και περιγράφουν τις σχέσεις των ατόμων με άλλα άτομα ή ομάδες ατόμων· επίσης, θεσμούς, συμπεριφορές και διαφορετικές πολιτισμικές πραγματικότητες.

Πιο συγκεκριμένα, στην ενότητα αυτή περιλαμβάνονται ποιητικά και πεζά κείμενα που αντιπαραβάλλουν την ανέμελη και ειρηνική ζωή στη φύση με τις συγκρούσεις και τις ανατροπές της κοινωνικής ζωής (Οδ. Ελύτης, «Ο γλάρος»): που αναφέρονται στην ελπιδοφόρα προοπτική της κοινωνικής αλληλεγγύης και της αλληλοϋποστήριξης, οι οποίες ζωντανεύουν όνειρα και επιθυμίες (Γ.-Μ. Μαρίνος, «Το τραγούδι του κλόουν»): που αναζητούν τα κοινά σημεία τα οποία μπορούν να φέρουν σε επαφή διαφορετικούς πολιτισμούς μέσα στο πλαίσιο της ρεαλιστικής εξιστόρησης (Λ. Ψαραύτη, «Το περιβόλι του Σαμίχ») ή της παραμυθικής αφήγησης (Φ. Φραγκούλη, «Παπούς και εγγονή») και οραματίζονται την κυριαρχία του πολύχρωμου, ειρηνικού κόσμου των παιδιών πάνω σ' εκείνον των ενηλίκων (Ν. Χικμέτ, «Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»).

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Ο γλάρος»

(Μέσα από την περιγραφή της ζωής του γλάρου και τη σύγκρισή της με τη ζωή του ανθρώπου αναδεικνύονται τα κυριότερα στοιχεία και οι αντιθέσεις της σύγχρονης κοινωνίας).

- Η 2η δραστηριότητα δίνει αφορμή να γίνει συζήτηση για τις διαφορές ανάμεσα στο φυσικό και το κοινωνικό περιβάλλον. Μπορούν τα παιδιά να αναζητήσουν στοιχεία από βιβλία ή φωτογραφίες σε εφημερίδες και περιοδικά.
- Δυνατότητα ακρόασης του ποιήματος που σημειώνουμε ότι έχει μελοποιηθεί από τον Μιχάλη Τρανουδάκη και βρίσκεται στο δίσκο *Η ποδηλάτισσα* (Λύρα, 3324, 1979).
- Τα παιδιά μπορούν να ακούσουν και άλλα ποιήματα ή στίχους από ποιήματα του Οδ. Ελύτη, τα οποία να σχετίζονται με τη φύση, από τις συλλογές *Τα ρω του έρωτα* (1972), *Ήλιος ο πρώτος* (1943) και *Ο ήλιος ο ηλιάτορας* (1971). Π.χ.: «Τόσο πολύ τη μέθυσε ο χυμός του ήλιου / Που έγερσε το κεφάλι της και δέχτηκε να γίνει / Σιγά σιγά η μικρή Πορτοκαλένια...» («Παραλλαγή πάνω σε μian αχτίδα», *Ήλιος ο πρώτος*). «Ο ήλιος ο ηλιάτορας / ο πετροπαιχνιδιάτορας / από την άκρη των ακρώ / κατφοράει στο Ταίναρο / Φωτιά 'ναι το πηγούνι του / χρυσάφι το πιρούνι του» (*Ο ήλιος ο ηλιάτορας*).

* * *

«Το περιβόλι του Σαμίχ»

(Στο κείμενο αυτό περιγράφεται, στο πλαίσιο των συγκεκριμένων ιστορικών συνθηκών του Δευτέρου Παγκοσμίου πολέμου, η δυνατότητα της ανάπτυξης φιλίας ανάμεσα σε πρόσωπα που ανήκουν σε διαφορετικά φυλετικά και πολιτισμικά περιβάλλοντα).

- Ως προέκταση της 2ης δραστηριότητας θα μπορούσε να τεθεί το ερώτημα: «Αν η Ρασμίγια και η Βαγγελίτσα μπορούσαν να ακούσουν μαζί μουσική, ποιο μουσικό κομμάτι θα διάλεγαν άραγε;»
- Τα παιδιά μπορούν να φανταστούν τη συνέχεια της ιστορίας.

* * *

«Το τραγούδι του κλόουν»

(Οι στίχοι του ποιήματος αποκαλύπτουν αξίες και αρχές, όπως αγάπη, καλοσύνη, αλληλοβοήθεια, που τις αναδεικνύει ο κλόουν και είναι απαραίτητες στην εποχή μας).

- Με αφορμή τον τίτλο μπορεί να γίνει συζήτηση για το συμβολισμό του κλόουν.
- Η 4η δραστηριότητα μπορεί να συντελέσει στη δημιουργία διαλόγου για ζητήματα της σύγχρονης κοινωνίας (ρατσισμός, κοινωνικός αποκλεισμός, ανισότητα, αποδοχή της ετερότητας κ.λπ.).

* * *

«Παπούς και εγγονή»

(Πρόκειται για ένα διαπολιτισμικό κείμενο το οποίο στηρίζεται στη βαθιά σχέση αγάπης ενός παππού και της εγγονής του).

- Σημειώνεται ότι καίρια σημεία του κειμένου, που αναδεικνύουν τη διαπολιτισμική του διάσταση είναι: η λέξη «Χαιρετίσματα» του παππού, καθώς και η πλασματική ιστορία του ταξιδιού της παντόφλας.
- Με αφορμή την 1η και 2η δραστηριότητα το συγκεκριμένο απόσπασμα μπορεί να συνδεθεί και με άλλα κείμενα διαπολιτισμικού περιεχομένου (π.χ. «Ο Τζοβάνι» της Λιλίκας Νάκου κ.λπ.).
- Για την προσέγγιση του κειμένου μπορούν να χρησιμοποιηθούν ένας χάρτης της Ελλάδας και ένας της Τουρκίας.
- Το κείμενο προσφέρεται για δραστηριότητες, όπως δραματοποίηση, ζωγραφική, ζωγραφική σε κόμικς. Ιδιαίτερα το ταξίδι της παντόφλας... εμπνέει παιγνιώδεις μορφές άσκησης και δημιουργίας (π.χ. αποστολή σημειωμάτων και μηνυμάτων κ.λπ.).

* * *

«Ας δώσουμε τον κόσμο στα παιδιά»

(Το ποίημα με έμμεσο τρόπο προβάλλει τη δυναμική της παιδικής ηλικίας, η οποία μπορεί να «σώσει» εκείνους που υποφέρουν, διδάσκοντας σε όλο τον κόσμο τη φιλία, την αγάπη και την ειρήνη).

- Κατά την υλοποίηση της 2ης δραστηριότητας ο δάσκαλος χρειάζεται να έχει υπόψη του ότι κάθε «ερμηνεία» των φράσεων από τους μαθητές είναι αποδεκτή και ότι δεν αποδίδεται ένα μόνο νόημα.
- Επίσης, είναι δυνατόν το συγκεκριμένο ποίημα να συσχετιστεί και με το ποίημα του Γ.-Μ. Μαρίνου «Το τραγούδι του κλόουν» (συσχέτιση κλόουν-παιδιών).
- Για την 4η δραστηριότητα είναι πιθανό οι μαθητές να χρειαστούν τη βοήθεια ή την καθοδήγηση του δασκάλου, ιδιαίτερα στη διαδικασία της μεταγραφής του ποιήματος. Οι μαθητές «μιμούνται» δημιουργικά το ποίημα, δεν το «αντιγράφουν».

* * *

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Το τραγούδι του κλόουν»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Σε μια Γ΄ τάξη η προσέγγιση του ποιήματος έγινε ως εξής: α) Η δασκάλα έδειξε στους μαθητές εικόνες με παιδιά του Τρίτου Κόσμου να ζητάνε ελεημοσύνη, παιδιά των φαναριών, παιδιά ρακένδουτα κ.ά. β) Ακολούθησε συζήτηση. Οι μαθητές αναφέρθηκαν και στην εμπειρία τους. γ) Ύστερα έδειξε την εικόνα ενός λυπημένου κλόουν και τα ρώτησε τι άραγε να σκέφτεται αυτός. Στη συνέχεια, τι θα μπορούσε να δώσει σ' αυτούς τους ανθρώπους ο κλόουν. Οι απαντήσεις που έδωσαν πλησίαζαν κατά πολύ το ποίημα. δ) Έπειτα η δασκάλα παρακάλεσε να ανοίξουν το *Ανθολόγιο* στη σελίδα που υπάρχει το συγκεκριμένο ποίημα. Μόλις το διάβασαν τα παιδιά διαπίστωσαν ότι ήδη τους ήταν αρκετά οικείο. ε) Έτσι, αρκέστηκαν στο να κάνουν συγκρίσεις των δικών τους απαντήσεων και των στίχων του ποιήματος. στ) Τέλος, η δασκάλα κάλεσε τους μαθητές να γράψουν ένα κείμενο για το τι θα μπορούσαν να κάνουν για να αλλάξει ο κόσμος (4η δραστηριότητα).

β. Άλλες προσεγγίσεις

Σε μια Δ΄ τάξη η προσέγγιση έγινε ως εξής: Ο δάσκαλος, μετά από τη διανομή φωτοτυπημένων εικόνων (βλ. δίπλα = α), και τη σχετική συζήτηση (= β), κάλεσε τα παιδιά, ανά δύο, να γράψουν κάτω από κάθε εικόνα τι θα έκαναν τα ίδια για να αντιστρέψουν αυτά που διέκριναν (= γ). Στη συνέχεια, τους διάβασε το ποίημα (= δ). Τα παιδιά διαπίστωσαν ότι ήδη το είχαν κατά πολύ πλησιάσει. Τώρα όμως, συντροφιά με τον κλόουν, αποφάσισαν να γράψουν γράμματα για να βοηθήσουν τα παιδιά και τους ανθρώπους που υποφέρουν (= ε). Τέλος, ο διδάσκων κάλεσε τα παιδιά να επιλέξουν από τα κείμενά τους μια φράση. Έτσι, δημιούργησαν το «ποίημα» όλης της τάξης (= στ). Σε μια άλλη Δ΄ τάξη η προσέγγιση έγινε ως εξής: α) Η δασκάλα έδειξε στα παιδιά δύο αποκαλυπτικές εικόνες από τις χώρες του Τρίτου Κόσμου. β) Συζήτησαν για την κατάσταση γενικά στον κόσμο, και ειδικότερα των παιδιών. Οι μαθητές αναφέρθηκαν σε προσωπικές εμπειρίες τους. γ) Η δασκάλα διάβασε το ποίημα από το *Ανθολόγιο*. δ) Ακολουθώς, κάλεσε τα παιδιά να σημειώσουν, ανά δύο, σε ένα χαρτί τι θα ήθελαν να συζητήσουν. ε) Έπειτα, τους διάβασε άλλα παρεμφερή ποιήματα και τους έδωσε σκόρπιους στίχους, ώστε να επιλέξουν λέξεις, φράσεις ή και στίχους, και να γράψουν δικά τους ποιήματα.*

* Και στις τρεις περιπτώσεις η προσέγγιση συνοδεύεται από μουσική των Βιβάλντι (*Οι τέσσερις εποχές*), Μπετόβεν (*Η ωδή της χαράς*) και Τσαϊκόφσκι (*Κοντσέρτο αρ. 5 για πιάνο και ορχήστρα*).

«Με προορισμό την επόμενη χιλιετία...»

(κείμενα για την τεχνολογία και την επιστημονική φαντασία)

1. Γενικά

Η θεματική αυτή ενότητα θα μπορούσε να θεωρηθεί συνέχεια εκείνης που αφορά την οικολογία και τη φύση. Περιλαμβάνει τέσσερα κείμενα τα οποία αναφέρονται στα τεχνολογικά επιτεύγματα του ανθρώπου και απηχούν την προαιώνια ανάγκη του για την υπέρβαση του απτού και των ορίων της καθημερινότητας. Παράλληλα, θίγουν και τις συνέπειες των επιτευγμάτων της αλλαγής αυτής στην ποιότητα της ανθρώπινης ζωής, στη φύση και στα στοιχεία της.

Σε κάποια από τα κείμενα που ανθολογούνται, όπως αυτό του Ι. Βερν («Περίπατος στο βυθό της θάλασσας»), που θεωρείται κλασικό, ή αυτό του Ντιντιέ Λεβύ («Αντζελμαν»), που είναι νεότερο, αποτυπώνεται ο πόθος του ανθρώπου να τοποθετήσει τον εαυτό του σε έναν μελλοντικό κόσμο, όπου η προηγμένη τεχνολογία θα έχει κυρίαρχη θέση, χωρίς όμως να απεμπολεί ή να καταργεί την ανθρωπιστική καλλιέργεια. Ο ίδιος ανθρώπινος πόθος ανιχνεύεται και στο κείμενο της Κίρας Σίνου («Συνάντηση στο διάστημα»), όπου όμως περιγράφονται και οι αρνητικές επιπτώσεις των τεχνολογικών επιτευγμάτων. Οι συνέπειες αυτές προβάλλονται και στο χιουμοριστικό κείμενο του Ρόαλντ Νταλ («Η τρεχάλα»), στο οποίο θίγεται το οικολογικό πρόβλημα ως αποτέλεσμα της μανίας του ανθρώπου να κυριαρχήσει με τη βοήθεια της τεχνολογίας πάνω στα άλλα στοιχεία της φύσης.

Οι δραστηριότητες που συνοδεύουν τα κείμενα –κατανόησης, επικοινωνιακού τύπου ή βιωματικές– έχουν ως κύριο στόχο τη συνειδητοποίηση του βαθύτερου νοήματος της τεχνολογικής εξέλιξης, δηλαδή όχι μόνο ως αναγκαιότητας για την καλύτερευση των συνθηκών της ζωής του ανθρώπου και ως έκφρασης της δημιουργικής φαντασίας του αλλά και σε σχέση με τις συνέπειές της πάνω στη ζωή των έμβιων όντων και στις λειτουργίες της φύσης.

2. Δραστηριότητες και πρόσθετες πληροφορίες

«Η τρεχάλα»

(Είναι μια χιουμοριστική ιστορία που αναφέρεται, με αφορμή το κυνήγι των ζώων, στην καταστροφή και στην αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος. Σε μια τέτοια ερμηνεία συμβάλλουν και τα σκίτσα του κειμένου).

- Διευρύνοντας τη 2η δραστηριότητα μπορεί τα παιδιά να ζωγραφίσουν ή να δραματοποιήσουν τις διαφορετικές εκδοχές για την τύχη των αλεπούδων.
- Η 3η δραστηριότητα αναφέρεται στην αλλαγή της οπτικής γωνίας. Με την πρωτοπρόσωπη διήγηση ο αφηγητής (εν προκειμένω ο καθένας από τους τρεις κτηματίες) είναι δυνατόν να προσθέσει περισσότερα στοιχεία (π.χ. για να δικαιολογήσει τη συμπεριφορά του) από αυτά που αναφέρονται στο κείμενο. Ο διδάσκων ενθαρρύνει αυτές τις «δυνατότητες» που διαθέτει η πρωτοπρόσωπη αφήγηση.
- Η 4η δραστηριότητα, όπου ο λόγος του κειμένου ακολουθείται από το «λόγο» της εικόνας, παρ' όλο που δεν είναι συνηθισμένη, είναι όμως πολύ σημαντική και ευχάριστη για τα παιδιά. Μπορεί να προτείνεται ως δραστηριότητα και σε άλλα κείμενα με δράση.

* * *

«Περίπατος στο θυθό της θάλασσας»

(Ο Ιούλιος Βερν με τα βιβλία επιστημονικής φαντασίας του αποτελεί προδρομικό εκπρόσωπο του τεχνολογικού πνεύματος της εποχής του και προάγγελο των επόμενων επιτευχών του ανθρώπου. Στο κείμενο περιγράφεται η εικόνα του βυθού με ανάγλυφο τρόπο, όπως τον φαντάστηκε τότε ο συγγραφέας).

- Μπορεί να δοθεί η δυνατότητα στους μαθητές, μέσα από την ανάγνωση παράλληλων κειμένων σύγχρονης επιστημονικής φαντασίας, να καλλιεργήσουν τη φαντασία τους, γράφοντας για θαυμαστά ταξίδια και νέες κατασκευές.
- Να γίνει αναφορά στα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο άνθρωπος μετά τις μεγάλες τεχνολογικές ανακαλύψεις του.
- Βιβλία επιστημονικής φαντασίας έχουν γράψει ο Ισαάκ Ασίμωφ, ο Άρθουρ Κλαρκ (*Νησιά στον ουρανό*, εκδ. Πατάκη), ο Ουμπέρτο Έκο (*Οι τρεις αστροναύτες*, εκδ. Ελληνικά Γράμματα) και από τους Έλληνες, ο Μάνος Κοντολέων (*Ο Εέ από τ' άστρα*, εκδ. Καστανιώτη), η Σοφία Ζαραμπούκα (*Ο Αστρογάτος*, εκδ. Πατάκη), η Λένα Διβάνη (*Η κόκκινη Λένα και ο παπαγάλος από τον Άρη*, εκδ. Μελάνι), η Λίτσα Ψαραούτη (*Με την Ανδρομέδα στο Γαλάζιο πλανήτη*, εκδ. Εστία), η Βούλα Μάστορη (*Ο καλεσμένος*, εκδ. Ψυχολογός), Η Νίτσα Τζώρτζογλου (*Εδώ Σελήνη*, εκδ. Κέδρος), ο Χάρης Σακελλαρίου (*Τρία παιδιά χαμένα στο διάστημα*), η Άννα Σαφιλίου (*Το μυστικό του Σίμου*) κ.ά.

* * *

«**Άντζελμαν**»

(Στο κείμενο αυτό, στο οποίο περιγράφεται η μετάπτωση ενός λαϊκού «ήρωα» σε καθημερινό άνθρωπο, δίνεται έμφαση στη φιλία και στην ανάγκη για επικοινωνία που αισθάνονται ένα παιδί και ένα ανθρωπόμορφο ρομπότ).

- Προεκτείνοντας την 3η δραστηριότητα τα παιδιά μπορούν να αποδώσουν και εικαστικά την πιθανή επιστροφή του Άντζελμαν.
- Μπορεί να γίνει συζήτηση για τους αγαπημένους σούπερ ήρωες των παιδιών.

* * *

«**Συνάντηση στο διάστημα**»

(Το κείμενο, μέσα από τη συνάντηση δύο πολιτισμών, αναφέρεται στη συνεργασία, την αλληλοκατανόηση και τη θετική χρήση της τεχνολογίας).

- Κατά την προσέγγισή του μπορεί να επιδειχτούν βιβλία και αποκόμματα από εφημερίδες και περιοδικά με φωτογραφίες για την τεχνολογική εξέλιξη και την προσπάθεια του ανθρώπου να γνωρίσει το διάστημα.
- Βλ. τα προτεινόμενα βιβλία επιστημονικής φαντασίας στο κείμενο του Ιουλίου Βερν «Περίπατος στο βυθό της θάλασσας», που προηγείται στο *Ανθολόγιο*.

* * *

3. Καταγραφή μιας διδασκαλίας

«Αντζελμαν»

Παρουσίαση και επεξεργασία κειμένου:

α. Προσέγγιση σε μια τάξη

Σε μια Δ΄ τάξη ο δάσκαλος συνεννοήθηκε με τους μαθητές να παρακολουθήσουν όλοι μαζί στην τηλεόραση μια ταινία που πρωταγωνιστούσε ο Σούπερμαν. Έπειτα συζήτησαν στην τάξη γι' αυτήν. Ο δάσκαλος πρότεινε στα παιδιά να διαβάσουν από το *Ανθολόγιο* για έναν ήρωα που μοιάζει με τον Σούπερμαν. Αφού τα παιδιά γνώρισαν τον Αντζελμαν, συζήτησαν γι' αυτόν και για τους άλλους δύο ήρωες του κειμένου, τον Άλφι και τον Αρνό. Έμειναν περισσότερο στα συναισθήματα των τριών πρωταγωνιστών, τα οποία αποτυπώνονται στην ιστορία. Διέκριναν, μάλιστα, στον Αντζελμαν ένα ανθρωπινότερο πρόσωπο σε σύγκριση με τον Σούπερμαν. Μίλησαν για το χιούμορ αλλά και για την ευαισθησία που υπάρχει στο κείμενο. Με επίκεντρο τον Άλφι στάθηκαν στην τεχνολογία και στην εξέλιξή της, που πολλές φορές απομακρύνεται από τον άνθρωπο και από τα ευγενικά συναισθήματα που τον χαροποιούν και τον κάνουν ευτυχισμένο. Ακολούθως συζήτησαν για τη φιλία που σύναψαν ο Άλφι και ο Αρνό (2η δραστηριότητα) και έκαναν τις απαραίτητες προεκτάσεις στην καθημερινότητα του σχολείου και της οικογένειας. Τέλος, τα παιδιά αφηγήθηκαν το κείμενο σε τρίτο πρόσωπο και από την πλευρά του Αντζελμαν, και ζήτησαν να το μετατρέψουν σε κόμικς επινοώντας ως τέλος την επιστροφή του Αντζελμαν (3η δραστηριότητα).

β. Άλλες προσεγγίσεις

Ο δάσκαλος μιας Γ΄ τάξης ζήτησε από τα παιδιά να φέρουν περιοδικά που συνήθως διαβάζουν. Εκείνα έφεραν εικονογραφημένα περιοδικά (Μίκυ Μάους και κυρίως Πόκεμον). Συζήτησαν για τους ήρωές τους. Μίλησαν και για τον Σούπερμαν, αφού τα περισσότερα είχαν δει κάποια ταινία που πρωταγωνιστούσε. Έπειτα, ο δάσκαλος τους διάβασε το κείμενο του *Ανθολογίου*. Τα παιδιά ενθουσιάστηκαν. Είπαν, μάλιστα, ότι τους άρεσε πολύ ο Αντζελμαν κι ακόμη περισσότερο το ρομπότ, ο Άλφι. Μίλησαν γι' αυτούς, και ιδιαίτερα για τη φιλία που έδεσε τον Άλφι με τον Αρνό. Μάλιστα, έβαλαν και τον εαυτό τους στη θέση τού Αρνό. Στη συνέχεια, ορισμένα από τα παιδιά δραματοποίησαν το κείμενο και άλλα έγραψαν μια μικρή ιστορία με την απαραίτητη επιστροφή του Αντζελμαν (3η δραστηριότητα).

ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΟΡΩΝ

Αιτιολογικοί μύθοι

Οι αιτιολογικοί μύθοι είναι αυτοσχέδιες ιστορίες οι οποίες εξηγούν φυσικά φαινόμενα ή ιδιομορφίες, κυρίως ζώων, με χιουμοριστικό τρόπο, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η ρεαλιστική ή η επιστημονική εξήγησή τους. Για παράδειγμα, αιτιολογικούς μύθους έχει γράψει ο Ράντγιαρντ Κίπλιγκ (*Απίθανες ιστορίες*, εκδ. Καστανιώτη). Ο συγγραφέας αναπλάθει αιτιολογικά ιστορίες με χιούμορ και φαντασία (π.χ. για το πώς απέκτησαν ορισμένα χαρακτηριστικά ή ορισμένες συμπεριφορές κάποια ζώα ή πώς επινοήθηκαν πράγματα χρήσιμα για τον άνθρωπο).

Αντικειμενοθέατρο

Στο αντικειμενοθέατρο (είδος κουκλοθέατρου) τα αντικείμενα-ήρωες αντικαθιστούν τις κούκλες-ήρωες. Μπορούν τα παιδιά να φέρουν παλιά αντικείμενα (κονσερβοκούτια, παλιά παιχνίδια κ.ά.), να τους δώσουν μορφή και ρόλους και να παίξουν. (Σε μια τέτοια δραστηριότητα μπορούν να βοηθήσουν και οι εκπαιδευτικοί ειδικοτήτων). Τη συγκεκριμένη δραστηριότητα μπορούν να την εμπυχώσουν και τα βιβλία της Ευγενίας Φακίνου, *Ντενεκεδούπολη* και *Ξύπνα Ντενεκεδούπολη*, εκδ. Καστανιώτη.

Αφήγηση

Προφορική ή γραπτή παρουσίαση πραγματικών ή μυθιστορηματικών γεγονότων. Η αφηγηματική πράξη προϋποθέτει τον αφηγητή (πομπό), τον ακροατή (δέκτη) και το αφηγηματικό υλικό (θέμα). Στο λογοτεχνικό κείμενο ο αφηγητής είναι ένα πλασματικό πρόσωπο που υπάρχει μόνο μέσα στο πλαίσιο του κειμένου, και ο συγγραφέας ένα πραγματικό πρόσωπο που υπάρχει έξω από το κείμενο. Στην περίπτωση της αυτοβιογραφίας τα δύο πρόσωπα θεωρείται ότι ταυτίζονται. Με το θέμα της ταυτότητας του αφηγητή συνδέεται η οπτική γωνία που διακρίνεται σε εσωτερική (ο αφηγητής είναι ο βασικός ήρωας ή ένα δευτερεύον πρόσωπο) ή εξωτερική (αφήγηση σε τρίτο πρόσωπο από το συγγραφέα ή από άλλο πρόσωπο που συμμετέχει στην ιστορία). Το αφηγηματικό υλικό μπορεί να παρουσιαστεί με δύο τρόπους: με αφήγηση, όταν ο συγγραφέας/αφηγητής αφηγείται ο ίδιος τα γεγονότα και μεταδίδει με πλάγιο λόγο τα λεγόμενα των ηρώων του, ή με διάλογο, όταν δίνει το λόγο στους ήρωές του. Βασικό στοιχείο της αφήγησης είναι ο χρόνος. Διακρίνεται σε εξωτερικό/εξωκειμενικό (χρόνος του πομπού, χρόνος του δέκτη, χρόνος των γεγονότων) και σε εσωτερικό/εσωκειμενικό (χρόνος της ιστορίας, χρόνος της αφήγησης). Η διεύθυνση της φωνής κατά την αφηγηματική πράξη αποτελεί ένδειξη των σχέσεων ανάμεσα στον αφηγητή και στους ακροατές του, και συνιστά αυτό που ονομάζουμε στη λογοτεχνία ύφος. Στην ανάλυση δηλαδή ενός λογοτεχνικού κειμένου μπορούμε να προσ-

διορίσουμε την ταυτότητα του αποδέκτη της αφήγησης από την ειδική διεύθυνση της φωνής του αφηγητή. Για περισσότερα, όσον αφορά την αφήγηση και τις τεχνικές της, βλ. Γ. Παγανός, *Η νεοελληνική πεζογραφία. Θεωρία και πράξη*, τ. Α', Κώδικας, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 40-46, και Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου (επιμ.), *Η τέχνη της αφήγησης*, Κύκλος του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1997).

Δημοτικό τραγούδι

Το δημοτικό τραγούδι έχει ξεχωριστή θέση στη νεοελληνική λογοτεχνία. Συνδέεται αρχικά με τα «ακριτικά τραγούδια» (10ος αι.) αλλά οι ρίζες του μάλλον είναι παλαιότερες. Ζει όμως ακόμα και σήμερα και τραγουδιέται σε πολλές περιστάσεις της κοινωνικής ζωής (γάμους, πανηγύρια κ.ά.). Τη δημιουργική του άνθηση τη γνώρισε με το «κλέφτικο τραγούδι», το 18ο αι., στις παραμονές της Επανάστασης του 1821. Η λαογραφία διέκρινε δύο μεγάλες κατηγορίες δημοτικού τραγουδιού: Τα «κυρίως άσματα» και τα «διηγηματικά» (ballades). Στα πρώτα ανήκουν εκείνα που αναφέρονται σε σημαντικά περιστατικά της ζωής του ανθρώπου, τον έρωτα και το γάμο, το θάνατο, την ξενιτιά· ακόμη, τα δίστιχα, όπως τα λιανοτράγουδα και οι μαντινάδες. Στη δεύτερη κατηγορία, στα διηγηματικά, ανήκουν οι «παραλογές» (π.χ. «Του γιοφυριού της Άρτας», «Του νεκρού αδερφού», «της Λιογέννητης»). Ο πιο συνηθισμένος στίχος του δημοτικού τραγουδιού είναι ο ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος. Ομοιοκαταληξία δεν υπάρχει στο δημοτικό τραγούδι παρά μόνο σε εξαιρέσεις.

Στο δημοτικό τραγούδι υπάρχουν χαρακτηριστικοί εκφραστικοί τρόποι, όπως η αρχή της ισομετρίας, δηλαδή κάθε νοηματική ενότητα ανταποκρίνεται απόλυτα σε μια μορφική ενότητα. Στο δεκαπεντασύλλαβο η αρχή της ισομετρίας καθορίζει τη σχέση ανάμεσα στα δύο ημιστίχια.

Για περισσότερα βλ. «Το δημοτικό τραγούδι», στην *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* του Λίνου Πολίτη, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1980, 3η έκδ., σ. 101-119. Βλ., ακόμη, Στίλπων Κυριακίδης, *Το δημοτικό τραγούδι. Συναγωγή μελετών*, εκδ. Ερμής, Αθήνα 1978, Νεοελληνικά μελετήματα, αρ. 3.

Θεατρικό παιχνίδι

Πρόκειται για δραστηριότητα η οποία στηρίζεται στην αυθόρμητη και ελεύθερη έκφραση του παιδιού και στην ανάγκη του να αναπαραστήσει και να συμβολίσει τη γύρω του πραγματικότητα. Το θεατρικό παιχνίδι κινείται από την ελεύθερη έκφραση, συντονισμένη σε τέσσερα επίπεδα: το ψυχοκινητικό, το επικοινωνιακό, το παιδαγωγικό και το αισθητικό-εκφραστικό. Οι τεχνικές που χρησιμοποιεί είναι η σωματική έκφραση, ο αυτοσχεδιασμός, η εκμετάλλευση του τυχαίου, η αξιοποίηση κωμικών στοιχείων, η μάσκα (η επίδρασή της στην έκφραση του παιδιού), οπτικοακουστικά ερεθίσματα, παιχνίδια με το φως και τη σκιά. Διεξάγεται σε τέσσερις φάσεις:

- α. Στο στάδιο της απελευθέρωσης: τα παιδιά με διάφορους τρόπους εξοικειώνονται, επικοινωνούν μεταξύ τους και με τον εμπυχωτή τους αποδεσμεύονται από συστολές.
- β. Στο στάδιο της αναπαραγωγής: τα παιδιά παράγουν τα θέματα που συγκλίνουν σε ένα κυρίαρχο. Δημιουργούνται ομάδες ρόλων. Διαλέγουν ρόλους, επικοινωνούν με διάφορους τρόπους (μεταμφίεση, διαμόρφωση χώρου κ.λπ.). Ο εμπυχωτής δεν κατευθύνει, αλλά συντονίζει. Προσπαθεί να δημιουργήσει την αίσθηση του ρόλου παρά να τους διδάξει τον τρόπο που θα παίξουν.
- γ. Στο στάδιο της εκτέλεσης ενός σκηνηκού αυτοσχεδιασμού: τα παιδιά δημιουργούν, φτάνουν μέσω των εργαλείων έκφρασης του σώματος και της κίνησης, λόγου και εικόνας σε μια σύνθεση. Παρουσιάζουν τα θέματα που ανακάλυψαν.
- δ. Στο στάδιο της επεξεργασίας: σε πολλαπλά επίπεδα γίνεται συζήτηση, ανάλυση, κριτική, εικαστική δημιουργία, συγγραφή κειμένου κ.λπ. Με τα καινούρια στοιχεία μπορεί να προκύψει η επιθυμία για κάποιο άλλο θεατρικό παιχνίδι. Βλ. Α. Κουρετζής, «Το θεατρικό παιχνίδι», στο βιβλίο *Το παιδικό θέαμα* (εισηγήσεις στο Α΄ Πανελλήνιο Συνέδριο *Επιθεώρησης Παιδικής Λογοτεχνίας* – Δήμου Καρδίτσας, 1988), εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1989, σσ. 79-85.

Νανουρίσματα

Τα νανουρίσματα είναι αυθόρμητα και αυτοσχέδια τραγούδια που τα τραγουδούν οι μεγάλοι (συνήθως η μητέρα) για να κοιμίσουν τα μικρά παιδιά τους. Ξεκινούν με μια επίκληση του ύπνου και περιέχουν ορισμένα βασικά μοτίβα που εκφράζουν την αγάπη, το φόβο και τις προσδοκίες των γονιών. Συνήθως είναι γραμμένα σε ιαμβικό δεκαπεντασύλλαβο και περιλαμβάνουν λέξεις ή ήχους που επαναλαμβάνονται στο τέλος κάθε στίχου ή δίστιχου.

Περιγραφή

Είναι ένας από τους αφηγηματικούς τρόπους που επιχειρεί την «αναπαράσταση προσώπων, τόπων και αντικειμένων εκ μέρους του αφηγητή σε γ΄ πρόσωπο. [...] Χαρακτηριστικό της είναι η στατικότητα, η αχρονικότητα, η διακοπή της χρονικής διαδοχής/εξέλιξης της αφηγηματικής πράξης». (Βλ. Γ. Βελουδής, *Γραμματολογία-Θεωρία λογοτεχνίας*, Δωδώνη, Αθήνα 1994, σ. 147). Η περιγραφή ανήκει στα στατικά στοιχεία ενός κειμένου και μας δίνει πληροφορίες σχετικά με το «είναι» των πραγμάτων, ενώ η αφήγηση ανήκει στα δυναμικά κειμενικά στοιχεία και ασχολείται με το «γίνεσθαι» των πραγμάτων. Η διάκριση ανάμεσα στην περιγραφή και στην αφήγηση δεν είναι απόλυτη, αφού συνδέονται στενά και μπορούν να συνυπάρχουν στο ίδιο κείμενο.

ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελοπούλου Βίτω και Βασιλαράκης Ι.Ν. (επιμ.), *Φιλαναγνωσία και Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα 1994, εκδ. Δελφίνι.
- Αναγνωστόπουλος Β.Δ., *Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1970-1980*, Αθήνα 1996, Οι Εκδόσεις των Φίλων.
- Αναγνωστόπουλος Β.Δ., *Τάσεις και εξελίξεις της Παιδικής Λογοτεχνίας στη δεκαετία 1980-1990*, Αθήνα ⁵1996, Οι Εκδόσεις των Φίλων.
- Αποστολίδου Βενετία, Καπλάνη Βικτωρία, Χοντολίδου Ελένη (επιμ.), *Διαβάζοντας Λογοτεχνία στο σχολείο... Μια νέα πρόταση διδασκαλίας*, Αθήνα 2000, εκδ. Τυπωθήτω.
- Γιάκος Δημήτρης, *Ιστορία της ελληνικής Παιδικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα ¹⁰1993, εκδ. Δημ. Ν. Παπαδήμα.
- Γιέιτς Αϊρίν, *Παιδιά - αναγνώστες*. Απόδοση Ι.Π. Κουτσόγιωργα, Αθήνα 1997, εκδ. Πατάκη.
- Ε.ΚΕ.ΒΙ., *Ανάγνωση και σχολείο*. Δημερίδα για τους εκπαιδευτικούς της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, Αθήνα 1997, Ε.ΚΕ.ΒΙ.
- Ε.ΚΕ.ΒΙ.–ΥΠ.Ε.Π.Θ., *Σκυταλοδρομία ανάγνωσης*, Αθήνα 2004.
- *Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας*, «Θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις στην Παιδική Λογοτεχνία» (αφιέρωμα), τ. 9, Αθήνα 1994, εκδ. Βιβλιογονία.
- Ζερβού Αλεξάνδρα, *Λογοκρισία και αντιστάσεις στα κείμενα των παιδικών μας χρόνων. Ο Ροβινσώνας, η Αλίκη και το Παραμύθι χωρίς όνομα. Ανάγνωση από μια ενήλικη*, Αθήνα ³1996, εκδ. Οδυσσέας.
- Hawthorn Jeremy, *Ξεκλειδώνοντας το κείμενο. Μια εισαγωγή στη θεωρία της λογοτεχνίας*. Μετάφραση: Μ. Αθανασοπούλου, Ηράκλειο 1993, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης.
- Θέμελης Γιώργος, *Η διδασκαλία των Νέων Ελληνικών. Το πρόβλημα της ερμηνείας*, τόμοι Α΄-Β΄, Θεσσαλονίκη 1973/1975, εκδ. Κωνσταντινίδη.
- Καλογήρου Τζίνα, *Τέρψεις και ημέρες ανάγνωσης, Μελετήματα για τη διδασκαλία της λογοτεχνίας στο Δημοτικό σχολείο*, Αθήνα 1999, Εκδόσεις της Σχολής Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου.
- Κάλφας Αντώνης, *Ο μαθητής ως αναγνώστης. Η διδασκαλία των λογοτεχνικών κειμένων στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ένας αναλυτικός περιγραφικός οδηγός*, Θεσσαλονίκη 1998, εκδ. Το Τραμ.
- Κανατσούλη Μένη, *Εισαγωγή στη θεωρία και κριτική της Παιδικής Λογοτεχνίας*, Θεσσαλονίκη 2002, Εκδόσεις University Studio Press.
- Καρποζήλου Μάρθα, *Το παιδί στη χώρα των βιβλίων*, Αθήνα 1994, εκδ. Καστανιώτη.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Άντα, *Το θαυμαστό ταξίδι. Μελέτες για την Παιδική Λογοτεχνία*, Αθήνα 1995, εκδ. Πατάκη.

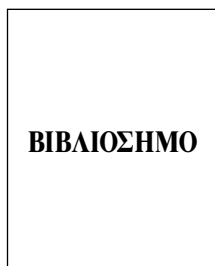
- Κατσίκη-Γκίβαλου Άντα, *Λογοτεχνική ανάγνωση και διδακτικές εφαρμογές, Δημοτικό – Γυμνάσιο – Λύκειο*, Αθήνα 2001, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Κατσίκη-Γκίβαλου Άντα (επιμ.), *Η λογοτεχνία σήμερα: Όψεις, αναθεωρήσεις, προοπτικές*, Αθήνα 2004, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Κουλουμπή-Παπαπετροπούλου Κούλα (επιμ.), *Η τέχνη της αφήγησης*, Αθήνα 1997, εκδ. Ελληνικά Γράμματα.
- Ντελόπουλος Κυριάκος (επιμ.), *Το παιδικό βιβλίο στην Ελλάδα τον 19ο αιώνα*, Αθήνα 1997, εκδ. Καστανιώτη.
- Πάτσιου Βίκυ, *Η Διάπλασις των Παίδων (1879-1922). Το πρότυπο και η συγκρότησή του*, Αθήνα 1995, εκδ. Καστανιώτη.
- Πολίτης Λίνος, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1978, εκδ. ΜΙΕΤ.
- Ποσλιανέκ Κριστιάν, *Να δώσουμε στα παιδιά την όρεξη για διάβασμα. Εμπυχώσεις για να ανακαλύψουν τα παιδιά την απόλαυση του διαβάσματος*. Απόδοση Στέση Αθήνη, Αθήνα 1992, εκδ. Καστανιώτη.
- Σακελλαρίου Χάρης, *Ιστορία της Παιδικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1987, εκδ. Φιλιππότη.
- Χαντ Πίτερ, *Κριτική, θεωρία και Παιδική Λογοτεχνία*, μετάφραση Ευγ. Σακελλαριάδου – Μένη Κανατσούλη, Αθήνα 1996, εκδ. Πατάκη.
- Ενδεικτικές διευθύνσεις στο διαδίκτυο για το παιδικό βιβλίο:
<http://www.ekebi.gr/greek.html>, <http://www.greekibby.gr>,
www.culture.gr/2/22/221/22101/listdocs/15.html,
www.uoa.gr/ptde/epet www.teachers.net/lessons/posts/685.html

ΤΕΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

✿ ΓΙΑ ΤΟ ΔΑΣΚΑΛΟ	5
✿ «Πέσαν τ' άνθη στην ποδιά σου, άστρα γέμισε ο γιαλός»	9
✿ «Και πάμε. Εμάς προσμένει το σπιτάκι»	15
✿ «Κόκκινη κλωστή δεμένη...»	19
✿ «Ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα πρώτα Δόξα σοι»	25
✿ «Όμορφή μου, καλή, γλυκιά πατρίδα»	30
✿ «Υγείά μου, πλούτη μου»	39
✿ «Να φτιάξω έναν κόσμο που τίποτα δε θα του λείπει»	44
✿ «Με προορισμό την επόμενη χιλιετία...»	48
✿ ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΟ ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΟΡΩΝ	52
✿ ΒΑΣΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	55

Με απόφαση της Ελληνικής Κυβέρνησης τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου και του Λυκείου τυπώνονται από τον Οργανισμό Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν βιβλιόσημο προς απόδειξη της γνησιότητάς τους. Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δε φέρει βιβλιόσημο, θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7, του Νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946, 108, Α΄).

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου.